

NÚM. 23 · ANY 2009

8 €

Eines

revista de cultura i ensenyament

DOSSIER

Ovidi transversal

IES Pare Vitòria · Alcoi

Direcció:

Toni Gonzàlez i Jordi Botella

Cap de redacció:

Jordi Botella

Assessorament lingüístic:

Jaume A. Abad i Paula Francés

Maquetació:

Siba

Portada:

Antoni Miró

Il·lustracions i fotos interior:

Antoni Miró, Tomàs Tàpia,
Universitat d'Alacant

Consell de redacció:

Jordi Botella, Carles Castillo, Pilar Gomis, Chelo Pascual, Benjamín Francés, Jaume Abad, Joaquim Cardenal, Paula Francés, Maria Oltra, Consol Pascual, Jesús Pons, Salvador Sellés, Raimon Soler, Hermínia Torregrosa.

Consell Assessor:

Lluïsa Abad, Francesc Blay, Emili Barber, Francesc Bernàcer, Francesc Bodí, Manuel Cerdà, Toni Cucarella, Roman de la Calle, Francesc Ferrando, Josep-Vicent Ferre, Lluís Garrigós, Alfons Llorens, Antoni Mestre, Antoni Miró, Jordi Pérez, Josep Pérez, Anacleto Pons, Enric Ripoll, Jose M. Segura, Isabel-Clara Simó, Josep Torró, Lluís Torró, Jordi Vila.

Edició, administració i distribució:

IES Pare Vitòria
Avd. d'Elx, 15
03801 ALCOI
Tel. 965540455; Fax: 965545049
e-mail: eines@parevitoria.com
www.parevitoria.com

Impressió:

ALFAGRÀFIC, S.A.

ISSN 0212-5641

Dipòsit Legal:

ALFA EDICIONES GRÀFICAS, S.A.

EINES no es responsabilitza necessàriament de l'opinió que expressen els articles signats. Queda prohibida la reproducció total o parcial de la revista per qualsevol mitjà sense l'autorització prèvia d'EINES.

PER QUÈ OVIDI?

Una figura tan complexa com aquesta no podia quedar de banda davant la gent de l'IES Pare Vitòria. Ovidi gran actor, músic, poeta, cantautor, i intèrpret de les seues pròpies obres. Un artista complet, lliure, sensible, polifacètic, rebel, creatiu, autèntic, profund i d'Alcoi.

El músic, actor, cantautor i compositor, que ja fa 14 anys que ens va deixar, va estar amb nosaltres 53 anys, en els quals va realitzar una trajectòria inoblidable. Als 24 anys inicià la seua carrera artística. En 1962 comença com a actor, en el 68 inicia la carrera destacada com a cantant, molt a sovint acompanyat del guitarrista i compositor Toti Soler, amb música pròpia i en 1975 entra en el món del cinema. En tot aquest temps ens ha deixat a totes les terres de llengua catalana un dot que resulta difícil de quantificar; la seua vàlua cultural, artística, social, de pensament lliure, la lletra de la seua música i les melodies de les seues composicions cada vegada que les analitzem fan que la ment de qualsevol ésser humà, vagi més enllà del que és el món.

Ho podem observar, en la seua cançó "Perquè vull":

Ovidi era capaç de fer ploure perquè ell ho havia decidit, podia fer sortir una muller de casa perquè ell ho volia, i la va tapar, perquè volia ajudar-la, i a més li va dir que estava encantada que la tapés, però ell només volia ajudar-la. Es va arrapar a ell, perquè ho desitjava i a més volia estimar. Tots dos plegats van viure un món preciós, perquè tenia ganes de viure. Després van parlar pel pur plaer de parlar i van volar per un món nou, perquè no li agradava aquest. Van menjar el més bo, perquè ell sabia que es podia menjar. Visqueren en gent preciosa, perquè estava tip de la contrària; tot era una meravella. Tot era de tothom, perquè és de tots. Tot comença en un mateix.

Potser si el món tingués este pensar desapareixerien les diferències entre les persones, les discriminacions, i tot serien més feliços, d'allò em trèiem la Pau Universal, inexistent en l'actualitat.

Un exemplar Eines exclusiu amb un Ovidi transversal, ja que el mateix forma part dels trets identificatius de la gent del Pare Vitòria, centre de tot Alcoi, i de moltes altres terres que ens envolten i més llunyanes. Una edició d'Eines que ha comportat la participació de diferents alumnes i professorat del mateix, tan actuals, com anteriors.

En aquest Eines, a més de l'Ovidi transversal, es publiquen diferents treballs que s'han realitzat al nostre institut al llarg del curs 2008-09: L'estudi d'investigació sobre la figura de Gabriel Miró, premi CEDRO a "jóvenes investigadoras"; treball dut a terme per alumnes i dirigit per la professora de castellà Mª Pilar Gomis Martí. El treball científic i de camp, premiat per la CAM, que suposa retrobar i senyalitzar una antiga via pecuària d'Alcoi. Aquest estudi ha estat elaborat per diferents Departaments i dirigit per la professora de física i química Consuelo Pascual Moneris. Finalment, aquest número inclou la recerca sobre la figura literària de l'Ovidi pel que fa a les seues lletres i cançons. L'equip de treball, format per alumnat del centre i dirigit pel professor de valencià Jordi Botella Miró, ha estat guardonat amb el premi Baldiri i Reixach.

Amigues i amics, espere que quan fullegeu aquest nou exemplar, a banda de ser una gran recopilació de la trajectòria d'aquest gran personatge d'excel·lència, recordeu el nostre Ovidi i us emplene de plaer.

Potser si la vida li hagués deixat seguir en el món que a ell no li acabava d'agradar, ens haguéssim aproximat més al seu.

TONI GONZÁLEZ PICORNELL

DIRECTOR

PORTADA

Il·lustració portada: Antoni Miró

EDITORIAL

1 PERQUÈ L'OVIDI?

Antoni González Picornell

Dossier OVIDI MONTLLOR

4 MASTER CLASS

Jordi Botella

8 EN LA SOLFA I EN L'ESCRUIRE

Manel Rodríguez-Castelló

18 CATÀLEG DE CANÇONS I POEMES EDITATS D'OVIDI MONTLLOR

Manel Rodríguez-Castelló

22 OVIDI MONTLLOR ABANS I DESPRÉS

Pau Grau

28 OVIDI I EL CINEMA

Carles Castillo Montañés

64

VISIONS D'OVIDI MONTLLOR.
LA PRODUCCIÓ MUSICAL ENTRE 1972-1974

Benjamín Francés

74

ITINERARIS OVIDI

Jordi Botella

80

CANTANT I FENT PAÍS

Susana Francés / Vicent Lluna

92

OM UN CLAM PELS DRETS HUMANS

Vicent Romans

APUNTS

104

LA PETJADA D'ALCOI. "EL ALMENDRAL"
I LA FAMÍLIA PATERNA DE GABRIEL MIRÓ

Pilar Gomis

112

"DE LA MARIOLA ALS PLANS"
PROJECTE DIDÀCTIC MULTIDISCIPLINAR

Chelo Pascual / Salvador Sellés

I

Una obra mestra, segons García Márquez, es caracteritza no per traslladar un únic significat a moltes persones, sinó per significar moltes coses per a una sola persona.

El mateix individu que ens mira des de la pantalla sota un capot de la Guàrdia Civil, hores més tard el trobaràs xiuxiuguejant amb una al·literació tavernària les labiodentals d'unes vinyes verdes vora el mar. Amb la precisió d'un funambulista es desplaçarà per una maroma: en un costat la cara de bamba de Josep Maria de Sagarra, en l'altre l'ull abissal de la càmera. Més avall el precipici on només habita el públic, el coll torçat cap a la silueta de l'artista tentinejant sobre el cable greixós.

Tant fa que siga cinema, poesia o cançó, Ovidi sempre ens sobta encuriolit, saltataulells o enciclopèdic. Sobre ell cau la maledicció de la cua de l'ull. Els setciències se'l miren embadocats per la seua ingenuïtat; els polítics no se'n refien del tot; els programadors televisius se l'estimarien més si substituïra el negre del vestuari per una camisola hawaiana, endolcira la veu de barranc i rebaixara l'escepticisme que habita entre cella i cella.

Ovidi no renuncia mai, agosarat com és, amb el seu rostre de palafrener en una disbauxa pompeiana, a l'ambició d'una ànima infantil: que ho vol tot, que aspira a conèixer-ho tot, que s'embadaleix amb tot; i tothora necessita més i més.

II

La maledicció de la cua de l'ull no sols vé auspiciada pels polítics que en la fotografia de la Transició eixien endiumenjats i amb el cul atergalat; també la intransigència musical arrufa el nas amb les buleries de Toti Soler o

Arxiuovidí. Foto Colita, B/N 24x18 cm. O.M. Barcelona.

l'esclat llibertari de l'època en què el jazz es barreja amb el tango i desafia l'ortodòxia que en la nova cançó adopta massa vegades una atmosfera de foc de campament.

Mentre la Universitat, la Política de coll dur i el Gestors Culturals Mediàtics especulen, dubten o s'emmirallen, Ovidi intervé amb la gosadia del xiquet que furga les andròmines. Branda el coratge, però, de l'explorador que s'endinsa entre el fullatge. Se'l miren de reüll: per intrús, i per indocumentat. Tanmateix ell se'n surt gràcies a la seua intel·ligència, hereva de la més estricta Revolució Industrial, i a la innocència que els ulls delaten camuflats sota l'espessor dels seus parpalls tropicals.

La maledicció de la cua de l'ull recela de la seua versatilitat: capaç de concentrar en

un LP un extracte de la literatura catalana del segle XX. Perquè aleshores Ovidi ja no és un cantant protesta a l'ús als concerts del qual l'auditori es recrea en una catarsi benintencionada per al dia que es trenquen les cadenes. Ell s'atreveix amb V.A. Estellés o Salvat-

Arxiuovidí. O.M. i Núria Espert. Maig, 1968. Barcelona.

Papasseit o Salvador Espriu o Joan Oliver o Josep Carner o Carles Riba o Blai Bonet, amb una eficiència proporcional a l'economia de mitjans.

Ell s'atreveix a depurar l'espectacle amb una camisa negra i una guitarra flamenca. Ell s'atreveix a ampliar l'escenari fins que les bambalines naveguen enmig d'un oceà; quan alça els braços al cel negre, provoca un silenci negre, un somriure negre i una llibertat blanca.

Ell convida els pintors a empastifar les portades dels seus discs. Mestissatge plàstic que va de la ironia de Perich a l'atavisme de Guinovart; de la punta seca al gest visceral; del paper estrassa amb què Antoni Miró embolcalla el millor homenatge a la ciutat d'Alcoi al mosaic fotogràfic d'Andreu Alfaro que retrata el calidoscopi d'Estellés; l'exuberància d'Armengol i la puresa d'Apel·les Fenosa. Barroc i blanc i negre. Ràbia i mercuri.

Els directors de cinema s'embajoquen amb la seua jeia fins el punt de convertir-la en un estigma: la de qualsevol de nosaltres abatuts pel destí, emmirallats en un pati de butaques amb perfume de pipes i abraç furtiu. Perquè aleshores tots som un xiquet dels

Plans o el fill de Lola Gaos, galtes de gossa i ulls d'àngel redemptor, llavi abatut pel pecat original, cul a l'aire i saial franciscà. Les lletres finals del destí com una vànova de plom sobre els sants innocents abans que encenguin els llums i el carrer ens espere amb els seus queixals cucats.

III

La maledicció de la cua de l'ull actua com l'au rapinyaire: primer aprofita les deixalles de l'animal abatut per l'explorador, després acaça l'explorador i se n'atipa d'ell per si es contagia del seu enginy.

Front l'home-orquestra hi ha l'home-pantalla: el primer posseeix la destresa del baterista –en un peu el bombo i en l'altre el xarles; la mà esquerra per a la caixa i la dreta sobre el cuir dels timbals –el segon s'aconforma amb el vol gallinaci de qui disposa de la banca, s'asseu al voltant de la taula i només aguaita que el jugador arriscat s'arruïne. L'home-orquestra contagia, contamina, comunica, convoca; l'home-pantalla defrauda, destrueix, delata.

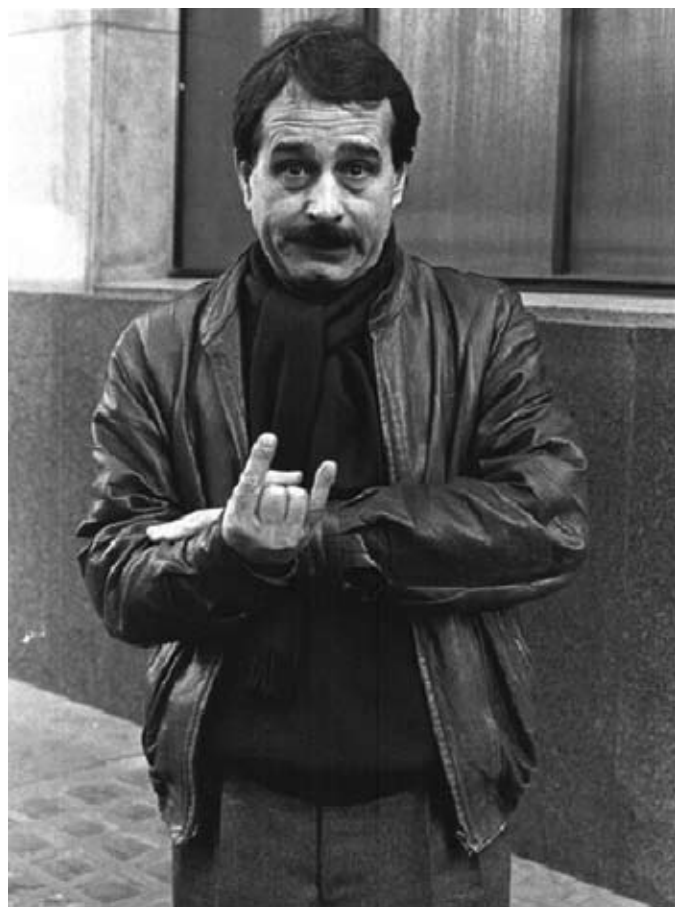
En el Paradís Pantalla de la Transició –a València la Falla Pantalla– un home com Ovidi, xiulant ja en feia prou. Amb les mans a les butxaques com un saltataulells a l'altra banda de l'ultramarins, entre el sarcasme, la candidesa o l'amenaça de qui amaga un revòlver carregat de raó: pim-pam-pum un poema, pim-pam-pum un primer pla, pim-pam-pum una nit a l'òpera.

En el Paradís Pantalla no hi ha espai per als que tenen la veu clara. Perquè no hi ressona. Tampoc no s'hi veu res. Només hi ha reflexos que encenen l'esguard. Soroll i propaganda.

Estimat Ovidi. Pep Cortés; Raimon; Toti Soler.
4 de desembre de 1995 Barcelona.

Ovidi canta fort, tan fort que acaba perden la veu. I no per això calla. Ell xiula –manefla, galtes de manyà, cambrer de terrassa–, i desafia la tragèdia de gaidó com si ballara un vals. Ell xiula amb la mateixa grà-

Arxiuovidí. Gest O.M. B/N 24x18 cm.

cia capaç d'eleva Teresa a l'altar dels mites universals. Ell xiula, plebeu però no vassall; poeta però no ploramiques. Ell xiula i és l'enveja dels sàtrapes perquè la seua melodia vibra sobre el pentagrama dels Drets Humans. Ell xiula amb tan alt magisteri que fins i tot més d'un ha esmerçat l'última dècada a capturar el vent per si encara romania alguna nota escadussera, gratuïta, canalla, irreverent i simpàtica com la dels paletes al pas d'una xicota.

IV

La maledicció de la cua de l'ull se n'atipa de les vísceres i segueix la petja d'aquell que s'obri pas enmig de la selva, tot deixant a la posteritat noves rutes.

La maledicció de la cua d'ull enveja el pioner; després procura eclipsar-lo amb palestades de mediocritat i quan ja ha aconseguit desactivar tota la polifonia d'aquell, alça en memòria seua un bunyol de fum trist i rònc.

Ovidi, com tots els pioners, desafia la maledicció amb ironia, irreverència i imaginació. Blandeix la seua intuïció enmig de la selva, enmig de les intrigues dels grimpaïres i enmig de l'erudició etèria dels diletants.

Front a l'oblit ell destil·la la dignitat d'un detectiu de cinema negre, gavardina llardosa amb versos arrecerats a les butxaques i un got d'herber camuflat en la cartutxera. La dignitat del maquis. La dignitat de l'exiliat que un dia tornarà, clandestí o reglamentat. Tant fa. Perquè igual que els herois, ell sempre acaba apareixent de gaidó, sota l'aurèola tèrbola de qui ha viscut en la primera línia de foc –la creació cos a cos i la baioneta esmolada contra els panxacontents i els bufalevites. Amb el sabre lluent o una cigarreta entre les dents, com un corsari en el procel·lós oceà de la dignitat, ell sempre tornarà per salvar el regne dels furtius, on som un entre tants, i això serà un dia que durarà anys...

EN LA SOLFA I EN L'ESCRIURE

UNES REFLEXIONS SOBRE LA POESIA

d'OVIDI MONTLLOR

Manel Rodríguez-Castelló

1

La cançó que clou l'àlbum d'Ovidi Montllor *De manars i garrotades* (1977), que dona títol al disc i fou composta a l'estil valencià de l'ú i el dos, diu a la segona estrofa: "Com que la cançó és per a viure / No volem violentar, / Ni en la solfa ni en l'escriure, / Al qui ens ha de perdonar." Amb la fina ironia que caracteritza el nostre autor, la cançó acaba demanant "l'aministia, / la justícia i llibertat / i el dret a l'autonomia" i invoca la intercessió de la Mare de Déu dels Desemparats. Enmig de la incertesa i turbulències de la denominada transició democràtica, l'Ovidi, fidel a les seues arrels proletàries, ja apuntava els problemes que el canvi de sistema, més aparent que real, deixaria irresolts: "El preu que es paga per viure / Quan més pobre ix més car. / Quan més ric el preu és lliure: / Pots pagar o no pagar." Aquesta desconfiança en els "nous amos", compartida, no cal dir-ho, per una part de l'esquerra i de les classes populars, abunda en la seua producció d'aquells anys i seria premonitòria, al capdavant, no solament de les desil·lusions democràtiques que se'n van seguir a nivell col·lectiu sinó també de les penúries i dificultats que aquest artista de veu insubornable hauria de patir en carn pròpia, perquè: "Qui perdona certes coses / Té la vara del manar, / I depén de com et poses / Més o menys t'ha de pegar." Per força, doncs, les acusacions de l'Ovidi, carregades de raó i sentit comú, de tan òbvies, diríem, havien de "violentar" els amos del manar i del garrot, tant en la *solfa* com en l'*escriure* —en la música i la poesia, ja unides per sempre en la *forma* de les seues *cançons*.

L'Ovidi fou, com s'ha dit a bastament, un artista polifacètic. Ho va anar sent de mica en mica, en una recerca constant de l'excel·lència i la feina ben feta i aprofitant els mitjans que més bé s'adeien a la seua naturalesa rebel

Portada del disc *De manars i garrotades* (1977)

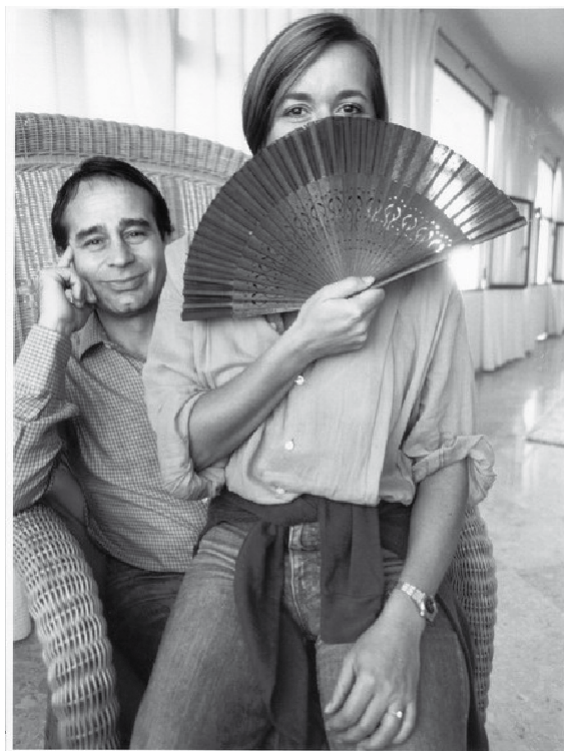
i sensible i al seu impuls creatiu. Expressar la vida (la pròpia i la compartida) i col·laborar solidàriament en la seua transformació des de posicions revolucionàries fou, en essència, el propòsit que animà el treball artístic d'Ovidi Montllor.

Fill de la classe obrera alcoiana i dels seus ideals llibertaris i humanistes, hereu de la derrota i la memòria, aquell xicot estava destinat a consumir la seua vida en una fàbrica, però un parell de circumstàncies van ajudar-lo a forjar-se un altre camí: el seu treball com a actor aficionat en el grup La Cassola d'Alcoi, que a primeries dels seixanta desplegava una de les apostes més interessants del teatre independent del país, i el posterior trasllat a Barcelona, on vivia el seu oncle, l'escriptor alcoià Rafael Mengual. Si l'efervescent capital catalana li obrí les portes d'un univers ple de possibilitats, la biblioteca del seu oncle l'inicià en la via de la lectura i l'autoaprenentatge.

Compaginant els mil oficis que amb tant d'humor ha enumerat en algun paper memorable amb els assajos en diversos grups de teatre de Barcelona, l'Ovidi prompte faria el salt –una mica per xamba, un molt per l'embranzida d'aquell moviment que ja era conegut arreu com *la nova cançó*– a la música, a la cançó. Mentre d'altres s'especialitzaven en una sola direcció, l'Ovidi, saltant les fronteres convencionals dels gèneres, aprofitava la seua experiència en ambdós camps i la posava al servei d'una forma de fer i d'expressar única i que constitueix la seua aportació major al món de l'art escènica, la interpretació i la cultura catalana (i, per tant, universal). El teatre i la cançó, al capdavant, són continents units per l'istme de la paraula, extensos territoris de l'art verbal. I això fou aquest artista polifacètic i genial, un actor que a més cantava i interpretava els seus textos i els d'altri, un poeta. Un poeta en l'accepció concreta d'autor de poemes i cançons i en una de més general i flexible, la que atorga a la poesia l'autenticitat, la profunditat i la veritat que exigim a tota expressió artística.

Aquest poeta, doncs, havia trobat en la cançó, interpretada dalt de l'escenari i davant el públic, l'àmbit transfronterer idoni (teatre, música i poesia) per desplegar tota la seua força expressiva i contribuir al seu propòsit primordial, canviar la vida, i a ella va dedicar els seus millors esforços mentre les circumstàncies polítiques i socials del país i la salut li ho van permetre. Això fa que *el directe* d'Ovidi, acompanyat pels seus músics i sobretot pel més constant d'ells, el Toti Soler, constitueix el patrimoni immaterial més important de l'artista, a penes preservat en alguns documents audiovisuals de l'època i en la memòria del seu públic. D'altres vegades tenim prou i massa amb els discos gravats per avaluar la immensa aportació d'Ovidi al món de la música i la cançó.

Document nº 1.902 de l'arxiuovidí · Foto en B/N

I si aquesta opció artística, aquest treball de fecunda síntesi, fa d'ell un cas singular en el món de la cançó, hi ha un altre aspecte de caràcter diguem-ne sociològic que el situa com a *rara avis* en l'àmbit de l'alta cultura (i que el fa volar amb l'estol que conformen, sense esgotar-ne la llista, un Vicent Andrés Estellés, un Salvat-Papasseit o un Joan Brossa, tres poetes molt estimats per l'Ovidi), i que hem apuntat més amunt. L'extracció obrera del nostre autor i la fidelitat al seu poble li confeixen la consciència que, al capdavant, havia entrat en un món tradicionalment reservat a les classes il·lustres i il·lustrades, i que la cultura en majúscules, fins i tot en els casos més ben intencionats, no deixa de ser sovint un flonjo entreteniment, un artifici destinat a falsejar una realitat molt prosaica. No hi ha poeta més refractari a les petulàncies engolades ni a les acadèmies de bones lletres, als tripijocs de les aparences, a les enganyifes mel·líflues i a les excuses de mal pagador que l'Ovidi. El desencís i el desemmascament de les trampes que

llavors ja es covaven (*Els banyetes, Una nit a l'òpera, Món divertit, Encara nois, encara, Als nous amos*, entre altres cançons), expressats amb dolorosa ràbia o amb l'humor més higiènic, i que tant molestaren –no ho oblidem– i molesten al poder, són un lúcid exercici contracorrent: no debades l'Ovidi era un gat escaldat de la classe treballadora alcoiana.

2

Arribats ací, potser val la pena que ens centrem en el vessant més estrictament poètic de l'Ovidi com a creador de poemes per ser cantats, recitats o llegits i com a impagable divulgador de poesia. En aquest sentit, com tants companys de generació i tants cantautors de les darreres fornades, la contribució d'Ovidi a la poesia presenta un doble vessant: allibera un grapat de bons poetes contemporanis dels cenacles i dels llibres per donar-los al gran públic (o almenys a un públic més ampli), a través de composicions musicals i de recitacions que amb el temps han esdevingut un punt de referència ineludible en l'art de la interpretació vocal del poema. Gràcies en bona part a ell, la fonètica valenciana, articulada amb les modulacions característiques de l'àrea d'Alcoi, ha entrat amb força i normalitat a l'escena i ha donat veu a alguns dels més grans poetes catalans. Ja no cal –i passeu-me la broma– que siga reservat a un valencià el paper de graciós hortolà en la comèdia pàtria.

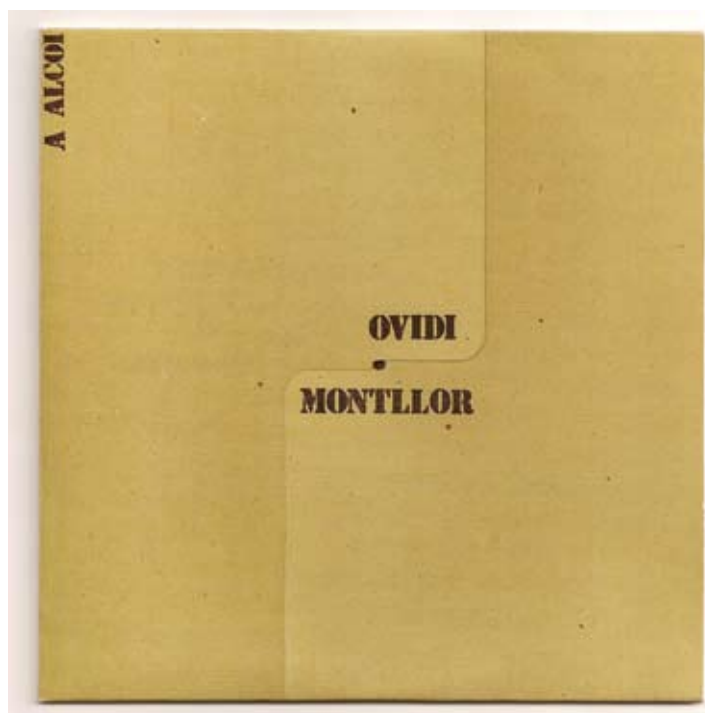
Només entre els discos gravats aplegats a *Ovidi Montllor. Antologia* publicats per Dahiz Produccions en 2000 (i irremeiablement, com insinuàvem adés, es deuen haver perdut molts recitals memorables, entre d'altres el que va oferir a pèl a la Casa de Cultura d'Alcoi sobre poetes joves valencians l'any 1985, si no em falla la memòria), hi trobem els següents autors: Vicent Andrés Estellés, Joan Salvat-Papasseit, Salvador Espriu, Pere Quart,

Arxiuvidi · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

François Villon-Feliu Formosa, Joan Vergés, Joan Brossa, Josep Maria de Sagarra, Carles Riba, Josep Carner, J. Supervielle i Jaume Subirana.

Així, qualsevol aproximació seriosa a l'obra poètica d'Ovidi hauria de començar per fixar-ne el catàleg complet, sense renunciar a l'escorcoll atent entre els papers personals del poeta, feina prèvia a la necessària publicació de la seua poesia. Amb tot i que el poeta alcoià fou sobretot un compositor de cançons (autor, doncs, de *la solfa* i de *l'escriure*), i que això parteix d'unes estratègies comunicatives distintes a la simple operació escriptural de poemes concebuts per a la lectura, no hem d'oblidar aquesta darrera faceta, coneguda en part o

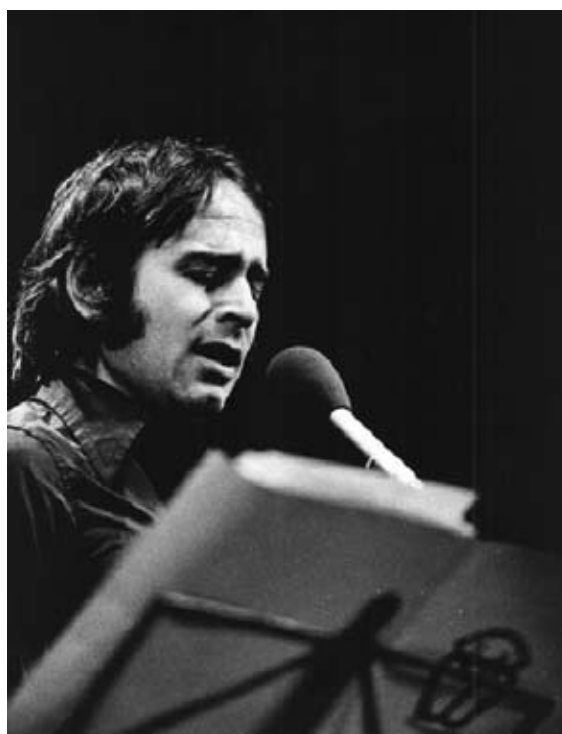
Portada del disc "A Alcoi"

totalment gràcies als llibres *Ovidi Montllor* d'Enrique Cerdán Tato (Ed. Júcar, 1980), *L'Ovidi* de Núria Cadenas (Tres i Quatre, 2002) i els no consultats per qui açò subscriu *Poemes i cançons* (Galba Edicions, 1978) i *Poemes i dibuixos* (Taller Picasso, 1985).

Com escometia l'Ovidi l'acoblament de lletra i música en què consisteix la creació d'una cançó és una pregunta que no em veig amb cor de contestar ara com ara. Partia del poema? Arrancava amb una tonada? És probable, fins i tot, que els camins de composició fossen variables i que en ocasions l'autor hi fes servir, diríem, una tècnica mixta. Tret, però, dels casos en què el text conserva els traços de l'apunt, de poemes escrits a rajaplo ma dictats per les urgències, d'esbossos per a futures incursions, gosaria dir que la majoria de poemes de l'Ovidi estan *pensats* per a la cançó. Siga com vulga, Ovidi coneix i estima l'alt valor de la paraula, la seua qualitat com a combustible per al pensament i l'emoció, i s'hi aplica amb humilitat i constància. Meticulós i

perfeccionista, com a bon poeta, no s'està de tornar sobre vells temes i de reelaborar-los en un esforç de superació i d'aprenentatge (citem a tall d'exemple la darrera versió d'*El meu poble Alcoi*, poema-cançó que justificaria una vida). Però tornem a l'inventari de les seues composicions i avancem-ne, per a estudiosos i aficionats més pacients que vulguen completar la present recerca, unes dades quantitatives abans de referir-nos a algunes de les qualitats de la poesia que avui ocupa les nostres reflexions.

La solfa i la lletra d'Ovidi Montllor, a banda els poemes d'altres autors recitats i/o cantats ja esmentats més amunt més 2 cançons de J.M. Carandell i 2 més de Toti Soler, està formada per 48 cançons (incloent-hi *La cançó d'Hèctor* que apareix en la pel·lícula *Hèctor* del realitzador alcoià Carlos Pérez de 1982 i *El meu poble Alcoi*, versió molt personal de la cançó de Jacques Brel *Le plat pays*), 3 poemes propis recitats i 8 de recitats i cantats, i els següents poemes publicats (més els que

Concert O.M. a Barcelona. Foto Colita, B/N 24x 18 cm

Document 2672-2 de l'Arxiuovi.

es puguen trobar en els dos llibres no consultats): 1 poema dedicat a Apel·les Fenosa (Ovidi Montllor. *Antologia*, 2000), 1 poema dedicat a Joan Valls (*Foc secret*, La Forest d'Arana, València 1993), 3 poemes publicats a Ovidi Montllor i 36 que aporta l'edició *L'Ovidi*. Això ens dóna un total de 100 composicions poètiques ben comptades.

Les cançons són, doncs, la part més extensa i substanciosa, més arrodonida, de la producció poètica d'Ovidi. No debades s'hi va guanyar la vida durant un bon grapat d'anys, mostrant al públic el fruit de les seues creacions i gravant discos (amb la responsabilitat que suposa donar-los forma definitiva). Constitueixen, també, la part més coneguda de l'artista. L'edició del seu primer disc, un *single* de 1968 que incloïa *La fera ferotge*, *Lliçó de sumes i verbs*, *Cançó de les balances* i *Cançó de llaurador*, i la de l'LP 4.02.42, de 1980, marquen aproximadament els límits temporals on cal ubicar la poesia d'Ovidi (el projecte *Veri-good*, que cal situar pels volts de 1993, any en

PERQUE VULL

TIENTO EDITORA, S.A. Letra i Música: OVIDI MONTLLOR MENGUAL

20 m 20 m 20 m

(Mogut) 1ª - Flo - vi - a, a - quell de - a. Per - què vull! 2ª - va - na - pa - ra - a - na. Per - què vull! 3ª - va - na - pa - ra - a - na. Per - què vull!

20 m 20 m 20 m

Per - què linc ga - nes que plo - gués! Sor - ti - a - e - lla, de ca - sa. Per - què linc ga - nes d'el - li - mar! Vam viu - reu - na - na pre - ciós. Vam ven - reu - na - na pre - ciós.

20 m 20 m 20 m

Per - què vull! Per - què linc ga - nes que sor - tis! Per - què vull! Per - què linc ga - nes de viu - re! Per - què vull! Per - què linc ga - nes de viu - re! Per - què vull! Per - què linc ga - nes de viu - re!

20 m 20 m 20 m

- mi - a - foun pa - ra - gua, Per - què vull! Per - què linc ga - nes de de - pre - ciós. Per - què vull! Per - què linc ga - nes de de - pre - ciós. Per - què vull! Per - què linc ga - nes de de - pre - ciós.

Partitura de la cançó "Perque vull" · Document 2495-4 de l'Arxiuovi.

què se li va declarar la malaltia, va restar inacabat –tot i que afortunadament l'autor va poder gravar la darrera i definitiva versió d'*El meu poble Alcoi* i enllestir almenys un parell d'altres grandíssimes cançons). Ben mirat, molta feina per a tan pocs anys, dotze, a un ritme de quasi un disc per any. I perquè a partir de 4.02.42 les coses es van girar en el món de la cultura i la cançó catalana (i potser també en molts altres mons), amb els dubtosos pactes per a l'oblit de la democràcia, i aquests peluts subversius que tanmateix no tenien pèls a la llengua, dels quals l'Ovidi sempre en fou abanderat, van haver de plegar els faristols i treballar per uns temps més bons que, si més no en el seu cas, ja no arribarien. Altrament –però això ja no té remei–, no sabem què hauria donat de si la poesia, la cançó d'Ovidi.

3

Una de les primeres coses que captiva de la poesia d'Ovidi, vista en conjunt, és la immensa varietat de tons, registres i formes que presenta. Ja hem apuntat més amunt que la concepció que Ovidi té de la cançó està estretament lligada a la seua condició d'actor, fins al punt que això determina també la forma última que aquesta adopta en tant que lletra o construcció verbal, en tant que poema. Tot hi és, d'entrada, al servei de la interpretació i d'una eficàcia comunicativa que adquireix la seua autèntica dimensió en contacte directe amb el públic a través del cos i de la veu del poeta-actor, mitjançant el disc o el recital en directe.

Si bé tots els denominats cantautors reuneixen en una mateixa persona la condició de trobadors (autors) i joglars (intèrprets) de la cançó, no ho és menys que Ovidi hi introdueix una gamma tan rica de recursos expressius i teatrals que en fan un cas ben singular, un *estil* inconfusible. Pot ser més o menys fàcil cantar una peça de l'Ovidi, però resulta impossible interpretar-la *com* ell ho fa, i aquesta és tal volta la prova del que estem dient. Hi ha una part molt important no escrita en la seua proposta poètica i que ens remet a les acotacions de l'escriptura teatral, unes acotacions en blanc íntimament relacionades amb el talent expressiu de l'autor. Per això, uns poemes d'aparença moltes voltes senzilla guanyen en capacitat suggestiva i es despleguen semànticament gràcies a la interpretació. Aquesta qualitat respon, ens sembla, a la manera planera (antisofisticada diríem) com l'Ovidi entén la vida i proposa de plantar-li cara, xafant de peus a terra, reivindicant el sentit comú (de classe treballadora) contra les soflames alambinades amb què es revesteixen els discursos del poder. Més que no pas en la complexitat del *missatge*, és en l'autenticitat que transmet

Arxiuovidi · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

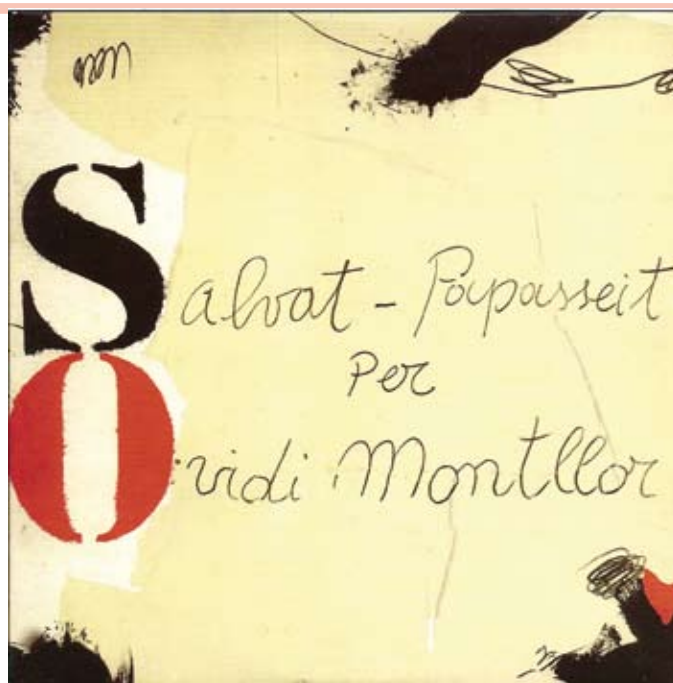
la interpretació, en el subratllat del *gest*, on el poeta busca allò que és sentit en comú, la complicitat del seu públic en un marc històric concret, les raons que fonamenten una fraternitat revolucionària. En la poètica d'Ovidi hi ha el convenciment que només sent un mateix i traçant la *crònica d'un temps* es pot accedir a la universalitat i a la atemporalitat a què la bona poesia aspira sempre.

La varietat de tons, registres i formes que presenta la poesia d'Ovidi es relaciona, doncs, amb la immensa gamma de recursos expressius d'un gran actor. Perquè es tracta –no ho oblidem– de donar compte de la vida, una realitat complexa i infinita, a través de les més diverses experiències que l'individu té en unes circumstàncies determinades. Donar-ne compte per ajudar a canviar-la. L'Ovidi no s'encasella mai en una fórmula exitosa per a l'elaboració de les seues cançons. Tot i que manté unes constants temàtiques i formals des dels seus inicis, en la seua obra es produeix,

des del meu punt de vista, un clar *in crescendo* pel que fa a la qualitat i ambició artística del producte poètic.

En alguns aspectes, no costa d'imbricar la seua poesia dels primers discos amb la que feien la majoria dels poetes de la generació dels anys seixantes, els denominats realistes. L'elecció de fórmules col·loquials i dialectals i en general la importància dels recursos propis de l'oralitat (molt important en el cas d'Ovidi, que sovint cedeix la veu als *personatges* que poblen les seues cançons: *Sí senyor*, *Una nit a l'òpera* –subtil homenatge marxista–, *Història d'un amic*, *El diluvi*, *De l'espai no te'n refies mai* o *Carta a casa*, per exemple), la nitidesa en el dibuix del contorn social de cada poema, la senzillesa del *missatge*, l'atenció a les penúries quotidianes del treballador, el contradiscurs al poder, el despullament del tòpic, són algunes de les característiques de l'Ovidi *realista*. El seu realisme, però, com el d'altres bons poetes més o menys ubicables històricament en les coordenades del realisme, és molt lliure i personal i experimenta aviat els canvis que es produïrien en la poesia a partir dels setantes.

Tot i que sovint l'explicitud ideològica és ben remarcable en els seus textos –citem, per exemple, *La samarreta* o *La cançó del cansat*–, amb l'Ovidi no tens mai la sensació del reduccionisme fàcil o la consiga, perquè al fons de tot hi ha l'home amb les seues emocions, la dimensió vitalista i humana com un antídote, l'autenticitat que esperem de la poesia (rellegiu aquella utopia de *Serà un dia que durarà anys*). Hi ha un altre fet que singularitza el nostre autor en aquest context poètic i que ja hem esbossat unes línies més amunt: l'Ovidi fou un avançat del desencís, un dels primers a alçar la veu contra els paranyes de la *democràcia*. En les actuals circumstàncies les seues cançons es revaloritzen des d'aquesta perspectiva, prova que el seu *realisme* ha

Arxiuovidí · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

aconseguit traspassar les fronteres del temps (i, ai, de l'espai!).

En la seua evolució poètica, d'obertura i experimentació, de recerca infatigable de l'excel·lència expressiva, em sembla que hi ha un fet crucial: l'encontre Ovidi-Estellés. Preferesc parlar d'encontre que no pas de mera influència unidireccional perquè es produeix a partir de la coincidència de dos tarannàs poètics i vitals, de dues sensibilitats molt properes, i perquè d'alguna manera tampoc el poeta de Burjassot i la seua poesia haurien estat les mateixes sense la col·laboració de l'Ovidi. Pel que fa a aquest, els LPs del qual vénen a ser com els llibres per als poetes *convencional*s (pel que tenen de proposta unitària i de germen de futurs treballs, per exemple), els efectes de l'encontre amb Estellés apunten des de primera hora, des d'*Un entre tants* (1972), títol que parafraseja la primera part del *Llibre de meravelles*, i impregnen moltes de les composicions posteriors, en especial la magnífica cançó *Història d'A*. Val la pena remarcar-ho tot i la complexitat –que sovint desencadena l'arbitrarietat– que suposa parlar d'influències en el

Arxiuovidi · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

camp de la poesia. Des d'aquesta perspectiva, i a tall d'anècdota, ¿com no relacionar d'alguna manera *La fera ferotge* amb el poema de José Agustín Goytisolo *Érase una vez*, malgrat que en la cançó d'Ovidi la faula hi pren unes dimensions paròdiques molt més accentuades? ¿O com no vincular –malgrat ara la immensa distància melòdica– el *Perquè vull* amb la cançó de Brassens *Le parapluie*?

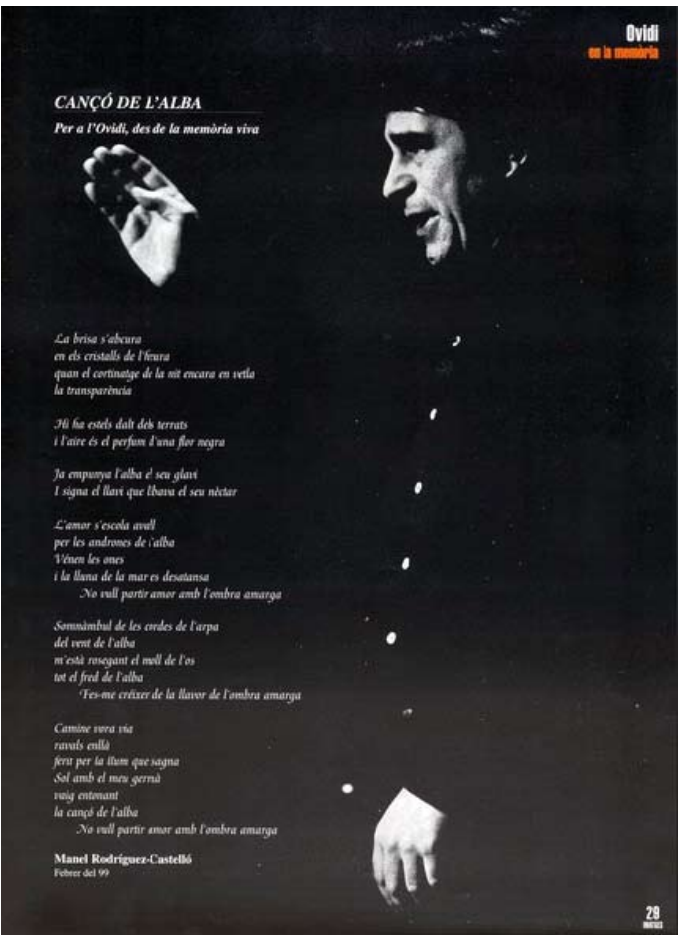
Siga com vulga, la poesia d'Ovidi guanya en transparència i en complexitat formal a cada nou disc. Tot preservant les línies inicials, temàtiques i d'estil, s'obre constantment a noves experimentacions i va abandonant alguns tics realistes prescindibles (i n'hi ha ben pocs, tot siga dit). *Crònica d'un temps* (1973), títol també molt estellesià, amplia els registres poètics i sons del primer LP, des de l'elegia *Als pares amb tota la impotència*, memòria dolorosa dels vençuts, a la sàtira d'*Els banyetes*. El disc *A Alcoi* (1974), que se situa en l'epicentre de la producció ovidiana i és, al meu parer, juntament amb *4.02.42*, la seua obra mestra; és un fecund esforç de síntesi musical i poètica (poeticomusical) a la qual contribueix de manera decisiva el protagonisme instrumental de la guitarra de Toti Soler. Al costat de peces més populars com *Una nit a l'òpera* o *Les meues vacances*

hi destaca la bellesa d'un vals que, com *El meu poble Alcoi*, té l'honor d'haver-se constituït en un himne de civisme, tendresa, memòria i dignitat: *Homenatge a Teresa*. No hi falta tampoc la mordacitat de cançons com *Món divertit* o *Va com va* o el dramatisme esborronador (una de les línies ovidianes més destacables) d'una peça com *A la vida*.

De manars i garrotades i Bon vent... i barca nova!, de 1977 i 1979 respectivament, se situen al bell mig de les expectatives (i les frustracions, com ja hem vist) de la transició democràtica. En el primer d'aquests discos, que recupera dues de les cançons d'Ovidi més antigues que no havien estat gravades però sí cantades en públic quan l'autoritat (in)competent ho permetia, *La samarreta i L'escola de Ribera* (les arrels i la memòria, un altre dels grans motius de la poesia ovidiana), ja s'hi fa palès el desencís amb temes com *Als companys* o *Encara nois, encara*. És ben significatiu, per altra banda, que un fragment del poema *Sageta de foc* d'un poeta tan ovidià com Salvat-Papasseit, amb poemes del qual el nostre autor havia gravat tot un LP l'any 1975, encapçale i tanque aquest treball en un gest a favor de l'amnistia dels presos que llavors

Arxiuovidí · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

Arxiuovidí · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

exigien les forces democràtiques. El segon dels discos conté peces d'una delicadesa exquisita com *Montserrat* o *Dos anònims*, inspirada en dos poemes del cançoner popular i que, paràbola sobre la pau i la llibertat, representa una línia de reconstrucció de melodies tradicionals que l'emparenten amb *La cançó del llaurador* o *De manars i garrotades*. El títol d'aquest LP ens suggereix, a través de la fraseologia popular, la idea de canvi, de crisi personal (*Autocrítica i crítica*), la necessitat d'enfrontar la nova realitat democràtica tot mantenint-se fidel a les pròpies conviccions en un esforç de coherència. La primera cançó, *Bogeria amb números*, dedicada a Jacques Brel, és molt representativa dels jocs fònics ovidians, ja aprofitats en composicions anteriors com *El desesperat* o *Garrotada en swing*. *La cançó del cansat*, que ja hem citat més amunt i que l'autor dedicà a Joan Fuser,

Arxiuovidi · Foto en B/N 13x9 cm. O.M. amb barba

s'inscriu en aquella voluntat del poeta de fer la crònica del seu temps i té el valor documental que suposa reivindicar el sentit comú en el context de la denominada batalla de València i el contracolp blaver d'aquells anys d'atemptats i ignomínia (ni esclarits ni dissipats mai del tot).

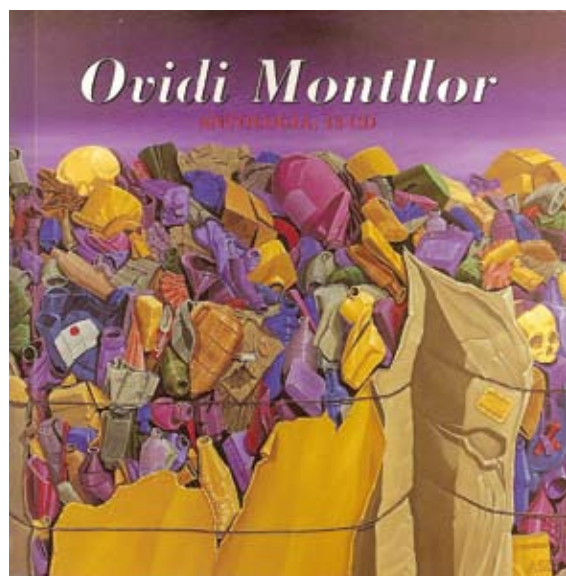
El disc 4.02.42, gravat quan l'Ovidi encara tenia 38 anys, és una obra de plena maduresa creativa. La solfa i l'escriure d'Ovidi apuntaven ja molt alt. Es troben ací les peces més arrodonides des del punt de vist de l'escriptura poètica i algunes de les cançons més emblemàtiques de l'autor. El sarcasme, que es deixata en *antipoemes* com *Baralla de la vida i jo* o la crítica a les flatulències culturalistes de *Culminació*, línies tan característiques de l'Ovidi, es contrabalanquen amb delicadíssimes peces com *Balada del pas del món* (la reflexió sobre el pas del temps i la mort és una altra de les seues constants temàtiques), *Cues d'estels*, *Cançó per a dues guitarres i un amor* o *Tot esperant Ulisses*. El talent expressiu i teatral s'hi combina d'una manera magistral amb uns recursos melòdics molt estilitzats. Per desgràcia per a tots, i per les circumstàncies ja denunciades amb coratge i valentia pel mateix Ovidi, l'autor alcoià ja no tornaria a gravar cap disc. El malaguanyat *Veri-good*, que almenys ens va brindar l'oportunitat de disposar de l'última versió d'*El meu poble Alcoi* i d'altres dues boníssimes cançons, *Si mai de tu m'he d'allunyar* i *Què et sembla, Toti?*, és el brillant colofó a la trajectòria apassionant d'un poeta imperible, el testament d'un artista de llarg alè que viu i viurà en la memòria del seu poble.

CATÀLEG DE CANÇONS I POEMES EDITATS d'OVIDI MONTLLOR

SEGUIM L'ORDRE ESTABLERT PER OM. ANTOLOGIA

Manel Rodríguez-Castelló

Portada de la caixa de l'Antologia musical d'Ovidi, 13 CD's

A

Cançons pròpies (lletra i música): 48 (47 si considerem que *El meu poble Alcoi* és una versió musical de *Le plat pays* de Brel).

B

Cançons d'altres autors: 2 (Carandell), 2 (Toti Soler): 4

C

Cançons amb lletra d'altri i música pròpia: 12

D

Poemes propis recitats (R) i/o recitats i cantats (RC): 3 (R) + 8 (RC): 11

E

Poemes d'altri recitats (R) i/o recitats i cantats (RC): 18 + *Coral romput* (àlbum doble) + *Homenatge a Apel·les Fenosa* + *Sagarra*

F

Poemes propis publicats: 1 (a Apel·les Fenosa) + 1 (a Joan Valls) + 3 (*Ovidi Montllor*, E. Cerdán Tato) + 36 (*L'Ovidi*, Núria Cadenas) + altres poemes que puguem trobar-se a *Poemes i cançons* (1978) i *Poemes i dibuixos* (1975).

[Poemes i cançons d'altri: J.M. Carandell (2), Jaume Subirana (1), Vicent Andrés Estellés (5/6 comptant-hi 'Els amants'), S. Espriu (1), Pere Quart (1), Salvat-Papasseit (recitat i cantat), François Villon (1), Joan Vergés (1), 2 cançons populars, Joan Brossa (1), Josep Maria de Sagarra (2) ('Vinyes verdes', 'La vella cortesana')]

1. 'El meu poble Alcoi' - *Verí good*, 1993/2000 (1) (Música de Jacques Brel)

1968

2. 'La fera ferotge'(2)
3. 'Lliçó de sumes i verbs'(3)
4. 'Cançó de les balances' (Carandell)
5. 'Cançó de llaurador'(4)

1971

6. 'Ell'(5)
7. 'Sol d'estiu'(6)

1969 (Amb una nota de Joan Fuster)

8. 'La fàbrica Paulac'(Carandell)
9. 'Gola seca'(7)
10. 'Cançó d'amor'(8)
11. 'Història d'un amic'(9)
12. 'Carnisseria'(Subirana) 1999/2000

1972 Un entre tants

- 13. 'El diluvi' (10)
- 14. 'El desesperat' (11)
- 15. 'De l'espai no te'n refies mai' (12)
'La fera ferotge'
- 16. 'Garrotada en swing' (13)
- 17. 'Cançoneta juganera I' (14)
- 18. 'Sí senyor' (15)
'Ell'
- 19. 'Perquè vull' (16)
- 20. 'Visc el que veig' (17)
- 21. 'Cançoneta juganera II' (18)

1973 Crònica d'un temps

- 22. 'El vi' (VAE)
- 23. 'Als pares, amb tota la impotència' (19)
- 24. 'Xafarderies' (20)
- 25. 'Ais' (21)
- 26. 'Prediccions i conformitats' (VAE)
- 27. 'Diccionari de butxaca' (22)
- 28. 'Carta a casa' (23)
- 29. 'Els banyetes' (24)
- 30. 'Crònica d'un temps' (25)
- 31. 'Serà un dia que durarà anys' (26)

1974 A Alcoi (amb una nota d'ernest Contreras)

- 32. 'De res' (27)

Portada CD Ovidi Montllor, Bon vent i ... barca nova!

- 33. 'Homenatge a Teresa' (28)
- 34. 'Els amants' (VAE)
- 35. 'Corrandes de l'exili' (Quart)
- 36. 'Les meues vacances' (29)
- 37. 'Assaig de càntic en el temple' (Espriu)
- 38. 'A la vida' (30)
- 39. 'Una nit a l'òpera' (31)
- 40. 'Món divertit' (32)
- 41. 'Va com va' (33)
- 42. 'Tot explota pel cap o per la pota' (34)

1975 Ovidi Montllor a Salvat-Papasseit

(amb notes de Joan Fuster i Joaquim Horta)

19 poemes de Salvat-Papasseit, recitats i cantats.

A l'Olimpia (reedició d'11 cançons)

1977 De manars i garrotades

- 62. 'Sageta de foc' (Fragment Salvat)
- 63. 'L'escola de Ribera' (35)
- 64. 'La samarreta' (36)
- 65. 'Als companys' (37)
- 66. 'Serà un dia que durarà anys' (nova versió de la cançó amb lletra incorporada)
- 67. 'Una escala qualsevol' (recitat, VAE)
- 68. 'Encara nois, encara' (38)

Portada CD de quatre discs de vinil de 45 revolucions.

- 69. 'Encara el tango' (39)
- 70. 'Una de por' (40)
- 71. 'Als nous amos' (41)
- 72. 'De manars i garrotades' (42)
- 'Sageta de foc' (Fragment Salvat)

1979 Bon vent... i barca nova!

- 73. 'Bogeria amb números' (a J. Brel) (43)
- 74. 'Bon vent i barca nova!' (a J. Renau) (44)
- 75. 'Autocrítica i crítica' (45)
- 76. 'Balada' (a Feliu Formosa) (Villon)
- 77. 'Petita i blanca' (Vergés)
- 78. 'Montserrat' (46)
- 79. 'La cançó del cansat' (a Joan Fuster) (47)
- 80. 'Dos anònims' (populars)
- 81. 'El ball' (a A. Alfaro) (muntatge sobre poemes de VAE)
- 82. 'Voleu guerra?' (al meu pare, a Leo Ferré i J. Horta) (48)

Coral romput (a S. Espriu) (Recitació del llarg poema homònim de VAE. Notes de V. Ventura i Salvador Espriu)

1980 4.02.42

- 83. 'M'aclame a tu' (VAE)
- 84. 'Balada del pas del món' (49)
- 85. 'Història d'A' (50)

- 86. 'Cues d'estels' (51)
- 87. 'Cançó per a dues guitarres i un amor' (52)
- 88. 'Tot esperant Ulisses' (53)
- 89. 'Culminació' (54)
- 90. 'Un home reparteix...' (recitat/cantat J. Brossa)
- 91. 'Tragèdia a dia' (55)
- 92. 'Baralla de la vida i jo' (recitat) (56)

Poemes

Homenatge a Apel·les Fenosa (enregistrat 1989/2000): lectura i recitació de textos d'Alexandre Cirici, Carles Riba, Josep Carner, Salvador Espriu i J. Supervielle.

Poema d'Ovidi dedicat a l'artista (57)

Ovidi Montllor diu Sagarra (recital fet al Teatre Lliure de Barcelona del 27/5 al 5/6 1994/2000 amb 21 poemes de Sagarra, tres d'aquests poemes cantats: 'Vinyes verdes', 'Cançó de suburbi' (Toti Soler) i 'La vella cortesana' (97 i 98)

- 93. 'Què et sembla, Toti?' (58) - Interpretada per Toti Soler a 21 catalans i un rus
- 94. 'Si mai de tu m'he d'allunyar' (59) - Interpretada per E. Formosa al mateix disc anterior

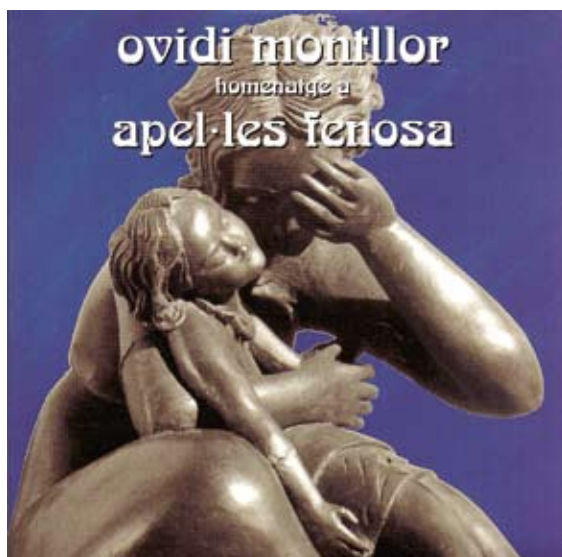
95. 'Vinyes verdes' (Sagarra - Interpretada per E. Formosa i també per OM en *Ovidi diu Sagarra*)

96. 'La cançó d'Hèctor' (60), que apareix al film *Hèctor* de C. Pérez

Poema dedicat a Joan Valls, dins *Foc secret* (La Forest d'Arana, 1993) (61)

Poemes inclosos a *Ovidi Montllor*, Enrique Cerdán Tato, Ed. Júcar 1980: 'Abril' (62), 'Barcelona, 13 de juliol de 1973' (63) i 'La història d'En Jaume Poch i Prou (o la lluita pel taüt)' (64)

Poemes inclosos a *L'Ovidi*, Núria Cadenas, Tres i Quatre 2002: 'A manera d'introducció' (65), 'Escriu de nit...' (66), 'L'estrany' (67), 'Cançó de la rima' (68), 'Un calbot precedit d'un perdoni, no fa mal (diuen i abonen)' (69), 'Els cucs es moren' (70), 'Alcoi' (71), 'País Valencià' (72), 'Ja té illa la Villa' (73), 'Als intel·lectuals forasters' (74), 'La ciència i el refredat' (75), 'Trage dia i nit' (76), 'Sóc suc en sac sec (sic)' (77), 'Ai senyor, quin món' (78), 'Trencaclosques' (79), 'Homenatge a la tecnocràcia' (80), 'Jugues el joc' (81), 'Antonio' (82), 'A les noies d'un taller' (83), 'Bojament' (84), 'A ma casa' (85), 'Explosió' (86), 'Desesperacions' (87), 'Amor infinit' (88),

Ovidi Montllor , homenatge a Apel·les Fenosa

'Cançoneta juganera I' (89), 'Sóc ací' (90), 'Preservatiu' (91), 'M'ho deia i m'ho repetia' (92), 'Oració abans d'enllitar-se' (93), 'Assegut en un extrem' (94), 'Als bons amics Toti i Cuca per peteneres' (95), 'Inici de fàstic en el membre' (96), 'Ni dies ni mestres' (97), 'Balada del concurs de blois' (98), 'Verí-good' (99), 'L'arc de Sant Martí' (100).

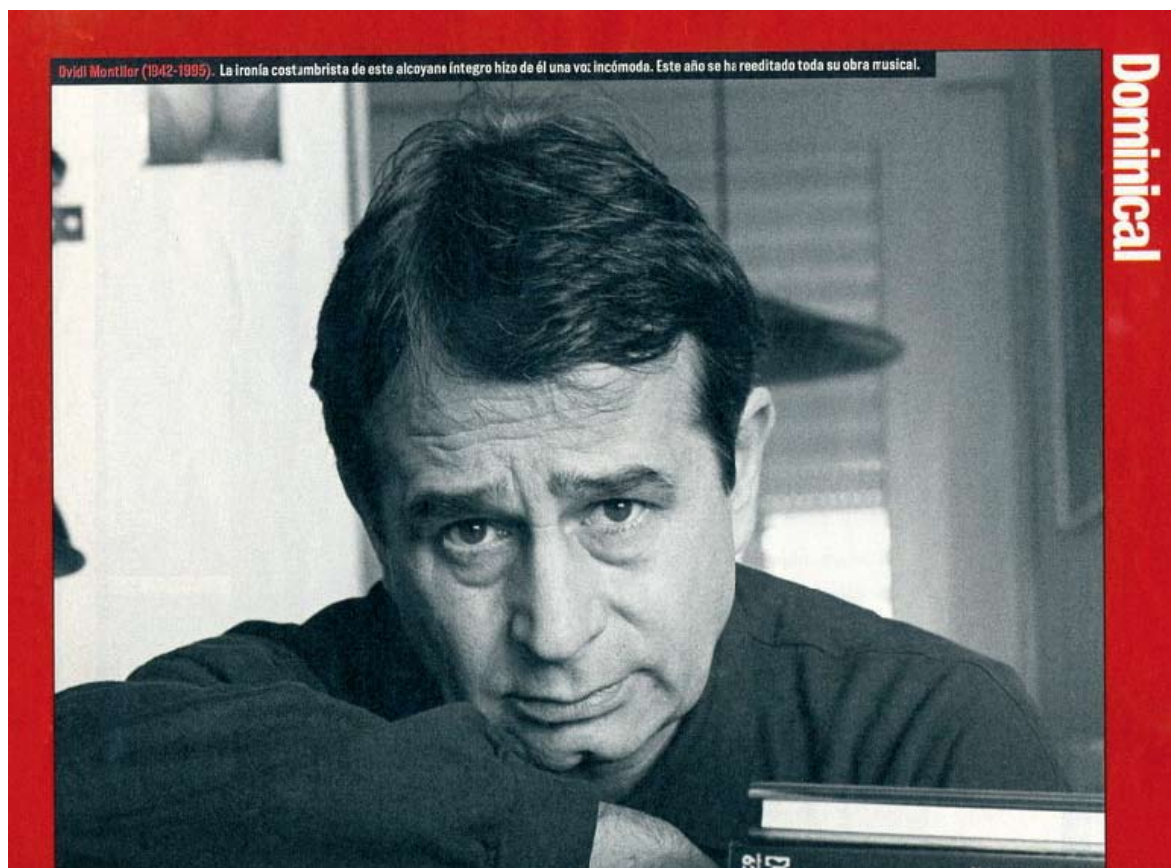
Altres edicions de poemes

Poemes i cançons, Galba Edicions, S.A., Col. "Vesles e vents", 1978. Pròleg de Joan Fuster, epíleg de Montserrat Roig i il·lustracions d'Eduard Alcoy; *Poemes i dibuixos*, Ovidi Montllor i Marta Cabeza, Taller Picasso, 1985. Pròleg de M. Vázquez Montalbán i Luis F. Valero Iglesias.

OVIDI MONTLLOR, ABANS I DESPRÉS

Pau Grau i Mira

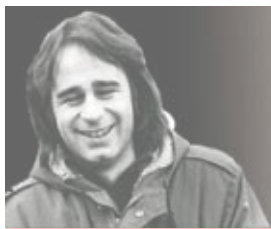
Ovidi és recordat a la revista al dominical del País. 1d'octubre de 2000

Sóc d'una generació que, en matèria musical, vam arribar a descobrir Sau, Sangtraït, Els Pets o Umpah-Pah. Parle dels que formàvem part d'una minoria, perquè realment el gruix dels meus coetanis anava per un altre lloc: mentre la majoria escoltava Los Cuarenta amb un bombardeig de pop espanyol i saxó, a alguns marciàns ens agradaven més els Kortatu o els Brams, posem per cas. Potser venia ja per herència, perquè els que ens decantàvem per aquests grups acostumàvem a tindre pares o germans majors que a casa posaven vinils de Lluís Llach, Raimon, Maria del Mar Bonet o, és clar, Ovidi Montllor.

Per raons d'edat i geogràfiques, no vaig arribar a conèixer Ovidi personalment. I, com ja he dit, la coneixença de la seua obra va ser quelcom gairebé hereditari. A casa, entre discs dels Pavesos, de Carraixet o de La Trinca, els meus pares tenien algun d'Ovidi

Montllor. Per això em sonaven les seues cançons des de ben menut; fins i tot me'n sabia alguna de memòria a força d'escoltar el que ma mare o el meu germà punxaven al toca-discs. No coneixia Ovidi personalment, deia, però ja de ben nano m'hagués agradat conèixer-lo, perquè intuïa que seria un bon home, una persona interessant a qui valdria la pena saludar i dir-li que, entre altres coses, ell era un bon motiu per sentir-se orgullós de ser alcoià.

Perquè si jo no hagués sigut alcoià no hauria arribat a la figura de l'Ovidi com ho he fet. Potser, si servidor hagués sigut, per exemple, socarrat, no hagués tingut el plaer d'assistir a aquell concert en el qual la cançó li va retre homenatge al Teatre Calderón. O potser si hagués sigut, posem per cas, alacantí, no se m'hagués acudit anar al recital que va oferir junt a Toti Soler, un parell d'anys abans, al mateix escenari. Perquè gràcies a viure a

Ovidi Montllor, abans i després

Cançó mecanografiada presentada a la Direcció General de Teatre y Espectáculos, on s'aprecia el cuny de la censura

Alcoi vaig poder anar a ambdós concerts; i per això, vaig poder constatar la diferència de públic entre l'un i l'altre.

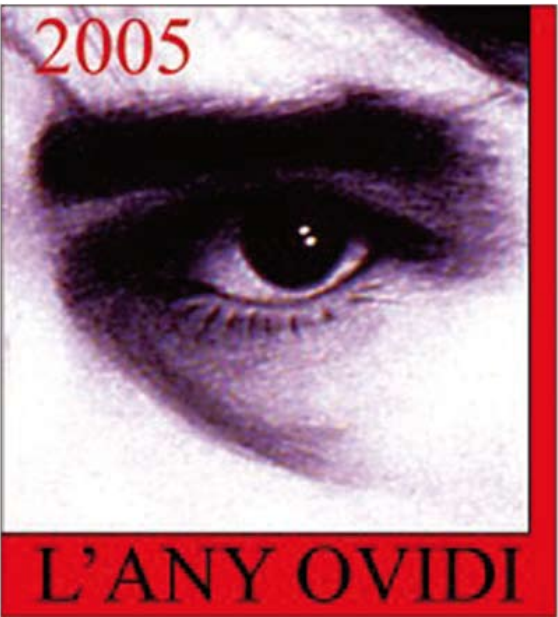
Perquè Ovidi Montllor ha patit un fenomen veritablement digne d'estudi. No sabia exactament si aquest caïnisme pot deure's a un tret identitari nacional, o potser es tracte d'un mal que rebem com a herència de segles d'història, o potser és inherent a l'espècie humana i se'ns manifesta a alguns individus més que a altres. Però la ignomínia de la qual Ovidi fou víctima en vida, contrastada amb l'ascensió que ha experimentat la seua figura després del seu traspàs, desafia la lògica. Per dir-ho bé.

Recorde aquell concert al Calderón: l'anomenarem 'primer concert' perquè realment fou un dels primers concerts de la meua vida; si més no, potser el primer al qual anava sense els pares, amb la colla de l'institut. El primer concert seria per la primavera de, calcule jo, el 1993; no ho sé cert, perquè no guarde l'entrada –i és que de fet recorde que l'entrada era una butlleta, de color blau, clar si la memòria no em falla, amb gairebé cap distintiu. Podria

haver estat un val per un viatge a la nòria o una participació del sorteig que fan al descans dels partits de l'Alcoyano tant com una entrada per veure Ovidi Montllor.

Doncs això, el primer concert no va tindre massa ressò; no va comptar amb una gran campanya publicitària, va ser un concert normal i prou. El Teatre Calderón no estava ni mig ple; i això ho recorde bé, perquè em va colpir que no hi hagués massa gent. Em va estranyar que a un concert d'Ovidi Montllor al seu poble potser no fórem més de dos-cents els assistents. Per això recorde que no va anar acompanyat de massa difusió prèvia: perquè va ser l'explicació que em vaig donar a mi mateix davant aquella pobra entrada.

No va passar gaire temps fins que l'Ovidi va rebre la Medalla d'Or de la Ciutat d'Alcoi. Amb aquell motiu, es va anunciar un altre concert: el que reuniria al seu Alcoi al bo i millor de la Cançó. Aquest 'segon concert', en comparació amb el 'primer concert', va tindre una repercussió mediàtica espectacular. En cosa d'hores es van exhaurir les entrades (gratuites, per cert). Sobre la mateixa façana del

Homenatge a Ovidi Montllor, l'any 2005

Calderón llua un rètol de dimensions espectaculars: 'La Cançó amb Ovidi'. Va ser necessari, fins i tot, instal·lar una pantalla al vestíbul de l'Ajuntament perquè ho pogués seguir part de la gent que es va quedar sense entrada en completar-se l'aforament. Del concert recorde l'emoció amb què vam aplaudir l'Ovidi quan, al final, deia allò, que li havíem fet tocar el cel; i també aquella sensació semblant al triomf en veure tota aquella gernació al teatre bolcada en l'ovació a l'artista. I ja en aquell moment d'emoció intensa, recorde que em va vindre al cap aquell 'primer concert': on estava tota aquesta gent aquell dia?

Bo, prou de batalletes. On volia anar a parar és que a ningú se li escapa que Ovidi Montllor ha estat més reconegut després de la seua mort. Potser va rebre honors i guardons mentre encara era viu, però la majoria d'ells li van estar atorgats en la recta final de la seua malaltia, quan corria ja el rumor que no se'n sortiria del càncer que anava consumint-li, quina ironia, aquella gola portentosa. Considere indiscutible el fet que els homenatges li van arribar tard, i crec que a ningú dels que els pertoca la seua part de responsabilitat deu fer-li vergonya, a hores d'ara, reconèixer aquesta injustícia comesa amb l'artista. Els dos concerts que esmente més amunt il·lustren aquest fenomen: mentre vivia i cantava, Ovidi era una anècdota; una vegada malalt, Ovidi era una gran figura de l'escena; ja mort, és un mite.

Qui açò escriu no és ningú per pontificar al voltant de la injustícia que va haver de patir Ovidi Montllor en vida, de com aquells que devien haver sabut detectar el talent el van arraconar, obviar i ignorar. Això passava, passa i passarà, amb l'Ovidi i amb molts d'altres; què n'hem de fer. No es tracta ara de dictar lliçons d'ètica al voltant de la qüestió. Però sí que podria resultar interessant parar una mica d'atenció a com va canviar aquest parer respecte a la vàlua

artística d'Ovidi Montllor abans i després de la malaltia. I per això paga la pena observar com aquest parer, diguem-li opinió, es reflexa als mitjans de comunicació; a TV3, per exemple.

I és que seria potser massa fàcil veure i jutjar com es van comportar les autoritats valencianes amb l'artista alcoià: del confinament més absolut als honors més solemnes. Pràcticament mai no s'havia vist Ovidi Montllor a la televisió dels valencians fins que un bon dia se li atorga l'Alta Distinció de la Generalitat. Toca ferro, va ser la pensada més comuna, en veure a l'Ovidi prim, consumit, rebent tan reeixit guardó. Podríem mirar també el que passava aleshores al seu poble natal: de fer-se-li un cas més aviat discret, malgrat ser un dels artistes locals amb major projecció, passa a rebre distincions institucionals. I tot això es pot resseguir als mitjans de comunicació: de sobte, sembla que televisió, ràdio i premsa valencianes i alcoianes descobrixen l'Ovidi Montllor.

Però no pensem que aquesta hipocresia institucional i mediàtica és un d'aquells mals que ens afecten als valencians com a poble deficitari quant a integritat moral. Aquesta vegada ens podem estalviar la flagel·lació perquè també al nord de la Sènia van seguir aquesta lògica, segons podem apreciar al gran altaveu de l'opinió pública catalana: la TV3.

Per què aquesta insistència en la Televisió de Catalunya? Doncs perquè gràcies a la feina del Centre Ovidi Montllor, s'ha pogut afegir a l'arxiu personal de l'artista, elaborat per la Universitat Politècnica de València, un seguit de continguts audiovisuals que resulten ben interessants documentalment. Es tracta d'una selecció d'extractes de diferents programes de TV3 en què va aparèixer l'Ovidi. De moment no s'han pogut incorporar tots els fons de què disposa l'arxiu de TVC, però hi ha una bona mostra de la presència de l'Ovidi al canal televisiu; si més no, apareixen un bon grapat de moments molt importants a la vida professional de l'actor i cantant.

Per exemple, s'hi poden trobar continguts més intrascendents i banalment televisius (valga el pleonasma), però realment curiosos, com un capítol del programa 'Dicciopinta' en

què l'Ovidi concursava amb un dels equips, i endevinava 'Taj Mahal'. O també com la seua aparició a un estrany programa anomenat 'La caixa sàvia'; allà Ovidi llegia les 'Corrandes de l'exili' i els concursants havien d'endevinar que era de Joan Oliver.

El primer que resulta colpidor és, en observar el llistat complet d'aparicions, el que respecta a la seua presència als informatius. Els anys 1985 i 1986 el Telenotícies informa sobre les estrenes teatrals, i aleshores el nom d'Ovidi Montllor ix en una desena d'ocasions al Telenotícies. Des d'aleshores no torna a aparèixer fins a 1989, i ho fa de retruc, en ser un dels que reciten poemes en la presentació d'un llibre d'Àlex Susanna.

Al 1990 torna a eixir un parell de vegades, en notícies que fan referència a la seua participació en el rodatge del film 'Perfidia' i en la cantata Tirant lo Blanc. I el 1991, per primera vegada, es dona notícia d'un recital de cançó seu, al Teatre Regina. Fins ara, cap d'aquestes informacions, en el seu conjunt, no ha excedit els dos minuts, però el 1992 resulta que Ovidi Montllor és objecte d'una entrevista en directe, ni més ni menys que de tres minuts i escaig, on parla del seu paper sobre l'obra 'Cabaret' que es representa a Barcelona. És un Ovidi suau i tímid, cordial, que explica el que li pregunten i prou.

Al marge d'informatius, aquells anys l'arxiu mostra un comportament similar als informatius en la resta de continguts de la Televisió de Catalunya: entre 1984 i 1986 Ovidi Montllor és present en un nombre relativament important d'espais; a partir d'aleshores comença a dosificar-se la seua presència, i no serà fins el 1991 quan torna a aparèixer en una entrevista amb cert contingut. Serà al programa 'Com a casa' de Mari Pau Huguet, compartint tertúlia amb dos convidats habituals, i amb motiu d'uns

Maria del Mar bonet

recitals que fa al Teatre Regina després de cinc o sis anys sense actuar a Barcelona, segons recorda el propi Montllor. Allà, com a l'entrevista a les notícies, Ovidi es mostra de nou afable, i parla fins i tot del fet que als joves del moment no els interessava la seua música perquè era cosa de gent de més edat. Cap al final de l'entrevista hi ha un moment un tant incòmode: Mari Pau Huguet li pregunta si segueix fidel a les seues creences. L'Ovidi, una mica sobtat, respon que sí, és clar.

L'arxiu de Televisió de Catalunya mostra que els següents anys l'artista continua apareixent amb comptagotes: el 93 hi ha una aparició als informatius, i un any abans s'enregistra un concert de menys de mitja hora que s'emet a finals de juny. Abans, no obstant això, hi ha una aparició d'Ovidi Montllor i Toti Soler a un programa juvenil en el qual es veu un Ovidi ben diferent al submís i humil de les intervencions prèvies. Sembla que s'ha cansat ja d'esperar que algú se'n recorde d'ell, i parla en altres termes. És al programa 'Zona V', presentat per l'actriu Vicenta N'dongo, un format juvenil i arriscat, el marc on Montllor comenta que "la Cançó està difunta des de fa bastants anys. Això és anormal". Ha passat a l'atac, i es veu al llarg de tota l'entrevista.

Potser hi ha relació amb el seu canvi d'actitud o potser no, el cas és que aquell any enregistra el concert per a la televisió, i a més torna a ser entrevistat al 'Bon dia Catalunya' perquè representa 'Coral romput' al Festival de Teatre de Sitges. Sembla que guanya en presència mediàtica. Tampoc massa, però.

Aleshores arriba una autèntica eclosió: la malaltia de l'Ovidi comença a fer-se evident i la seua projecció als mitjans es dispara. Als Premis Octubre d'aquell any ja mostra una veu ben tocada. Rep l'aplaudiment d'un auditori alçat d'empeus; abans havia rebut la distinció

Bodegó amb esquila mortuoria d'O.M.

de la Generalitat Valenciana, i després vindria l'homenatge de la Cançó a Alcoi. D'aquell concert, el Telenotícies treu més de tres minuts i mig. També fora dels informatius l'Ovidi guanya en presència a la televisió: una nova entrevista a 'La tarda és nostra', una edició del programa cultural 'Stromboli' en què diu textos de Joan Fuster, una altra aparició a 'Bon dia Catalunya' amb motiu de l'estrena de l'espectacle sobre Sagarra, la retransmissió íntegra del concert d'Alcoi... Sembla que el 1994 hi ha pressa per donar a conèixer a Ovidi Montllor al públic.

L'any següent l'Ovidi troba la mort. A l'informatiu la notícia ocupa més de 10 minuts, vora 15 si afegim les informacions posteriors sobre el funeral a Barcelona o l'arribada de les cendres a Alcoi. Els serveis informatius de TV3 han dedicat gairebé el mateix temps a la seua mort que a la seua vida. I això no serà res en comparació amb el que vindrà després. A l'arxiu comencen a aparèixer homenatges, des del que es feia a Sant Cugat al poc del seu trànsit, fins el que se li va retre a la plaça de bous de València en la diada del 25 d'Abril, o el que se li va fer en Sant Just d'Esvern, o el bateig d'una sala amb el seu nom al Mercat de les Flors de Barcelona... Hi ha homenatges de tota mena, fins el que se li fa a Alcoi l'any 2000 amb motiu de l'edició de la seua obra discogràfica completa, o un de semblant que té

lloc a Barcelona amb el mateix motiu. Tot això s'alterna amb continguts en la programació d'entreteniment de la casa que segueixen ocupant-se de l'Ovidi: la retransmissió del primer Festival Ovidi Montllor de Sant Cugat –iniciativa que no va trobar continuïtat; connexió en directe amb l'homenatge de la plaça de bous de València; una edició de l'espai 'Autògrafs' que, en entrevistar a Toti Soler, té una gran part dedicada a la figura de l'Ovidi; o una simpàtica entrevista al pintor Sento Masià al 'Bon dia Catalunya' quan s'acomplien quatre anys de la defunció d'Ovidi; allà l'artista plàstic, també alcoià, recorda la seua amistat amb el cantant, i també parla d'Alcoi, de Tereseta la Loca, de Toni el Bovo o de Camilo Xona.

L'arxiu arriba fins al 2002, any on s'ocupa de la inauguració del centre cultural que porta el seu nom. Enllà d'aquesta data hi haurà nous continguts, sobretot durant l'any 2005, quan els homenatges es van reproduir pertot arreu dels Països Catalans en commemoració dels deu anys de la mort del cantant.

No deixa de ser cridaner, doncs, com aquells responsables culturals, crítics, programadors o càrrecs institucionals miraculosament van trobar en l'Ovidi totes aquelles virtuts que no li van deixar lluir quan a les seues mans tenien el poder de la seua difusió. Llàstima que quan van fer aquella troballa, l'Ovidi ja no podia cantar. O no tenia veu o, senzillament, no tenia vida.

O potser és que un Ovidi sense veu o sense vida, per més Ovidi Montllor que fóra, era ja un Ovidi inofensiu; no faria retrets, no posaria en qüestió l'ordre de les coses, no evidenciaria l'estupidesa institucional. Ja no era capaç de plantar-se davant de l'emperador i cridar que estava en conill.

Un bon amic seu, Miquel Pujadó, va fer un poema d'una ràbia sincera i irrefutable el

mateix dia del funeral d'Ovidi. Pura indignació davant dos fets insidiosament enutjants: la marxa de l'amic i el comportament institucional. Amb el títol 'Els feies nosa', el poema comença així:

Els feies nosa, Ovidi. Les medalles
que et van penjar en preveure el darrer dia
no eren per tu. Era a la malaltia
a qui agraïen aquells ninots de falles
els seus serveis. La porca malaltia
que els feia netament la feina bruta.
I com somreien per dins, els fills de puta!
I quins elogis podrits d'hipocresia!

T'ho havien negat tot. Fins l'existència.
Els feia por el mirall que tu els plantaves
davant dels ulls, que reflectia baves
estimulades pel poder, la urgència
per trobar l'adequat angle del prisma
que justifica les metamorfosis,
i els senyals indelebles de les dosis
injectables d'amnèsia i de cinisme.

Encara, anys després, es fa molt estrany veure entre les imatges dels arxius de TV3 a un Jordi Pujol que, amb gest compungit, arribava al funeral de l'Ovidi. O també és un tant colpidor veure a un Joan Llerma afectat dient d'Ovidi Montllor que "va ser, és i crec que serà també després de la seua mort un símbol clar de la lluita per la llibertat des del seu treball de la cançó i de la lluita per la llibertat des del seu compromís personal en la seua activitat al llarg de la seua vida". Cal afegir alguna cosa més?

1.-INTRODUCCIÓ. ELS ORÍGENS TEATRALS

Com tots sabeu, Ovidi Montllor i Mengual va nèixer a Alcoi, el 4 de febrer de 1942, i va morir a Barcelona, el 10 de març de 1995. Tan sols tenia 53 anys. Un càncer d'esòfag va silenciar la veu d'una de les figures més representatives de la cultura alcoiana, de la cultura en general, de tots els temps. Què bonic seria imaginar tot allò que encara ens haguera pogut donar, a través de la seua polifacètica personalitat, en la música, el cinema, el teatre o la poesia. I seguir tenint en vida un imprescindible referent de compromís social i cultural per a les noves generacions. Ens resta el consol que sempre viurà als nostres cors.

En aquest monogràfic m'ha tocat parlar-vos de l'Ovidi com actor de cinema. I, naturalment, he de començar pels seus orígens teatrals, imprescindibles per entendre aquest aspecte de la seua vida professional, no sols al cinema, sinó també a la cançó (us heu fixat com interpreta les seues cançons?).

Va debutar el 1962, amb vint anys, amb el grup teatral alcoià **La Cazuela**, com era d'esperar. Dic açò perquè ja en aquell temps *La Cazuela* era un grup de referència en el panorama teatral, i no sols alcoià. A aquella etapa pertanyen obres com *El hombre de la flor en la boca*, *Las palabras en la arena*, *Muntatges*, *La muralla china*, *Los cuernos de Don Friolera* o *El retaule del flautista*. Cal recordar noms històrics com Adrián Miró, Rafael Casasempere o Mario Silvestre, el qual ens va deixar el 29 de desembre de 2006, als 77 anys. El Centre Cultural d'Alcoi porta, molt merescudament, el seu nom.

Per cert, si em disculpeu, m'agradaria plantejar unes qüestions crítico-constructives: Per què algú no actualitza i redissenya, com es mereix *La Cazuela*, la seua pàgina web? Per què ningú no parla d'aqueix punt "obscur", quan Pep Cortés va voler revitalitzar en 1987 la

companyia (per cert, amb gran encert) amb el nom de **La Cassola** i la cosa va acabar de mala manera, canviant el nom per *La Dependent*? En un altre apartat parlarem d'actors i actrius *cazueleros* que també han passat, com l'Ovidi, pel cinema i la televisió: el citat Pep Cortés, Neus Agulló, Rosanna Espinós, Juli Mira o Juli Cantó. O *cassolans*: Joan Gadea, Pepa Miralles, Xavi Castillo, Pep Sellés o Juansa Lloret.

Tranquils, no me n'he oblidat del nostre protagonista. Als 24 anys, en 1966, va marxar, per fi, a Barcelona, on va actuar en grups de **teatre independent**, com el CICF, i més tard amb les companyies de Núria Espert i Adrià

Teatre: *Fleca Rigol, digueu?* Amb Alfred Luchetti. Barcelona (1984)

Gual (amb la qual va actuar a Venècia). I ací continua amb una altra destacada faceta, encara que d'una manera intermitent, la d'actor de teatre, en obres com *Els diàlegs de Ruzante* (1967), en la qual tenim ja com a montador escènic a Ventura Pons, el reconegut director cinematogràfic, *Els baixos fons* (1967), *Les noces de Figaro* (1967), *Amics i coneguts* (1968), *Mort de dama* (1970), *Ronda de mort a Sinera* (1970), *Un home és un home* (1970), *D'una vella i encerclada terra* (1978), *Les bacants* (1980), *El beso de la mujer araña* (1982), *Vade retro!* (1982), *Fleca Rigol, digueu?* (1984), *No hay burlas con Calderón* (1985), *Don Tiago i el seu vol* (1986), *Abejas en Diciembre* (1988), *De part de qui?* (1991) o *Cabaret* (1992).

Com veieu, entre 1970 i 1978 no va participar en cap obra de teatre. L'explicació? El seu primer disc, *La fera ferotge*, és de 1968, i la cançó, la Nova Cançó, ja començava a omplir la seua vida, en tots els sentits. En 1974 enceta la seua carrera com actor de cinema, amb *Furia española* i en 1975 roda *Furtivos*. Entre el 70 i el 78, 10 discos i 7 pel·lícules. No hi ha temps per a tantes coses.

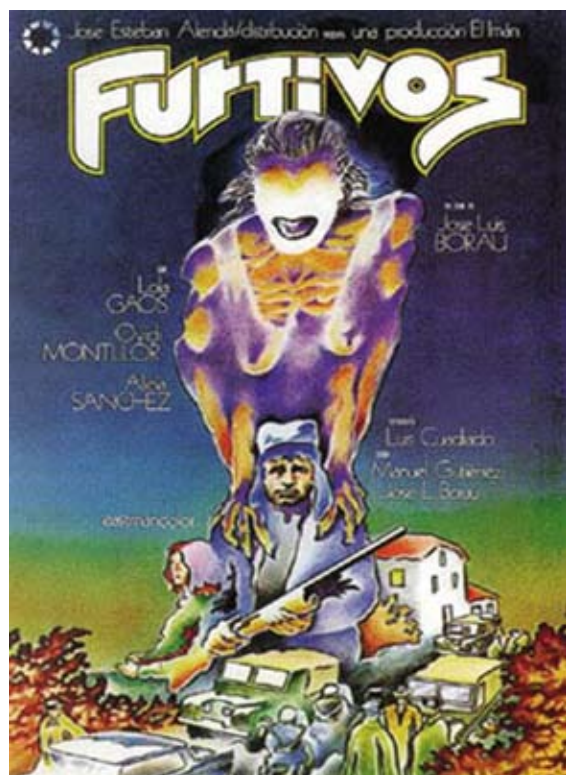
Per acabar aquest apartat, un detall molt simptomàtic: A Barcelona, plaça Margarida Xirgu (què bonic!), tenim la seu de l'Institut del Teatre, un teatre-escola anomenat **Teatre Ovidi Montllor**. Sense comentaris.

2.- UNA APROXIMACIÓ A LA SEUA CINEMATOGRAFIA

La xifra exacta de les pel·lícules en les quals participa l'Ovidi varia un poc d'una font a una altra. Jo l'he fixada en **43 llargmetratges** i 5 curtmetratges. No pretenc fer una tesi doctoral sobre el tema; ni és el lloc ni el moment. Tan sols comentar aquelles participacions més destacades i reconegudes, així com els directors més prestigiosos.

Alguna font consultada (Periòdic *Ciudad* 20-11-94, pàg.6 i 8-1-96, pàg 3) cita com a primera intervenció actoral d'Ovidi la pel·lícula *Trampa bajo el sol*, que data en l'any 1963, sense citar el director. Cap font consultada per mi acredita la participació del nostre actor en aqueix film, una coproducció franco-espanyola i, a més, està datada en l'any 1965-66. Per tant, per a mi, Ovidi comença la carrera cinematogràfica en 1974.

Recordeu que l'Ovidi ja portava en el 74 vora vuit anys a Barcelona, quan li van proposar fer un xicotet paper de tartamut per a la sarcàstica **Furia española**, de Francesc Betriu, un director molt personal, el qual és autor de *La plaça del diamant* (1982) i *Réquiem por un campesino español* (1985), com a pel·lícules més destacades. L'any següent, 1975, l'actriu Lola Gaos, que ja duia quasi setanta films rodats, li va proposar al director José Luis Borau que agafara l'Ovidi per al paper coprotagonista, el del seu fill, del nou film que estava preparant, **Furtivos**. Per què va acceptar Borau? Què li veuria Lola Gaos? La seua expressivitat? La seua naturalitat interpretativa? Sols sabem amb certesa que tot el que ve després forma part de la història, en majúscules, del cinema espanyol. És 1975. Franco agonitza, però encara signa les seues últimes execucions de membres del F.R.A.P. i d'E.T.A. La censura està molt present encara. Borau es nega a tallar res. Espera uns mesos i l'estrena

Furtivos (1975)

en San Sebastián, íntegra. Guanya la *Concha de Oro*. Ho aconsegueix. S'estrena sense censura a tot l'Estat espanyol. I en poques setmanes es converteix en un dels èxits més grans del cinema espanyol de tots els temps. Borau (que interpreta també el creïble paper de Governador Civil) es converteix en director de culte i l'Ovidi passa a ser un dels actors més sol·licitats i admirats del moment. Director i actor tornen a coincidir en *La Sabina* (1979), cosa un poc estranya, per la tendència de Borau a no repetir actors i actrius. Cas curiós el d'aquest director, ja que a partir d'ací només filma quatre pel·lícules més (*Río abajo*-1984-, *Tata mía*-1986-, *Niño nadie*-1997- i *Leo*-2000-) i una sèrie de televisió (*Celia*, 6 episodis en 1993). És com si *Furtivos* haguera representat el cim d'allò que volia contar. Algun dia li ho preguntaré. Això sí, sempre ha estat lligat al cinema, com a productor, guionista, editor, crític, president de l'*Academia de las artes i las ciencias cinematográficas de España*, de 1994 a 1999, i moltes altres activitats.

Ovidi no volia ser encasellat en papers pareguts al d'Àngel, el alimañero, i per això va seleccionar les seues intervencions al cinema. En un altre apartat parlarem més sobre el tema. En 1976 protagonitza *La siesta*, estrany film i fracàs comercial. El mateix any participa en *La ciutat cremada*, d'Antoni Ribas, convertida en el seu dia en tot un esdeveniment cinematogràficopolític, per reflectir una època clau de la història de Catalunya, entre 1899 i 1909. El repartiment era impressionant: Àngela Molina, Xavier Elorriaga, José Luis López Vázquez, Joan Manuel Serrat, Núria Espert o Adolfo Marsillach. En *La oscura historia de la prima Montse* (1977), té com a parella cinematogràfica a Ana Belén i suposa la primera adaptació cinematogràfica d'una novel·la de Juan Marsé, premi Cervantes 2008. Després seguien set adaptacions més, quatre d'elles del director Vicente Aranda.

Passem a 1978. Un projecte personal i polèmic: *La portentosa vida del pare Vicent*. El director valencià Carles Mira (1947-1993) contacta amb el grup teatral alcoià *La Cazuela* i amb el món de la cultura de les nostres comarques per rodar la seua particular visió de la vida del valencià Sant Vicent Ferrer. Els protagonistes principals seran Albert Boadella (com diuen en castellà, "Quién te ha visto y quién te ve..."), Àngela Molina i Ovidi Montllor. Podria dedicar-li un monogràfic a aquesta pel·lícula, però em limitaré a les seues repercussions extracinematogràfiques. Estem en plena transició democràtica, encara que el nacionalcatolicisme vigent durant quaranta anys a Espanya es resisteix a morir. Havia de passar, clar. Carles Mira fa una visió irreverent, càustica, irònica, sarcàstica i paròdica del sant i de l'església. Massa per a la societat benpensant i conservadora valenciana. L'extrema dreta sociopolítica i religiosa s'indigna molt i estigmatitza per sempre director, intèrprets i pel·lícula. I arriba de les paraules als fets: recorde jo

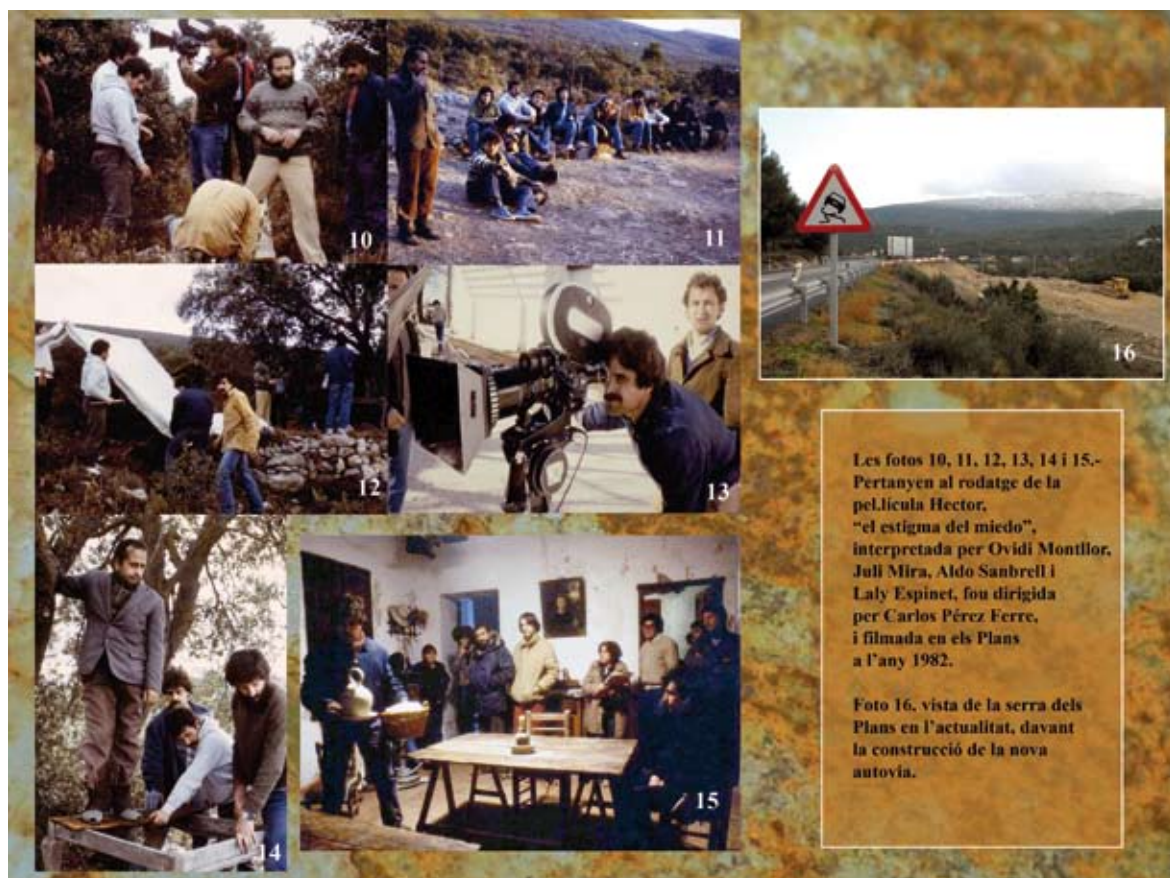

l'estrena, en setembre, al cine Goya d'Alcoi i l'explosió d'una bomba, la qual no va causar víctimes, sols danys materials valorats en 400.000 pessetes i la suspensió de les projeccions previstes. A València es va estrenar amb molt de retard, i amb mesures de seguretat. Si em permeteu us transcrib literalment, per la seua importància històrica i simbòlica, la carta que va enviar el president de la Diputació de València, Ignacio Carrau, al Ministre de Cultura de l'Estat espanyol, Pío Cabanillas:

"...Pedimos al Ministro de Cultura que...prohíba la proyección del referido filme, tanto en Madrid como en el resto de España, por suponer un ataque incalificable y vergonzoso al honor del pueblo valenciano en la figura cumbre de su hijo más ilustre e insigne en la historia, literatura, política y personalidad religiosa, con el cual el pueblo se halla entrañablemente vin-

culado, sea cual fuere su tendencia o manera de pensar". Carles Mira va dir: "La pel·lícula no es va entendre, no intentava desmitificar res, era una denúncia de la manipulació de la història". D'açò fa uns trenta anys...o va ser ahir? Pensem un poc en l'actualitat del tema.

Es notava que l'Ovidi triava amb cura els nous projectes: les següents cinc pel·lícules tenen un alt grau de qualitat i de compromís. **Soldados** (1978), d'Alfonso Ungría, narra l'experiència vital d'un grup de soldats republicans durant la Guerra Civil; **La verdad sobre el caso Savolta** (1979), d'Antonio Drove, a partir de la novel·la homònima d'Eduardo Mendoza, un ambiciós projecte amb forta càrrega de compromís social, sobre el sindicalisme espanyol dels anys 20; la citada **La Sabina**, de Borau; **Companys, procés a Catalunya** (1979), de Josep Maria Forn, sobre l'últim any de vida de

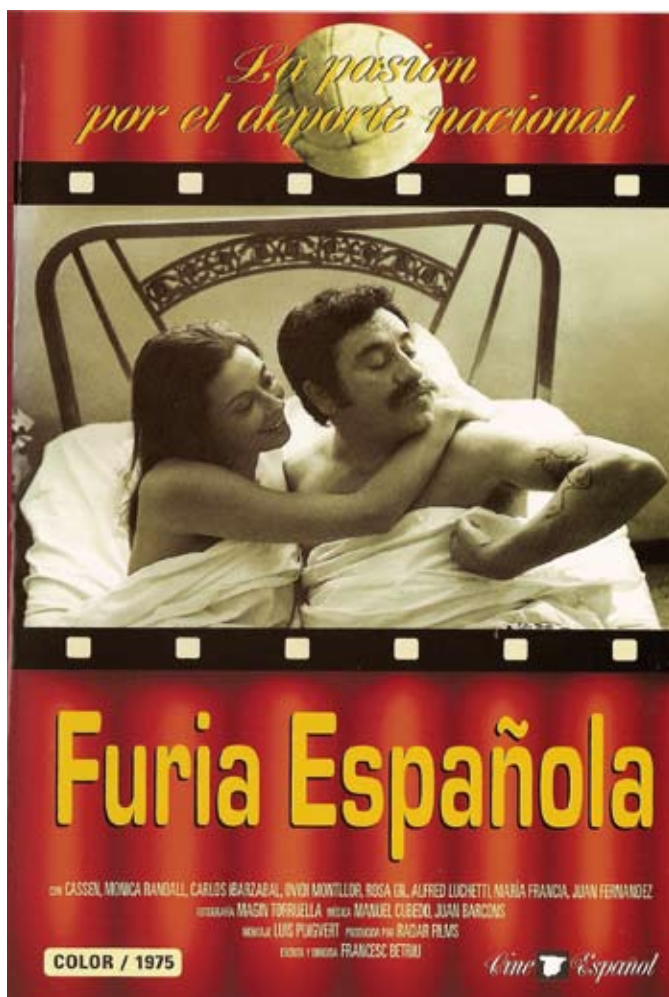

Muntatge fotos d'*Hèctor* (de Xavi Terol i Paco Grau)

l'històric president de la Generalitat catalana, entregat per la Gestapo nazi a Franco i afusellat poc després. Gran èxit comercial, no tant de crítica; **La campanada** (1979), de Jaime Camino, protagonitzada, a més de per Ovidi, per Juan Luis Galiardo i Fiorella Faltoyano. El guió estava coescrit per Román Gubern, una de les màximes autoritats actuals del món audiovisual. Un film a redescobrir.

En la dècada dels vuitanta, abans d'*Hèctor* (1982), l'Ovidi va alternant pel·lícules perfectament oblidables amb altres d'un cert prestigi dins del cinema espanyol de culte. En el primer grup trobem films com **Viaje al más allá**, **Los embarazados**, **Sexo sangriento** o la molt "valenciana" **Con el culo al aire** (1980), el segon llargmetratge de Carles Mira, una paròdia amb un cert aire de comèdia sentimental i musical, sense cap pretensió elitista, evidentment. Atenció als protagonistes: Eva León (una de les muses del "destape"), Caco Senante (en el paper d'Agustina de Aragón i), Joan Monleón (en el paper de Papa Luna i) i un Ovidi, passant-s'ho d'allò més bé, disfressat en alguns moments de fallera (i). No us perdeu el número musical final, amb aquestos quatre ballant i cantant una rumba. Impagable.

En el segon grup, **Te quiero, te quiero, te quiero** (1980), una de les moltes *rarae aves* del cinema espanyol; **El nido** (1980), dirigida pel prestigiós, en cine i televisió, Jaime de Armiñán; **Putapela** (1981), compartint protagonisme l'Ovidi amb l'estupenda actriu Mireia Ros i **La fuga de Segovia** (1981), d'Imanol Uribe. Conta aquest film un fet real, en *flashback*: la fugida, en abril de 1976, de 29 pressos d'ETA i del MIL (el grup anarquista de Salvador Puig Antich). Molt ben interpretada i ambientada, va tenir un destacable èxit críticocomercial. Era la setena pel·lícula d'Uribe; demostrarà també després que era un bon director (*La muerte de Mikel*, *El rey pasmado*, *Días contados* o *Bwana*.

Hem arribat a **Hèctor, l'estigma de la por** (1982), de Carlos Pérez Ferre. Per diverses raons, la segona pel·lícula més important d'Ovidi. Pérez Ferre (algunes fonts li posen accent), nascut a Alcoi el 1958, ja havia treballat en nombrosos curtsmetratges com a director i guionista, a partir de 1978. El primer llarg va ser *Hèctor* i després ha fet tres llargs més, *Quimera* (1988), *Tramontana* (1991) i *Best-seller: el premio* (1996) i dos films per a televisió, *Viure sense por* (2005) i *Asunto Reiner* (2009). Persones clau en la seua evolució cinematogràfica han sigut el també alcoià Gerardo Gormezano i José Luis Guerín. Rodada prop d'Alcoi, a la serra d'Els Plans, hi van participar altres actors i tècnics alcoians: Juli Mira, Juli Cantó, Roberto Sansilvestre, Alexandre Soler...

De què va la trama? No vaig a contar el final, però sí a intentar definir-la amb unes quantes paraules: solitud, tendresa, por, angoixa, obsessió, desesperació, humanitat, inhumanitat, injustícia...

Ovidi, absolut protagonista, magistral. Com passa massa sovint al cinema espanyol, va tenir més facilitat de distribució a l'estranger que a les nostres fronteres, malgrat els premis que va rebre a Pamplona, València, San Sebastián o Còrsega i el reconeixement de Berlín i El Caire. En canvi, a penes es va poder veure en les sales espanyoles especialitzades. Pel·lícula dura, però d'obligada visió (si la trobeu, és clar).

No estic comentant res dels cinc curtmetratges en què va participar. Es faria açò massa llarg. Bé, entre *Hèctor* i el segon curt, *Memoria universal* (1986), va seguir treballant,

en papers protagonistes o secundaris, en films d'interés variable: comèdies més o menys disbaratades (*El fascista, doña Pura y el follón de la escultura*- el títol ho dit tot, no?-, *Un, dos, tres...ensaimades i res més*- Un altre que tal-), obres inclassificables i "introbables", que mereixen una acurada visió (*El invernadero, Teo el pelirrojo, Escapada final*) i obres d'un cert renom, pel director o els protagonistes (la truculenta i efectista *El pico*, d'Eloy de la Iglesia o *Fuego eterno*, de José Ángel Rebolledo, amb Àngela Molina i Imanol Arias).

En un mateix any, 1987, participa en tres pel·lícules amb certes característiques comunes (*Material urbà*, de Jordi Bayona, segona col·laboració amb l'Ovidi després de *Putapela*; *La veritat oculta*, de Carles Benpar i *Bar-cel-ona (Pasaje a Ibiza)*, de Ferran Llagostera): Són produccions netament catalanes, locals, que no localistes; els seus directors començaven a ser reconeguts, malgrat ser alguna d'elles una *opera prima*; es produeix una interessant mescla entre actrius/actors veterans i novells; tenen greus problemes de distribució comercial; la participació del nostre protagonista, és una opinió personal, sembla

tenir unes clares connotacions d'amistat i de recolzament al cinema català d'una certa ambició i qualitat.

Si abans parlàvem de cinema català, ara podem parlar de cinema profundament valencià, començant pel director, Antoni P. Canet, i acabant pel repartiment: Rafael Calatayud, Queta Claver, Joaquín Climent, Joan Monleón o Guillermo Montesinos. També el catalans Juanjo Puigcorb i Núria Hosta. La pel·lícula? **Amanece como puedas** (1988), *opera prima* del director, el qual intenta crear una comèdia simpàtica, un poc boja, sobre uns habitants de ciutat en un poble típic valencià, Benifotrem (us sona el nom?). Ahí es queda, en l'intent.

Salt de qualitat, **El aire de un crimen** (1988), d'Antonio Isasi, última pel·lícula d'un

Fotograma de *Fuego Eterno* (1984), amb Montserrat Salvador

director força interessant. L'Ovidi es troba ací envoltat d'un magnífic repartiment: Paco Rabal, Maribel Verdú, Miguel Rellán, Agustín González, Rafaela Aparicio, Terele Pávez, Fernando Rey, Luis Ciges, etc. És una intensa obra coral, una mescla de *thriller* policíac i drama sociològic, d'un nivell superior a la mitjana del cinema espanyol de l'època.

Any complet el de 1989: Ovidi participa en set pel·lícules. En alguna d'elles no passa d'una simple col·laboració, però té de nou l'oportunitat de treballar al costat d'alguns/es dels millors intèrprets del cinema i del teatre espanyol de tots els temps: Emilio Gutiérrez Caba, Julieta Serrano, María Luisa Ponte, José Sazatornil, Manuel Alexandre, Rafael Alonso, Alfredo Landa, Fernando Fernán Gómez, Mario Pardo, Concha Cuetos, Eulalia Ramón, Mercedes Sampietro, Pep Munné, Josep Maria Pou, Rosa Novell o Magüi Mira. A banda, naturalment, d'altres grans de l'escena actual. Quina satisfacció deuria sentir Ovidi! S'entén perfectament que ell, com va dir més d'una vegada, se sentia sobretot, un intèrpret, amb tota la modèstia del món. Aquestes són les set: la molt interessant *opera prima* **Monte bajo**, de Julián Esteban; la coral, surrealista i divertidíssima, encara que sovint mal entesa, **Amanece, que no es poco**, del gran director José Luis Cuerda, últim guanyador dels Goya per *Los girasoles ciegos* (Notes: Amenábar no seria el

que és, probablement, sense el seu recolzament; la filmografia de Cuerda està plena de grans obres; i, respecte a Ovidi, deliciós veure'l i escoltar-lo vestit de Guàrdia Civil); **Un negre amb un saxo**, de Francesc Bellmunt, basada en la novel·la homònima del valencià Ferran Torrent, situada en València i amb algunes actrius/actors valencians: Guillermo Montesinos, Ana Duato, Rosanna Pastor o l'alcoià Pep Molina; **El río que nos lleva**, d'Antonio del Real, un emotiu recorregut per l'Espanya rural, amb grans interpretacions (clar: Landa, Fernán Gómez,

Ramos, Pardo, el nostre Ovidi...); i, per últim, tres obres entre experimentals i arriscades, amb una certa ambició: **Gran sol**, de Ferran Llagostera; **La banyera**, de Jesús Garay i **El acto**, d'Héctor Fáver.

Açò s'acaba (sí?, ja era hora, pensareu). Només resten quatre pel·lícules de la variada i apassionant filmografia del nostre enyorat Ovidi: **La teranyina** (1990), d'Antoni Verdaguer, una estimable aproximació a un obscur període de la història de Catalunya, amb un repartiment coral; **Perfidia** (1991), de Santiago Lapeira, una estranya obra sobre l'amnèsia, la psiquiatria i la manipulació, una altra de les obres oblidades del cinema espanyol; **El largo invierno** (1991), de Jaime Camino, una coproducció francoespanyola sobre la Guerra Civil, de repartiment internacional impressionant: Vittorio Gassman, Jean Rochefort, Adolfo Marsillach, Asunción Balaguer, Sílvia Munt, Mario Gas, Rosa Novell, Teresa Gimpera i joves com Elizabeth Hurley (!), Judit Mascó o Àlex Casanovas, i Ovidi, clar, en el paper de Juan. Film que s'ha de veure, d'un director que sembla fascinat pel tema de la Guerra Civil espanyola, ja que ha

realitzat altres obres, entre ficció i documental, de gran categoria i obligatòries per entendre millor un període clau de la nostra història: *La vieja memoria* (1976), *Las largas vacaciones del 36* (1976), *Dragon Rapide* (1986) i *Los niños de Rusia* (2001); i l'última pel·lícula de la filmografia ovidiana, **Blue Gin** (1992), de

Santiago Lapeira, tercera col·laboració d'Ovidi amb aquest director i tercera pel·lícula quasi anònima, pel que toca a la seua difusió i acceptació entre el públic més o menys especialitzat. Guió de Manuel Valls Gorina, del qual parle en un altre apartat.

En resum, 43 pel·lícules en les quals intervé Ovidi, amb major o menor protagonisme, però sempre amb gran professionalitat. Es nota que gaudia interpretant. He de dir, sincerament, que m'ha sorprès, en analitzar detalladament la filmografia del nostre protagonista, l'altíssim nivell de molts dels films en què va participar i el risc artístic que va córrer per col·laborar en algunes d'aqueixes pel·lícules. La coherència, la integritat, el bon gust i, per què no, el plaer i el divertiment, han guiat la seua carrera cinematogràfica. Enhorabona. Ara falta que algú s'anime a fer una tesi doctoral sobre el tema.

3.- COMENTARIS I CRÍTQUES DIVERSES

En aquest apartat recopile diverses crítiques i comentaris variats sobre la filmografia d'Ovidi, per intentar comprendre-la millor i d'una manera el més objectiva possible. Tots els llibres, persones o pàgines d'Internet que cite a partir d'ara les teneu especificades en l'apartat "Fonts de referència".

En __, per a mi una de les més interessants pàgines existents en la xarxa sobre cinema (no parle de dades, ahí és IMDB la reina absoluta; ni de cinema espanyol, un poc fluixa), tan sols apareixen comentades nou pel·lícules en les quals estiga acreditat Ovidi: *Furtivos*, *Soldados*, *La verdad sobre el caso Savolta*, *La Sabina*, *El nido*, *La fuga de Segovia*, *Monte bajo*, *La bañera* i *El largo invierno*. Sí que n'apareixen d'altres de la filmografia *ovidiana*, però, en no tenir paper massa destacat, no citen el seu nom: *La ciudad crema-*

Furtivos (1975), de José Luis Borau.

da, *El pico*, *Amanece*, *que no es poco* o *El río que nos lleva*. I em sorprén l'absència de films com *La oscura historia de la prima montse*, *La portentosa vida del pare Vicent*, *Companys*, *procés a Catalunya*, *Con el culo al aire*, *Héctor*, *Amanece como puedas* o *Un negre amb un saxo*. Recordeu que Ovidi va participar en 43 films. Crec que açò és motiu de reflexió seriosa sobre la importància que se li dona al cinema espanyol en els mitjans de comunicació. Aquest exemple no és, en absolut, una excepció. Us transcriu algunes crítiques que apareixen a la pàgina, encara que us recomane que consulteu les opinions dels espectadors, per la seua importància cultural i sociològica: D'*El nido* ha dit Fernando Morales: "Fascinante drama sobre las costumbres provinciales y los prejuicios sociales". D'*El largo invierno*, José Luis Guarnier: "Una idea brillante servida por un actor emblemático...asomarse a unos abismos de ambigüedad moral que hacen la verdadera tragedia de la guerra civil".

Augusto M. Torres, un gran divulgador del seté art, al seu llibre sobre cine espanyol comenta quatre pel·lícules d'Ovidi (entre 119): *Furtivos*, *Soldados*, *La verdad sobre el caso Savolta* i *El nido*. Sobre *Soldados* ha escrit: "Presentada en la Mostra de Venecia con buenas críticas, su estreno en 1978 coincide con

Una escena de «Furtivos», interpretada por Ovidi y Alicia Sánchez.

El cine español acaba de conseguir un resonante triunfo en la película «Furtivos», la película netamente nuestra ante la que se forman interminables colas... esto lo sabe ya el gran público lector, pero lo que quizá ignoran es quién es en la vida real ese hombre callado, entre rudo y fático, que hace de protagonista: Ovidi Montllor, pues de él se trata, comenzó a trabajar en la industria textil de su ciudad natal (Alcoy) hasta que una crisis le obligó a emigrar a la Ciudad Condal, comenzando como camarero en un hotel de postín. Aquello no duró mucho y comenzó un peregrinaje por los más dispares oficios. Fue en 1968 cuando comienza a cantar cara al público, en su «currículum» figuran 36 profesiones. Desde esta fecha hasta 1973, año en que comienza a poder vivir de la canción, sus intervenciones en el teatro se van produciendo a un ritmo cada vez superior...

—Y fue precisamente en una representación teatral donde me vio Joan de Segarra y me propuso que interviniera en el Segundo Festival de la Canción Universitaria. Lo ganó y allí fue donde comenzó en serio mi carrera como cantante.

Las actuaciones comenzaron a sucederse al lado de nombres como Guillén d'Fack, Pl de la Serra y Raimon, que compartía la primera parte de los recitales de los ya consagrados.

—Y el teatro, ¿qué tal se ha portado contigo?

—Al teatro lo quiero mucho. He trabajado con Nuria Espert en «Amigs y coneguts»; con Ricart Salvat en «Mort de dama», «Ronda de mort a cinera» e incluso en un festival internacional. Si no hago teatro lo escribo, aunque por el momento lo tengo en un cajón de mi mesa. Estoy pensando en hacer teatro en serio. Luqueti y yo hemos escrito una cosa entre divertida y crítica, que me gustaría estrenar.

—¿Y qué pesa más en la ba-

lanza, el teatro o la canción?

—Todo va ligado, pero no se puede hacer todo.

—Al principio cantabas solo con tu guitarra, posteriormente te acompañó Toti Soler, y actualmente lo hace Carlos Baldori. ¿Necesitas compañía para que sea más espectacular tu actuación?

—Siempre queda más completo. Antes no tenía posibilidades económicas para que alguien me acompañara, por eso iba solo. De Toti Soler continuó siendo amigo y colaboramos juntos en muchas cosas, pero él estaba harto de las actuaciones personales, quería hacer sus cosas y no podía disponer del tiempo. Carlos Baldori es un excelente guitarrista, y estamos llegando a una gran compenetración.

—¿Y el cine qué es para ti?

—Una forma más de expresión. «Furia española», de Paco Betriu, fue mi primera experiencia en cine. Tenía un papel muy cortc, de tartamudo, pero no

OVIDI MONTLLOR, UNO DE LOS PIONEROS DE LA «NOVA CANÇÓ»

DE CAMARERO A PROTAGONISTA DE «FURTIVOS»

«NO ESTOY SATISFECHO, HE ENCONTRADO MUCHOS DEFECTOS EN MI INTERPRETACION»

Ovidi, un luchador que ha conseguido triunfar.

puedo hablar de ella, porque es una película que no viví.

—¿Y de «Furtivos»?

—Fue una experiencia muy interesante. Borau me contrató porque Lola Gaos me había visto en un escenario y le habló de mí. Me he encontrado muchos defectos.

—¿Seguirás haciendo ese determinado tipo de cine? ¿Dejarás completamente la canción?

—El año tiene doce meses, y una película dura solamente dos. Los otros diez meses los puedo dedicar tanto a la canción como al teatro. Por lo que respecta a la canción, incluso la gente te puede agradecer que pases dos meses al año sin cantar (ver «poster» en páginas centrales).—Texto: Serafín JIMENEZ. Fotos: Teresa MIALET (FEET PRESS).

El actor-cantante vive en un sobrio apartamento de la Ciudad Condal.

Había destacado hasta ahora, fundamentalmente, por sus creaciones musicales en catalán.

Fotograma color. Fuego Eterno (1984)

el de las películas prohibidas durante la última etapa de la dictadura del general Franco y, al igual que otras interesantes producciones españolas de este año, ni el público, ni la crítica le prestan la atención que merece”. I de *La verdad sobre el caso Savolta*: “A pesar de estar muy bien narrada a través de largas y complejas escenas con muchos personajes, donde se multiplican e intercambian los puntos de vista con habilidad, hay un exceso de diálogo que empaña el resultado final”.

Si abans he dit que hi ha massa exemples, entre mitjans de comunicació i entre “especialistes” cinematogràfics, de maltractament del cinema espanyol, ara estic en l’obligació de reivindicar i felicitar Carlos Aguilar, el qual, en la seua famosa *Guía del video-cine*, continuament reeditada, comenta la pràctica totalitat de la producció cinematogràfica espanyola, sense importar l’època, el gènere o la qualitat. Un avís: les seues crítiques no són gens complaents moltes vegades, però són sinceres, i crec que és d’obligada consulta per contrastar opinions. Alguns exemples de la filmografia d’Ovidi: Sobre *Furtivos*, “sólo ya merecería un puesto de honor en la historia de nuestra cinematografía por la desmitificación que efectúa de la tradicional imagen hispana, mostrando el lado sórdido y sucio de nuestra manera de ser, tantas veces encubierto por el folklore”. Sobre

La portentosa vida del pare Vicent, “su calidad cinematográfica e intelectual es tan ínfima que, la verdad, resulta irrisoria la indignación de la derecha, pues en ningún momento pasa de ser una parodia tan zafia como poco imaginativa”. Sobre *Viaje al más allá*, “engendro donde los haya, que se autopropone arrogantemente como una dignificación cinematográfica de la Parapsicología...”. Sobre *El aire de un crimen*, “la película, indudablemente digna y bien por encima del cine español de su época, procura jugar distintas bazas...con desigual fortuna”.

En *Historia del cine valenciano*, col·leccionable del periòdic *Levante*, fan aquestos comentaris respecte a *Con el culo al aire*, “La película está concebida como un espectáculo lúdico, provisto de grandes dosis de espontaneidad y barroquismo que consiguen salvar un guión que adolece de debilidad y simplicidad”. Respecte a *Hèctor*, “un truculento drama rural con vetas de terror, que evoca en muchos aspectos la película de José Luis Borau *Furtivos*. En relación a *Amanece como puedas*, “una trepidante comedia dirigida por Toni Canet que, pese a su debilidad general, consigue momentos interesantes”.

El nostre protagonista, en relació a l’Ovidi, serà ara el periòdic local *Ciudad*. Fa uns anys, mitjançant el sistema de col·leccionable,

es va editar **La ciudad de tu vida**. Crónica de cincuenta años en la vida de Alcoy a través de la hemeroteca del periódico CIUDAD (Sic). I més avall, **selección de Ramón Climent**. 50 Aniversario (1953-2003). Edición conmemorativa del 50 Aniversario del periódico Ciudad de Alcoy.

Doncs bé, crec que pot resultar curiós conèixer quines han sigut les referències aparegudes en aquest emblemàtic periòdic sobre Ovidi Montllor, en relació al cinema, clar, i segons la selecció feta per Climent (Un apunt: les cites són literals, en castellà; ja sabeu, és *Ciudad* de Alcoy, no *Ciutat* d'Alcoi):

- No és de cine, però és molt significativa: el 1961 se'l cita per primera vegada, arran uns poemes publicats, com Ovidio Monllor (encara amb o i sense t), nom i cognom que també es repeteix en un recital poètic de *La Cazuela*, en 1964. La tercera vegada que és citat, en 1966, per l'estrena de

l'obra de teatre *La Muralla*, dirigida per Mario Silvestre, ja apareix com Ovidi Montllor.

- 1975. "El 5 de abril se agotan las entradas en el *Teatro Circo* de Alcoy donde Ovidi, acompañado de Toti Soler, consigue un rotundo éxito. Este año se estrena la película *Furtivos*, protagonizada por Ovidi".
- 1976. "El 6 de mayo actúa Ovidi Montllor en el *Calderón*, cuya popularidad se ha disparado tras el triunfo en la película *Furtivos*".
- 1977. "Una película en Alcoy. Los contactos del director de cine Carlos Mira con *La Cazuela*, consolidan el proyecto cooperativo de producir y rodar una película sobre San Vicente Ferrer en Alcoy, con Albert Boadella como protagonista, en la que actúan Ovidi Montllor y Ángela Molina, con 400 figurantes".
- 1978. "Bomba en el Goya: Atentado sin víctimas contra la película "Pare Vicent"

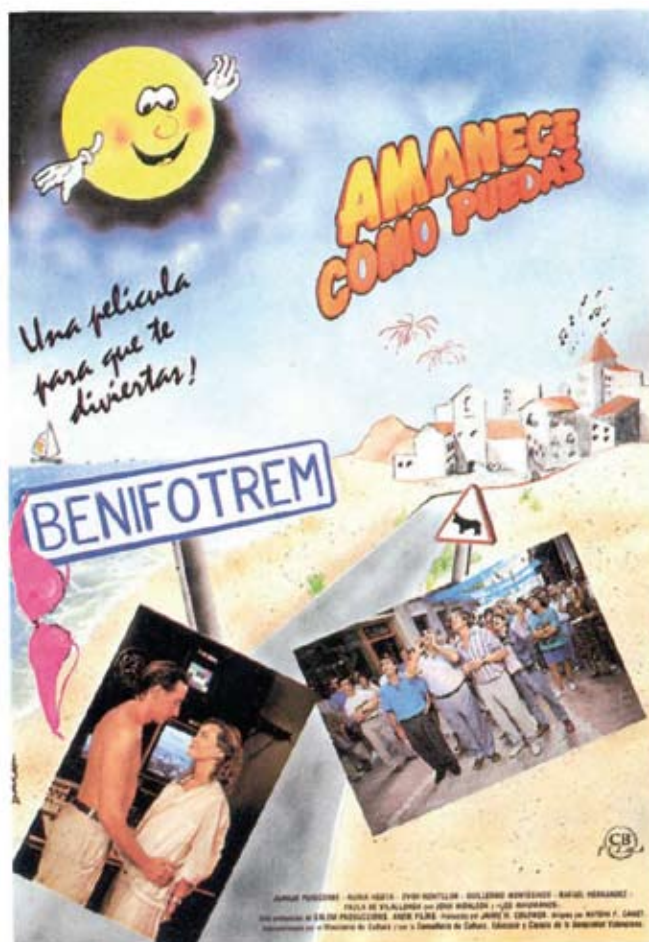
(Martes 26 de septiembre). Segueix un extensa i substanciosa narració dels fets, i quasi al final diu: “El propietario del cine, Vicente Cantó, retira todos los carteles y suspende las proyecciones previstas”.

- 1981. “Héctor: una película alcoyana. Carlos Pérez, a sus 25 años, ha conseguido convencer a inversores y actores de Alcoy con su guión de la película “Héctor”, que narra un drama rural. Dispone de 14 millones de pesetas y el apoyo de Ovidi Montllor y de Alejandro Soler, además de varios actores de *La Cazuela*”.
- 1987. “Ovidi Montllor rueda en la biblioteca municipal de Valencia escenas de la película *Amanece que no es poco*”.

De les 27 referències que apareixen sobre Ovidi a l'índex del llibre, aquestes són les relatives al món del cinema. Però una cosa em sorprén moltíssim. Un detall incomprensible, per a mi i per a moltes altres persones: el 30 de novembre de 1994, en el *Teatre Calderón* d'Alcoi, té lloc l'inoblidable concert-homenatge a l'Ovidi, amb un excel·lent suplement extra editat pel *Ciudad*; el 10 de març de 1995 mor l'Ovidi i el mateix periòdic li dedica, com era d'esperar, un emotiu especial. Tot açò, evidentment, apareix en el resum citat dels 50 anys. Aleshores, per què **no hi ha cap comentari**, en el resum commemoratiu, de la següent activitat? I torne a citar literalment: *Ciudad*; Jueves 8 de Diciembre de 1994. “El Centro Cultural prepara un ciclo de películas del alcoyano Ovidi Montllor. Programado para los próximos días 13 y 14 de diciembre, el Centro Municipal de Cultura a través del Cine Club Capitol ha organizado un ciclo de películas en las que interviene como actor Ovidi Montllor, en una actividad que podría incluirse en la serie de actos que se han preparado para homenajear a nuestro paisano”. L'article continua, parlant

Querido cabaret (1991) TV, amb Guillermina Motta

de les quatre produccions previstes, *La verdad sobre el caso Savolta*, *Héctor*, *La ciudad cremada* i *Furtivos*, horaris i sessions. Per cert, és el moment idoni per destacar la columna publicada per Francesca Lloria al *Ciudad*, el

Descans en *Amanece como puedas* (1988), amb Juanjo Puigcorbé, Joan Monleón i Núria Hosta

Rodatge de *Amanece como puedas* (Dénia, 1988),

19-12-95, titulada “19 y Héctor” (altra vegada, cite literalment): “Realmente, no sé que pensar. No puedo entender como en tan poco tiempo se pase de la más brutal de las euforias a la pasividad más tremenda y no encuentro ningún motivo que justifique el hecho de que sólo 19 personas acudieran el pasado martes por la noche a la proyección de “Héctor” en el Centre Cultural. Me parece increíble que de las más de mil personas que asistieron al recital homenaje a Ovidi Montllor, y de todas aquellas que no pudieron conseguir una entrada, tan sólo 19 se interesaran por ver a Ovidi en el cine”. Llegiu-lo sencer. No perdreu el temps.

No sé si us heu fixat, però abans ha aparegut un tal **Cine Club Capitol**... Algú sap què és això? No, veritat? No ho faré llarg. Crec que és un deure cultural i personal.

Allà pels finals de 1992, comentant amb Jordi Botella, en aquells temps professor, com jo, de l'Institut “Pare Vitòria” d'Alcoi i director del Centre Cultural, la possibilitat de veure a Alcoi cine de qualitat i en versió original subtitolada, va sorgir el projecte de fundar un Cine Club a la nostra ciutat, com ja ocorria des de 1968 a Ontinyent, amb l'històric Cine Club Utiye. Anem avant. Cinèfils de les nostres comarques s'afigen al projecte i el 26 de març de 1993 comencem el camí, estrenem la pel·lícula *Reservoir dogs*, de Quentin Tarantino. La presentació oficial, davant els mitjans de comunicació, la vam fer el 22 de març, i la notícia va eixir en diversos mitjans locals i provincials, escrits i radiofònics, inclòs el periòdic *Ciudad*. La resta és història, un apassionant recorregut pel bon cinema, que va posar a Alcoi al nivell cinematogràfic de les grans capitals. No exagere. Es pot comprovar en la premsa, per part de la crítica especialitzada.

Vaig tenir l'honor de presidir aquesta associació cultural, la qual contava amb persones meravelloses, totes apassionades pel cinema, i que treballaven per amor a l'art (al seté art, concretament): Gilberto Dobón, Jaume Català, Xavi Castillo, Paula Sancho, Jordi Blanes, Jordi Botella, Paco Fuster, Javier Javaloyes i Joan Mogino. Aquesta era la Junta Directiva. Unes xifres molt aclaridores, de març de 1993 a desembre de 1995, període que tinc documentat perfectament per haver presidit el Cine Club: 68 pel·lícules pròpies projectades, 17 més projectades en col·laboració amb la Generalitat i l'Ajuntament, amb un total de **13.914 espectadors** (¡!). Es van organitzar cicles temàtics i de curtmetratges, matinals per a estudiants, setmanes culturals i les més variades activitats de divulgació del cinema com una eina cultural i formativa, a més de lúdica. El Cine Club Capitol va seguir durant tot 1996 i gran part de 1997, oferint les mateixes activitats i qualitat cinematogràfica, encara que amb

una altra gestió, més lligada al Centre Cultural i amb cinèfils com Josep Antoni Company, José Antonio Ruiz i Xavi Castillo. La fi va arribar per la manca de recolçament institucional, en tots els nivells. Quina enveja (sana) la que tenim pel Cine Club Utiye d'Ontinyent, el qual encara té programació pròpia (des de 1968 i), gràcies al suport del seu Ajuntament, com remarquen ells mateixos en la seua pàgina web.

I les desenes de crítiques (entre d'altres, de Javier Javaloyes), comentaris diversos, articles, columnes, fotos, etc,etc, que es van publicar en el *Ciudad* en aquestos més de quatre anys de vida del Cine Club Capitol... no mereixien ni un mínim comentari en el seu llibre recopilatori dels 50 anys de la història d'Alcoi? Completament ignorats. **No ho comprenc.** Que algú ens ho explique. És que ni apareix citat el cicle d'homenatge a l'Ovidi! És impropï d'un periòdic que s'ha convertit amb el pas del temps en tota una institució per a la societat alcoiana, en un obligat punt de referència infor-

mativa. Les persones que van portar endavant, de forma altruista, aquest projecte cultural de primera categoria i els mils d'espectadors que van gaudir de les seues projeccions i activitats crec que mereixien una major consideració.

**4.- ELS SEUS PERSONATGES,
ENTRE EL FALS TÒPIC I EL COMPROMÍS**

Ho torne a dir: no és qüestió de fer un estudi pormenoritzat de les actuacions per al cinema de l'Ovidi. El tema seria massa llarg i motiu, ell sol, d'una monografia. Potser algun dia ho fem. Qui sap. La meua intenció és, com el títol de l'apartat indica, intentar desmuntar algunes afirmacions i alguns tòpics sobre la manera d'interpretar d'Ovidi, els quals s'han convertit en norma de tant repetir-los, i també intentar comprendre el perquè de l'elecció de determinats papers, marcats, crec jo, pel compromís, tant personal com social, cultural o polític. Evidentment, serà una aproximació. Moltes de les seues pel·lícules són introba-

bles, i veure-les acuradament és *conditio sine qua non* per poder analitzar detalladament les seues qualitats interpretatives.

Si parlem de tòpics, atenció a l'opinió de Carlos Aguilar i Jaume Genover sobre el tema, apareguda en el seu llibre *Las estrellas de nuestro cine*: “(Ovidi Montllor)... obtiene un enorme éxito poco después gracias al papel que interpreta en *Furtivos*, con el que comienza a erigir un arquetipo que repetirá frecuentemente y con cierta prestancia, aunque a veces la autoimitación llegue a caer en la inexpressividad. Se trata de personajes torvos e introvertidos, con anomalías psicológicas y sexuales y problemas de sociabilidad, a lo largo de una carrera que intentó mantenerse siempre dentro de un cine de cierta calidad”. Pobret Ovidi, estava per a un tractament psiquiàtric urgent...

Almenys el consideren un dels 500 intèrprets més destacats del cinema espanyol.

Sabeu què? Que aqueixa és la idea que es va estendre sovint, fins i tot entre la gent que anava d'experta *ovidiana*, però que només havia vist dues o tres de les seues pel·lícules (*Furtivos*, *La siesta* i *Hèctor*, per exemple). No diguem entre el gran públic...

Seguim. L'any 2005 el Casal Ovidi Montllor, la UNESCO i altres entitats commemoraren els deu anys de la mort de l'Ovidi a Alcoi i diverses poblacions de les nostres comarques. Era l'any Ovidi. Ni Generalitat Valenciana ni Ajuntament d'Alcoi van col·laborar (per què serà?). En octubre, el **Cine Club Utiye** d'Ontinyent va organitzar un cicle cinematogràfic d'homenatge a l'Ovidi, en projectar, amb gran esforç per trobar còpies, sis pel·lícules (*La portentosa vida del pare Vicent*, *Con el culo al aire*, *Hèctor*, *La Sabina*, *Furtivos* i *Soldados*) i dos documentals. A més va assistir José Luis Borau, del qual es van projectar quatre pel·lícules, les dues citades i *Río abajo* i *Leo*. Magnífic recordatori cinèfil. No, no m'he perdut. Parle d'aquesta commemoració perquè durant aqueixos dies es van dir i escriure coses molt interessants sobre la faceta interpretativa d'Ovidi. Tots sabeu que l'èxit, fins i tot internacional, que va obtenir el nostre artista en la seua segona pel·lícula, *Furtivos*, no va tenir continuïtat en les altres produccions posteriors. La tendència (que segueix vigent en el cine actual) era encasellar-lo en papers semblants al del seu èxit, cosa que haguera confirmat el que han dit Aguilar i Genover. Però Ovidi ho tenia clar: “Seleccionava molt la meua aparició en pantalla. Després em vaig penedir, perquè el temps m'ha demostrat que treballant és l'única manera d'aprendre i treballar en el cine és difícil”. En repassar detalladament la seua filmografia (aquells films que es pugen trobar) es veu la varietat de registres inter-

pretatius d'Ovidi: el polític espanyol *Emiliano Iglesias* en *La ciutat cremada*; el cosí, tendre i irònic, *Paco Bodegas* en *La oscura historia de la prima Montse*; el *Manolín* de *La Sabina*; un presentador enamorat en *Te quiero, te quiero*; l'interessat oficinista *Javier Miranda* en *La verdad sobre el caso Savolta*; el perdonavides enxarxat en la passió en *Putapela*; el pres català *Oriol*, carregat d'humanitat, en *La fuga de Segovia*; el disbaratat i paròdic *Juan* en *Con el culo al aire*; el guàrdia civil "passota" en *Amanece, que no es poco...*

En la pàgina de l'Utiye apareixen unes **aclaridores paraules d'Ovidi**: "M'agrada molt l'ofici d'actor de cine, interpretar davant la càmera em resulta més agradable que en el teatre, la festa dels canvis d'escenaris en una pel·lícula és molt estimulant. Has de fer-ho bé des del primer moment, és dur, més dur que el teatre, perquè en un segon has d'estar a cent i donar la interpretació".

En la històrica entrevista televisiva que li va fer **Montserrat Roig** en 1978, Ovidi li comenta un poc irònicament els trenta-sis oficis que havia tingut al llarg del seua vida. Potser no tants, però sí alguns, van servir per motllar el seu caràcter i fer-lo més capaç d'interpretar uns papers tan diferents, en drames i en comèdies. I també Montserrat Roig diu unes paraules sobre l'expressivitat del seu rostre que poden ajudar a entendre el perquè del tòpic interpretatiu d'Ovidi, si no es fa una anàlisi profunda de la seua filmografia, i entendre millor la gran professionalitat que sempre ha demostrat el nostre artista, siga en papers protagonistes, siga en papers secundaris:

"El gest malhumorat i sorrut de l'Ovidi ve perquè no li agrada fer concessions fàcils. L'Ovidi va aprendre del seu pare que, abans d'enfrontar-se al patró, cal saber moure el teler. Sap que no n'hi ha prou a cantar veritats, que cal saber-les cantar.

Fotograma. Fuego Eterno (1984)

Per això és tan disciplinat en el treball, tan rigorós professionalment. Ha conservat, d'una llarga tradició obrera, el sentit de la dignitat de la feina."

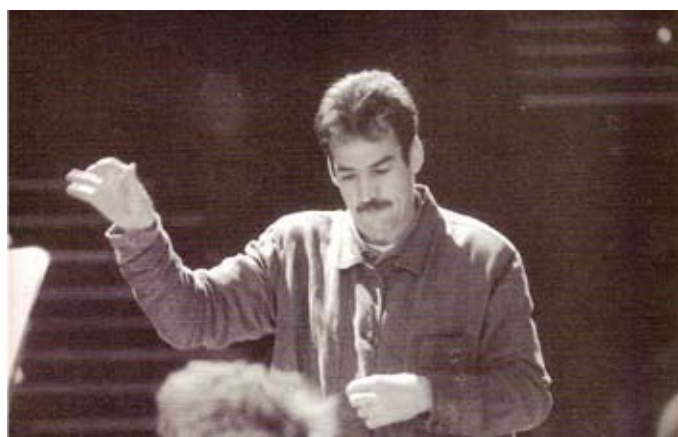
5.- LA MÚSICA EN LES SEUES PEL·LÍCULES

És com a mínim curiós que un cantant i compositor com Ovidi Montllor, al qual li encantava el cine i que va actuar en 43 pel·lícules i 5 curtmetratges, tan sols participara en la música de **dues pel·lícules**, *Hèctor, l'estigma de la por* (1984) i *El sistema de Robert Hein* (1986), ambdues amb el seu inseparable Toti Soler.

Encara que no siga música cinematogràfica, sí que té evidents paral·lelismes estructurals amb aquest tipus de composició i per tant vull destacar per la seua importància cultural la música que va crear per a l'*Antígona* de Salvador Espriu, obra que va inaugurar en 1986 el 22é Festival de Teatre de Mèrida. Es complien els 50 anys de l'inici de la Guerra Civil espanyola i el caràcter simbòlic d'aquesta obra era evident. Com va dir el propi Espriu en 1965: "Era una obra que trataba de superar el espíritu de la guerra civil, sus oposiciones y sus odios, que es la visión del mito clásico de Antígona". I el mateix Ovidi va comentar sobre la música: "Del texto se desprende que era un señor de una actualidad increíble y no hay nada que sobre

Hèctor (1982). Foto Paco Grau

Carles Cases, compositor de *El río que nos lleva*

en él. Quiero subrayar con la música momentos que pasan fuera de la obra y que los personajes cuentan, utilizando elementos percusivos propios del Mediterráneo y muy poco usados". (*El País* 10-6-1986).

Naturalment, no considere com a música original la utilització de diverses cançons seues en documentals i sèries de televisió: *Banda sonora*, *Totes aquelles cançons*, *Aleph*, *lectures contades*, *La nova cançó...* per exemple, *La fera ferotge*, *L'escola de Ribera*, *Dóna'm la mà*, *Res no és mesquí*, *Marxa nupcial*, etc.

Respecte a aquest tema, **una anècdota**, per a mi molt bonica: Estava veient jo al cinema, l'any 2005, una tendra i molt humana pel·lícula alemanya, ***Verano en Berlín*** (*Sommer vorm balkon*) d'Andreas Dresen, quan, de sobte, comencen a sonar unes notes musicals molt familiars. No hi havia veu ni lletra, però la màgia i l'emotivitat seguien presents en aqueixa cançó "instrumental": era *Homenatge a Teresa*, escrita per Ovidi el 1974. Tots la coneixeu. Va ser un moment encisador. Després tocava racionalitzar. Qui l'havia triada? Com és que la coneixien? Resposta: el compositor de la música original era el francès Pascal Comelade, el qual va viure a Barcelona entre 1974 i 1978, féu gran amistat amb Lluís Llach, M^a del Mar Bonet, Toti Soler, Francesc Pi de la Serra i Ovidi Montllor, entre d'altres. Quasi res. Misteri resolt. Ah! I Toti Soler interpretava la peça en la pel·lícula.

Ara, si em permeteu, faré un **breu recorregut**, sense intenció de ser massa exhaustiu, per la música de la filmografia *ovidiana*. Seguiré un ordre cronològic i comentaré sols aquells compositors/es més destacats o significatius, al meu parer, naturalment.

Furia española, en 1974, va ser la primera pel·lícula com actor d'Ovidi. La música era de Juan Bracons i Manuel Cubedo, col·laborador habitual en la filmografia del grup musical juvenil *Parchís*, films "S" de la transició espanyola i altres dels humoristes *Martes y Trece* i Antonio Mercero, per exemple *Buenas noches, señor monstruo* (1982), amb el

grup *Regaliz*. L'any següent Ovidi protagonitza l'emblemàtica *Furtivos*, amb música de *Vainica Doble* (Carmen Santonja i Gorla van Aerssen), un duo de música pop de gran influència en els grups independents espanyols de l'època. Des dels anys 60 fins al 2000 el nom de Vainica Doble està lligat també a noms com Marisol, Sabina, José Nieto (un dels mestres de la composició cinematogràfica), Luz Casal, Alejandro Sanz, Miguel Bosé o Ismael Serrano. Recordeu temes clàssics de TV com el de *Con las manos en la masa* i sèries com *Juncal*. Per cert, el crític i especialista cinematogràfic Augusto M. Torres troba dos defectes en la meravellosa *Furtivos*: el doblatge i, cite literalment, "...como suele ocurrir en el cine español de gran parte de los sesenta y setenta, la música es muy mala, nada tiene que ver con lo que se narra y llega a ser un molesto pegote que sobra".

En 1976 interpreta el paper d'Emiliano Iglesias en *La ciutat cremada* i en 1979 el de Jordi en *Companys, procés a Catalunya*, dues pel·lícules de compromís social i polític, unides per un nom amb connotacions personals: **Manuel Valls Gorina** (Barcelona 1920-1984). M'explique. Valls és l'autor de la música original. Només ha compostat aquestes dues i *Victòria*. La seua importància rau per a mi en la seua faceta de musicòleg i divulgador de la música de cinema. El llibre que va editar el 1990 (cf. *Bibliografia*), junt al reconegut crític Joan Padrol, va suposar el meu endinsament en el fascinant món de la música cinematogràfica, farà uns quinze anys. Una afició que va anar creixent amb el pas del temps. En *La oscura historia de la prima Montse* (1977) la música està firmada per un dels compositors i artistes més eclèctics i originals del panorama espanyol: **Carles Santos**. Nascut a Vinaròs el 1940, aquest pianista, minimalista i avant-guardista, un artista total, ha rebut nombrosos premis, en treballar en els més diversos camps: 14 discos, 11 espectacles escènics, 10

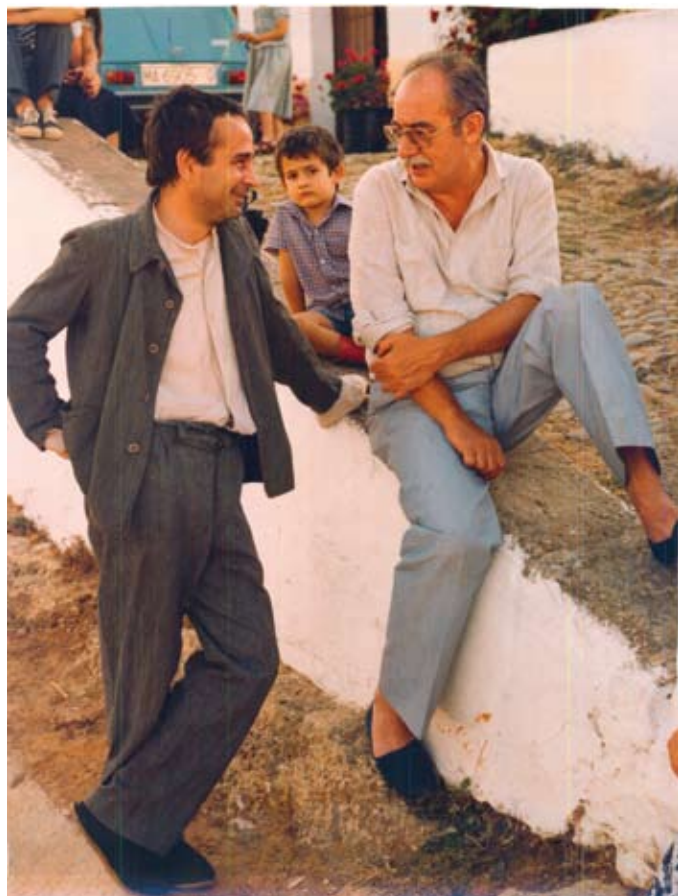

pel·lícules i 18 curtmetratges com a compositor i 11 curts com a realitzador. Xifres aproximades, evidentment. 1978, *La verdad sobre el caso Savolta*. El compositor, l'italià Egisto Macchi (1928-1992), molt conegut al seu país, però a penes reconegut al nostre. Un dels molts i tristos exemples, recíprocs, de grans compositors oblidats en països del nostre entorn geogràfic, i en tot Europa. Va compondre més de 50 partitures per al cinema, entre elles *Padre Padrone*.

Caco Senante i, especialment, Paco de Lucía són dos intèrprets que componen la música, respectivament, de *Con el culo al aire* (1980) i *La Sabina* (1979). Senante aporta el toc paròdic, disbarat i vitalista que la pel·lícula demana. Recordem que va començar interpretant música popular llatinoamericana als anys

Fotograma de *La Sabina* (1979)

Amb el director José Luis Borau

70, per passar després a impulsar el moviment de la Nova Cançó Canària i a relacionar-se amb Pablo Milanés i Rubén Blades, entrant en el món de la *salsa*. I què dir de **Paco de**

Lucía? Un clàssic de la música flamenca i la fusió d'aquesta amb el *jazz* i altres gèneres musicals. Premi Príncep d'Astúries en 2004, considerat com un dels millors guitarristes de tots els temps, ha creat altres partitures cinematogràfiques: *Carmen* (1983), *Sangre y arena* (1989) o *Montoyas y Tarantos* (1989). No hem d'oblidar que *La Sabina* transcorre en l'Andalusia profunda i la música de Paco de Lucía ens endinsa en el món que Borau, el director, pretén. Un apunt musical: dues exitoses pel·lícules del 2008, *Vicky Cristina Barcelona* i *Sólo quiero caminar* utilitzen meravellosament dos dels seus temes clàssics, *Entre dos aguas* i *Sólo quiero caminar*.

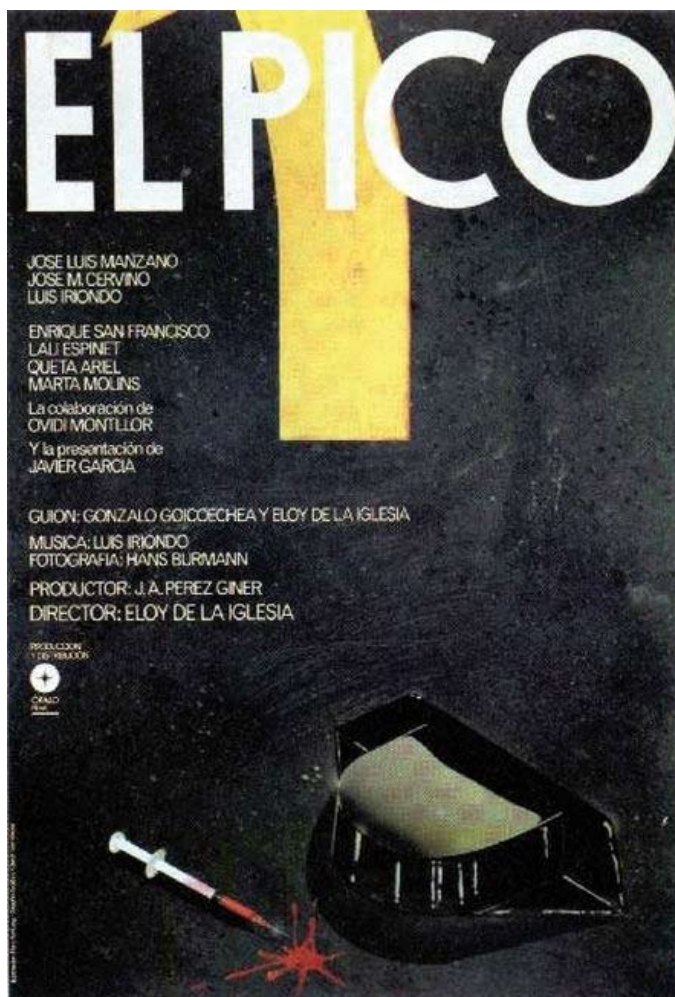
Si us sembla, vaig a trencar un poc l'ordre cronològic, per agrupar els compositors dels films interpretats per Ovidi en dos blocs, seguint criteris subjectius, i també objectius.

El **primer bloc** estaria format per **compositors** d'una certa tradició creativa cinematogràfica, **no massa coneguts** o simplement obviats en molts casos: Alejandro Massó en *El nido* (1980), José Solá en *Los embarazados* (1980), Amaia Zubiria en *La fuga de Segovia* (1981), Manel Camp en *Un negre amb un saxo* (1989) i Albert Guinovart en *El largo invierno* (1991). Un exemple evident podria ser el del català José Solá, autor d'unes 50 partitures per al cine, des de 1958 a 1986, i que tan sols mereix unes línies, si les té, en llibres i pàgines d'internet especialitzades en bandes sonores. Un sol disc, recopilatori, se n'ha editat de la seua obra, i gràcies. Zubiria ha compostat quatre bandes sonores, Camp, set i Massó, vint-i-sis, el qual ha tingut la immensa sort de veure'n alguna editada (*El Dorado*, *Don Juan en los infiernos* o *La noche más larga*). El cas de Guinovart és especial, ja que sobretot s'ha dedicat a posar música a documentals (*Los niños de Rusia*), sèries de TV (*El cor de la ciutat*) i musicals del mític grup català Dagoll Dagom (*Mar i cel* o *Flor de nit*).

El **segon bloc** té quatre grans noms de la composició cinematogràfica actual, per a mi imprescindibles: José (Pepe) Nieto (**Amanece que no es poco**, 1989), Carles Cases (**El río que nos lleva**, 1989, amb Lluís Llach), Alberto Iglesias (**Fuego eterno**, 1984) i Javier Navarrete (**La banyera**, 1989). I no sols en el panorama musical espanyol, com ara veurem. **Navarrete** (1956) ja portava més de trenta bandes sonores per a cine i televisió, des de 1986, quan li va arribar l'oportunitat en 2006 de tornar a treballar amb Guillermo del Toro (després de *El espinazo del diablo*) en *El laberinto del fauno*. Tots coneixeu l'immens èxit que va tindre la pel·lícula pertot arreu, al qual va contribuir la meravellosa música del nostre compositor, nominada a diversos premis, entre ells l'Oscar de Hollywood. La seua fama ja traspassa fronteres.

Carles Cases (1958) m'encanta. És intolerable el buit que li fan crítics com Luis Miguel Carmona, sense citar-lo en el seu diccionari especialitzat. Va ser Lluís Llach, sí, el nostre Llach, qui el va introduir en aquest món, en cridar-lo per als arranjaments de *El río que nos lleva*. I ja no va parar (porta més de cinquanta bandes sonores); creà autèntiques meravelles musicals i formà un *binomi* impressionant amb el director Ventura Pons. Recordeu que les cançons de Llach destaquen no sols per la veu i la lletra, sinó també per l'elaboradíssim instrumental que les acompanya, obra, entre d'altres, de Cases i Joan Valent. En solitari, Llach ha compost estupendes partitures per a *La forja de un rebelde* (1990-TV) i *Salvador Puig Antich* (2006).

Alberto Iglesias (1955) és gran, molt gran. *Fuego eterno* era la seua sisena pel·lícula. En 1992 crea la música per a *Vacas* de Julio Medem i ací comença un altre d'aqueixos *binomis* que enriqueixen el cine, la música i la cultura en general. N'hi ha més: en 1995, *La*

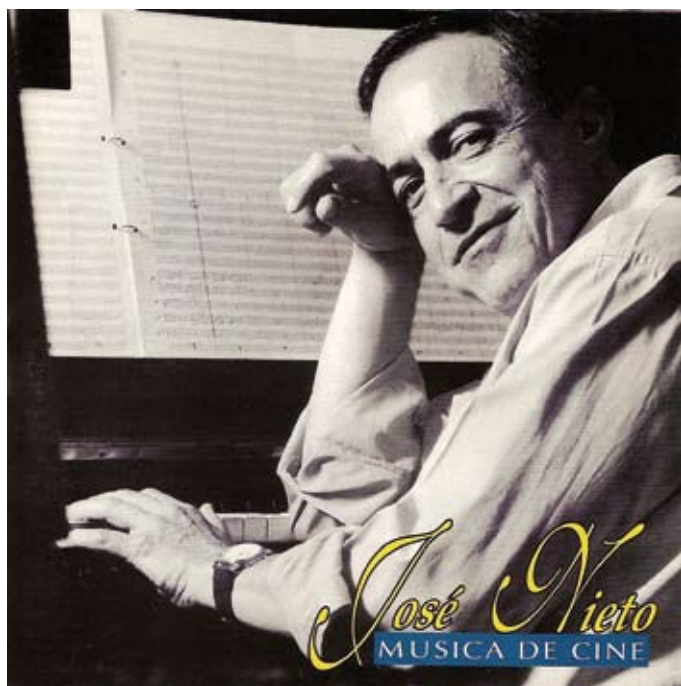

flor de mi secreto, i començament de la relació amb Pedro Almodóvar (en van set). El cinema almodovarià ja no s'entén sense la música d'Iglesias. La seua fama internacional ha vingut per dues nominacions a l'Oscar, *El jardinero fiel* (2006) i *Cometas en el cielo* (2008). A més, ha guanyat, entre altres premis internacionals, 7 premis Goya. Quasi res.

He deixat per al final al mestre dels mestres, encara en actiu, **José Nieto** (1942). Què voleu que us diga? Que té sis goyes i infinitat de premis i nominacions? Per a mi és tan important la incansable tasca pedagògica i divulgativa que fa de la música de cinema com les tantíssimes obres mestres que ha creat. En porta més de 70, de bandes sonores per a cine i televisió, treballa amb els millors directors de

Curt *Per molts anys* (1988), amb Maribel Verdú

la història del cinema espanyol, encara que si parlem, altra vegada, de *binomis* màgics, tenim les 15 col·laboracions amb Vicente Aranda. Una curiositat més: Que jo sàpia, *Amanece que no es poco*, de Nieto, és l'**única banda sonora editada de tota la filmografia d'Ovidi**, i tan sols 7 minuts i 12 segons en un recopilatori!

I per acabar aquest apartat, que com veieu és **una de les meues passions**, citaré alguns dels noms actuals de la música cinematogràfica espanyola: Roque Baños (ara mateix,

el meu favorit; increïble), Ángel Illarramendi (un clàssic), Eva Gancedo, Víctor Reyes, Juan Bardem, Bernardo Bonezzi, Manuel Villalta, Mario de Benito, Bingen Mendizábal... o els històrics Jesús García Leoz, Manuel Parada o Juan Quintero. Que valga com a petit homenatge a un art tan desconegut per al gran públic com menystingut per molts crítics: la música de cinema. I unes afirmacions, de "recolzament", del director **Fernando Trueba** (*El año de las luces*, *Belle époque*, *Two much*, *La niña de tus ojos*, *Calle 54*, *El milagro de Candeal*...): "Creo sinceramente que gran parte de la mejor música del siglo XX se ha escrito para el cine... De algunas de mis películas, si tuviera que salvar algo, salvaría, antes que nada, la música".

Seria molt bonic imaginar quines meravelles hagueren pogut compondre l'Ovidi i Toti, treballant junt a alguns d'aquests artistes i gènis musicals. Imaginar no costa res...

Una mostreta del que dic, com a punt final del tema, podria ser la significativa **cançó que cantusseja l'Ovidi, en boca del seu personatge Hèctor**, en la pel·lícula homònima:

Un mal vent baixava als plans.
Serra avall s'ho menja tot.
Als plans creix amb la desgràcia.
Herbes, carrasques i un tort
I un xiquet que en ells fa vida,
I que amb ells menja la mort.

Ai, ai, ai
Carrasca baixa
Que poca fruita faràs
Fuig de la carrasca alta
Perquè d'ella
Et penjaràs.
Ai, ai, ai
Xiquet dels plans.

(Extret de la pàgina cancioneros.com)

Fotograma de *El río que nos lleva* (1989)

6.- GENT D’ALCOI RELACIONADA AMB EL CINEMA (I EL MÓN AUDIOVISUAL). UNA VISIÓ GENERAL

En un principi, només volia comentar alguns actors i actrius que han arribat al món del cinema, com l’Ovidi, des d’Alcoi o molt relacionats amb la nostra ciutat, però mentre anava avançant en el treball m’he adonat que també seria convenient incloure altres professions relacionades amb aquest món, persones, a més, que tinc el plaer de conèixer i tractar personalment. També he de dir que, en tenir com a referent Ovidi, el període tractat és des dels anys 60 fins als nostres dies. Ah! **Que disculpen aquelles persones que no apareguen al següent llistat**, per oblit, per desconeixement o perquè no caben tots/totes; açò és un apartat dins d’un treball sobre l’Ovidi, no un monogràfic. I que conste que no és qüestió de ser massa exhaustiu. La gran majoria d’aquestes persones provenen, com l’Ovidi, del **món del teatre**, en el qual segueixen treballant, i on demostren contínuament la seua gran categoria professional i personal.

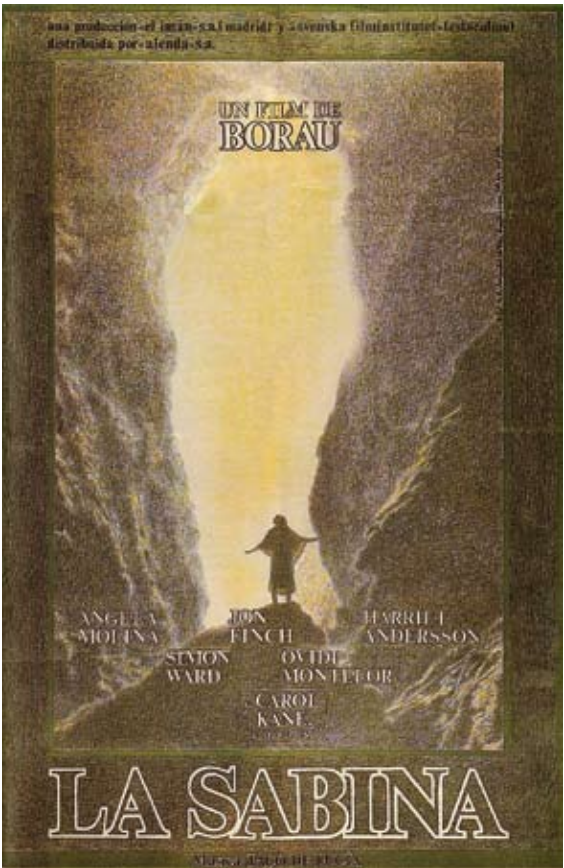

Foto de rodatge de *La portentosa vida del Pare Vicent* (1978)

- **Roberto Sansilvestre**, actor membre de *La Cazuela* que apareix en *Héctor, l'estigma de la por*.
- **Alexandre Soler**, dissenyador de producció en *Que nos quiten lo bailao* i *Héctor*; escenògraf en *Con el culo al aire*.
- **Pep Cortés**, a banda de ser actor i director de teatre (27 obres dirigides!) ha participat com actor de cinema en unes vint pel·lícules, algunes tan conegudes com *Todos a la cárcel*, *Tierra y libertad*, *Éxtasis*, *Tranvía a la Malvarrosa*, *Los lobos de Washington*, *Son de mar*, *El embrujo de Shanghai*, *Vida abismal* o *Lo mejor de mí*, en alguns curtmètrages i en gran nombre de sèries de televisió. Un mestre de les noves generacions teatrals.
- **Juli Mira**, actor conegut popularment gràcies a la famosa sèrie de TV *Cuéntame*, encara que va ser en dues pel·lícules d'Ovidi, *La portentosa vida del pare Vicent* i *Héctor*, quan va començar la seua carrera com actor. Després van seguir més de 65 produccions (¡!), entre cine i televisió. Impressionant. Premi cartellera Turia 2004.
- **Juli Cantó**, des d'*Héctor*, ha treballat en més de vint produccions per al cinema i la televisió. Del cinema destaquem *Quimera*, *Ombres paral·leles*, *Son de mar*, *L'illa de l'holandès*, *Nadie como tú* i *El coche de pedales* (per la qual va rebre en 2004 el Premi Tirant al millor actor secundari). També ha participat en 9 capítols de *Cuéntame*.
- **Rosanna Espínós**, actriu en sèries de televisió com *Historietes medievales*, de Pot de Plom, de la qual també és coguionista. Canal 9 la reposa (o reposava) periòdicament, sense avisar, a causa de la gran acceptació que sempre té, entre menuts i no tan menuts. Altres

sèries són *Sumari obert* o *Sainets d'Eduard Escalante* i en cinema, *Nadie como tú*.

- **Xavi Castillo**, actor, director i guionista de l'esmentada sèrie *Historietes medievales*, produïda per Índex Produccions i Pot de Plom Teatre. També ha aparegut en els curtmètrages *Rufino* (del qual parlaré quan arribe a Octavi Masià), *Sin atributos* i *Ja en tenim prou*. El darrer 9 de juny de 2009 es va presentar oficialment el documental *El Papa de Xavi*, dirigit per Samuel Domingo i protagonitzat pel mateix Xavi. Com sabeu, els seus monòlegs teatrals són multitudinaris (i empenyadors per a alguns).
- **Xavi Mira**, des del curt *Rufino* (1998) va passar al telefilm *Tempus fugit* (2003), pel qual va rebre un premi en el Festival de Peñíscola. Ha treballat en produccions televisives de gran popularitat, com *Hospital central*, *Abuela de verano*, *Jet Lag*, *Ventdelplà* o *Física y Química*. Sense oblidar *Rumors*, *Presumptes implicats* i *O Tesouro*. En cine, *Atlas de geografía humana* (2007). Última hora, juny 2009: interpreta el paper de *pare* en *Cosas de la vida*, una sèrie del Disney Channel. I us recomane la seua faceta de cantant. Un exemple: vaig tenir el plaer de veure'l en Barcelona, en 2001, interpretant un divertidíssim *Paris* en l'opereta d'Offenbach *La bella Helena* (per cert, obra que ja havia vist en 1995, protagonitzada per Ana Belén, com a *Helena de Troia*).
- **Octavi Masià**, realitzador audiovisual, director, guionista, editor i productor. Ha realitzat l'últim videoclip de VerdCel. Prestigiós director de curtmètrages: *Sueños de juventud* (de 1985, un curt quasi oblidat, amb els alcoians Juansa Lloret i Esther Seguí), *El puente*, *El venedor de morts* (que ha rebut diversos premis), *Rufino* (nominat al Goya en la XIII edició i protagonitzat per Luis Ciges i una àmplia representació de gent d'Alcoi), *Aparentment evident* (basat en un meravellós relat original de Ximo Llorens) i *El 64*, amb Sol Picó. En 2005 va rodar el telefilm

Les paraules de Vero, de gran acceptació popular i bon repartiment (entre molts, Juli Cantó i Juli Mira). Productor i encarregat dels efectes especials en la citada *Historietes medievals*. Gran notícia: està preparant una pel·lícula sobre Ovidi Montllor.

➤ **Àngel Lluís Ferrando**, compositor en els curts ja comentats de *Rufino* (1998) i *Aparentment evident* (1999). Autor de la música en altres treballs televisius i videogràfics: *Guia d'Alcoi*, *El Betlem de Tirisiti*, *Moments i ciutats*, *Las botas mágicas*, *Trens valencians per a la memòria*, etc.

➤ **Juansa Lloret**, actor en diversos curts: *El hallazgo*, de Javier Cortés, *Sueños de juventud*, *El puente* i *Aparentment evident*, els tres d'Octavi Masià i altres com *Juego de llaves*, *El temps d'una cançó*, *Un cuento de amor*, etc.; produccions televisives: *Benifotrem*, *Entre naranjos*, *A flor de pell*, *Negocis de família*, *Maniàtics*, *Martes de carnaval*, etc. o els llargmetratges *Todos a la cárcel* i *El coche de pedales*.

➤ **Gemma Miralles**, actriu en produccions de Canal 9 i TV3: *El món d'Àlex*, *Laberint d'ombres* i *Les moreres*. Ha participat en el doblatge al català de la pel·lícula *Puro veneno*, de Xavier Barea. També és directora teatral.

➤ **Pepa Miralles**, actriu en produccions televisives de Canal 9 i TV3: *Mira qui parla*, *A flor de pell* (per la qual va ser nominada als Premis Tirant), *Els tripus*, *Autoindefinitos* i *L'Alqueria blanca*.

➤ **Neus Agulló**. Va començar la seua carrera d'actriu als 17 anys, en 1961, quasi com Ovidi, i en el mateix grup teatral, *La Cazuela*, d'Alcoi. Les més de trenta interpretacions teatrals ha anat alternant-les amb diverses aparicions televisives (*Russafa 56*, *La consoladora*, *La processó per ma casa*, *Benifotrem*, *A flor de pell*- per la qual va ser nominada a diversos premis-*Benito y cía*, *El harén de Aníbal*, *Matrimonis i patrimonis*, *La torre de Babel* i *Flor de Mayo*) i amb la

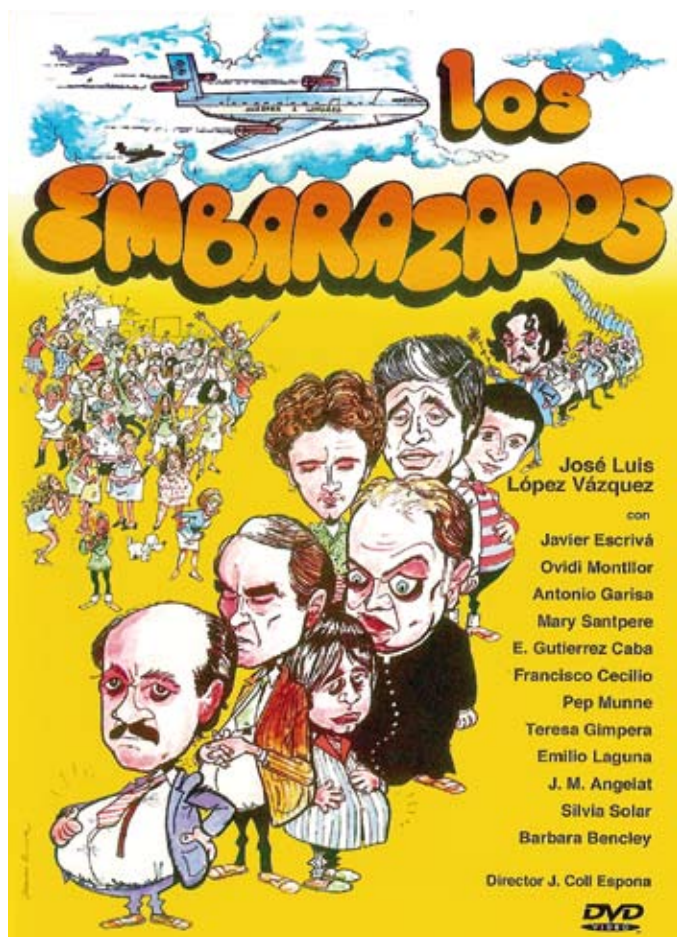

13 x 13 (1987) TV, amb Constantino Romero

participació en cinc pel·lícules: *L'home de la nevera*, *Tierra y libertad*, *Son de mar*, *Clara* i *La Trini* (2005), per la qual va rebre el premi Tirant a la millor actriu.

➤ **Pep Molina**. Polifacètic actor de cine i teatre, col·laborador durant molts anys de l'històric grup català de teatre *Dagoll Dagom*, en el qual va poder demostrar les seues grans condicions de cantant (Una anècdota sobre el tema: jo vaig tenir la sort de veure'l, en 1996, en la versió catalana del meravellós musical d'Stephen Sondheim *Sweeney Todd*, acompanyant fabulosament Constantino Romero i Vicky Peña). Ha participat en més de quaranta produccions per a cine i televisió. Entre les pel·lícules de cinema podem destacar *La quinta del porro* (1981), *La rossa del bar*, *Un negre amb un saxo*, *Tierra y libertad*, *Un cos al bosc*, *El crimen del Cine Oriente*, *El viaje de Arián*, *Fausto 5.0*, *Smoking room*, *Inconscientes*, *Remake* o *El coronel Macià*. I per a televisió, *Locos por la tele*, *Lazos*, *L'escala de diamants*, *Mònica*, *Pets-and-pets.com*, *Cuéntame*, *Ventdelplà*, *Amistades peligrosas* o *El síndrome de Ulises*. I per si no fóra prou, en octubre de 2009, Festival de Sitges, estrena l'esperada *Rec. 2*, de J.Balagueró i P.Plaza. Una curiositat: En juny de 2009, junt a Joan Lluís Bozzo, de Dagoll Dagom, va dirigir per a televisió *Rubianes somos todos*, l'impressionant homenatge que li va fer el món de la cultura a Pepe Rubianes, mort l'1 de març d'aquest any.

➤ **Joan Gadea**. Set pel·lícules i un curt, per al cinema, i més de vint produccions televisives avalen la seua experiència en el món audiovisual. En cine, per exemple, *La portentosa vida del pare Vicent*, *La hora de los*

valientes, Celos, Viento del pueblo, La gran aventura de Mortadelo y Filemón, Canciones de amor en Lolita's club (la segona col·laboració amb el director Vicente Aranda) i per al 2009, *9 meses*, de Miguel Perelló. I en televisió, entre d'altres, *Benifotrem, Passarel·la, Papá, Manos a la obra, El comisario, Antivicio, Amor de madre* (Telefilm), *Paco y Veva, Hospital central, En el aire, Cuéntame, Maniáticos* i, triuphant a nivell popular, *L'alqueria blanca*. No us perdeu *El venedor de morts* (1997), d'Octavi Masià, el curt que protagonitza junt a Pep Sellés; premi a la millor interpretació en el Festival de Girona.

- **Pau Durà.** Un actor habitual en telesèries i telefilms, sense deixar de costat el cinema, llargmetratges i curtmetratges. La seua popularitat ha traspassat les fronteres catalanes, ja que ha participat en sèries tan conegudes a nivell de l'estat espanyol com *Siete vidas* o *Con dos tacones*. Als països catalans ja fa temps que és conegut, per sèries com *Plats bruts* o *Ventdelplà*. Respecte als telefilms, podem citar

L'hostalera, Això s'acaba, La caverna, La dona de gel, El precio de una Miss, El cas de la núvia dividida, Presumptes implicats, Positius, Singles o *El asunto Reiner*. I no oblidem el cinema, clar: *Kràmpack* (2000), *Cosas que hacen que la vida valga la pena* (2004) i *Salvador* (Puig Antich) (2006).

- **Pep Sellés.** Com molts i moltes dels citats abans, ix del món del teatre, del grup *La Cassola* (*La Cazuela?*), després anomenat *La Dependient*. Ha participat en quatre llargmetratges (*El coche de pedales, Iris, Una cosa rara materia para un sueño* i *9 meses*), tres curtmetratges (*El puente, El venedor de morts*- ja comentat abans- i *Solitud*) i diverses sèries i pel·lícules per a televisió (*Herència de sang, Negocis de família, Cuerpo a la carta, Paciente 33, Socarrats, Altra oportunitat, Comida para gatos* o *Singles*).
- **Carles Esteve,** actor en *Historietes medievales* (2002), sèrie de TV ja comentada anteriorment. Em comentava Carles que va participar el mateix 2002 en un telefilm italià, mai estrenat en l'Estat espanyol, sembla.

➤ **Camilo Sesto** (abans Camilo Sexto, i abans Camilo Blanes). Sí, també és alcoià, i també ha participat en algunes pel·lícules. Quasi coetani de l'Ovidi, aquest nascut el 1942 i Camilo el 1946, els dos de famílies de classe treballadora, els dos van emigrar d'Alcoi, un a Madrid i l'altre a Barcelona, els dos van destacar en la música... Ahí acaben els paral·lelismes? Ho deixe ací. Evidentment, no vaig parlar dels 25 discos editats per Camilo, de la seua fama i dels molts milions de còpies venudes, arreu del món, sinó de la seua breu faceta cinematogràfica: en 1967, formant part del grup *Camilo y Los Botines*, participa en el rodatge d'una versió d'*El flautista de Hamelín*, protagonitzada per Miguel Ríos i el mateix any en la pel·lícula de Pedro Lazaga *Los chicos del Preu*, una de les 100 més vistes del cinema espanyol (i). Per cert, Lazaga és el director de quasi la totalitat de la filmografia de Paco Martínez Soria (si no sabeu qui és, consulteu-ho; és part important d'un cinema mereixedor d'anàlisi sociològica i d'una determinada cultura espanyola). Després de

l'apoteòsic èxit del musical *Jesucristo Superstar*, realitza una gira per diversos països sudamericans i mentre estava en Argentina, participa en tres pel·lícules, de temàtica molt original i variada, com el títol indica: *La playa del amor* (1980), *La discoteca del amor* (1980) i *Las vacaciones del amor* (1981). Però sabeu què? Les dues primeres estaven dirigides per Adolfo Aristarain (!), un director d'imprescindible filmografia: *Tiempo de revancha*, *Últimos días de la víctima*, *Un lugar en el mundo*, *La ley de la frontera*, *Martín (Hache)*, *Lugares comunes* i *Roma*, quasi totes protagonitzades pel gran Federico Luppi. Ahí acaba la filmografia de Camilo Blanes Cortés.

➤ **Tirso Calero**. Guionista i director del curtmetratge *Queridos Reyes Magos* (2005). Altres treballs com a guionista: curts (*Una familia feliz*), telefilms (*Mobbing*), sèries de televisió (*L'alqueria blanca* i *Amar en tiempos revueltos*) i per al cine, *Miguel y William* (2007), guió del qual no va quedar, amb raó, molt satisfet. Un detall: ha sigut el director de la primera edició de *Cinevanguardia*, el festival de cine organitzat aquest any 2009 per l'Ajuntament d'Alcoi. Algun dia parlarem sobre el tema.

➤ **Javier Balaguer**. Un home de cine. Ha dirigit tres pel·lícules: *Sólo mía* (2001), *Escuela de seducción* (2004) i *Oriundos de la noche* (2007), una producció dominicana, sembla. De *Sólo mía* també va elaborar el guió i en *Escuela de seducción* fa un *cameo* com a cambrer. Quina sort dirigir actrius i actors de la categoria de Paz Vega, Sergi López, Victoria Abril, Elvira Mínguez, Emilio Gutiérrez Caba, Pepe Viyuela o Alberto Jiménez! Però on de veritat destaca, per a mi, és en la seua tasca d'assistent del director o de director de la segona unitat: *Las aventuras del Barón Munchausen* (1988), *El retorno de los Mosqueteros*, *Don Juan en los infiernos*, *Todos los hombres sois iguales*, *Boca a boca*, *Mi nombre es sombra*, *El perro del hortelano*, *El amor perjudica seriamente la salud*, *Entre las piernas*, *El portero* o *Oviedo Express*, treballant amb directors/es del nivell de Terry Gilliam, Richard Lester, Gonzalo Suárez, Manuel Gómez Pereira o Pilar Miró.

➤ **Gerard Gormezano**. Completíssim. Recordeu aquest nom. Ha sigut càmera, director, guionista, productor i actor. La faceta més àmplia és la de càmera, en 24 pel·lícules i sèries de televisió: *Els motius de Berta*, *El*

Equip de rodatge de *La Sabina* (1979)

sistema de Robert Hein (en la qual Ovidi posava part de la música), *El acto* (on va coincidir altra vegada amb l'Ovidi, ací com actor), *Innisfree*, *Dinero sucio*, *Jardines colgantes*, *La fiebre d'or*, *La memoria del agua*, *Nadie como tú* (amb Rosanna Espinós i Juli Cantó), *Salvajes*, *Noche de fiesta*, *Ventdelplà* (TV) o *Asunto Reiner* (TV) (2009), una producció "gairebé alcoiana" (director, Carlos Pérez Ferre i actors, Juli Cantó, Pau Durà i Juli Mira). Com a director i guionista: *El vent de l'illa* (1988) i *Ombres paral·leles* (1994), també productor (amb Juli Cantó d'actor), i director de sèries de televisió com *Cròniques de la veritat oculta*, *Nada es para siempre*, *As leis de Celavella* i *Hablan*, *Kantan*, *mienten*. I com actor: *És quan dormo que hi veig clar*, *Barcelona*, *lament* i *Malena*.

- **Carlos Pérez Ferre**. Director, guionista i director artístic de *Best-Seller: El premio* (1996). Director i guionista d' *Hèctor, l'estigma de la por* (clau en la filmografia d'Ovidi), *Quimera* (1988), *Tramontana* (1991), *Viure sense por* (TV) i la ja citada *Asunto Reiner* (TV).
- **Miquel Peidro**, guionista que ha treballat quatre vegades amb Octavi Masià: els curts *El venedor de morts*, *Rufino* i *Aparentment evident* i el telefilm *Les paraules de Vero*. Altres guions signats per ell: la pel·lícula *Aquitania* (2005); els telefilms *De colores*, *Sprint especial*, *Vida de família* i *Adrenalina*; les sèries de TV *Mira, mira*, *Les moreres* i *L'alqueria blanca*; el curt *La carrera de 250 cc*.

Hèctor, l'estigma de la por (1982)

- **Jordi Peidro**, guionista, amb Miquel Peidro, dels curts *Rufino*, *Aparentment evident* i *La carrera de 250 cc*.
- **Sol Picó**, ballarina, coreògrafa, guionista, directora, actriu, productora... Voleu més? Tot açò en el curtmetratge codirigit amb Octavi Masià *El 64* (2002). Actriu en tel·lesèries com *Nova ficció* i *La Mandràgora*. Directora i guionista dels *X Premios Max de las artes escénicas* (2007). No cite tots els premis que ha rebut com a ballarina i coreògrafa perquè no cabrien en el treball...
- **Pepe Ferrándiz**, productor i productor executiu : *Hèctor, l'estigma de la por*, *Tramontana*, *Después del sueño*, *La marrana*, *Todos a la cárcel* (de Berlanga), *Amor propio*, *Juego de llaves* i *Nadie como tú*. Una curiositat: fa un *cameo* en el magnífic curt *La vida siempre es corta*, que Miguel Albaladejo, un director a tenir molt en compte, va rodar quan treballava d'assistent de Berlanga en *Todos a la cárcel*.
- **Paco Romá**. Única pel·lícula d'aquest director, autor també del guió, *Tres en raya* (1979) tracta sobre la convivència de dos xics i una xica en un ambient relaxat i sense feina... Comèdia conjuntural, pròpia de l'època, que no va tenir una gran acceptació, ni crítica ni comercial. Això sí, el repartiment era molt interessant: Pep Munné, Mireia Ros i Iñaki Miramón com a protagonistes, i, a més, Gemma Cuervo, Antonio Gamero, Irene Gutiérrez Caba o Héctor Alterio.

➤ **José Jaime Linares.** Productor del curt nominat al Goya *Rufino*, d'Octavi Masià i dels telefilms *¿Dónde está?* (2002), de Juan Carlos Claver i *Síndrome laboral* (2005), de Sigfrid Monleón, producció lligada tristement a la recent història alcoiana, ja que tracta de l'anomenat "Síndrome Ardystil" (nom de l'empresa de Cocentaina, en la qual treballaven cinc dels sis treballadors morts), el qual va provocar greus problemes de salut a uns 67 treballadors/es, a causa de la mala utilització de productes en l'aerografia textil de les nostres comarques. Parlem de 1992; fa poc es va dictar sentència, però encara hi ha molts dubtes i punts obscurs per aclarir. Algun dia sabrem tota la veritat? També ha sigut Linares director de producció dels telefilms *Cualquiera* (2003) i *Flor de Mayo* (2008).

Són 30 homes i dones, gent d'Alcoi relacionada amb el món audiovisual. Si a més parlara de la seua relació amb el teatre, necessitaria un llibre sencer. Com he indicat al principi, segur que falta alguna persona, i algunes dades. Però una cosa he de dir: **Tots els que són, pot ser que no estiguen, però tots els que estan, són.** De veritat.

7.- CONCLUSIONS I ALTRES DIVAGACIONS PERSONALS

- S'ha de reconèixer que la faceta d'actor de cinema i televisió d'Ovidi no està massa reconeguda, fins i tot als mitjans especialitzats. De llibres ja he parlat en altres apartats. Ara posaré uns exemples d'Internet: De la pàgina [filmaffinity](#) ja vaig dir que té referenciat Ovidi en nou pel·lícules i en té comentades quatre més de la seua filmografia (de 43). En [labutaca](#), quan cerques "Ovidi Montllor" açò és l'únic que apareix: "*La siesta* (1976), clásico del siempre interesante Jorge Grau con Ovidi Montllor saciando las ansias

Fotograma de *Furtivos* (1975)

de ardientes matronas". En [lahiguera](#) no he trobat cap referència d'Ovidi, però, curiosament, sí un interessant comentari sobre Pep Molina. En [hoycinema](#) sí que apareix, com Ovidi Montllor (*sic*); en filmografia, una pel·lícula, *Segoviako ihesa* (1981), d'Imanol Uribe, és a dir, *La fuga de Segovia*, en basc (i); en la seua biografia, no saben ni data ni lloc de naixement ni de defunció. Increïble, però cert. En [cinemacatala.net](#) quan cerques Ovidi Montllor ix un llistat de 16 pel·lícules "catalanes o de director català (actors)". A [totcinema.cat](#) no he trobat res. En canvi, a la pàgina web [cine365](#) trobem una breu, però documentada biografia del nostre protagonista i una bastant completa filmografia.

- Vaig contactar amb el germà xicotet d'Ovidi, **Xavi Monllor** (sense la t) per saber dels gustos cinèfils del nostre protagonista. Vam tenir una breu conversa telefònica, en la qual Xavi em va dir que no havia parlat massa amb Ovidi sobre el tema, però que, pel que recordava, el seu germà no simpatitzava massa amb el cinema americà i preferia l' europeu. Em va citar noms de directors com Visconti i Pasolini i el gust d'Ovidi pel cinema francès, que veia sempre que podia (la frontera estava prop), especialment quan anava a la fira d'arts escèniques d'Avignon. Com veiem, opinió meua, gustos molt característics dels anys 60 i 70 en els cercles d'un cert nivell cultural: dos genis italians, tan distints i complementaris, i la *Nouvelle vague* francesa, lligada a la revista *Cahiers du cinéma*, amb noms imprescindibles com Truffaut, Chabrol, Rohmer,

Rivette, Godard o Melville. També em va comentar la gran amistat que l'unia al director José Luis Borau (recordeu , el de *Furtivos* i *La Sabina*) i que el seu gran amic, Toni Miró (ja sabeu, el pintor alcoià de fama internacional), era el que més podia saber sobre el tema. I una nota simpàtica: que quan anava a França no era per veure *El último tango en París* i “coses d'eixes” (*sic*) (que també, supose), sinó pel·lícules que Franco no deixava estrenar a Espanya. Res més. Gràcies, Xavi, per la teua atenció i amabilitat.

- Un **apunt sociològic**: entre determinat sector poblacional alcoià es parlava més de les vegades que Ovidi havia mostrat el cul en les seues pel·lícules que de les seues interpretacions. Escoltat per mi, de veritat. Recordeu que Ovidi va començar com actor en plena època de l'anomenat “destape” (les pel·lícules classificades “S”) i, clar, si les dones es despulaven, sempre “per exigències del guió”, evidentment... Per què no podia fer-ho el nostre protagonista?
- El 30 de novembre de **1994** té lloc al Teatre Calderón d'Alcoi el memorable i molt emotiu **concert-homenatge a Ovidi** per part dels membres de l'històric moviment musical-cultural-social de la “Nova Cançó”. Els noms dels artistes que van actuar impressiona: Maria del Mar Bonet, Joan Manuel Serrat, Marina Rossell, Raimon, Lluís Miquel, Toti Soler, Quico Pi de la Serra, Tomeu Penya, Jordi Gil, Vicent Torrent i Manolo Miralles (d'*Al Tall*)... i els absents, Lluís Llach i Núria Feliu, van enviar missatges personals. Cues llarguíssimes, entrades exhaurides en una hora, pantalla gegant a l' Ajuntament... una autèntica “bogeria” per assistir al concert i veure el nostre enyorat Ovidi. Vaig tenir el privilegi de presenciar *in situ* el concert i compartir la gran emoció del moment, amb Ovidi i amb tots els assistents. Restaven poc més de tres mesos per què ens deixara físicament. “La cançó amb Ovidi” es va titular... I jo pense, per què no “**El cinema amb l'Ovidi**”? O “El teatre amb l'Ovidi”? Com estem parlant de la seua relació amb el cinema, somiem un poc: una pantalla gran, fotogrames, imatges, escenes, seqüències de les seues pel·lícules; ell com a gran protagonista. A l'escenari, al pati de butaques, gent del cinema

que ha treballat amb ell: directors com Borau, Betriu, Grau, Mira, Ungría, Drove, Camino, Armiñán, Bayona, Uribe, Pérez Ferre, Benpar, Llagostera, Canet, Isasi, Cuerda, Bellmunt, del Real, Verdaguer, Lapeira...; actrius i actors com López Vázquez, Marsillach, Espert, Gutiérrez Caba, Elorriaga, Alterio, Montesinos, Munné, Molina, Ross, etc., etc. I tots els professionals alcoians que han compartit pel·lícula amb ell. Tots amics seus. No haguera sigut meravellós? Un somni, ho sé, però somiar no costa res. O igual no haguera funcionat. Consulteu l'article de Cesca Lloria que transcriu en l'apartat 3.

- Torne a la primícia que he comentat abans: **Octavi Masià** és l'encarregat de dirigir una **pel·lícula sobre Ovidi**. He parlat fa no-res amb ell i m'ha dit que la cosa va avant, que està fent entrevistes a gent que ha conegut l'Ovidi personalment i que va recopilant material. Com anècdota m'ha comentat que va ser el mateix possible protagonista, Eduard Fernández, en un dinar de treball,

1977, de festa

qui li va suggerir la idea al productor de Pego Carles Miralles, per l'admiració que sent l'actor per l'Ovidi. El productor va buscar el nostre director perquè és alcoià i perquè ha demostrat de sobres la seua categoria professional. He de dir que, si es confirma el protagonisme d'Eduard en el paper d'Ovidi, serà un gran encert, per les característiques físiques, personals i interpretatives d'aquest gran actor. Per si a algú no li ve al cap, unes quantes pel·lícules seues: *3 días*, *Ficción*, *Obaba*, *El método Gronhölml*, *Hormigas en la boca*, *Cosas que hacen que la vida valga la pena*, *El misterio Galindez*, *En la ciudad*, *Smoking room*, *Son de mar*, *La voz de su amo...* Estem desitjant que arribe el moment de l'estrena. Quan es publique aquest treball ja tindrem molta més informació.

- Ara, **un poquet més de polèmica**. En la pàgina web *Alicante vivo* (la teniu citada en les referències finals) transcriu l'opinió d'un admirador d'Ovidi, **Pablo Vicedo**: "Ell, l'Ovidi, és el clar exemple de l'ostracisme al

qual poden condemnar a una persona a la seua terra. Des de la creació del Canal 9 fins la mort de l'Ovidi al 1995 no se li va dedicar ni un minut. El dia del seu soterrament, al final, en compte de fer un programa especial (com es va demanar des de col·lectius culturals i polítics) es van traure unes imatges del soterrament i prou!! (sí, eren **socialistes...** o això deien). Al 2003, "l'any Ovidi", l'ajuntament d'Alcoi, encapçalat per **Jorge Sedano** (PP) va donar l'esquena al Casal Ovidi Montllor i a la Comissió del X aniversari. Cap dels actes que es van fer a la capital de l'Alcoià va ser sufragat per l'ajuntament. La raó que va donar és que "encara fa massa poc temps que ha mort per fer-li un homenatge". Per cert, al 1994 la Generalitat Valenciana li va concedir la **Medalla** al Mèrit Cultural i l'Ajuntament, la **Medalla d'or** de la Ciutat d'Alcoi. Doncs això. Penseu el que vulgueu. En la pàgina *boirabaixa* tenim una entrevista al seu inseparable, musicalment i personalment, **Toti Soler**: "El 10 de març de 1995 ens deixava l'Ovidi Montllor, després de dos anys de malaltia. Una de les veus més contundents i reivindicatives de l'expressió catalana. En el desé aniversari de la seua mort, torna el seu llegat en diferents formats (...) Pregunta: Creus que l'Ovidi ha estat tractat com es mereixia per les institucions, abans i després que ens deixés? Resposta de Toti: Es va oblidar l'Ovidi i a tots els altres artistes que feien coses interessants. Es va oblidar la cultura. Això és el que va passar. L'Ovidi només és la punta de l'iceberg. Ara perquè fa deu anys que és mort, hi ha una sèrie de gent que l'ha estat reivindicant. També hi ha consciències intranquilles, que se n'adonen que s'han equivocat amb l'Ovidi, i que es mereix una altra cosa. El que por passar és que d'aquí a uns mesos ningú no se'n recordi. El problema és que no només s'ha oblidat l'Ovidi, sinó tota la cultura en pes. Aquest és el problema real de la música i la cançó. Si la cançó està fumuda (*sic*) la música està pitjor". Més per pensar.

I una altra, però d'un altre geni de la "Nova Cançó": "50 años después de sonar por primera vez en Valencia, los versos de *Al vent* agitaron una vez más al público que acudió anoche a oír a **Raimon**. Diez años después de su último recital, el cantautor de Xàtiva recaló de

nuevo en una ciudad que a veces le resulta demasiado hostil, dado el veto institucional que le profesa la derecha valenciana. Miles de personas acudieron al campus de la Universidad Politécnica de Valencia, que le dedica ahora una exposición, a homenajear a un poeta y cantante que ya forma parte de la historia cultural valenciana". (*El País*, dissabte, 9 de maig de 2009). **Canvieu** *Al vent*, *Raimon* i *Xàtiva* per *La samarreta*, *Ovidi* i *Alcoi*. No creieu que haguera sigut el mateix, de viure Ovidi? Ambdós feia molts anys que utilitzaven *gairebé* i *aleshores* quan parlaven la nostra llengua (Alfonso Rus *dixit*).

- Si abans he dit que la seua vessant cinematogràfica està bastant maltractada en la *xarxa*, en canvi consulteu **Youtube**: unes 288 referències videogràfiques de l'Ovidi. I mireu les "reproduccions", les vegades que la gent veu cada vídeo. Impressionant. El nostre artista està més viu que mai gràcies a Internet. Supose que ja heu vist uns quants, però fixeu-vos bé en l'Ovidi: més que cantar, **interpreta** les cançons. Una delícia, escoltar-lo i veure'l. Una prova evident de la seua capacitat innata per a la interpretació, siga la música, la poesia, el teatre o el cinema. Es nota que gaudia, com ell ha reconegut diverses vegades. Encara en *Youtube* (o en altres pàgines de descàrrega "legal"), marqueu "Pascal Comelade-Teresa". Voreu un **videoclip** que m'encanta, un preciós homenatge a l'Ovidi per part de dos amics seus, Comelade, compositor cinematogràfic, del qual he parlat en un altre apartat, i Miquel Gil, un dels membres fundadors de l'històric conjunt valencià *Al Tall*. La cançó? *Homenatge a Teresa*. Que us agrade.
- Un detall **etimològic**, si us sembla? Fa temps que em ve al cap el perquè del nom Ovidi del nostre artista. Serà per Publius Ovidius Naso, **Ovidi**, poeta llatí del segle I abans de Crist, època d'August, autor, entre d'altres, de les imprecindibles *Metamorfosis*? Algú em va dir que això era massa "rebuscat", però consultat algun dels seus familiars, no ho descarte, ja que son pare era gran aficionat a la literatura. I el cognom **Montllor**? Recordem que el nostre protagonista va passar d'Ovidio a Ovidi i de Monllor a Montllor. Un possible, i molt fiable, origen del cognom, seria *la*

montanya del llorer (del llatí *mons*, *montis*, *montanya* i *laurus*, *lauri*, *llorer*). I el llorer és l'arbre dedicat a Apol·lo, el déu grec de la perfecció, de la raó, de les arts, de l'equilibri... Què bonic! No? Ovidi Montllor. Ni fet a posta.

- He dedicat un apartat a les aparicions cinematogràfiques d'Ovidi. No he parlat de les seues **interpretacions televisives**. La cosa s'haguera complicat massa. En l'apartat 8 teniu un llistat dels 2 telefilms i 17 sèries en què va aparèixer. En la majoria de les sèries eren intervencions esporàdiques, però en tres (*Pepe Carvalho*, *Querido Cabaret* i *Una gloria nacional*) sí que arriba a tenir un paper protagonista. I un detall que corrobora l'amor que sentia per la interpretació: mor en març de 1995; dos anys abans, en 1993, ja sabia que estava molt malalt; l'última pel·lícula, *Blue Gin*, és de 1992; l'última sèrie, *Truhanes*, de 1993/1994; fins al final demostrant la seua categoria humana a través del treball (o no era un treball per a ell?).

Fotograma de *Con el culo al aire* (1980)

- Una curiositat: **Casablanca** (1942), de Michael Curtiz, amb Humphrey Bogart i Ingrid Bergman, va ser una de les primeres pel·lícules que va emetre Canal 9 en català, en 1989 (ara no n'emet ni una!). En el **doblatge** va participar Ovidi. Aprofitaré l'ocasió i parafrasejaré la famosa expressió de Bogart *We'll always have Paris*, passe el temps que passe, *Sempre ens quedarà l'Ovidi* (o *Sempre tindrem l'Ovidi*).
- Una recomanació: fixeu-vos bé en les **fotos** que acompanyen el treball. Totes tenen el seu significat. Entendreu millor l'Ovidi i la seua relació amb el cinema i la interpretació. Comentar cadascuna allargaria excessivament el tema.
- Acabe ja. He de tallar en algun moment. Açò no acabaria mai. Disculpeu-me pels possibles errors, omissions o comentaris fora de lloc. Al cap i a la fi, com va escriure el gran Billy Wilder per al final de *Con faldas y a lo loco*: *Bé, ningún no es perfecto* (*Well, nobody's perfect*).
- **Agraïments:** a Xavi Monllor, per la breu, però substancial conversa, que vam tenir sobre el seu germà; a Xavi Terol, per les fotos sobre el rodatge d'*Hèctor*; a Octavi Masià, per les notícies, encara "fresquetes", del projecte sobre Ovidi; i, especialment, a la meua filla Sílvia, a Mª Carmen i a Jose, per la paciència que han tingut amb mi, mentre elaborava aquest treball.
- Ovidi ens va deixar fa més de catorze anys. Físicament, perquè el seu art sempre estarà amb nosaltres i, per tant, mai l'oblidarem. Com van dir els savis llatins: ***Ars longa, vita brevis*** (L'art [és] durador, la vida, breu).

8.- FILMOGRAFIA (43 LLARGS I 5 CURTS)

ANY	PEL·LÍCULA	DIRECTOR
1974	Furia española	Francesc Betriu
1975	Furtivos	José Luis Borau
1976	La siesta	Jordi Grau
1976	La ciutat cremada	Antoni Ribas
1977	La oscura historia de la prima Montse	Jordi Cadena
1978	La portentosa vida del pare Vicent	Carles Mira
1978	Soldados	Alfonso Ungría
1979	La verdad sobre el caso Savolta	Antonio Drove
1979	La Sabina	José Luis Borau
1979	Companyys, procés a Catalunya	Josep Maria Forn
1979	La campanada	Jaime Camino
1980	Te quiero, te quiero, te quiero	Luis Martínez Cortés
1980	Viaje al más allá	Sebastián D'Arbó
1980	Con el culo al aire	Carles Mira
1980	El nido	Jaime de Armiñán
1980	Los embarazados	Joaquín Coll Espona
1981	Putapela	Jordi Bayona
1981	Un drac, Sant Jordi i el cavaller Kaskarlata (Curt)	Joan Solivellas
1981	Sexo sangriento	Manuel Esteba
1981	La fuga de Segovia	Imanol Uribe
1982	Hèctor, l'estigma de la por	Carlos Pérez Ferré
1983	El invernadero	Santiago Lapeira
1983	El fascista, doña Pura y el follón de la escultura	Joaquín Coll
1983	El pico	Eloy de la Iglesia
1984	Fuego eterno	José Ángel Rebolledo
1984	Un, dos, tres...ensaïmades i res més	Joan Solivellas
1985	Teo el Pelirrojo	Paco Lucio
1985	Escapada final	Carles Benpar
1986	Memoria universal (Curt)	José Luis Iglesias
1986	La especialidad de la casa (Curt)	Manuel Lombardero
1987	Material urbà	Jordi Bayona
1987	El techo (Curt)	Isabel Hernández
1987	La veritat oculta	Carles Benpar
1987	Bar-Cel-Ona (Pasaje a Ibiza)	Ferran Llagostera
1988	Amanece como puedas	Antoni P. Canet
1988	Per molts anys (Curt)	Jesús Font
1988	El aire de un crimen	Antonio Isasi
1989	Monte bajo	Julián Esteban
1989	Amanece, que no es poco	José Luis Cuerda
1989	Un negre amb un saxo	Francesc Bellmunt
1989	Gran sol	Ferran Llagostera
1989	El río que nos lleva	Antonio del Real
1989	La banyera	Jesús Garay
1989	El acto	Héctor Fáver
1990	La teranyina	Antoni Verdaguer
1991	Perfidia	Santiago Lapeira
1991	El largo invierno	Jaime Camino
1992	Blue Gin	Santiago Lapeira

TELEVISIÓ (17 sèries i 2 telefilms)

1978	El verí del teatre	(Telefilm)
1978	Llibre dels fets del bon rei en Jaume	Apareix en 2 episodis
1976-79	Lletres catalanes	Apareix en 4 episodis
1979	Novel·la	Apareix en 3 episodis
1981	Gran teatre	Apareix en 1 episodi
1983	Misteri	Apareix en 1 episodi
1984	La comedia	Apareix en 1 episodi
1985	Planeta imaginari	Apareix en 1 episodi
1986	Las aventuras de Pepe Carvalho	Apareix en 7 episodis
1987	13 x 13	Apareix en 1 episodi
1988	La voz humana	Apareix en 1 episodi
1989	Delirios de amor	Apareix en 1 episodi
1990	Eva y Adán, agencia matrimonial	Apareix en 1 episodi
1990-91	Querido cabaret	Apareix en 13 episodis
1991	La ronda	Apareix en 1 episodi
1992	Els savis de Vilatrista	(Telefilm)
1993	Agència de viatges	Apareix en 4 episodis
1993	Una gloria nacional	Apareix en 10 episodis
1993-94	Truhanes	Apareix en 3 episodis

9.- FONTS DE REFERÈNCIA

BIBLIOGRÀFIQUES

1. AA.DD., Enciclopèdia catalana. Barna. 1990
2. AA.DD., Historia del cine valenciano. Levante- El Mercantil Valenciano. València. 1991
3. Aguilar, C.- Genover, J., Las estrellas de nuestro cine. Alianza Editorial. Madrid. 1996
4. Aguilar, Carlos, Guía del video-cine. Cátedra. Madrid. 1997 (6ª edició)
5. Climent, Ramón (Selecció), La ciudad de tu vida. Cincuenta años de la vida de Alcoy a través de su periódico (1953-2003). Alcoi. 2004
6. Torres, Augusto M., El cine español en 119 películas. Alianza Editorial. Madrid. 1997
7. Torres, Augusto M., Videoteca básica de cine. Alianza Editorial. Madrid. 1993
8. Valls Gorina, Manuel- Padrol, Joan, Música y cine. Ultramar editores. Barcelona. 1990
9. AA.DD., Diccionario del cine. Ediciones Rialp. Madrid. 1991
10. Carmona, Luis Miguel, Diccionario de compositores cinematográficos. T&B Editores. Madrid. 2003
11. Xalabarder, Conrado, Enciclopedia de las bandas sonoras. Barcelona. 1997
12. Trueba, Fernando, Diccionario de cine. Planeta. Barcelona. 1997

(Hemeroteca:

Diversos exemplars del periòdic Ciudad de Alcoy)

INTERNET

1. ca.wikipedia.org
2. es.wikipedia.org
3. historiadealcoyysusfiestas.blogspot.com
4. usuarios.lycos.es/compositores
5. www.aapv.net
6. www.adictosalcine.com
7. www.alcoi.acpv.cat
8. www.alicantevivo.org
9. www.arxiuovidinfo
10. www.boirabaixa.cat
11. www.bsospirit.com
12. www.cine365.com
13. www.cinemacatala.net
14. www.criticalia.com
15. www.encyclopedia.cat
16. www.filmaffinity.com
17. www.hoycinema.com
18. www.imdb.com
19. www.labutaca.net
20. www.ladependent.com
21. www.lahiguera.net
22. www.mathsmovies.com
23. www.mundobso.com
24. www.nodo50.org
25. www.octavimasia.com
26. www.ovidimontllor.com
27. www.rosebudbandasonora.com
28. www.terra.es/personal/lacazu
29. www.todocine.com
30. www.totcinema.cat
31. www.trovadores.com
32. www.trovadores.net
33. www.utije.com
34. www.vilaweb.cat
35. www.yahoo.es
36. www.youtube.com

VISIONS d'OVIDI MONTLLOR

LA PRODUCCIÓ MUSICAL ENTRE 1972-1974

Benjamín Francés Luna

En aquest article es fixa la mirada en els tres àlbums que van veure la llum en aquest període: *Un entre tants*, *Crònica d'Un Temps* i *A Alcoi*. Aquesta etapa té especial interès perquè permet observar l'evolució d'un Ovidi pràcticament intuïtiu a un creador en la seva maduresa.

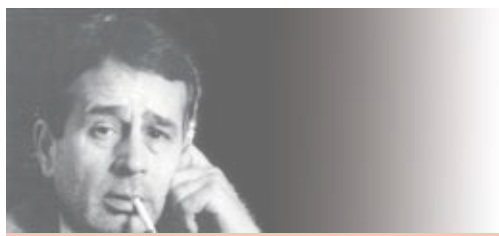
Abans de res, Ovidi és una persona del seu temps. L'entorn social d'aquests anys és especialment turbulent donat el model centralista que Franco havia imposat a l'Estat Espanyol, i en el qual les llengües autòctones distintes del castellà quedaven relegades a l'ús col·loquial. A partir de 1970, una sèrie de fets van esgotant el franquisme (Témime, Broder, & Chastagnaret, 1979): el Procés de Burgos; l'atemptat contra Carrero Blanco i el nomenament d'Arias Navarro com a president del Consell de Ministres en 1973, de qual s'esperaven certes reformes aperturistes; les execucions de l'anarquista Puig Antich i de Heinz Chez, amb l'única intenció de demostrar el rigor de la justícia franquista. Amb un Franco de més de huitanta anys, encara el règim es manté impermeable a qualsevol

reforma important, especialment en aspectes socials.

Per al franquisme el funcionament de la propaganda va ser essencial. Els plans d'electrificació del país dels anys 50 i 60, han estat vistos no només per a assegurar-ne el proveïment d'energia per al desenvolupament industrial sinó que, simultàniament, facilitaven l'arribada de la ràdio, del cinema, i ulteriorment de la televisió, a tots els racons de l'Estat, el qual veu en aquests mitjans la millor possibilitat d'uniformar ideològicament l'opinió pública (Vázquez Montalbán, 1972).

Entre els anys 60 i 70 amb la popularització del tocadiscos es posen de moda cançons angloamericanes destinades a una joventut que majoritàriament estudiava francès.

En la cultura catalana hi ha besllums de vida a partir dels anys 60, gràcies a la cançó i a l'activitat editorial. El 1961 es forma el col·lectiu Els Setze Jutges, i poc després naixeria Edicions 62. Per a Vázquez Montalbán (1972), La Nova Cançó serà testimoni i causant del desgast del gust alimentat pel cançoner oficial. Per a l'autor, aquestes cançons, al costat del nou repertori importat, no són més que "el plat de llentilles a canvi de vendre el dret a la revolució" (p.10). Així, existeix una certa liberalització de la moda: cabelleres, vestuari hippie (*la chica ye-yé*), cançons que s'adapten al castellà (*El Submarino Amarillo*) tot perdent gran part de la seva força. En definitiva, l'ideari oficial roman imperturbable. En 1965 es va unir a Els setze Jutges, Joan Manuel Serrat i en 1967 Maria del Mar Bonet, Rafael Subirach i Lluís Llach, fet que va comportar una renovació de la cançó catalana i que va donar origen al moviment denominat Novíssima Cançó. Paral·lelament es forma el Grup de Folk, d'un caràcter més festiu però al seu torn també inconformista i heterodox. És en aquest context la primera vegada que es revela

una implicació directa d'Ovidi Montllor en el món oficial de la cançó en català. Aquest grup es dissoldria en el 68; alguns dels seus membres prendran la seva pròpia ruta artística en la cançó autòctona. A finals dels 60 el concepte Nova Cançó perd el seu sentit atès que la cançó en català entra en una etapa de relativa normalitat i expansió (Planas, 2001).

D'altra banda, el panorama de la música popular urbana a partir del 72 és bastant desolador. Especialment "els anys de 1972 a 1974 van presentar tres característiques principals: l'estancament de la creativitat pop, la tornada en potència del rock and roll i la confirmació de grups de la decadència de l'espectacle" (Skoff Torgue, 1977).

Clapton col·laborà en enregistraments l'únic interès dels quals és la seua presència. Grups com els Rolling's o Who, o també Pink Floyd, no assoleixen els nivells de creativitat de la dècada anterior; ofereixen "més del mateix", sempre emparats per un públic que espera d'ells un tipus de producte; deixen, però, en evidència una forta manca de renovació. Per altra banda, el que sí que ha existit és una renovació generacional que no ha assistit al naixement i evolució del pop, sinó que ja es troba amb ell. És en aquest moment quan naix el pop considerat de ple com a mercaderia pura de consum. Davant aquest nou públic es torna a un rock original posat al dia; de nou els Elvis, els Chuck Berry tornen al mercat del disc: no és més que una tornada al passat, al segur: mana la figura sobre la seua música. En el món del

pop, després del moviment hippie i els èxits tipus Jesucrist Superstar (1970), molts grups veuen un altre tipus de mercat just: bé allò decadent, bé allò "satànic". Per a Skoff Torgue(1977), només la posada en escena suplanta la falta d'inspiració musical. Es pot recordar David Bowie o Nova

York Dolls jugant amb una aparença d'ambigüïtat sexual aportada pel seu vestuari i les seves accions escèniques. El "satanisme" d'Alice Cooper -p.ex.- pren els seus atributs escènics de totallò fantàstic (serps, foc, fums...). S'hi assisteix al naixement d'una època on els imperatius comercials de massa guien més els gustos del públic que no a l'inrevés. Però els fets són que una cançó de moda simplement passa de moda. Willis

(1990), davant aquest fet proposa el concepte de "creació contínua" (p. 146), pel qual s'assumeix que el gaudi i producció cultural no és assimilable a la de béns de consum d'altra naturalesa, per la qual cosa no és d'estranyar que les polítiques d'intervenció de les empreses del disc consistisquen a preocupar-se més de "què ocorre després, que més aviat durant o abans de la producció" (p.132). Ovidi, pel que sabem, no va sucumbir als encants del mercat pel mercat, i també es resisteix als corrents propis de la cançó del moment, circumstàncies que fan apropiat l'estudi de la seua producció discogràfica dels anys 72 al 74.

GENERALITZACIONS DE LA SEVA MÚSICA

Ovidi va tindre inicialment una formació musical molt elemental, per aquest motiu els seus primers treballs van estar més basats en

Homenatge a Teresa. Manuscrit original de l'Ovidi. p.1.

la intuïció que en la tècnica. A aquesta intuïció només li faltaven els contactes adequats. Segons apunta Miquel Pujadó (2005) va aprendre els seus primers acords de guitarra en La Cova del Drac a Barcelona fixant-se en Pi de la Serra i Guillem d'Efak, encara que poques vegades agafaria la guitarra per a les seues actuacions públiques.

El conegut *Homenatge a Teresa*, gravat per primera vegada en 1972, ens dóna una mostra de com d'elementals arribaven a ser els seus coneixements musicals, no obstant això, el resultat melòdic és excel·lent. Es destaquen ací les dues dificultats essencials: construir frases regulars i ambigüitat tonal.

Ovidi proposa un vals, i encara que el compàs de 6/8 no és una elecció dolenta, el propi i d'entrada, haguera estat l'elecció del 3/4 o 3/8, no obstant això, històricament hi ha suficients exemples de l'ús del 6/8 per al vals, donades les varietats d'aquest (Zamacois, 1982). Crida més l'atenció la construcció de la frase en set compassos i no en vuit; possiblemet aquesta irregularitat fora cercada.

Respecte a l'ambigüitat tonal i des d'una visió purament auditiva, la frase transcorre des de la tonalitat de Fa major a la seua dominant Do major; els acords proposats són modulants a Do M. Només si es té en compte el nombre de tornades i la finalització en Do major així com

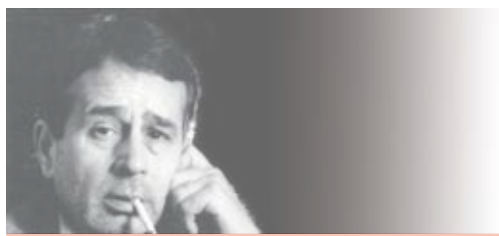
la no-aparició del si bemoll, queda justificada Do com a tonalitat principal. La segona frase, harmònicament, treballa amb el relatiu menor La i la seua dominant Mi, retornant a Do. Ací és possible novament apreciar la irregularitat entorn del nombre de compassos, quatre de 6/8 i un de 3/8. Ha de recórrer al canvi de compàs per a fer coincidir l'accentuació rítmica de la música amb la prosòdica, qüestió que podria resoldre més econòmicament utilitzant el 3/8 en tota la secció.

En l'edició de 1980 publicada per Tiento Editora S. A., s'indica "Temps de vals"; denominació que no apareix en el manuscrit. Aquest manuscrit, i després la publicació i pràcticament en tota la producció d'aquest, no inclou termes tècnics de temps. Usa termes col·loquials: més mogut, més lent, en lloc de termes com *meno*, *mosso*, o *a tempo*. Com sol ocórrer amb molts cantautors, treballa per sonoritats de progressions acordals típiques (VI-II-V-I per a les estrofes i I-V-I-V del relatiu, II-V-I per a tornada al to principal); no hi ha suggeriments per a un baix harmònic, ni tampoc tímbriques. El registre emprat és més aviat greu, adaptat a la seua veu de baríton, i transcorre en l'àmbit d'una novena. La melodia és d'un fort diatonisme en aquesta etapa.

Les implicacions música-contingut del text són també excel·lents. El dramatisme de la situació és realçat amb els girs al mode menor. Una altra qüestió a preguntar-se és l'elecció del

Homenatge a Teresa. Manuscrit original de l'Ovidi. p.1.

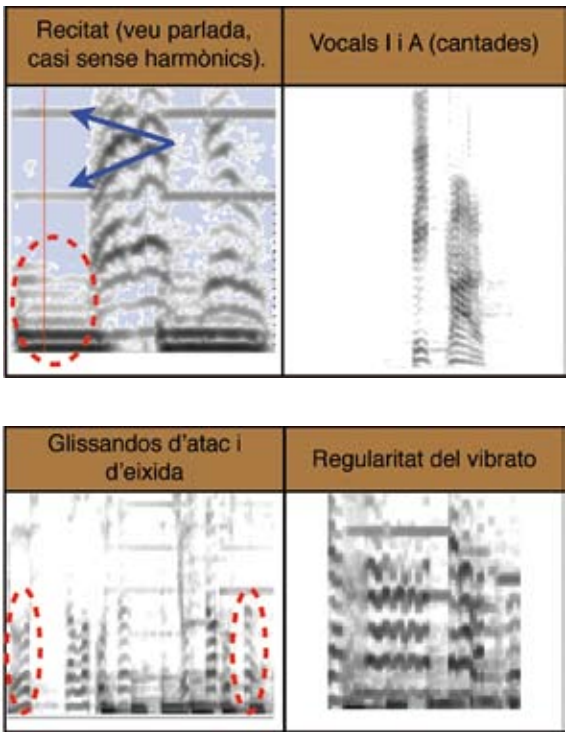

gènere. Per què un vals? No sembla indicat el vals per a una situació terrible com la de Teresa. Sembla que suggerisca una vida feliç.

És el vals el ball de saló per excel·lència, la marca de les classes altes de la societat, de les elits econòmiques que van descurar els efectes col·laterals d'una guerra. En aquest exemple, la forta càrrega emotiva al costat de la bellesa melòdica en tota la seua austeritat, supleixen la falta d'altres recursos. Hi domina la intuïció sobre la tècnica.

RECURSOS TÈCNICS D'OVIDI

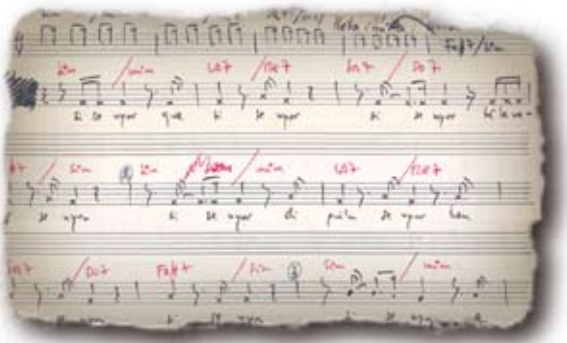
En el seu primer àlbum de 1972 (*Un entre tants*), la cançó *Garrotada en Swing*, música de Carlos Boldori, revela els recursos més expressius d'Ovidi com a cantant: la seua pròpia veu, la riquesa d'harmònics en les

vocals febles. També la naturalitat i regularitat del vibrato així com uns petits glissandos d'atac de la veu que introdueixen fragments textuais claus en l'estructura de la cançó.

Un altre recurs a destacar és la capacitat per a introduir amb naturalitat el recitat en ple procés melòdic. També és important l'elecció del gènere musical -més aviat com recurs estilístic- per a la denúncia social o la reivindicació. Al fragment arreplegat en el sonograma corresponent a una secció recitada, pot apreciar-se un so fonamental, el seu segon, desè i setzè harmònics molt forts. També el sonograma revela que la vocal I (a l'esquerra) és molt rica en la regió d'harmònics, especialment intensos entre les freqüències de 1500-4000 Hz, mentre que una vocal forta i oberta com la A comença a perdre els seus harmònics a partir dels 1500 Hz. La regularitat del vibrato és també un important recurs de qualitat en el sentit que no comporta interrupcions sonores. Si es recorda per exemple a Serrat, una de les característiques de la seua manera de cantar és una cert tremolor en la veu més que un vibrato. L'habilitat per a passar del cant al recitat modulant la veu amb total naturalitat és un recurs que Ovidi pren del teatre. Tanmateix, cal dir que aquest recitat no sempre és improvisat, sinó que està molt cuidat des de l'escriptura de la cançó. En la cançó *Sí, Senyor*, amb la col·laboració de Yosu Belmonte i Carlos Boldori, Ovidi ens proposa un recitat cantat: en el primer pentagrama només estan indicades les seqüències rítmiques, i a partir del segon està indicada ja l'entonació, sense que aparega fins al final del quart pentagrama la notació cantada. En un llenguatge musical atonal i amb una veu impostada, estaríem parlant de *Sprechstíme* ("cantar parlat"), tècnica expressionista usada per primera vegada en 1912, en l'obra *Pierrot Lunaire* de Arnold Schoenberg sobre poemes d'Albert Giraud.

En aquesta cançó ja pot veure's la influència francesa del cantautor Léo Ferré. No obstant això, aquesta, segons Pujadó (2005), és millor veure-la en el seu següent àlbum *Crònica d'Un Temps*, de 1973. Quan Ovidi pretén

Fragment de Sí senyor.
En el manuscrit consta “lletra i música” de Ovidi Montllor.

arremetre contra les classes socials que han provocat situacions d’injustícia sol triar gèneres musicals íntimament relacionats amb aquestes classes socials com el tango i especialment el vals (*Homenatge a Teresa, El Banyetes, Una Nit a l’Òpera...*), balls lligats al saló burgès, fet que matisarem més avant.

EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ D’AQUEST PERÍODE A TRAVÉS DE LA SEVA OBRA

L’elecció de cançons per al seu comentari analític ha estat realitzada considerant les possibilitats de cadascuna d’elles per a il·lustrar l’evolució artística en aquesta etapa, etapa que d’altra banda és fruit de nombroses col·laboracions.

Garrotada en Swing (Un Entre Tants, 1972) és una senzilla cançó instrumentada per

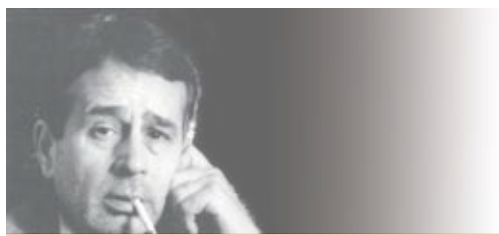
a dues guitarres, contrabaix i un bandoneó, instrument que immediatament evoca la naturalesa argentina del gènere vocal triat: el tango, ball que en la seua trajectòria va anar del bordell al saló burgès i on el seu ús, de manera reivindicativa, no deixa de ser irònic. Una guitarra, bé dobla l’altra, bé ocasionalment adopta funcions melòdiques, densifica la textura a manera d’elaboració de contramelodies o ornamenta un baix que desplega acords recolzats en un pols continu i propi d’aquest ball. Les tornades empen la popular tècnica de les terceres, encara que no són cantades cuidant l’afinació, la qual cosa aporta un element de caràcter festiu.

L’estudi de la dinàmica no aporta res a ressaltar, només les tornades mostren un escàs augment en intensitat, degut principalment a l’aparició de més veus. Esquemàticament una anàlisi de l’estructura quedaria com veiem a la taula 1.

Ací les frases musicals sí que compleixen amb el criteri acadèmic dels vuit compassos, la qual cosa es deu a l’adopció del tango com a forma, i que com a dansa establida que és, necessita unes estructures que d’alguna manera han d’estar tancades a vuit compassos o a múltiples de quatre com és el cas de la tornada.

Secció	Introducció	Estrofa 1	Tornada	Estrofa 2	Tornada	Estrofa 2	Coda Instrumental
Temps Min:sec		0:17	1:04	1:43	2:16	2:55	3:15
Comen-tari	Secció Instrumental sobre la frase B	Tema en tres Frases (A-B-A') Contramelodia en Bandoneó	Frase regular de 20 compassos, distribuïdes en 5 unitats de 4. Cada unitat reexposa els 2 primers.	Tema en dues frases (A-B) A: Veu B: Bandoneó		Només Frase A	
To Principal	Si menor	Si menor	Si major	Si menor	Si major	Si menor	Si menor

Taula 1

En el mateix àlbum trobem influències del pasdoble en *El Diluvi*, de la tarantela en *La fera ferotge*, del hard rock en la *Cançoneta juganera-2*. És un disc que marca l'inici a una nova etapa.

Com ja s'ha nomenat, la influència sobre Ovidi del cantautor francès Léo Ferré està posada en relleu en l'àlbum de 1973 *Crònica d'Un Temps*. Certament els llargs recitats de Ferré caracteritzen alguna de les cançons d'aquest àlbum (*El Vi*, *Carta a Casa*, *Crònica d'Un Temps*) però sota un tractament rigorosament personal.

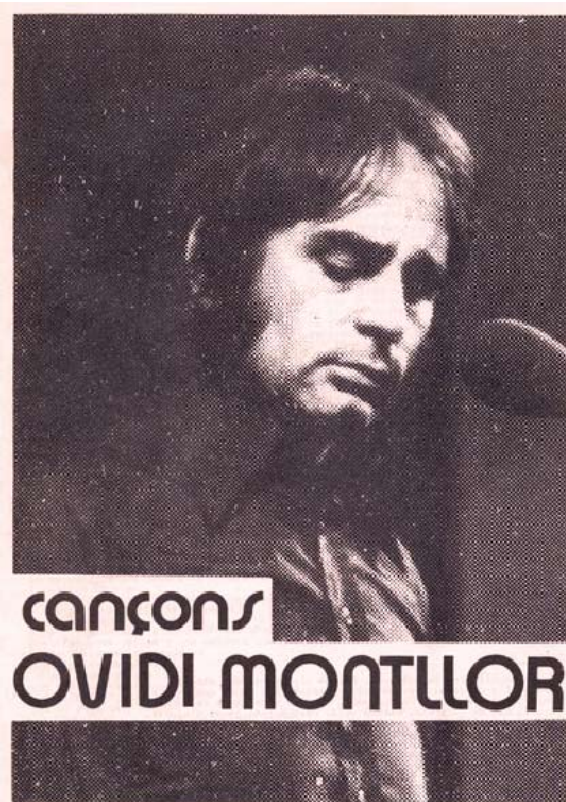
Dels tres àlbums d'estudi, possiblement aquest és el que més col·laboracions va requerir en la seva composició -cinc dels nou temes són fruit de col·laboracions- alhora que s'utilitza la fusió de diversos estils musicals. El tema *El Vi*, amb text de Vicent Andrés Estellés i música de Xavier Batllés requereix un gran conjunt instrumental a diferència dels austers arranjaments de la producció anterior: requereix Vents (flauta contralt, flautí, clarinet baix i trio de trompes), cordes a tres sense contrabaix, pianos elèctric i acústic, guitarra i baix elèctrics, vibràfon i bateria. També requereix un conjunt vocal (dues sopranos, dues contralts, tenor i baix).

El tractament musical és bàsicament jazzístic, però parlar que en conjunt és un estil de jazzrock, pot ser massa reductiu, ja que en ella apareixen gèneres bastant distints.

En essència, la peça és possible adequar-la a un esquema de lied A-B-A'.

SECCIÓ (A)

- **Introducció.** Dues parts, ambient harmònic frigi amb sons electrònics. La segona part es desenvolupa a través d'una guitarra improvisant sobre un *ostinato* (*riff* si es

prefereix) de baix, constant durant tota la secció. Aquest *ostinato* recorda als orígens del *funk* (ex. *Senyor Blues* de Horace Silver).

- **Presentació A.** Text sobre *ostinato*. Els *breaks* de bateria acaben la secció.
- **Transició.** S'interromp el moviment per a introduir un efímer vals popular que, cantat de forma monofònica i en un nou to -sense transició modulant- es recolza només en el baix per a acabar la frase i introduir-nos en la secció B.

SECCIÓ (B)

Ací el text funciona sobre un compàs compost, varia a pulsació ternària però conservant la velocitat dels temps. En ocasions s'ha denominat a açò rock ternari (Di Prinzio, 2002) -Retorna el recitat, fent galeig de la seua capacitat de modular la veu.

- **Transició.** Fragment coral sense text amb una única frase de dues semifrases iguals, amb improvisació de flautí, introduït per la bateria i que, després d'unes progressions modulants del baix, ens condueix a una petita coda.

Aquest passatge està quasi en l'estil de les bandes sonores d'Antón García Abril per a les pel·lícules de Pedro Masó de finals dels 60. Coda. Simplement és un farciment sonor de bateria amb alguns trinats de clarinet baix.

REEXPOSICIÓ DE (A)

La introducció del clarinet baix en la coda s'enllaça amb la seua improvisació junt amb la tornada del ritme inicial del baix i la reaparició del recitat del text.

DESENVOLUPAMENT TERMINAL

Una frase musical, amb material que evoca el de l'última transició, en un ambient harmònic major (un major mixt, sisena i setenes rebaixades) repetida quatre vegades, dues a dues, amb successives addicions de vuitenes i que amb el so de la guitarra distorsionada queda caracteritzat pel final suspensiu de la peça. Si per break de bateria s'entén qualsevol moviment de percussió distint al continu, podem afirmar que la responsabilitat de l'expectativa creada en l'oïdor cap a un canvi entre les diferents seccions, recau quasi exclusivament en la bateria. Veiem-ho a la taula 2.

La importància estructural abasta fins i tot les proporcions i així doncs la reexposició del text compleix amb els principis auris de la proporció. Aquesta cançó de presentació de *Crònica d'Un Temps* és una presa de contacte amb formes musicals majors, imperant la planificació sobre la intuïció i constitueix una total novetat respecte als seus treballs anteriors, on la inclusió d'aqueixa ínfima frase de vals popular sembla sorgir des d'un inconscient folk, origen de l'Ovidi.

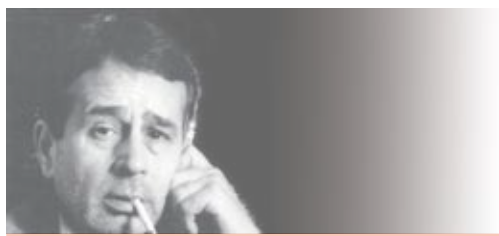
Un altre bon indicador de la renovació d'aquest àlbum també és la cançó *Prediccions i Conformitats* (lletra d'Estellés i música de Victor Ammann i Ovidi), la qual s'inicia recordant una marxa fúnebre per una caixa i una secció d'instruments de vent amb un tractament musical politonal -amb clara al·lusió als sons de moltes bandes de musica pel carrer-, sobre els quals s'alça la veu en un llenguatge molt diatònic, i enllaça amb una segona secció en *jazzrock* per a finalitzar en estil *freejazz*.

Però a nivell d'interpretació, per la dificultat d'entonació que comporta, em sembla més audaç la cançó *Als Pares amb Tota la Impotència*, amb text d'Ovidi i música i arranjaments de Victor Ammann.

La mateixa requereix un conjunt instrumental menut. Un violoncel, que duplica i col·labora amb la veu, i un piano electrònic Fender-Rhodes com a instruments principals. La resta, piano acústic, baixos elèctric i acústic,

	A		B			A'	
Secció	Introducció	Presentació textual de A	Vals + baix en "rock" ternari	Transició		Reexposició musical de A amb renovació del text	D. Terminal
				Transició Coral-instrumental	Coda		
Temps min:seg		1:12	1:50	2:13	3:22	3:36	4:50

Taula 2

al costat de la bateria i el trombó, només tenen una funció de fons. Aquest fons va apareixent des del principi, on timbres electrònics creats pel piano Fender van desplegant acords que introdueixen un ambient que voreja la tonalitat (acords menors amb setena menor i cinquena rebaixada). Cada frase melòdica està dividida en dues semifrases on la primera utilitza un procediment tonal, i la segona sempre acaba amb una sonoritat de tons sencers, tot just sense referències clarament tonals. Aquesta falta de conclusió tonal al costat de l'absència d'un pols rítmic evident deixen en l'oïdor una sensació d'intemporalitat, una intemporalitat lligada al contingut del text, a l'espera d'un millor futur que no arriba mai.

Abans de tancar l'estudi d'aquest disc, cal observar algunes de les creacions de text i música de l'autor sense col·laboracions compositives, per a cercar altres aspectes rellevants i propis de la seua evolució. La cançó triada és el *Diccionari de Butxaca*.

Es tracta d'una altra col·laboració amb Xavier Batllés a càrrec de l'arranjament instrumental, el qual requereix un menut conjunt de mandolina, guitarra, piano preparat i bateria. Nova aproximació al folk, en aquest cas és una aproximació a la música andina com a fons per a la denúncia de la injustícia social.

Estructuralment la cançó transcorre en dues seccions que es repeteixen. Cadascuna d'elles comença i acaba amb el mateix recitat ritmat. Entre ells transcorre el tema melòdic format per tres frases musicals constituïdes de 2+3, 2+3, i 2 compassos. Esquemàticament a+b, a+c i a. L'última frase és asimètrica i doncs està constituïda totalment només per la primera semifrase, podent-se parlar d'un menut lied rondó. Per a acabar la cançó, Batllés proposa una llarga coda (50 segons dels 2:06 que dura la cançó en un estil pop-rock) i només

Diccionari de Butxaca. Manuscrit original, pag. 1.

formada d'una secció repetida d'acords en vuit compassos en successions plagals (tònica -subdominant [II-IV]-tònica).

Encara que és una cançó tècnicament més simple que altres del disc, s'aprecia que segueix guiant-se per sonoritats acordals, però ací hi ha més valentia en l'ús de recursos, per descomptat del tot infreqüents en el món de la cançó de l'Estat espanyol en l'any 1973: una llarga progressió d'acords en els recitats que passa per tres de les cinc tonalitats veïnes a la principal. Hi empra també acords com el de cinquena disminuïda sobre fa natural, el qual és estrany a dues tonalitats, doncs trenca amb l'anterior i eludeix la seua tonalitat natural d'arribada entrant directament en el to principal per a iniciar la següent frase. Simultàniament, l'ús de formes més clàssiques com el lied rondó -encara que en petit format- són nous indicis de la superació i aprehensió de tècnica.

En *A Alcoi* es torna a l'austeritat instrumental. Aquest disc es va gravar amb la col·laboració de Toti Soler en totes les cançons. Torna a l'austeritat instrumental excepte per a *Una Nit a l'Òpera* que requereix un petit conjunt instrumental. La col·laboració del Toti Soler és essencial, atès que el seu toc constitueix la major part dels fons musicals sobre els quals canta o recita Ovidi. Les cançons d'aquest disc són el resultat de l'assimilació de l'estil de Brassens,

Ferré i la guitarra de Soler, i evidentment de l'aprenentatge de les col·laboracions anteriors. El flamenc en *De Res*, la cançó francesa de Brassens en *Les Meves Vacances*, poden ser bons exemples. A *la Vida* recorda a un Raimon en maduresa i en *Una Nit a l'Òpera* efectua una crítica del tot mordaç, alhora que de les més iròniques de la seua producció (cal recordar un poc ací la pel·lícula del mateix títol del germans Marx on també n'hi ha una alta burgesia "entesa" en òpera i en "lluir").

En aquesta cançó, amb arranjaments de Joan Lluís Moraleda i Toti Soler, pren el recurs dels exemples d'òpera còmica rossiniana. El contingut del text parla d'un matrimoni pertanyent a l'alta burgesia catalana en una situació grotesca. Tot ací és irònic, el baix bufó, no és tan baix (en Diccionari de Butxaca descendeix fins a un fa greu), i la soprano és totalment ridiculitzada. Una vegada més la sutilitat en l'elecció: una burgesia d'aparences és criticada just amb un gènere lligat en el segle XIX a les classes socials altes, l'òpera còmica, la qual en el segle XVIII arribaria a tindre connotacions revolucionàries.

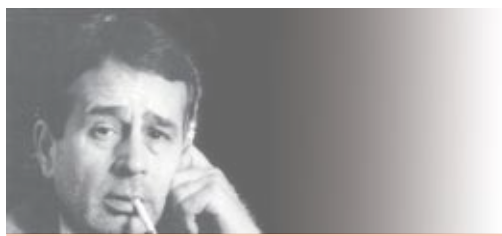
Estructuralment és una cançó en dues seccions: "A" per al fals baix bufó amb un sòlid ritme quaternari, i "B" per a la irrisòria falsa soprano a ritme de vals, i que es repeteixen quatre vegades (AAA-B-AB- AB-AB) més una nova secció -C- que enllaça amb la coda. Aplica un recurs moduladori entre seccions a través d'una única nota comuna, finesa compositiva respecte a les seues produccions pròpies anteriors. El galop corresponent a la secció C i a la coda es distingeix per tres característiques. La primera d'elles és l'ús de terceres i sisenes a l'uníson sense donar massa importància a la afinació, per a realçar el caràcter festiu, recurs ja emprat abans. La segona és l'ús de la tonalitat de La Major, tonalitat igualment allunyada de Si major (tonalitat principal del baix) que

Conjunt de 4 dibuixos abstractes original d'Ovidi Montllor

de Sol major (tonalitat de la soprano). Empra ací onze acords front els vuit de les seccions anteriors, ennoblint així el text reivindicatiu d'aquesta secció. I per al ritme, aplica també el vals, però aquesta vegada a compàs de 6/8, amb un caràcter més prop de la burleta opereta francesa que de l'òpera italiana, no obstant això, ací la intenció és més aviat d'intenció popular, i per a acabar, ho fa amb una menuda coda, uns acords de guitarra amb ple sabor a tanguillo de Cadis, creant en el conjunt una situació de total ridícul per a aquests dos personatges. Amb A Alcoi (1974) queda evident el final d'un procés, el punt final d'una crisàlide de tres anys: és l'indicador de la maduresa i plenitud professional de Ovidi Montllor.

A manera d'epíleg, en aquesta etapa, malgrat l'entorn sociopolític de l'època, malgrat

influències i eclecticismes, Ovidi manté la lleialtat a la seua llengua i al seu fort compromís polític que inclou en el contingut de pràcticament tots els seus temes. Si les peces prenen un to reivindicatiu sol recórrer als recitats sobre fons musical, mentre que si formula una denúncia o una crítica recorre a la ironia, utilitzant-hi per a això gèneres enllaçats amb una tradició musical més clàssica i sota una mirada popular, sense arribar ni a academicismes ni a populismes. Com a músic, ni es conforma ni renuncia a la seua intuïció inicial, ni beu en les fonts dels dictats del mercat de la cançó de moda. Del contacte amb els seus col·laboradors, especialment Boldori, Batllés, Ammann i de Toti Soler, al costat de l'assimilació de la cançó d'autor francesa, es deriva una evolució que és observable a través d'una millor tècnica quant a l'harmonització i l'estructuració de les seues últimes produccions d'aquest període. En definitiva, el resultat final de l'etapa 1972-1974 és un nou Ovidi; nou, original i sense necessitat del reclam publicitari de la falsa reinvençió de sí mateix.

REFERÈNCIES

- Di Prinzio, R. (2002). Clases de Batería. Retrieved 29/04/09, from Drummer composer educator Official website: <http://diprinzio.com/clases/#pulso>
- Planas, X. (2001). La Cançó. In X. Aviñoa (Dir.), *Història de la Música Catalana, Valenciana i Balear. Música de participació i de noves tecnologies*. (Vol. VII, pp. 19-48). Barcelona: Edicions 62, S.A.
- Pujadó, M. (2005). La música i l'Ovidi. Retrieved 15/04/09, from Cantautors.cat: <http://www.cantautors.cat/arxiu/0506-miquel-pujado.php>
- Skoff Torgue, H. (1977). *La pop-music*. Paris: Presses Universitaires de France.
- Témime, E., Broder, A., & Chastagnaret, G. (1979). *Histoire de l'Espagne contemporaine. De 1808 à nos jours*. (7 ed.). Paris: Éditions Aubier Montaigne.
- Vázquez Montalbán, M. (1972). *Cancionero general: 1939-1971*. Barcelona: Lumen.
- Zamacois, J. (1982). *Curso de Formas musicales*. Barcelona: Editorial Labor, S.A.

Ovid al riu Sena, París. foto d'E. Mesquida

1. Sota aquest títol el nostre centre s'ha proposat un projecte a mig termini que té com a objectiu difondre el paper actiu que aquest artista va dur endavant al llarg de tota la seua carrera com element catalitzador de moltes àrees culturals.

Mitjançant diferents "itineraris" es pre-tén oferir una ampla visió de l'obra d'Ovidi Montllor com a punt d'arrancada per a projectar sobre els estudiants de Secundària el coneixement de diferents àrees de coneixement.

Per a dur endavant aquest projecte cal la participació de diferents departaments del centre, de tal manera que la suma de tots pugui oferir una imatge global de la figura de l'artista.

La metodologia consisteix en l'aproximació a les cançons des de diferents òptiques

i aprofundir en elles per tal de conèixer la seua obra i alhora treballar en el sector d'estudi que se'ns proposa (plàstica, música, entorn natural, literatura contemporània, Educació per a la Ciutadania...).

Contraportada disc d'O.M. De manars i garrotades (1977)

Alumnes de 4t d'ESO B (curs 2008-2009) i professor Jordi Botella guanyadors del Premi Baldri Reixac 2009

Aquest projecte aspira a tractar diferents òptiques de l'obra del cantautor alcoià que conformarien diferents **"itineraris"**:

2. PLÀSTIC: a través de les portades dels discos elaborades per artistes de gran relleu (Perich; Armengol; Antoni Miró; Andreu Alfaro; Guinovart; Apel·les Fenosa...).

3. MUSICAL: a través de diferents gèneres musicals treballats en els discos editats entre 1972 i 1974 ("Un entre tants", "Crònica d'un temps" i "Alcoi"), com el "Free-jazz" del tema "Prediccions", el rock de "Cançó juganera", Cabaret en "Els banyetes", el flamenco, el tango, arranjaments simfònics en "El vi", "Prediccions", etc...

4. LITERARI: a través de poetes del segle XX que Ovidi divulgà (Pere Quart, Salvador Espriu, V.A. Estellés, J. Salvat-Papasseit, Josep Carner, J. M. Sagarra, Carles Riba),

5. URBÀ: tot seguint els diferents punts de la ciutat d'Alcoi que reflexa la cançó "El meu poble Alcoi".

6. MORAL: Entenem com un "Manual de Ciutadania" l'anàlisi de cançons on s'analitzen temes com la "marginació-l'exili-la dona-l'atur- l'amistat -la solidaritat-repressió política-emigració-societat de consum.- educació" que poden ajudar a un ensenyament en valors. Cançons com: "Fera ferotge", "Cançó de les balances", "Ell", "Fàbrica Paulac", "Història d'un amic", "El desesperat", "Garrotada en swing", "Sí senyor", "Als pares", "Va com va", "Tot explota", "Cançó de Mariola", "Carta a casa", "Crònica d'un temps", "Corrandes de l'exili", 2 Assaig de càntic", "Sol d'estiu", "L'escola Ribera".

7. .NATURAL: La cançó "Les meves vacances" donarà peu a que pugam establir un coneixement de l'entorn de la ciutat d'Alcoi.

ITINERARI URBÀ-CULTURAL-LITERATURA DEL SEGLE XX
EL MEU POBLE ALCOI

*Recorregut urbà adaptat a la lletra de la cançó d’Ovidi Montllor
**Cadascuna de les seccions de l’itinerari representa un moment de la ciutat que resta simbolitzat amb una visió dels poetes del segle XX que Ovidi Montllor va evocar.

Urbà	Cultural	Literari
1. GLORIETA “que ensenyen als infants”	Urbanisme	J.M. Sagarra
2. CANTÓ PINYÓ ”lloc de cita amb tothom”	Modernisme-Noucentisme	Josep Carner
3. VIADUCTE “te costeres i ponts”	Expansió	Carles Riba
4. MOLINAR “aigües brutes de fàbriques”	Revolució Industrial	J.Salvat-Papasseit
5. CASAL ST.JORDI “són moros i cristians”	Fundació Ciutat	Pere Quart
6. PT. SANT JORDI “té muntanyes que el volten”	Art Déco -Eixample	V.A.Estellés
7. SANTA MARIA “que en Guerra el van tombar	Guerra Civil	S. Espriu

GLORIETA “que ensenyen als infants”

CANTÓ PINYÓ ”lloc de cita amb tothom”

VIADUCTE “te costeres i ponts”

MOLINAR “aigües brutes de fàbriques”

III

CASAL ST.JORDI “són moros i cristians”

PT. SANT JORDI “té muntanyes que el volten”

SANTA MARIA “que en Guerra el van tombar

En aquest curs **2008-09** hem focalitzat el treball en **dos “itineraris”, l’urbà i el literari**. Els **alumnes de la classe de 4rt. d’ESO B** han mamprés aquesta iniciativa de la qual adjuntem el material treballat i que acabarà cristal·litant amb l’eixida que celebrarem el dia **11 de febrer per** experimentar per tota la ciutat d’Alcoi aquesta cruïlla literària-urbana-cultural sobre què trauríem unes conclusions molts vàlides a l’hora de repetir de nou aquesta experiència.

Aquesta iniciativa té un **doblet objectiu**:

1. **TRANSVERSAL**: mitjançant la figura d’Ovidi acudim a la comprensió de diferents manifestacions artístiques que han caracteritzat el segle XX dins d’un currículum escolar com el de 4t. d’ESO en què s’analitzen diferents moviments estètics de la nostra cultura. Aquest fet propicia que el projecte “Itineraris Ovidi” dona pas a la participació d’altres assignatures com Plàstica, Història i Música, tot permetent que els nostres alumnes arriben a copsar, a partir del cantant, una ampla visió del que és la Cultura del segle XX .
2. **REIVINDICATIU**: considerem que l’alçada de l’artista alcoià no ha estat suficientment valorada, fins el punt de restar restringida, almenys, en l’àmbit valencià a una ubicació perifèrica.

ITINERARI OVIDI

“El meu poble alcoi”

4 ESO B
IES “Pare vitoria”
Alcoi
08/09

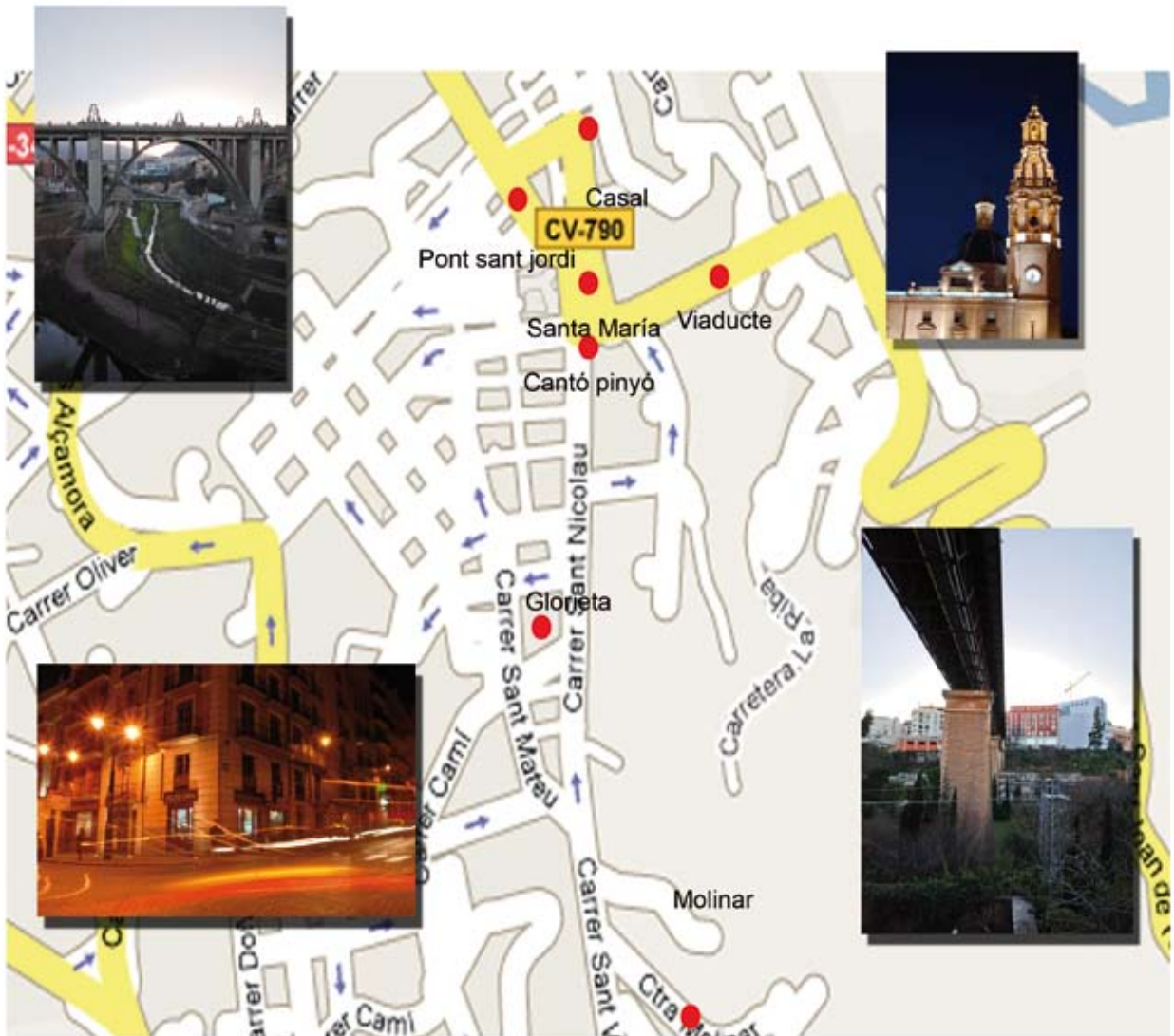
Té costeres i ponts,
música de telers;
té muntanyes que el volten
i li donen fondor.
Allí fan ser un riu
aigües brutes de fàbriques;
allí fan nèixer boira
del fum brut sense ales.
Eiximeneres trauen
en prova de treball
d'un poble que l'ofeguen
i que no mataran:
el meu poble Alcoi.

Poble d'història d'homes
que han volgut llibertat;
poble tossut i obert,
carrancs, clavillat.
Com un gall matiner
canta i alça la cresta,
com si el seu horitzó
fóra fora finestra.
Hi ha també un raconet
que només el sé jo,
ple de flors a l'estiu,
ple de flors a l'hivern.
El meu poble Alcoi.

Allí hi ha un campanar
que en guerra el van tombar
i que després l'han fet
calcat com era abans.
Per vergonya de tots
i beneït pel clero;
la vergonya de fer-te
anar al teu enterro.
I encara té una font
roja i fresca tostemps;
com ella dóna vida
la primavera mou
al meu poble Alcoi.

Allí fan unes festes
que a molts els dura un any
i que altres les esperen
sense pensar en el sant.
Són moros i cristians
que el cafè els fa germans;
sempre perden els moros
i guanyen els cristians.
Tants amos, tants obrers,
tan dolç i tan amarg;
ballen colors de festa
amb músiques i focs
al meu poble Alcoi.

Amb un Cantó Pinyó,
lloc de cita amb tothom;
amb el Barranc del Cinc
com dos braços oberts.
Allí hi ha una glorieta
que ensenyen als infants
i que els dóna cabuda
quan s'han cansat d'anar;
i els té fins que se'n van
al món millor que ens diuen;
rient pels qui li vénen,
plorant pels qui se'n van
va coneixent-t'ho tot
el meu poble Alcoi.

Ovidi Montllor. Concert El Sielu. 27 de febrer de 1992 a Manresa

I.- JUSTIFICACIÓ

El gener de 1959, la revista Germinabit publicava un article de Lluís Serrahima titulat “*Ens calen cançons d’ara*”. Amb el temps, aquest text ha estat considerat unànimement el manifest fundacional de la Nova Cançó. Enguany fa 50 anys del naixement d’aquell moviment musical que tant ens va marcar a algunes generacions. Així, alhora coincideix amb el 50è aniversari de “*Al vent*” de Raimon, considerada la primera cançó de “*La Cançó*”. Per aquest motiu, entre altres, la revista *Eines* publicada pel I’IES Pare Vitòria d’Alcoi, i concretament l’amic Ximo Cardenal, ens proposà de fer una breu proposta didàctica al voltant del nostre estimat Ovidi Montllor, un dels membres destacat d’aquest moviment musical.

L’any 1999 l’Ajuntament d’Elx ens atorgà el III Premi Melchor Botella a la Renovació Pedagògica pel projecte “*Cantant i fent País*”. **Explicar amb detall en què consisteix l’esmentat projecte és impossible donat l’espai que disposem. Només intentarem contar – de la manera més aclaridora possible - en què consisteix el projecte, estructurat en dues**

parts: Origen i evolució de la Nova Cançó i un cantautor en concret, Ovidi Montllor; sense especificar les activitats a portar endavant. Tot amb l’única intenció que pugui servir d’idea o guió al professorat interessat.

Tots els pobles i nacions tenen els seus mites. Recordar-los, homenatjar-los, parlar d’ells, difondre’ls és una necessitat que ens ajuda a cohesionar-nos i a sentir-nos partícips d’uns mateixos sentiments i emocions. Així com ens diu Josep Mª Terricabras en *Raons i Tòpics*, Edicions La Campana: “*Els mites enfondeixen les seves arrels en els orígens més remots de la vida i de la cultura humanes... I és que el mite és fals per definició; si no, no seria mite, sinó història... El quid, doncs, no és si els mites són vertaders o falsos, sinó que són útils*”.

Per als alcoians i alcoianes, sens dubte, Ovidi Montllor és una de les figures més reconegudes i recordades. Però aquest polifacètic personatge va transcendir de la seua ciutat natal, per convertir-se en un dels màxims representants del moviment musical,

El Correfoc, un costum típic del nostre País

La Nova Cançó, que tant contribuï a la recuperació de les llibertats polítiques i nacionals, a la vertebració del nostre País i a la utilització del català. Ovidi, amb el seu treball com a cantautor, poeta, actor... forma part de la història del nostre País, convertint-se així en un dels mites no sols local, sinó dels Països Catalans. Tant és així que encara en vida, els seus amics i companys li reteren un homenatge a la ciutat que el va veure nàixer. I anys després a iniciativa d'Acció Cultural del País Valencià un bon nombre d'ajuntaments d'arreu dels Països Catalans –a excepció d'Alcoi (quina vergonya!!) hi col·laboraren econòmicament perquè a la seua ciutat s'hi construïra un Centre Cultural, Centre Ovidi Montllor, amb l'objectiu de donar a conèixer la seua obra i ser un lloc d'encontre i acollida de qualsevol manifestació cultural en la nostra llengua.

Com ja déiem en començar aquesta introducció, tenim una gran manca de mites que ens ajuden a cohesionar-nos i a despertar sentiments d'arrelament. Conscients d'aquesta mancança i per oferir el nostre petit homenatge al qui musicà els nostres millors poetes i portà amb orgull el seu Alcoi estimat, suggerirem al nostre alumnat endinsar-nos en el coneixement de l'artista i el moviment musical al que va pertànyer.

II.- PLANIFICACIÓ DE PROJECTE

1.- ELECCIÓ DEL TÍTOL DEL PROJECTE

La nostra intenció és que l'alumnat conega el moviment musical de la Nova Cançó i les seues repercussions, mitjançant la proposta de treball que li fem. Així vàrem pensar que el títol del projecte *CANTANT I FENT PAÍS*, és suggerent i atractiu per a l'alumnat de l'etapa d'ESO i Batxillerat. Les paraules “nova” i “cançó” ens serviran per encetar el treball i compartir significats d'aquests conceptes.

2.- FIL CONDUCTOR

Malgrat que el projecte està estructurat en diferents apartats, hi existeix un eix que els vertebrats tots ells. Al llarg de tot el projecte s'hi veu la necessitat de continuar tenint cançons d'ara, de tot tipus, que contribueixen a normalitzar la nostra llengua i a fer País.

3.- OBJECTIUS

Amb l'espai del que disposem, no podem fer un exhaustiu llistat d'objectius a aconseguir. Considerem que haurà de ser el professorat qui en funció del seu PCC, motivacions i interessos de l'alumnat, es marque i prioritze les finalitats a aconseguir. No obstant

Ovidi, sempre present a l'IES Pare Vitòria

s'ha de tenir en compte que tots aniran encaminats a: **Conèixer el moviment musical de la Nova Cançó i els seus cantants, en especial Ovidi Montllor, per adonar-se'n de la importància que té la música per contribuir al procés de normalització de la nostra llengua i el foment de la identitat.**

4.- CONTINGUTS

Pensem que enumerar els continguts d'una manera tradicional no és significatiu ni orientador, és per això que remetem el professorat a consultar els mapes conceptuals que s'adjunten (Mapa conceptual núm. 2). En aquests, d'una manera molt sintètica s'exposen els blocs de continguts i les seues relacions.

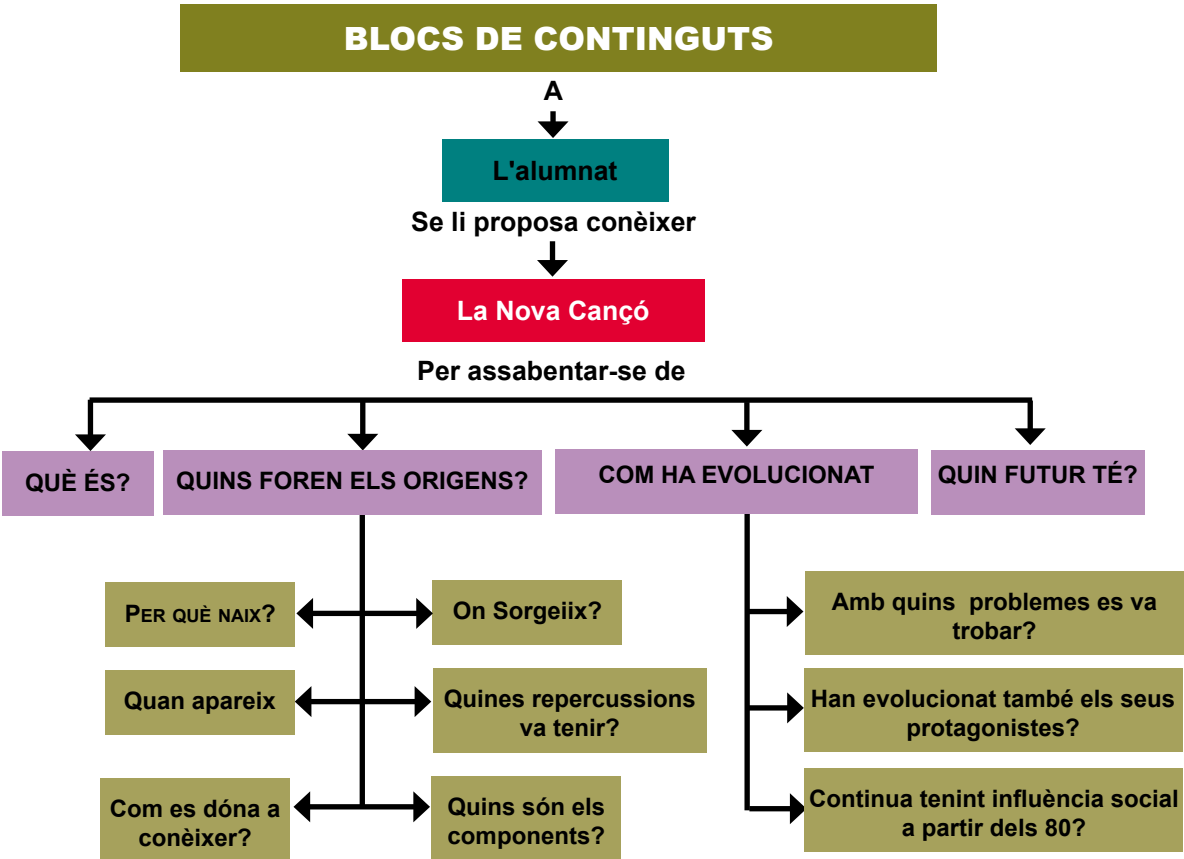
Aquests continguts hauran de ser adequats a les característiques i a la realitat de cada centre i del seu PCC.

5.- ESTRUCTURA METODOLÒGICA

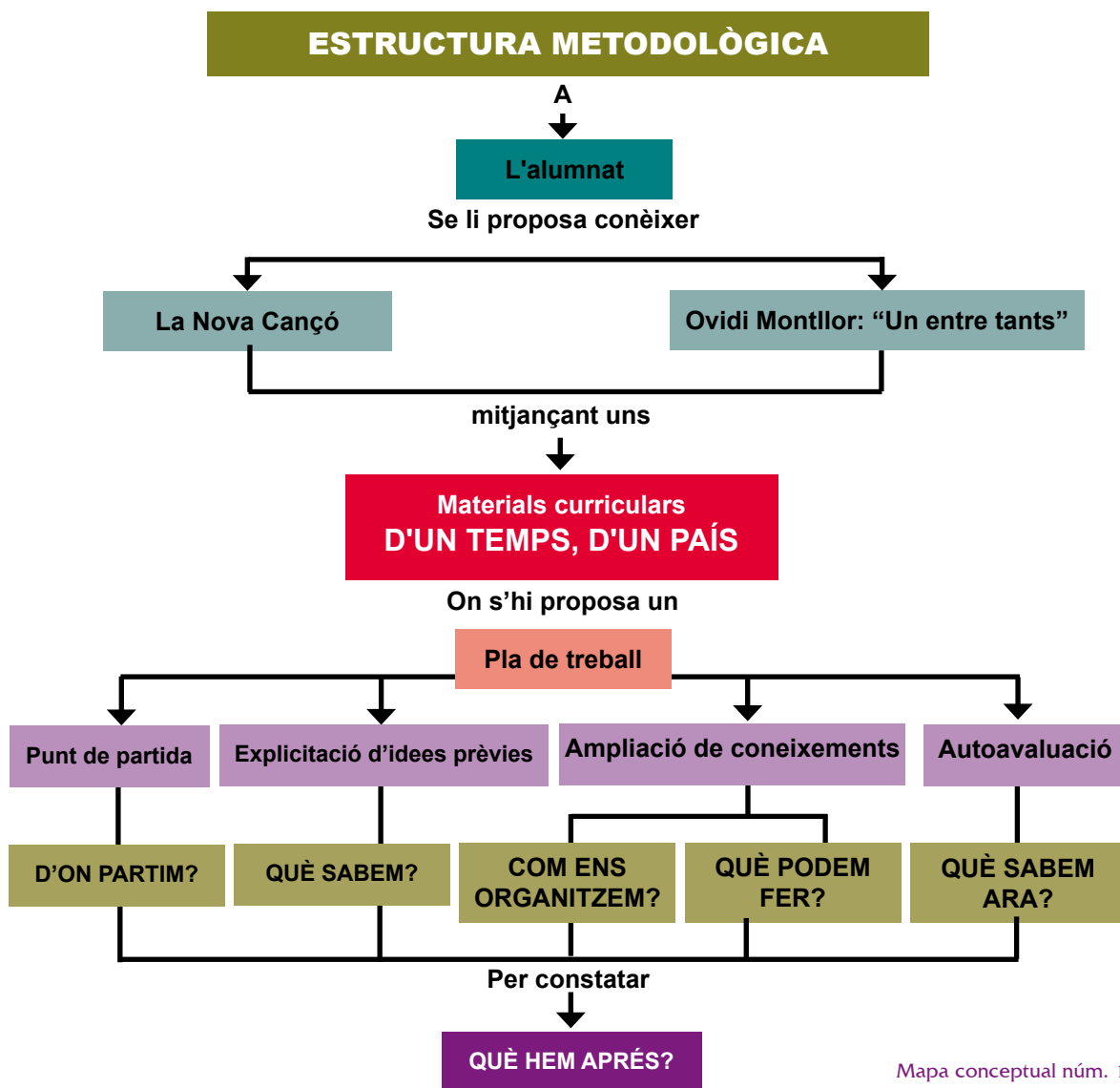
Com ja hem dit, aquest projecte s'hi realitzà l'any 1999 quan la teoria constructivista impregnava la manera de treballar a les aules. Nosaltres vam adaptar l'esmentada corrent psicopedagògica al nostre tarannà professional, tot dissenyant una estructura metodològica que es pot veure al mapa conceptual núm. 1

6.- ORGANITZACIÓ DE L'ESPAI I EL TEMPS

No ens atrevim a especificar el temps que pot necessitar l'aplicació d'aquest material. Tot dependrà dels acords puntuals que el professorat prenga en cicle, nivells o claustre. Per altra banda també depèn dels interessos de l'alumnat. Quant a l'organització de l'espai de treball, és evident que el professorat haurà de preveure diferents espais, en especial l'aula de música.

Mapa conceptual núm. 2

7.- ORIENTACIONS PER A L'AVALUACIÓ

En parlar de l'avaluació ens agradaria diferenciar per una banda els instruments avaluatius que es puguin fer servir al llarg del projecte, i per una altra, la reflexió final que nosaltres, com a docents, farem d'aquesta experiència.

Cantant i fent País és un projecte on es pretén, entre d'altres, que l'alumnat descobreixca que part de les llibertats, i d'una certa normalitat de la nostra llengua són com a conseqüència, entre d'altres, d'un moviment musical que va esdevindre cívica. Així doncs, recuperar

la memòria és un dels objectius bàsics i fonamentals per entendre la realitat i els problemes que té el nostre País, que encara són molts. És per això que la majoria dels continguts que s'hi proposa treballar són, o han de ser, de tipus actitudinal, per tant les activitats han d'anar en la mateixa línia.

Haurem de fer servir un registre acumulatiu de les observacions fetes a l'alumnat. A més a més, en cada apartat del projecte l'alumnat afegirà les conclusions extretes de l'enquesta elaborada, i una reflexió sobre el que ha avançat (*Què sé ara?*) respecte als diferents problemes motiu d'aprenentatge. Hem

de donar una especial importància al darrer moment de reflexió que anomenem *Què he après?*, on primer de manera individual, i després col·lectivament s'hi farà una valoració dels continguts assolits, així com dels canvis d'actitud i les expectatives sobre la veritable normalització de la nostra llengua. Tot açò amb diferents activitats, la realització de murals i la preparació i materialització de la festa per "*La Cançó*" ens donarà suficient informació per fer una valoració individualitzada, així com del conjunt de la classe.

En aquesta línia, l'avaluació haurà de tenir en compte els següents criteris : grau de participació de l'alumnat, cooperació en les activitats de grup, interès per apropar-se, conèixer i investigar el seu folklore popular, actituds de respecte i diàleg, grau d'autonomia en la realització de les activitats, coneixement dels trets més rellevants de l'evolució de la Nova Cançó, actituds de respecte i tolerància envers les llengües.

III.- DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

1.- D'ON PARTIM?

És obvi que en el món que vivim la música, i tot el món que l'envolta, arrossega una gran quantitat de seguidors i seguidores. La música està present en les nostres vides més que mai, i molt més en la dels joves.

La primera reflexió que posarem sobre la taula serà què s'entén per *cançó*, per compartir el seu significat. Per constatar la presència del món musical en les nostres vides només caldrà seguir el dial de la ràdio per escoltar diferents tipus de música, estils, ritmes,...

Per tenir un primer contacte amb la Nova Cançó escoltarem "*T' adones amic*" de

Xiqueta pintant el Mural de les trobades d'Escoles Valencianes

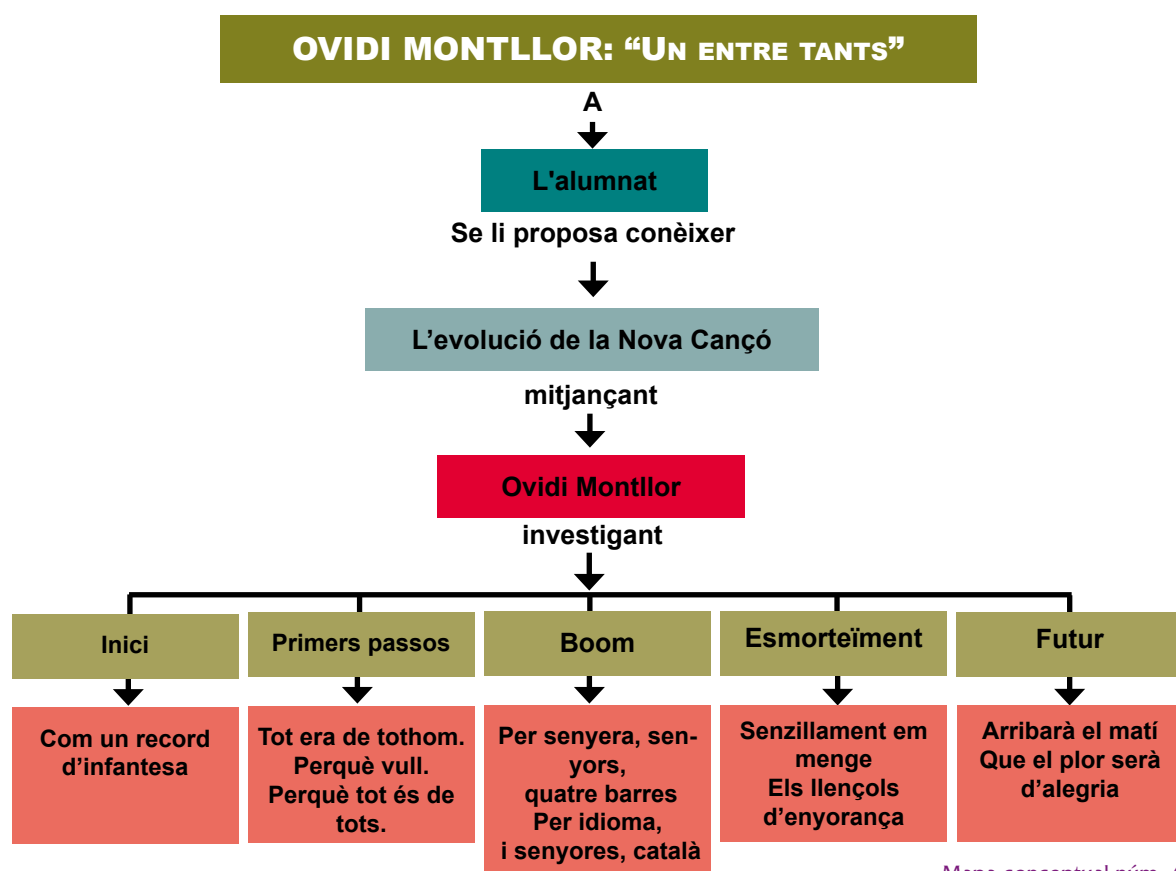
Raimon, per debatre posteriorment i posar en comú les idees que tenen sobre aquest cantautor i el moviment musical al que pertany.

2.- QUÈ SABEM?

Malgrat que ens adonarem que tot l'alumnat, en un major o menor grau, coneix quantitat de grups i estils musicals, segurament pocs d'ells hauran sentit a parlar de Raimon, i encara molt menys del moviment musical i les repercussions que va tenir La Nova Cançó. També és veritat que la majoria del nostre alumnat haurà sentit a parlar, i fins i tot coneixen alguna cançó del polifacètic Ovidi Montllor, res anormal donat que és força conegut a la nostra ciutat.

3.- QUÈ PODEM FER?

L'índex de treball proposem que tinga dos grans apartats, per una banda la Nova Cançó pròpiament dita, (Mapa conceptual núm. 3) i per una altra, la vida i obra d'Ovidi Montllor, la vida del qual va transcórrer d'una manera prou semblant a la d'aquest moviment musical. (mapa conceptual núm. 4)

3.1.- LA NOVA CANÇÓ

3.1.1.- Enquesta inicial

El punt de partida del nostre projecte és la realització d'una enquesta inicial. Considerem que la Nova Cançó és un moviment musical que va despertar i continua despertant moltes expectatives. Per tant hem cregut convenient arrancar el treball a partir de la informació que les enquestes ens poden aportar. L'enquesta inclourà preguntes al voltant de què és, per què sorgeix, on, components... La informació que ens proporcione la farem servir en començar cadascun dels posteriors interrogants.

3.1.2.- Què és la Nova Cançó?

Es donaran diferents textos – opinions de diferents escriptors, poetes, cantants,... a l'alumnat que els ajuden a poder definir amb les seues paraules que és la Nova Cançó.

3.1.3.- Quins varen ser els seus orígens?

• PER QUÈ NAIX?

Cal que l'alumnat entenga i investigue quin fou el context històric, cultural i polític del franquisme. La cançó que proposem escoltar de Raimon, “*Jo vinc d'un silenci*”, ens introduirà en el context de l'època.

• QUAN APAREIX?

Per a completar el context en què apareix aquest moviment musical, proposem l'alumnat que investigue quins varen ser els fets més coneguts i/o rellevants a nivell polític, social i cultural.

• COM ES DONÀ A CONÈIXER?

Cal que entre tota la classe es faci una reflexió de com estava la llengua en la dècada dels 50-60. La situació era desoladora i la gent veia en la cançó una bona ferramenta per reivindicar la llengua i normalitzar-la.

- ON SORGEIX?

La gran majoria de cantants i grups musicals que es van fer famosos i van triomfar començaren en petites actuacions, que aniràn augmentant de públic fins celebrar-se en camps de futbol, places de bous, places dels pobles ...

- QUINS FOREN ELS SEUS PROTAGONISTES?

Proposem de fer un gran mural amb les caràtules dels discs, CD, vídeos dels diferents cantants sota el títol de *Crònica de la Nova Cançó*.

- QUINES REPERCUSSIONS VA TENIR?

El més important d'aquest apartat és que l'alumnat copes la transcendència que va tindre i té aquest moviment, que no tant sols podem dir musical, sinó polític, social i cultural. Cal incidir en la importància que té la música en la societat actual com a generadora de grans canvis socials.

3.1.4.- Com ha evolucionat la Nova Cançó?

La història de la humanitat ha estat una constant evolució, i gràcies a ella avancem en tots els camps. Així, també ha passat en La Cançó

- AMB QUINS PROBLEMES ES VA TROBAR LA NOVA CANÇÓ?

Alguns sectors de la població estaven convençuts que amb la vinguda de la democràcia, el nostre país esdevindria normal culturalment i lingüísticament. Aquesta creença va fer que molta gent que donà suport a aquest moviment, des de diferents camps de treball (empreses discogràfiques, institucions privades i públiques, mitjans de comunicació,...) , la deixara de costat i fins i tot la marginara. Cal insistir en la necessitat i importància dels mitjans de comunicació i de les ajudes institucionals perquè aquest país esdevinga lingüísticament normal.

Sis hores de cançó a Canet

- HAN EVOLUCIONAT TAMBÉ ELS SEUS PROTAGONISTES?

La millor manera de comprovar aquesta evolució és constatant la gran varietat de cantautors i grups musicals que hi ha al mercat en la nostra llengua, o veure la quantitat de gent que continua anant als recitals.

- CONTINUA TENINT INFLUÈNCIA SOCIAL LA NOVA CANÇÓ A PARTIR DEL 80?

La Nova Cançó continua tenint una influència important en la societat nostra. El seu poder de convocatòria, crítica i denúncia així ens ho palesa.

Seria convenient que el professorat insistira en les conseqüències lingüístiques, culturals i socials que la influència del món anglosaxó està ocasionant en la nostra societat.

O.M. vestit de guardia civil. *Amanece que no es poco* (1988)

3.2.- OVIDI MONTLLOR

Després d'haver treballat tot el que significa el moviment de la Nova Cançó, proposem a l'alumnat aprofundir en un dels seus màxims representants, que a més a més és alcoià.

El treball d'investigació s'estructurà tot i tenint en compte l'evolució que va tindre la Nova Cançó, doncs l'obra d'Ovidi va seguir paral·lelament: uns orígens, uns moments d'esplendor, i la decadència. Tant és així que hem escollit títols de les seues cançons per donar nom als diferents apartats:

3.2.1.- *Com un record d'infantesa.*

La idea que volem transmetre en aquest apartat és la gran importància que té per a una persona la influència social, cultural i política en la infantesa. Hi ha situacions i esdeveniments en la nostra joventut que a tots ens han marcat. La situació d'opressió, de misèria i proletarització van contribuir a marcar la personalitat d'Ovidi, i aquesta es veu reflectida en la seua obra musical.

Hem escollit tres cançons que considerem que reflecteixen prou bé aquesta influència que comentàvem. Per un costat *La samarreta*, on Ovidi ens palesa clarament de quina condició social és i quin és el seu compromís polític i social. A continuació en *L'escola de "Ribera"* ens fa una caricatura quasi perfecta de la ideologia franquista posada en pràctica en l'educació. En aquesta caldria que el professorat fera un paral·lelisme en l'actualitat i reflexionés amb el seu alumnat dels canvis educatius del moment actual.

En tercer lloc *Homenatge a Teresa*, una de les seues millors cançons, on d'una manera molt senzilla ens recorda la seua infantesa i de tot allò que Teresa, una dona qualsevol, li va fer descobrir i que ni l'educació, ni la societat li havien ensenyat.

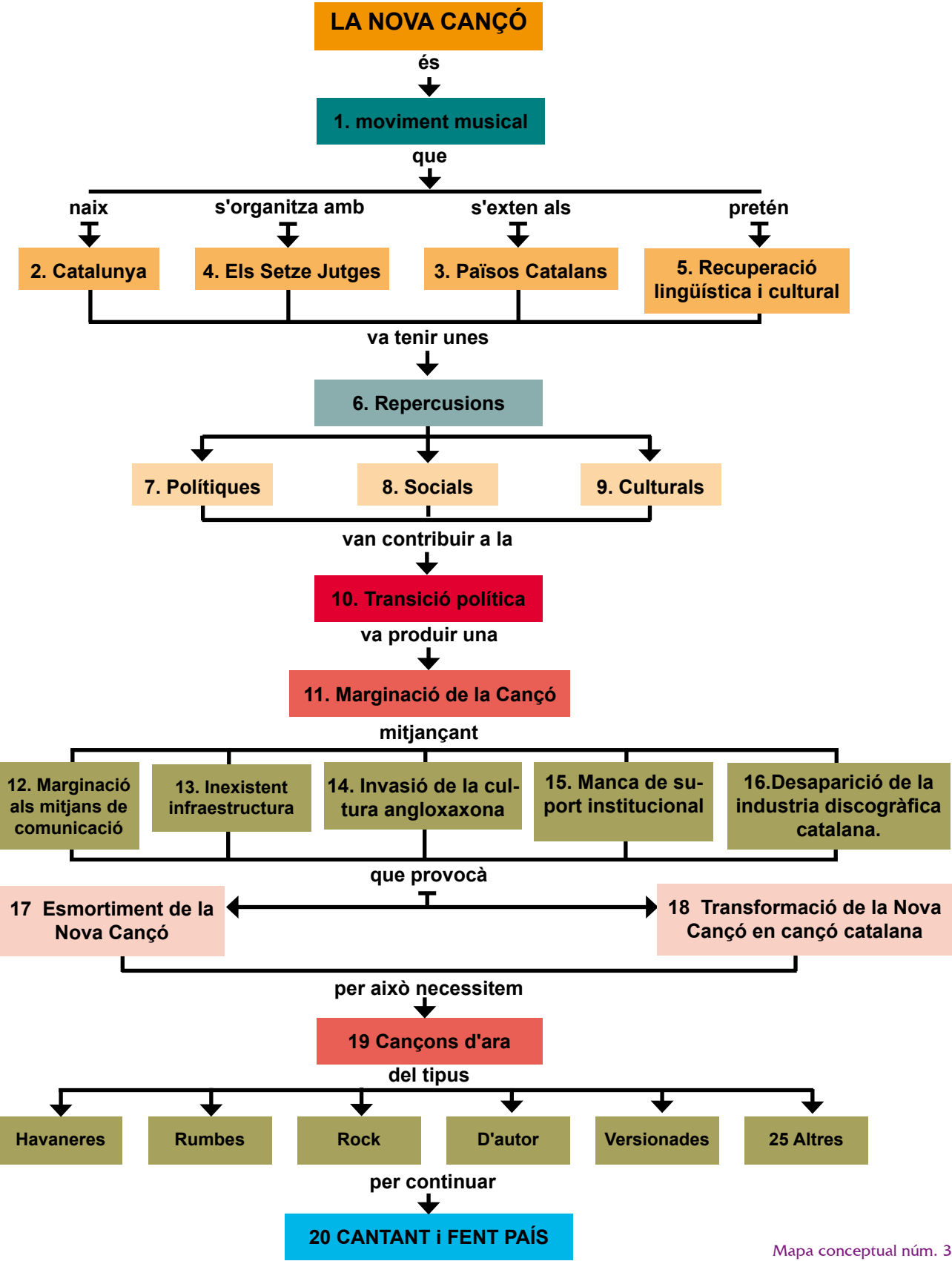
Finalment afegim una cançó de Lluís Llach, *La Madame*, que també reflecteix genialment el moment d'opressió sexual i de tot tipus del moment. Caldria que el professorat fera veure al seu alumnat els grans canvis que des d'aquest punt de vista s'han donat en la nostra societat.

3.2.2.- *Tot era de tothom. Perquè vull. Perquè tot és de tots.*

Els primers passos d'Ovidi en el món de la cançó van estar marcats pels records de la seua ciutat i la ràbia i crítica contra l'opressió franquista. Així a la cançó *Alcoi* ens fa una descripció sentimental, però al mateix temps realista, de la ciutat que el va veure nàixer. El professorat podria aprofitar aquesta cançó per fer reflexionar a l'alumnat sobre la relació industrial que Alcoi ha tingut i té amb el Principat de Catalunya

La ràbia i impotència contra la realitat social i política del moment Ovidi la manifesta

TRAJECTÒRIA DE LA NOVA CANÇÓ

Mapa conceptual núm. 3

- 1.- La Nova Cançó no és solament una cançó nova, sinò que és un fenòmen nou, un fenòmen ciutadà, social i polític.
- 2.- Les primeres cançons als intermedis de les sessions de Teatre Viu arreu del Principat de Catalunya.
- 3.- A partir de la incorporació de Raimon en 1962 al grup dels Setze Jutges, el fenòmen de la Nova Cançó comença a cuallar i a estendre's als Països Catalans
- 4.- L'any 1959 naix el grup de Els Setze Jutges, als quals seguiran d'altres, es convertiran en l'espina dorsal del moviment de la Nova Cançó.
- 5.- Nascuda pràcticament al bell mig de la negra nit franquista, la Nova Cançó va arribar a ser un dels elements més importants per a la recuperació lingüística i cultural.
- 6.- Va esdevenir el portaveu indiscutible, sobretot al llarg de la dècada dels 70 del conjunt de la catalanitat democràtica en la seva lluita per la recuperació de les llibertats polítiques i nacionals.
- 7.- La Nova Cançó va ser un dels instruments més poderosos i més potents al servei de la catalanitat democràtica, a la vegada que va revolucionar espectacularment el món musical del nostre país.
- 8.- El públic va fer seues les paraules dels cantautors. La cançó havia esdevingut una mena de toc de reunió, i això feia por als opresors.
- 9.- la Nova Cançó contribuï a la difusió dels nostres poetes i la dignificació de la llengua.
- 10.- La Nova Cançó va jugar un important paper polític en el període de la transició. La cançó s'instrumentalitza per diferents partits polítics.
- 11.- A partir de 1979 persisteixen els atacs i les crítiques. Per motius no sols diversos, sinò fins i tot oposats, hi havia sectors oposats a silenciar o si més no marginar la Nova Cançó.

- 12.- L'escassa o quasi nul·la atenció prestada per les empreses de la Companyia Catalana de Ràdio Televisió a la cançó catalana. Molt especialment al llarg dels seus primers anys d'existència, és quelcom escandalós.
- 13.- La pràctica desaparició d'una infraestructura que permetés la celebració de recitals arreu va dificultar la difusió de la cançó catalana.
- 14.- La cançó catalana tingué problemes a causa de les dificultats creades per l'hegemonia de la cultura anglosaxona imposada per la indústria discogràfica internacional i tots els seus poderosos tentacles.
- 15.- I quina era la resposta institucional, quin era el suport que les ja existents institucions democràtiques nacionals donaven a la cançó catalana? Era ben poc el que es feia.
- 16.- Cal promoure, doncs l'edició discogràfica arreu dels Països Catalans, afavorint la creació d'una indústria discogràfica pròpia.
- 17.- Totes les causes anteriorment citades fa que la cançó sofresca un esmortiment progressiu que acabarà en l'any 1980 en la fi definitiva de la Nova cançó.
- 18.- A partir de 1980 ja no es pot parlar de Nova Cançó, fonamentalment perquè les circumstàncies anòmales en què havia viscut el País, havien deixat d'existir. La Nova cançó desapareixia. Ho feia amb una voluntat clara de continuïtat renovada, donant lloc a la cançó catalana.
- 19.- Si no volem ser un País sense cançó, si no volem que el català sigui potser l'única llengua arreu del món sense cançons actuals pròpies, cal dissenyar una autèntica política cultural en el camp de la cançó i la música popular d'expressió catalana.
- 20.- Si la Nova Cançó va canviar políticament, culturalment i socialment tota una època, ens cal continuar cantant per continuar canviant la nostra societat i esdevenir un país normal, normalitzat i normalitzador.

en dues de les seues cançons més emblemàtiques, *La Fera Ferotge* i *Per què vull*. En la primera cal destacar el seu posat en escena. Caldrà que el professorat recorde que Ovidi procedeix del món del teatre, per això a més de cantar cançons, les interpreta, les teatralitza.

També hem inclòs una cançó de Raimon, *Contra la por*. És una de les cançons que millors descriu la por que la societat tenia en aquell moment. El professorat hi hauria d'incidir en l'expressió "*I sabem que és difícil dir les coses pel seu nom*". Aquesta frase tant curta però tant punyent, hauria de servir de reflexió general.

3.2.3.- *Per senyera, senyors quatre barres. Per idioma, i senyores, català.*

Els moments de màxima popularitat i treball sobre la cançó que tingué Ovidi, vénen a coincidir també amb els de màxima difusió i esplendor de la Nova Cançó. D'ells hem escollit tres temes que s'hi donaran també en els altres cantautors i grups musicals. Per una banda la unitat lingüística i territorial, *La cançó del cansat*, per una altra la difusió dels nostres poetes: *Els amants*, i per últim, les conseqüències econòmiques desastroses del moment, que feren que moltes persones hagueren d'anar-se'n del país per buscar treball, *Carta a casa*.

També hem afegit una cançó del grup Al Tall, *Per Mallorca*, que considerem força interessant per la seua lletra i les seues possibilitats didàctiques.

3.2.4.- *Senzillament em menja els llençols d'enyorança.*

A partir dels anys 80 Ovidi Montllor va estar objecte d'una marginació no merescuda. Aquesta també s'hi donà en la Nova Cançó en general. El tancament de les cases discogràfi-

O.M. Escenari amb músics

ques, les crítiques d'alguns polítics, la manca d'ajudes econòmiques, el desmantellament de la xarxa de contractacions, etc.

El professorat hauria d'incidir en la importància que els cantautors i grups musicals en el nostre país necessiten el suport de les institucions, doncs és molt difícil viure de la cançó (i de la literatura, i del teatre, i del cinema...) en català i en el nostre país. La influència de la llengua espanyola i anglosaxona és tant forta que no tenim més remei que potenciar polítiques proteccionistes si volem sobreviure en la nostra llengua.

La democràcia ens portà moltes coses positives, però també va marginar la Nova Cançó i la portà a un moment d'esmoreïment. Hem escollit d'Ovidi *Les meues vacances*, cançó on el cantautor d'una manera senzilla i alegre ens deixa el seu testament. Ens recorda que ell no morirà: "*Em creureu mort. Jo no hauré mort. Faré vacances.. Qualsevol dia impensat, us tornaré a empenyar en les darres cançonetes*".

Per altra banda afegim les cançons *Visc el que veig* i *Corrandes de l'exili*. En aquesta darrera Ovidi ens mostra el drama de l'exili, musicant una cançó del poeta Pere Quart. Aprofitant aquesta cançó el professorat hi podria aprofundir en aquest tema.

Per últim proposem algunes activitats sobre la cançó *Melodia* de Joan Amèric. Sobretot la que fa referència a jugar a canviar-li a la cançó la paraula "melodia" per "Nova Cançó". És un cant a l'esperança i a la confiança en el futur.

3.2.5.- *Arribarà el matí que el plor serà d'alegria.*

Molts dels objectius que, en el seu dia, s'hi proposà la Nova Cançó, s'han aconseguit. Però també és veritat que d'altres només parcialment. Està encara molt lluny la normalitat lingüística, cultural i política del nostre país.

Hem escollit, per acabar amb Ovidi, una cançó de futur, *Als companys*, una cançó que el cantautor alcoià escrigué a tots els companys i companyes que com ell han treballat i treballen per aconseguir aquesta normalitat a la que qualsevol país aspira.

Per altra banda proposem tres cançons més dels grups de *rock* més punters. Aquest moviment musical té molta força en la joventut actual. Dels Pets, hem escollit *Tu de què vas?*, de Sopa de Cabra, *Guerra* i de Sau, *Això es pot salvar*.

De vegades s'ha criticat a aquest moviment musical per abandonar algunes de les reivindicacions que propugnava la Nova Cançó. No és totalment cert. Com a mostra, aquestes cançons, on el contingut de les mateixes és actual: la llengua, la pau i l'ecologia.

IV.- REFLEIXIÓ FINAL

El futur de la Nova Cançó serà el que entre tots li vulguem donar. Ja hem vist com hi ha un gran ventall de grups i cantautors que com poden, uns continuen en la línia de la Nova Cançó i altres per camins paral·lels continuen cantant. El que es pretén és conscienciar-nos tots i totes que el futur de la cançó catalana depèn de nosaltres. Que tots hi podem col·laborar i contribuir a superar els entrebancs que hi apareguen. Ens cal exigir a les institucions que no marginen aquest moviment i que faciliten la seua difusió, fonamentalment als mitjans de comunicació.

I com diria l'Ovidi:

*"Arribarà el matí
que el plor serà d'alegria.
Només per aquest fruit
jo et donaria la vida."*

(Als companys, 1975)

Sense Pau hi ha drets humans?

Quan entreu al vestíbul del nostre institut us trobareu a la dreta un gravat de l'Ovidi fet pel pintor Antoni Miró, i un poc abans a mà dreta la placa identificativa de pertinença del centre a la xarxa educativa UNESCO.

Coincidència? Segurament una lliga anunciada, una trama i un ordim perfectament possible a una ciutat: Alcoi- el meu poble Alcoi- com diu Ovidi-, i un centre compromés, des de fa anys, en l'estudi, el coneixement, la defensa i promoció de tot allò que ens ha fet, i ens fa ser alcoians i humans universals.

El nostre Ovidi també està al pati pintat en un immens mural fet pels alumnes. Alumnes i professorat compromés que mentre escric aquestes línies han guanyat un premi "Baldiri Reixach" justament per un treball multidisciplinar sobre la cançó d'Ovidi "El meu poble Alcoi". Per ser un centre associat UNESCO cal assu-

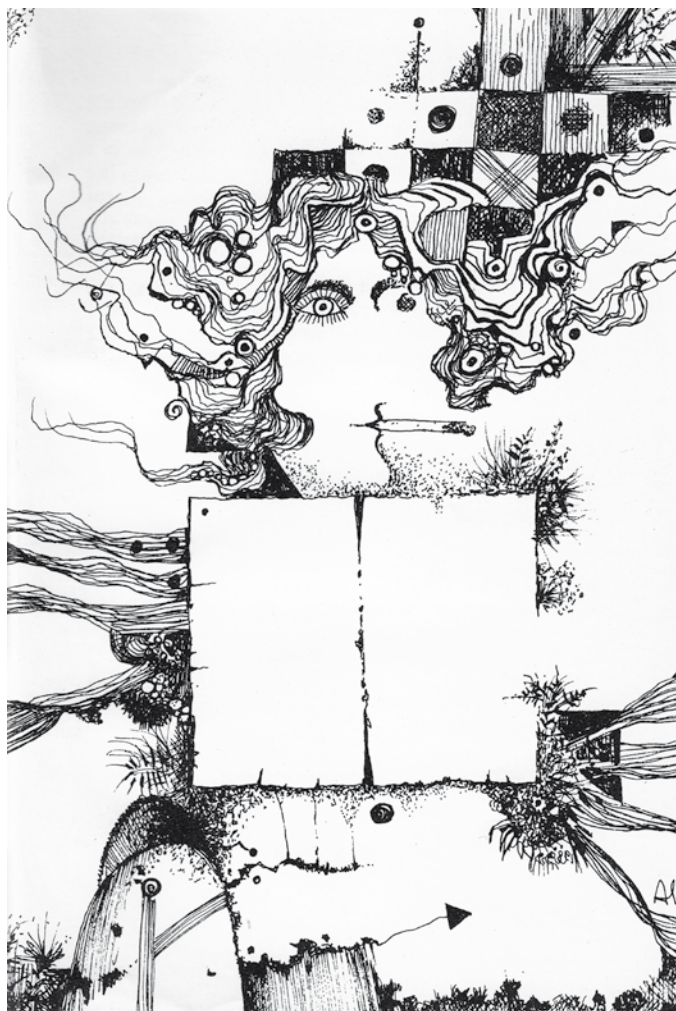
mir, col·lectivament, el seu ideari: la defensa dels drets humans, possibilitar nous enfocaments educatius que ajuden a les persones a viure, con-viure juntes, a afavorir el desenvolupament sostenible, a conèixer i defensar el patrimoni cultural i natural, a bastir la cultura de la pau, a lluitar contra tot tipus de discriminació i intolerància, a practicar la solidaritat.

II

Considere imprescindible fer esment a tres fragments de la constitució de la UNESCO, Londres 16 de novembre de 1945, encara estaven molt tendres les ferides de la II Guerra Mundial.

a) "Les guerres naixen en les ments de les persones, i per tant, és en la ment de les persones on cal bastir els baluards de la pau".

b) "L'àmplia difusió de la cultura i l'educació de la humanitat per a la justícia, la llibertat

i la pau són innerents a la dignitat humana i constitueixen un deure essencial que totes les nacions han de complir amb un esperit de responsabilitat i d'ajuda mútua”

“Una pau fonamentada només en acords polítics i econòmics entre governs no podrà obtenir el suport unànim, sincer i perdurable dels pobles i, per tant, aquesta pau s'ha de basar en la solidaritat intel·lectual i moral de la humanitat”.

Cada dia són més els centres educatius arreu del món que formen part de la xarxa UNESCO. Cada vegada són més amplis i diversos els programes per compartir objectius i activitats.

Declarar “Dies UNESCO” és útil per recordar i tindre present efemèrides tan importants per la humanitat com ara: el dia dels drets humans –10 de desembre–, el dia per la salut –el 7 d'abril–, el dia per l'alimentació- 16 d'octubre–, el dia per l'erradicació de la pobresa- el 17 d'octubre.

Tenir la sort d'haver nascut ara i en aquesta part tan privilegiada del planeta Terra ens ha d'esperonar a ser solidaris, a clamar per la justícia, que vol dir el dret efectiu a la salut, a l'educació, a l'aigua potable, als aliments... per a més de dos tercers parts d'habitants del món. I més encara amb la crisi mundial actual.

Tenir la sort de ser parlants d'una llengua minoritzada, el valencià –el “nostre català” com deia Enric Valor–, que ens permet valorar-la d'una manera diferent a la llengua “imperial”. Estimant-la ens reconeixem i reconeixem la diversitat lingüística –patrimoni immaterial de la Humanitat– i alhora reconeixem els drets lingüístics de tots els parlants de les llengües del món.

Tenim la sort d'haver tingut, –encara la tenim!– una persona, que al nostre parer, ha conjugat en la seua vida personal i professional aquests dos móns: dir el món local en llengua pròpia amb una clara vocació de valors humans universal: Ovidi Montllor Mengual.

Mirem sinó alguna de les seues auto-definicions, una de social i l'altra de nacional.

De la cançó “**La samarreta**”

- Jo sóc fill de família molt humil.
Tant humil, que d'una cortina vella,
Una samarreta em feren: vermella.

...

Mural confeccionat per l'alumnat del centre

Gairebé no comprenc perquè la gent,
Quan em veia pel carrer em cridava:
progressista!*

De “**La cançó del cansat**”, dedicada a Joan Fuster,

*“ i torne a repetir. sóc alcoià.
Tinc senyera on blau no hi ha
.Dic ben alt que parle català
i ho faig a la manera de València.”*

Placa identificativa de la pertinença a la xarxa PEA

IV

Al llarg d'aquesta aportació aniré casant Ovidi i els articles de la Declaració Universal dels Drets Humans (1948). Aquestes dues autodefinicions queden reflectides a l'article 2 quan diu:

*“Totes les persones poden gaudir dels següents drets encara que:
siguen de sexe diferent, tinguen un color de pell diferent, pensen coses diferents, creguen en una altra religió, posseïxquen més o menys bens, hagen nascut en un altre grup social, vinguen d'un altre país, tampoc importa que e n el país que visquen siga o no independent.”*

Aprofite el títol d'un dels seus discs, “**Crònica d'un temps**”, per fer un breu apunt d'uns fets que ens succeeixen actualment al món educatiu.

Ovidi cantà i actuà en temps de repressió personal i col·lectiva, en un temps on la dictadura franquista encara es palpava i ell, contracorrent, deia la seua. Ara, amb una democràcia formal cimentada, un govern autònom valencià amb majoria absoluta conservadora converteix la introducció d'una àrea importantíssima per la formació humana dels joves estudiants com és

"Que ximeneies trenen com prova del treball (El meu poble Alcoi)"

"L'educació per la ciutadania" en una arma política obligant a que s'impartesca en una llengua que no és oficial ni pròpia: l' anglés: burla al trellat i foment de l'autoodi lingüístic.

V

Reclamem l'Ovidi. El que canta, com ho canta, en la llengua que ho canta, amb quina intencionalitat... com a antídoto excel·lent a la modorra intel·lectual, com a agitador d'esperances que clamen justícia en un món tan complex com l'actual, on ficció i realitat són barrejades i se'ns venen perversament.

Sentir-lo, compartir-lo, parlar-ne ens ajuda a denunciar injustícies i a clamar pels drets humans. Sentir i entendre la cançó "**Serà un dia que durarà anys**" explica perfectament aquestes idees.

Com a mostra, dos fragments.

*"Apreta fort les dents
apreta els punys
infla't d'aire els pulmons
Obre bé els ulls
Fes treballar el cap
Controla el cor
No tanques mai la boca crida ben fort
...
Floriran flors i cants i alegries
Floriran crits i cors i paraules
En el dia que durarà anys
Braços lliures i boques i mans.*

VI

De la mà d'Ovidi iniciarem un recorregut per les seues cançons, un recorregut per gaudir del paisatge d'Ovidi, no per dissecar l'anatomia total de la seua obra, fent algunes parades obligades en aquells versos o estrofes carregades de sentit humà, de rabiosa valentia per la vida plena. A les seues lletres afegirem la consonància dels articles recollits a la Declaració Universal dels Drets Humans (1948).

Un primer tast, uns fragments de la cançó, "**A la vida**"

*"Que coses més estranyes
que passen prop de mi.*

...

*Muntanyes de paranys.
Enganys i més enganys.
Paraules sense lletra.
Imatges sense vida.*

...

*Un pensament ,però,
Per aquells que estaran junts a tots i tots
junts...
Aquells que fan possible l'esperança de viure
Un dia qualsevol serà la VIDA i TOTS!
Per tant i tantes coses més seguim. Us esperem!*

Deia Ovidi per presentar la **“Cançó de les balances”**:

“Els nens que es mereixen totes les atencions, ho pregunten tot. Jo els cante aquest conte de Josep maria Carandell, amb la intenció que cada dia sàpiguen més coses.”

De la **“Cançó de les balances”** uns versos per la justícia universal.

*“Cada cosa tenia un preu,
la terra, els homes, les cases.
Un dia un noi del seu regne
Vora el castell va posar-se.
I va dir aquesta cançó
Amb veu trista però clara:
-Quan vindrà el dia que l'home
valga més que pous i cases,
més que les terres més bones,
més que les plantes i els arbres?
Quan vindrà el dia que a l'home
No se'l pese amb les balances?”*

De la cançó **“Si ,senyor”**

(La interpretació a l'escenari d'aquesta cançó, amb poca lletra però molta molla, era una de les delícies del sarcasme més fi que feia servir l'artista, especialment el gest final i el “gràcies senyor!”)

*...Mane'm senyor!
Ja ho sap, senyor!
A disposar, senyor!
Si senyor!
Re-si senyor!
Recontra-si senyor!
...
Visca el senyor!
Vostè és l'amo senyor!
A les ordres, senyor!*

Mireu com recull la DU DDHH aquest desig de justícia, que Ovidi invoca en aquestes dues cançons- entre altres-, en els seus articles 4 i 7, **Article 4. “Ningú te dret a fer-te esclau i tu no pots fer esclau ningú”**

OM un clam pels drets humans

VII

Article 7. “La llei és igual per a tots, es deu aplicar a tots en la mateixa forma”

Fa mesos que els diaris van plens de la paraula CRISI.

Fa anys, segles que hi ha crisi. I sempre la paguen els mateixos.

Llegiu sinó la lletra de la cançó “La fàbrica Paulac”

*He llegit aquesta tarda
Que la fàbrica Paulac,
Ha tancat les seues portes,
I ha fet crac!*

*El diari diu que el pobre
Fabricant s’ha arruïnat,
I ha hagut de marxar a Suïssa,
amoinat*

*Si la fàbrica no dóna,
Diu que no ens hem d’esverra,
Que ja hi ha qui se n’ocupa
Del que es fa.*

*Una banca se la queda
Per vendre i especular.*

*Hi hagi fàbrica o finança,
Tan se val.*

*Dels obrers que hi treballaven,
El diari no n’ha parlat.
Són a l’estació de França,
M’han contat.*

Article 23 de la Declaració Universal dels Drets Humans (DU DDHH a partir d’ara),

“Tens dret a treballar, a elegir lliurement el teu treball i a cobrar un sou que et permeta viure i mantindre la teua família”

VIII

Ovidi no només reconeix la seua condició d’humil a la cançó “La samarreta”, sinó que entén i crida contra les condicions de vida dels seus pares, a la cançó “Als pares, amb tota la impotència”

Mireu aquest fragment:

*Poqueta cosa és el que demana
L’home que tant conec
I sa companya,
Després d’anys i més anys
Deixant la vida
Sense passar factura, sense cap mida.
Lluitant en temps de Guerra.
Preparant-nos un món preciós i sense odís.*

*Treballant sens repòs.
Humiliats i vençuts
Malats de cos i d'ànima.
Esperant dels seus fills.
O dels nets.
O quan siga.
Poqueta cosa és...
I es moriran sense ella.
L'hortet, el rierol...
Quina vida més bèstia.*

El retrat d'una situació, la dels seus pares, que troba en l'article 22 de la DU DDHH la porta oberta a la dignitat humana, quan diu:

“La societat en la què vius deu ajudar a desenvolupar-te i a aprofitar al màxim els avantatges (culturals, laborals i de benestar social) a la teua disposició i a la de totes les dones i homes del teu país.”

IX

Fa uns anys que els diaris van plens de persones “d'allà” que venen “ací”, de persones que moren abans d'arribar, de persones explotades i maltractades només arribar, de persones que pensen i diuen: ens furten la feina als d'ací!

Ovidi recitava a **“Carta a casa”**:

*“Estimada Antònia:
T'escric des d'ací,
Molt lluny de casa.
...
T'hee nviat els diners,
Com tots els mesos.
Per ara no hi ha augment.
Paciència tot arriba.
...
Diuen que em passaran a una secció
Més descansada.*

Confecció d'un taulell per la pau que col·locaren al pont de Sant Jordi

*I, si Déu vol, molt prompte
Trobaré casa.
...
El company del meu “cuarto”
Ha estat malalt.
La grip, coses molt d'ara.
Ja saps... l'hivern.
...
L'any que ve, potser
Tindrem cotxe
Qui ho havia de dir!
I escola per a la nena sense pagar.

I diners suficients
Per a no plorar.
Tot això, però, ja saps...
Lluny de casa.*

I l'article 25 de la DU DDHH que afirma:

“Tens dret al que necessites per a que tu i la teua família no tingau malalties, no passeu fam, tingau roba i vivenda i rebau ajuda sinó teniu treball, si estàs malalt, si ets ancià, si el teu marit o la teua dona ha mort o si no et pots guanyar la vida per algun motiu que no pugues impedir.”

Stargastspiel

Mittwoch, 12. 9.

FLAMENCO & CHANSON

Ovidi Montllor und Totti Soler

Ovidi Montllor
Sänger und Schauspieler

mit Elementen aus einem uner-
schöpflichen Repertoire von
Mimik und Gestik präsentiert.

X

I “l’escola per a la nena sense pagar”...

De nou les paraules, profètiques?
D’Ovidi ens tornen a la crònica d’un temps, on
l’educació pública- la de totes i tots amb diners
d etots- va sent arratonada pels dirigents de
torn a favor de l’escola concertada- pagada
entre totes i tots amb ideari propi i religiós. Què
cantaria ara Ovidi?

Recordem el que sentia ell com a alum-
ne a “L’escola de Ribera”

“La pregunta era

Qui és?

La resposta era.

Déu.

La consigna era:

Pàtria.

La resposta era:

Alçar el braç.

...

Els pupitres eren bruts.

Els qui seiem érem pobres.

...

El càtig era sever.

El càstig era.

Por.

L’ensenyança era com era.

Els ensenyats el que som.

...

Tot perdut per sempre.

...

El resultat era un,

La jugada era

Perfecta.

I en canvi, mireu el que diu- ja ho deia
quan Ovidi anava a l’escola!- l’article 26 que
parla del dret humà a l’educació:

“Tens el dret i l’obligació d’anar a escola.

L’ensenyament primari deurà ser gratuït.

Tens dret a aprendre un ofici o a continuar
els teus estudis mentre així ho vullgues.

A l’escola deus poder desenvolupar totes
les teues aptituds i et deuen ensenyar a
portar-te bé amb la resta, siga quina siga
la seua raça, la seua religió o el país d’on
venguen.”

XI

D'Ovidi no només comptem amb les lletres de les seues cançons, les que ell ha sentit i escrit. Comptem amb la tria que ell va fer dels poetes i escriptors que deien el que ell volia cantar: Fuster, Estellés, Pere Quart, Segarra, Carandell, Papasseit... una selecció de persones compromeses com ell, valentes, artistes, com ell.

Llegiu com de bé s'entenien el mestre Fuster i ell:

“Hi ha molta passió, i potser passió d'ira, en les cançons que canta Ovidi Montllor. D'entrada, ni tan sols ho sembla: diríeu que tot comença i que tot acaba amb un simple joc de sarcasmes, de vegades tènue, i sovint fred. Però l'aparença no enganya. Ho advertim de seguida: darrera cada paraula, en l'arrel de cada inflexió de veu, sota el gir burlesc dels temes, hi endevinem sempre una ràbia profunda i esmolada”

L'article 19 de la DU DDHH, ens parla de:

“Del dret a pensar i dir el que vullgues i ningú deu prohibir-te fer-ho. També deus poder compartir les teues idees amb persones de qualsevol altre país.”

I l'article 20 afirma:

“Tens dret a organitzar reunions pacífiques o a participar en reunions en forma pacífica. No es pot obligar ningú a pertanyer a un grup.”

L'època en la qual li va tocar viure a Ovidi, i la seua necessitat de cridar a favor de les llibertats individuals i col·lectives, fa que moltes de les seues cançons incorporen el sentit d'aquests dos articles que acabe d'esmentar. Mirem uns exemples:

Treball plàstic per la Pau

De la cançó “**El meu poble Alcoi**”,

*D'un poble que l'ofeguen
I que no mataran.
...
poble d'història d'homes
que han volgut llibertat.*

De la cançó “**La fera ferotge**”,

*“-Vull parlar amb l'Alcalde
i dir-li que tinc fam,
que la gàbia és petita,
jo necessite espai.”*

De la cançó “**Un home reparteix**”

*...
Hi ha obrers i estudiants tancats
I abandonats en un calabós.,
Un home reparteix fulls clandestins.
...
Gent sense casa ni sabates
Viuen en coves, als suburbis.
Un home reparteix fulls clandestins.
...
En una comissaria un senyor
Amb abric i barret denuncia que
Un home reparteix fulls clandestins.*

OM un clam pels drets humans

El pont nou o de Sant Jordi "té costeres i ponts ..." (El meu poble Alcoi)

XII

De la cançó **"Sageta de Foc"**, un fragment, amb lletra del poeta Joan-Salvat Papasseit

*"Hi ha un home a la pressó
dels que avançaven.*

JUNTEU-VOS.

Traeu-li l'embaràs que li opremeix les mans.

Perquè faci camí.

D'aquesta cançó, l'article 9 diu:

"Ningú podrà ser detés arbitràriament, pres ni desterrat."

9.Artikulua. "Inor ezingo da arrazoirik gabe atxilotu, preso hartu edo erbesterratu" **

Els humans hem estat capaços de redactar la Declaració dels Drets Humans després de segles de guerres, i encara ara....

D'entre les característiques dels drets humans destaquem:

Que es fonamenten en el respecte a la dignitat i vàlua de cada persona, que són universals i per això s'han d'aplicar en peu d'igualtat i sense cap tipus de discriminació, són inalienables en no poder-se retirar a cap persona i són indivisibles, mutuament relacionats i interdependents.

Ara bé, si important és el seu contingut, importantíssim és l'actitud, la valentia, la tasca diària de recordar-los i exigir-los allà on alguna de les tantes cares de la injustícia s'assome i

conculque la dignitat humana. I d'això Ovidi ens ha de ser el referent pròxim, local, però també universal: el clam pels drets humans, el desig i l'esperança d'un món millor.

Voldria clouré la meua aportació fent esment a una sèrie de fragments de les seues cançons que il·lustren aquesta última afirmació.

“Dos anònims”

*Al damunt de la tomba
Hi ha nat un taronger,
I a la branca més alta
Hi canta l'esperver,
Que diu en son llenguatge, sempre de cara al vent,;
Maleïdes les guerres
I aquell qui les va fer!*

“Els banyetes”

*A l'escola vais aprendre
A mai no fer pactes amb “ningun” Domoni.
Són una raça polenta
Que prometen molt i mai no solten res.*

...
*Volen convèncer el món
Que el seu regne és millor,
I així tenir més forces.*

...
*S'apareixen en mil formes,
Gasten mil paraules
Per veure si et guanyen.
Ens prometen millor vida
Plaer sense mida,
Llibertat...pansida. Punyetes!*

“Tot explota pel cap o per la pota”

*Ja no ens alimenten molles.
Ja volem el pa vencer.*

...
*Diuen: si no et donen, pren.
No és de lladres dir: Amén.*

*Quan la suor del que fem,
No'eixugaelquerebem.
Mullant d'or al qui ens la pren.*

...
*Conscients de l'explotació,
No hi haurà més solució
Que aprofitar l'ocasió.
I allò que es diu, amb paciò
Fer valer nostra raó,
Perquè...
Ja no ens alimenten molles.
Ja volem el pa vencer.*

“Món divertit”

*Tot aquest món
Ja és ben divertit.
Ja no hi ha amos
Ni criats.
...
Ara les coses
Han canviat,
I això es diu
Amb altres paraules.
Es diu gerent o “jefe”
O empresari o “dire”
O el que vulguen dir.
El fet és el mateix.
I els fotuts els mateixos.*

"Tinc senyera on blau no hi ha ..."

De manars i garrotades.

El preu que es paga per viure.

...

Quan més pobre ix més car.

...

Quan més ric el preu és lliure.

...

I ara per acabar.

Demanaré l'amnistia.

La justícia i la llibertat.

I el dret a l'autonomia.

...

Als nous amos.

De deu, de vint, de cents

D'anys,

Ens ve la història.

I no arriba el moment de

Tastar glòria.

...

Començaré a escoltar-vos

Quan

De veritat

No tinga l'home reixa

Ni caritat.

...

L'article 27 sembla fet pensat en artistes com el nostre. Diu així:

"Tens dret a participar en les arts i les ciències de la teua comunitat, així com a beneficiar-te dels avantatges que s'ofereixen. Si ets artista, escriptor o científic, les teues obres deuen estar protegides i deus poder beneficiar-te d'elles"

Ovidi ens diu a "Crítica i autocrítica"

...

Jo sóc qui sóc. Si vols veure'm, em veus.

El meu treball el demostre com puc.

I tant com puc, em done tot a ell.

...

Jo ací explique a la meua manera

Uns fets, un temps, una estima, una idea.

Jo sóc l'artista. El cantant, el pallasso.

LA PETJA D'ALCOI. "EL ALMENDRAL" I LA FAMÍLIA PATERNA EN GABRIEL MIRÓ*

Pilar Gomis

Portada del treball premiat

INTRODUCCIÓ

El nostre treball tracta d'una investigació dedicada a l'estudi de l'escriptor alacantí Gabriel Miró i de la seua obra; i més concretament a la seua relació amb la ciutat d'Alcoi. Hem treballat al voltant de la novel·la "*El abuelo del rey*", presumptament ambientada a Alcoi, i hem intentat trobar les seues relacions amb la ciutat. Ha estat un treball laboriós i complex en el què molt sovint ens hem vist front uns obstacles difícils de superar, però creem que el resultat ha merescut la pena.

També ens ha preocupat molt que el lector entenga sense dificultat el que es diu al llarg del temps. Per això, hem intentat ordenar la informació coherentment. D'aquesta manera anem explicar com hem estructurat el treball en diferents apartats.

PARTS DEL TREBALL

- "Biografia de Gabriel Miró": obrim la investigació amb una lleugera biografia de l'escriptor amb l'objectiu que el lector es familiaritze en la seua figura.

- "Breus ressenyes alcoianes": ubiquem al lector en l'entorn en què es mou Miró. Li expliquem quin tipus de ciutat és Alcoi, així com un poc de la seua història, indústria, etc.
- "Resum *El abuelo del rey*": expliquem l'argument de la novel·la, a fi que el lector pugui tindre una idea general de la trama, en cas de no poder llegir-la.
- "Troballes en la novel·la i contrastos amb la realitat": és la part central del treball. Dividim l'apartat en diversos temes i ens dediquem a citar les paraules de l'autor i, a continuació, a contrastar-les amb la realitat alcoiana.
- "Els personatges": expliquem la psicologia dels principals personatges de la novel·la. El més important d'aquest apartat és l'explicació de qui vol reflectir Miró en cada personatge. L'escriptor no els tria aleatòriament sinó que cada personatge és una persona de la realitat de Miró. Trobar a qui es referix en cada un dels personatges ha sigut una tasca no poc difícil.

(*) Aquest treball va guanyar el primer premi de la 2n convocatòria del concurs esdelibro.es.

El treball va ser realitzat per Adrián Cubero Conejero, Mario Gomar Alba i Mario Muñoz Biendicho alumns de 4t d'ESO sota la coordinació de Mª Pilar Gomis Martí professora de Llengua Espanyola.

"Villa María" casa de camp de la família Miró. A la novel·la figura com "El almendral"

- "Excursió a "Vila María" (*"El Almendral"*): comptem la nostra eixida a l'antiga casa dels afores d'Alcoi on l'escriptor buscava assossec i les seues característiques.
- **ANNEX 1:** "Visita a l'Arxiu Municipal d'Alcoi": expliquem la visita al padró d'habitants i a la fototeca de la ciutat, a fi de relacionar els documents de l'època amb el que es descriu en *El abuelo del rey*.
- **ANNEX 2:** "Tesi doctoral de Josep Albert Mestre": és l'explicació de part de la tesi doctoral pertanyent a Mestre i que ell, molt amablement, ens va prestar. Aquesta tesi dita del pintor Miguel Abad Miró dedica una part de la tesi a la relació entre aquest i Gabriel Miró.
- **ANNEX 3:** "Coneixement social de Gabriel Miró i Bibliografia": fem una anàlisi sobre el

grau de coneixement de la figura i l'obra de Miró en la societat. Incloem en aquest annex la bibliografia de tota la investigació, part fonamental del treball.

OBJECTIUS

- Conèixer quina va ser la seua relació real amb Alcoi.
- Períodes en què es pot testimoniar la seua presència en la ciutat.
- Activitats en què solia ocupar-se en estos moments.
- Relacions amb altres membres de la família.
- Anecdolari familiar.
- Records o objectes personals que puguem acreditar la seua empremta.

- Investigar a partir del coneixement de la realitat física que va percebre Miró com eixa realitat apareix reflectida en la seua obra i reconstruir en la mesura que siga possible, el grau de deformació o de reelaboració de la realitat física.

PART DEL TREBALL ON VEIEM LES TROBALLES EN LA NOVEL·LA I ELS CONTRASTOS AMB LA REALITAT

RELACIONS DE TOPÒNIMS I NOMS

Troballes en la novel·la

- Serosca resulta de "serc que significa en hebreu reposo, i osca, hace referencia a la naturaleza fosca de nuestra tierra" (p.110) "Probablemente la c de la raíz *serc* se aglutinó, desapareció por tendencia perezosa a suavizar los vocablos" (p.110)
- "[...] averigüé la existencia de un apellido y casa Serpcosa [...]" (p.111)
- "Perdióse el sosiego de los palomares desde que los hombres de La Marina se avezaron a soltar palomas a los halcones de Bernia, la sierra más excelsa y fragosa" (p. 162)

Contrastos amb la realitat

- L'explicació del per què Miró tria este nom és, des de la nostra òptica, la visió que té ell de la ciutat des de dos punts de vista: ell no vivia contínuament a Alcoi, fet que faria que tinguera una visió de la ciutat com d'assossec i de repòs (*serc*); i d'altra banda, la pròpia descripció de l'abrupte i fosc que és el terreny que rodeja el municipi. En l'estudi sobre la procedència del nom de Serosca, incloem l'existència d'una muntanya, al nord d'Alcoi i en els contraforts de la Serra de Mariola, cridat Serelles, on Miró tenia una casa de camp. Tal vegada la semblança entre aquest topònim i l'inventat per Miró

Casa i escut de la família Merita, representativa del concepte de *hortus conclusus*, que apareix a la novel·la.

siga un altre símptoma que verifique la relació amb Alcoi.

- En les nostres investigacions comprovem la inexistència d'un cognom Serpcosca, però aquest és un homenatge que fa Gabriel Miró al riu de la ciutat: el Serpis, ja que la semblança entre ambdós paraules és evident.
- La serra de Bèrnia és un dels topònims alacantins que, junt amb la serra d'Aitana, aconsegueix major magnificència en la visió mironiana.

DESCRIPCIÓ DE SEROSCA

Troballes en la novel·la

- "Serosca es frío, oscuro y silencioso" (p.100) "Son las suyas casi las únicas nevadas de la provincia" (p.100)

- "[...] con lucida ceremonia en la parroquia mayor de Santa María [...] en la plaza quedó mucha gente artesana y labradora aguardando la salida". (p. 119)
- "[...] en tanto que la raza serosquense, acaso por las naturales defensas de la orografía del lugar, se mantuvo limpiamente ibera, y si de algo se entreveró fue de una delgadísima mixtura judaica, pero purificada por las aguas del bautismo" (pág. 114)
- "Le quedan a Serosca trozos de adarves, un castillo de tres cubos hendidos que parecen un candelabro de oro, y en la falda labrada del otero del hontanar, la reja desentierro, todos los años, retajillos de cerámica, y algunas veces se quiebra contra un capitel, contra una losa de tumba o de terma" (pág.100)
- "Principalmente era devoto de Nuestra Señora; pero de Nuestra Señora de Serosca, que hizo su maravillosa aparición el 5 de octubre de 1715, encima de un ciprés" (pág. 158)
- "Los halcones padres, refugiados en lo más hondo, habían roto la prisión, y al huir acometieron al hombre rasgándole con fuego. [...] Tornaron los estampidos de los fusiles. [...] Lejos caían, llameando, muertos, los feroces pardales, y... allí delante los tenían" (pág. 178)
- "Las paredes estaban adornadas de rozagantes lazos de los colores nacionales, entreverados con los de la bandera de la República" (pág. 210)

Fàbrica i pont del Cadisenyo, relacionats amb la família Miró.

Contrastos amb la realitat

- A Alcoi neva quasi tots els anys i és dels pocs llocs on ocorre dins d'Alacant. A més el fred alcoià és una característica molt pròpia, ja que contrasta amb altres zones relativament pròximes.
- A Alcoi hi ha l'església de Santa Maria, justament situada entre dos places: la d'Espanya i la del *Fossar*.
- La raça purament alcoiana procedix de la cultura ibera que habitava per estes terres abans de l'arribada romana. Esta és una altra referència que fa Miró al lloc.
- Según Vicente Ramos (estudiós de Gabriel Miró), l'il·lustre historiador alacantí Dr. Figueras Pacheco ve en suport de Miró al parlar-nos de les nombroses restes d'antigues edats, trobats en les fal·des de la muntanya de Sant Cristòfol, en la cova de Sant Jordi, en *Xirillent*, en l'alt del *Puig*, en *l'Ull del Moro*, etc.¹ A pesar d'això, la nostra opinió és que Miró vol expressar l'existència d'una torre en concret en el barri d'Algezars (zona més antiga a Alcoi) crida la Torre de Na Valora (fotografia adjunta de la dita torre en l'actualitat), que abans de la restauració provocava estes semblances a l'escriptor.
- Tal vegada Miró està pensant, després d'eixa miraculosa aparició de la patrona serosquense sobre la branca d'un ciprer, en la llegenda que emmarca l'aparició de la Puríssima Concepció de la Font Roja d'Alcoi (1563). El paborde alcoià Antonio Bonaventura Guerau va descobrir que en l'interior d'un blanc lliri que creixia entre uns matolls espinosos havia gravada una imatge de la Puríssima. Llegendenda de la patrona que arranca l'advocació de la Mare de Déu dels Lliris, patrona d'Alcoi.
- L'esparver o aguiló és un animal emblemàtic del món alcoià, perquè a ell al·ludixen les ales

que figuren en el seu escut (fotografia adjunta). La veritat és que Miró està limitant-se a atribuir als costums de Serosca un costum d'Alcoi com va ser la caça d'àguiles o aguillons en el Barranc del Sinc. L'última excursió amb tal fi, es documenta cap a 1930.

- Alcoi va mantindre una intensa activitat durant el sexenni revolucionari (1868-1873). Va participar en el moviment cantonalista, avançant-se en uns dies a la proclamació del Cantón de Cartagena. La sobra alcoiana del 7 de juliol de 1873 va ser acompanyada d'una sèrie de violències populars (destrucció de fàbriques i assassinat de l'alcalde Agustí Albors) que van crear no poca inquietud entre les mateixes files federals de la comarca.²

LA INDÚSTRIA ALCOIANA

Troballes en la novel·la

- "Un Don Arcadio Fernández, abuelo del Arcadio que conocemos, trae de los Países Bajos y de Francia algunos maestros de talleres, que introducen en las tenerías de Serosca las perfecciones extranjeras. El nuevo sistema de goldrear las pieles disminuye el coste de producción." (pág.113).

"Quadro de Ramón Castañer titulat 'L'arrastrà de Pelletes' que retrata la revolució dels obrers alcoians després de l'assassinat de l'alcalde Albors, de malnom Pelletes (en l'actualitat, s'exposa en l'Excm. Ajuntament d'Alcoi)"

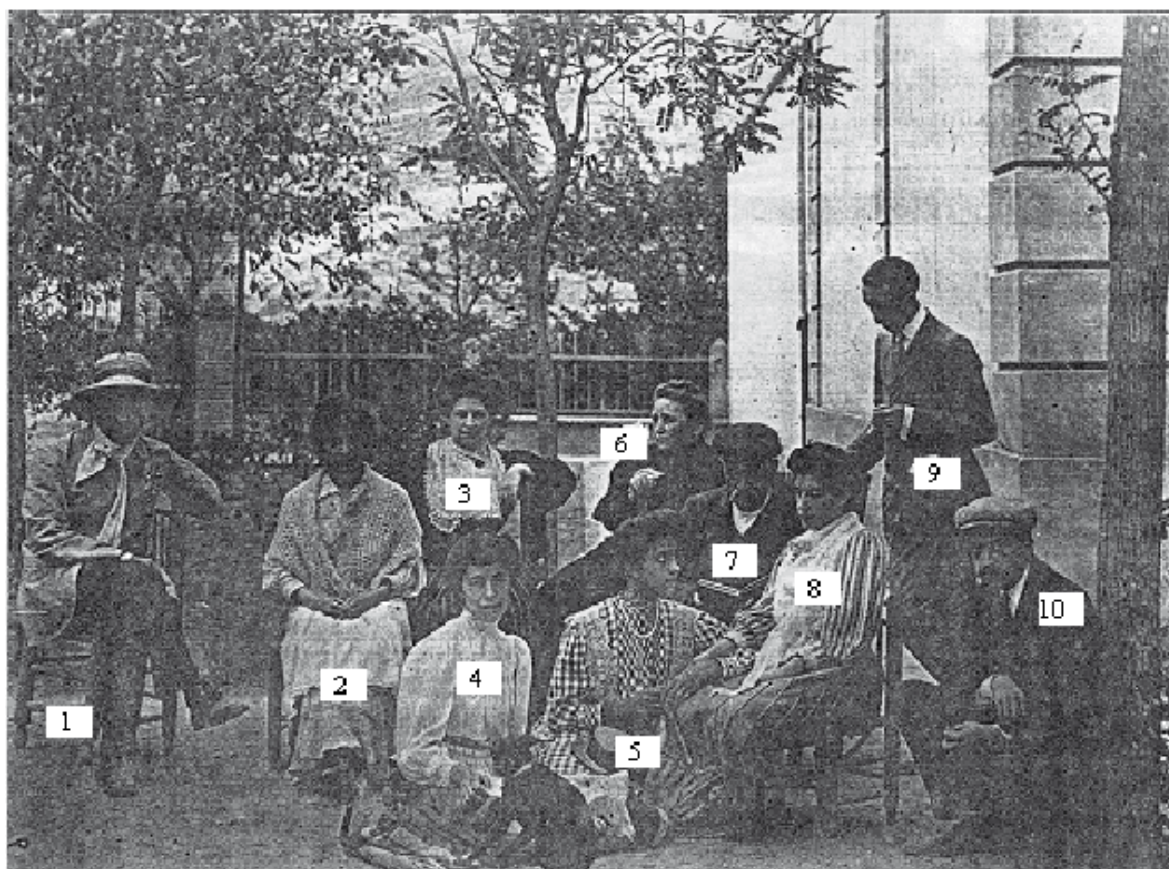

- “Meses después estalla la primera discordia entre el capital y el trabajo. Creen los serosquensaes que, con los adelantos, vino también la levadura de los peligros y calamidades. El día 3 de julio de 1804 amanecen pasados a cuchillo los copiosos rebaños de la casa Fernández-Pons, y la hermosa tenería incendiada y saqueada” (pág.113).

Contrastos amb la realitat

- L'artesanat tèxtil alcoià aconseguix un considerable prestigi a partir de la segona mitat

del segle XVIII. És l'origen de la Fàbrica de Draps d'Alcoi, que va rebre àmplies mesures de protecció dels monarques borbó d'eixe segle i del següent. A partir de 1818 s'inicia una dràstica renovació de l'explotació artesanal de la Real Fàbrica de Draps, amb l'entrada de tècnics estrangers i la instal·lació de maquinària adquirida en els Països Baixos i Alemanya. Així arriben a Alcoi els experts Jassotte, Yzart o Handemberg per a instruir els tintorers locals sobre com millorar l'acabat dels draps.

1. Gabriel Miró	6. Encarnación Ferrer Ons, madre de Gabriel
2. Rafaela Miró	7. Juan Miró, hermano de Gabriel
3. Clemencia Maignon, mujer de Gabriel	8. Juana Maignon, cuñada del escritor
4. Gabriela Miró	9. No hay datos
5. María Miró Moltó, madre de Miguel Abad	10. Fco. Miró Moltó

Foto cedida por la familia de don Miguel Abad Miró a en Josep Albert Mestre para su tesis doctoral sobre el pintor alcoyano Miguel Abad Miró, sobrino del escritor y propietario de la finca.

- Alcoi en el s.XIX va comptar amb la introducció de diverses maquinàries en la seua indústria procedents de països europeus que van ocasionar els coneguts successos d'Alcoi de 1821, on es van produir moviments de caràcter radical entre els obrers locals. Unes revoltes populars que es van succeir a Alcoi, quan es van assaltar dèss-et fàbriques tèxtils de la població per una massa exaltada de treballadors que veien un perill imminent per als seus llocs de treball.³

LA FAMÍLIA FERNÁNDEZ-PONS-FERNÁNDEZ-PONS I LA CASA

Troballes en la novel·la

- "Camila, una sirvienta antigua de la casa" (pág. 137)
- "[...] apareció el huerto todo blanco, sumiéndose en una nevada fina y silenciosa" (pág. 140)
- "Iba siempre don Arcadio a la parroquia arcipestral, cuyos muros de un hermoso color tostado, óvalos verdinegros de la lluvia de los tejares, tendían sus sombras hasta la azotea de la patriarca casona" (pág. 158)

Contrastos amb la realitat

- Camila és un nom típicament alcoià, del que parlarem en l'apartat *Els personatges*.
- Al parlar de l'hort, ens centrem en la busca d'una casa amb *hortus* posterior que explicarem en l'apartat *Visita a l'arxiu*.
- La casa dels Fernández-Pons-Fernández-Pons, la casa més principal, per tant, de l'antiga Serosca, està davall la protecció física i espiritual de l'Església. A partir de l'explicació que l'església donava ombra a la casa, també ens centrem en la busca d'una casa pròxima a l'església de Sta. Maria, però que va resultar ser pura invenció de Miró per raons literàries, tal com explicarem també en l'apartat *Visita a l'arxiu*.

De totes maneres, en la web www.esdelibro.es pots trobar el treball al complet així com l'informe que l'acompanya. D'esta manera es podran veure els distints apartats del treball, les diferents imatges i també seguir millor l'esbossa de comprensió del mateix.

La petjada d'Alcoi. "El Almendral"
i la família paterna en Gabriel Miró

El abuelo del rey Gabriel Miró

"Está Serosca en medio de una vega de mucha abundancia. Tiene hondas tierras oliveras de santísimo reposo".

"Hay josas umbrías y almendrales que, cuando florecen, visten todo el campo de blancura de una pureza y voluptuosidad de desposada".

"En los días muy abiertos y limpios, desde las cumbres y las majadas de la solana, se descubre el azul inmenso del Mediterráneo".

"Pero los montes que pasan a la redonda parece que aprieten y apaguen la ciudad".

"Junto a las morenas masías se tuercen y descoyuntan las chumbras; sube una palma y abre en el cielo su copa color de bronce".

"Serosca es frío, oscuro y silencioso; parece una ciudad vestida de hábito franciscano".

"Tiene viejos casones con blasón en el dintel y huertos cerrados".

"Le quedan a Serosca trozos de adarves, un castillo de tres cubos hendidos que parece un candelabro de oro".

"Y llega hasta nevar. Son las suyas casi las únicas nevadas de la provincia".

"En la falda labrada del otero del hontanar, la reja desentierra, todos los años, retajillos de cerámica".

"A punto de cerrar la noche entraban por los viejos arrebales de la ciudad. La madre del hondo río estaba cuajada de luces de las insignes tenerías y fábricas de fieltros".

"Era terreno espeso de indomables carrascas y criadero de sacres o sierpes pequeñas, muy ponzoñosas".

"No había en toda la comarca de Serosca árboles mejor criados y que llevasen más esquileo; árboles grandes, hermanados, nacidos en un hoyo de tierra delgada y de dulce tempero".

"Esas casa de crudos afeites y colores parecían las rameras de la arquitectura de Serosca. En la calle de don Lorenzo todas las casas eran de piedras desnudas, castas y morenas".

"Dicen que es de lo que no hay; que la casa, los graneros, el lagar, las caballerizas, todo es de finca de señores nobles".

"Y don Arcadio ofreció la casona de "El Almendral", donde podía escribir con todo sosiego durante las próximas vacaciones".

"Y bastan cuatro meses para que Serosca se levante del apagamiento de su vetustez y surja toda clara, enyesada de colores".

Pannell inspirat en la novel·la *El abuelo del rey* de Gabriel Miró

“DE LA MARIOLA ALS PLANS”

PROJECTE DIDÀCTIC MULTIDISCIPLINAR

Chelo Pascual
Salvador Sellés

I. Educació en valors. Marc de referència del projecte “De la Mariola als Plans”

El segle XXI s'enceta, amb una problemàtica heretada de les polítiques deficientes que durant segles, la part de la societat que podríem qualificar de desenrotllada i a la qual pertanyem, ha estat aplicant irreflexivament en el món, guiada per la consecució de fins que pareixien profitosos a curt termini, per als interessos econòmics o d'expansió dels països que en el seu moment les van aplicar però, que han resultat catastròfiques a llarg termini i són la causa directa dels mals que en l'actualitat patix la humanitat.

Clars exemples són: la crisi desencadenada per la manca de combustibles fòssils, que pareix estar darrere de la majoria dels conflictes bèl·lics actuals; la pobresa d'un ampli sector de la població mundial; les desigualtats existents en el marc de la legalitat vigent de molts països per raó de sexe i la discriminació racial que en alguns països ha portat a perpetrar verdaderes massacres.

Un altre dels majors problemes a què ha d'enfrontar-se la comunitat mundial, és la situació de deteriorament ambiental fruit de la deficient gestió i utilització dels recursos energètics, hídrics o de matèries primeres.

Totes aquestes raons ens animen a pensar que la solució d'aquests problemes, passa pel canvi de prioritats en els valors preestablits com a ideals hui en dia, canviant-los per altres més coincidents amb la pretensió de conservació del medi que ens rodeja.

L'educació dels ciutadans en estos nous valors ha de ser un objectiu prioritari. Les institucions escolars han de ser, junt amb la família, les principals garants de l'adquisició d'aquets valors. La transmissió de valors i el foment d'actituds respectuoses amb l'entorn és un dels principals objectius de l'educació i per a poder aconseguir-ho, es requereix l'aplicació de metodologies innovadores que proporcionen a l'alumne la possibilitat de posar-se en contacte amb el seu entorn ja que, no pot estimar-se allò que es desconeix.

Propiciar el contacte amb la natura, interaccionar amb ella, sentir-la i reflexionar amb l'ajuda del professor, en les aules, intercanviant les vivències i les sensacions experimentades, contrastar opinions amb la resta dels

companys i plantejar temes d'interés comú, o particular, sobre els quals iniciar la investigació, és, al nostre parer, el punt de partida per a aconseguir l'objectiu desitjat, educar en els valors de respecte i conservació del nostre entorn en particular i del planeta en general.

En este marc de referència és on encaixa una experiència com el que ara intentem descriure: *Investigació i Recuperació d'una Via Pecuària d'Alcoi*. “De la Mariola als Plans”.

II. L'article de la revista Eines

Fa uns mesos, l'equip de redacció de la revista EINES ens va suggerir la idea d'escriure un article per a la revista amb la finalitat de comptar i deixar constància de l'experiència duta a terme, durant el curs 2007-2008, per un grup de professors i d'alumnes de l'Institut Pare Vitòria, als que m'atreveria a qualificar d'entusiastes, que amb el finançament de la CAM i amb la col·laboració i el suport de l'equip directiu, ens llançarem a aquesta aventura que ens va reportar moltes satisfaccions, no exemptes de sacrificis, a tots els que vam tindre la sort de participar-hi.

No ens sembla tasca fàcil descriure en unes poques pàgines, un treball que va ocupar durant més de sis mesos a una desena de professors i a més d'un centenar d'alumnes. Que es va recopilar en una memòria de noranta-sis folis, en dos llibrets de descripció de la Via amb nou i dèsset folis respectivament i conté al voltant de sis-centes fotografies, diverses hores de vídeo i més de trenta memòries de treballs de grup, per no comptar amb l'elaboració de la maqueta gegant de la via pecuària o dels quinze pòsters que componen l'exposició final del treball. Malgrat tot això, farem un esforç per aconseguir una descripció tan fidel com es puga.

III. L'Experiència Educativa “De la Mariola als Plans”. Un projecte multidisciplinari

L'experiència es va iniciar el 10 de desembre 2007, dia mundial dels Drets Humans. El dia 5 de juny de 2008, dia mundial del Medi Ambient, finalitzàrem la primera etapa del projecte d'investigació i recuperació de la Via Pecuària d'Alcoi, coneguda en els llibres com “La Canyada del Collado de Zapata” i que les persones d'aquest Institut coneixem com la Via Pecuària “de la Mariola als Plans”, nom que pensem resumix, més familiarment per a l'alcoià actual, el recorregut d'aquesta canyada que per a nosaltres, ha passat de ser una senda pràcticament desconeguda, a ser una ruta familiar i apreciada per tots els que d'alguna manera hem participat en aquest projecte.

Per a qualsevol alcoià, el títol del projecte: “De la Mariola als Plans”, suggereix, sense cap dubte una ruta entre dos paratges naturals del nostre entorn coneguts i molt apreciats. Però, cabria preguntar-se si existeix en el present, una ruta coneguda i transitable entre ambdós llocs, i, de ser així, qui la utilitza o qui la utilitzava i amb quin motiu.

Creiem que la singularitat d'aquesta proposta, no és precisament el tema triat com a objecte d'investigació, sinó el fet de ser un treball multidisciplinari, que permet l'estudi de la Via Pecuària des de distints àmbits del coneixement.

El punt de partida del projecte ens situa en la recopilació i anàlisi de bibliografia i docu-

Portada del treball premiat

mentació sobre el tema. A eixe respecte, consultarem i recopilarem la classificació de les Vies Pecuàries del terme d’Alcoi de 1913, el decret pel qual s’establixen les normes complementàries per a l’aplicació del Real-decret de 5 de juny de 1924, sobre règim de vies pecuàries, que deroga el reglament anterior de 13 d’agost de 1882, el projecte de classificació actual de les Vies Pecuàries (Ilei 30/1992 de 26 de novembre), els plans d’emplaçament de les mateixes, realitzats en Alacant a 12 de desembre de 1991, per la Secció Tècnica de la Unitat Forestal d’Alacant, dependent de la Conselleria d’Agricultura i Pesca de la Generalitat Valenciana i la Classificació descrita en el DOG de l’11 del maig de 1993 .

Per a prendre consciència del que és una Via Pecuària, es pot llegir amb deteniment la llei de 1924 (RD 5/ junio/1924) i en concret els seus primers articles, en els què es definix amb detall, les característiques i la classificació de les mateixes, que a continuació transcrivim:

ARTICULO 1º. Las vías pecuarias son bienes de dominio público y están destinadas al tránsito de los ganados. En tal concepto, no serán susceptibles de prescripción y no podrá alegarse para su apropiación el mayor o menor tiempo que hayan sido ocupadas, ni en ningún caso podrán legitimarse las usurpaciones de que sean objeto. Corresponde a la Administración el restablecimiento y reivindicación de las vías pecuarias usurpadas cualquiera que sea la fecha de su ocupación, salvo los casos en que se haya legitimado conforme a las leyes, el derecho adquirido haciéndose la adquisición irreivindicable.

“De la Mariola als Plans”

ARTICULO 2º. Se procederá a la clasificación, por provincias, de las vías pecuarias innecesarias.

Las primeras continuarán bajo la custodia de la Asociación General de Ganaderos, destinadas al servicio de la ganadería, y las segundas serán enajenadas.

ARTICULO 3º. La anchura de las vías pecuarias es la siguiente: cañadas 75 metros 22 centímetros, equivalente a 90 varas; cordeles 37 metros 61 centímetro, equivalentes a 45 varas; veredas, 20 metros: 89 centímetros equivalentes a 25 varas.

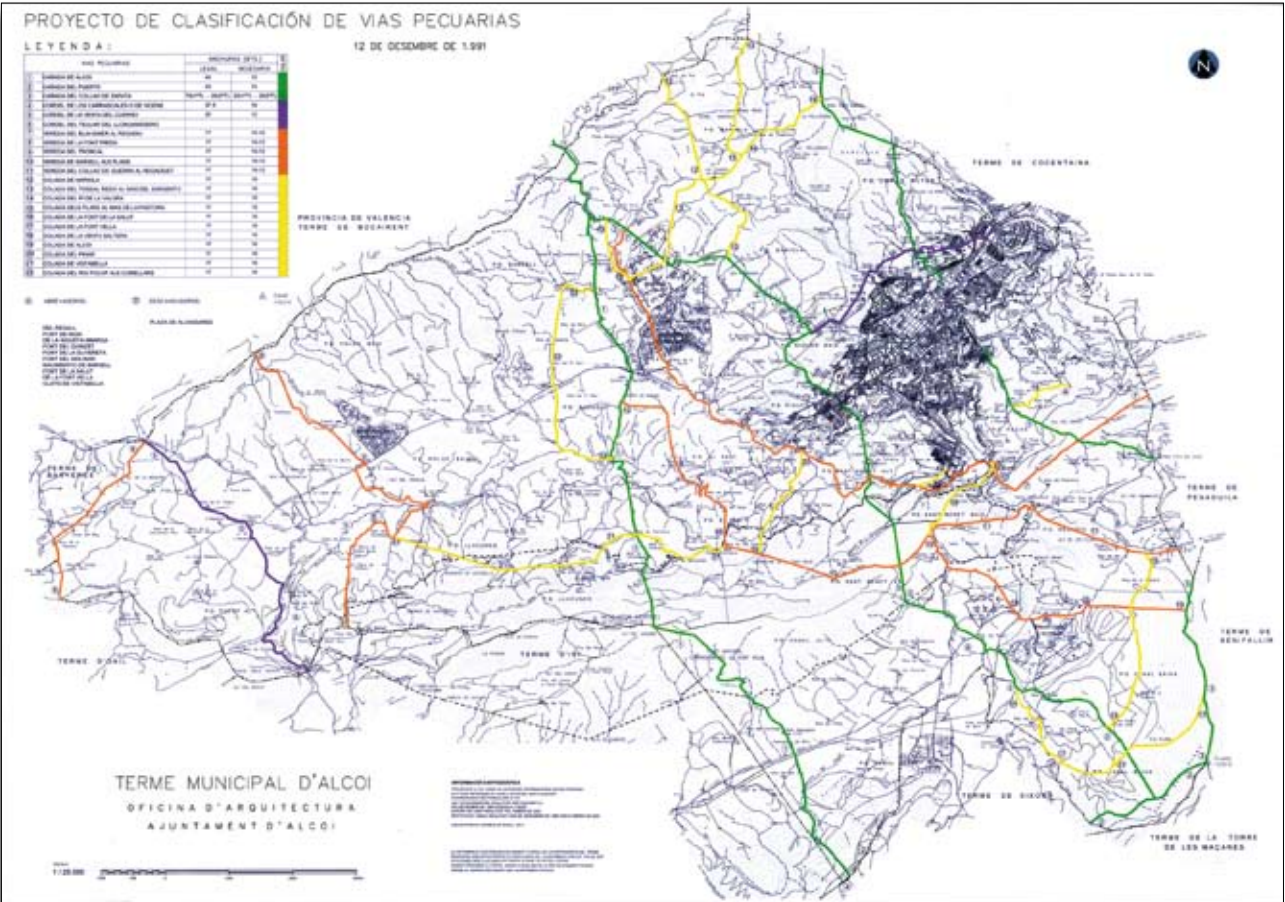
La anchura de las coladas y la extensión de los descansaderos y abrevaderos será la que resulte de los antecedentes que en cada caso existan; pero en ninguno podrán las primeras ser de mayor anchura que las señaladas para los cordeles y veredas.

ART. 4º. Para la clasificación, demarcación y deslinde de las vías pecuarias, el Ministerio de Fomento designará los ingenieros agrónomos y peritos agrícolas que, según propuesta de la Asociación General de Ganaderos, sean necesarios; este personal prestará sus servicios con arreglo a las instrucciones que al efecto reciba de la Asociación General de Ganaderos.

ART. 5º. La clasificación, dentro de cada provincia, se practicará por términos municipales, oyendo al Ayuntamiento y junta Local de Ganaderos respectivos.

Cal prestar atenció a paraules com ara “classificació” i “delimitació”, ja que encara que un terreny està classificat com a Via Pecuària, en cas de conflicte, aquesta classificació no bastaria per a arbitrar un plet, sinó que hauria de procedir-se a la delimitació de la zona afectada i açò suposa intervenció judicial. A més cal tindre en compte que també hi cap la possibilitat que el propietari d'un terreny pel qual passe una via pecuària presente la sol·licitud d'un traçat alternatiu a la Via i que siga acceptat. Hem recopilat alguna informació al respecte, sobre demandes semblants realitzades tant a principis del segle XX, com en èpoques recents.

La impossibilitat de conèixer l'estat judicial de classificació o de delimitació de la Via que ens ocupa implicava partir de la hipòtesi que el seu traçat és el que s'indica en pla d'emplaçament citat anteriorment, que data de 1991 i que detallarem més avant, juntament amb la classificació realitzada al maig de 1993, ja que, és una de les premisses del treball que estem intentant descriure.

Per ara sols nomenarem que segons l'escrit de 12 de decembre de 1991 del Departament d'Ingenieria Forestal d'Alacant:

“La Canyada del Collado de Zapata tiene una longitud aproximada de 13.100 m. En su anchura legal se distinguen dos tramos: el primero, que comprende desde el M-3 al M-4 del partitérminos con Cocentaina, tiene 75 m; el segundo, el resto de su trazado, tiene 20 m. Para ambos tramos, se considera como necesaria una anchura de 20 m”.

IV. Professors i grups d'alumnes implicats en la experiència

El Projecte es va presentar a la CAM amb el títol, **“Investigació i estudi interdisciplinari d'una via pecuària, reconstrucció i divulgació de l'itinerari: “De la Mariola als Plans”**, en la modalitat d'ajudes “Jovenes Investigadores”

Els professors, àrees i nivells d'ensenyament implicats foren els següents:

1r cicle d'ESO

- Vicent Romans Noguera
 - Mercedes Major Payá
 - Pilar Ferre Doménech
- Ciències Socials
Matemàtiques
Ciències Naturals

2n cicle d'ESO i BATXILLERAT

- Enrique Ferre Cremades
 - Francesc Cunyat i Plana
 - Mª Consuelo Pascual Monerris
 - Salvador Sellés Juan
 - Assumpta Antúnez Roca
 - Jordi Botella Miró
 - Pilar Gomis Martí
- Biòloga i Geologia
Física i Química
Física i Química
Dibuix
Educació Física
Valencià
Castellà

Els Grups implicats foren els de 1r, 2n, 3r i 4t d'ESO, i alumnes de Ciències de 1r i 2n de Batxillerat.

“De la Mariola als Plans”

V. Descripció de la Via Pecuària del Collado Zapata

Com hem citat abans, en el DOGV de 11/05/1993 es va publicar el projecte de classificació de les vies pecuàries a càrrec de la Unitat Forestal d'Alacant, classificant-les en canyades, senderes i cordells, de les quals, vint-i-dos d'elles transitaven pel terme municipal d'Alcoi. Quasi totes aquestes rutes són avui desconegudes per a la majoria dels habitants d'Alcoi i comarca. També apareix una descripció detallada del recorregut a seguir, el nom adjudicat a cadascuna i un plànol d'ubicació de les mateixes. A l'observar els seus recorreguts sobre un plànol de situació es comprova que presenten punts de confluència i que seguint una d'elles es pot enllaçar de vegades amb dos o tres rutes diferents.

La ruta “**De la Mariola als Plans**”, sense coincidir per complet amb cap de les senderes i canyades oficials descrites en la publicació, inclou trams de quatre o cinc d'elles. La primera hipòtesi de treball suposava que la ruta en qüestió, coincidiria amb una canyada anterior a l'ordenació de l'esmentat projecte de classificació.

CAÑADA. *que desde el término de Cocentaina entra en éste término, por el collado de Zapata, pasa por el monte la Mola, heredades denominadas “Serelles” “Caseta de D. Santiago Miró” “Torre del Ciego”, por las fábricas “Candela” “Tramusol” “Realet de Cansalá”, cruza la carretera de Játiva por debajo del puente llamado de la Pechina por “Clot del Tío Hermano” en cuya casa hay una fuente que es abrevadero; pasa por el puente de Algezares, a cuya salida hay una plazuela que es descansadero, pasa por la casa del “Tío Pepe de Gormach” fábricas de Anselmo y Espinós, al Tosal por la pared del Tirador casas del “Mosén Chordi”, “Falcó” “Pago de Mataix” por entre el “Pago de Asensi” y “Mas Roch” collado “Les creuetes”, fincas “Foya de Merita” “Jaime”, “Vicari”, “Torretes”, “Paso de Puchergues” y “Regadío” donde hay un abrevadero por la finca “La Pastora” Monte els Plans entra en el término de Torremanzanas. (DOGV 11/05/1993)*

Portada del treball premiat

VI. Objectius Generals del projecte

Els objectius que es plantejarem en la fase de projecte de recuperació de la Via Pecuària “de la Mariola als Plans” són els que a continuació es detallen i que foren formulats com un intent d'adaptar els objectius que figuren en el currículum de l'Educació Secundària, en les àrees implicades en el projecte, a les activitats que es pogueren desenrotllar en l'experiència d'innovació didàctica que es pretenia.

Sens dubte, són molts els motius que van justificar la realització del projecte; per un costat ens va paréixer temptadora l'oportunitat d'utilitzar com a instrument didàctic un projecte innovador que permetera apropar a l'alumne al coneixement del seu entorn més immediat, incidint al mateix temps, en aspectes històrics, socioculturals i mediambientals utilitzant la metodologia científica per a introduir els alumnes de ple en tasques d'investigació, fent-los part activa de la construcció dels seus coneixements. A més ens brindava l'oportunitat d'introduir-ho com a ele-

Portada del treball premiat

ment dinamitzador del centre, ja que suposava la implicació d'un gran nombre de professors, de diferents àrees del coneixement, així com d'un elevat nombre d'alumnes de distints nivells que durant diversos mesos compartirien experiències i treball.

També pareixia atractiva la idea de recuperar, per a la ciutadania, una ruta ambiental, potser desconeguda per a molts dels habitants d'aquestes comarques; es tractava d'aportar el nostre granet de sorra al foment del turisme rural de la zona, sense oblidar la conveniència de realitzar treballs de divulgació científica i cultural com a complement de la nostra llavor docent.

Els objectius generals que l'alumnat implicat en el projecte podria assolir ens semblaven innumerable i inescotables. En les primeres reunions de l'equip de treball, les aportacions dels professors participants en l'experiència foren tan variades i interessants, que de sobte ens adonarem de la necessitat d'ordenar-les delimitant prioritats. Es tractava de proposar cada objectiu pretés junt amb les activitats i mètodes que farien possible la seua consecució, sempre oberts a la possibilitat d'afegir altres que sorgiren a mesura que avançara l'experiència.

Intentarem enumerar-los seguint un orde de prioritats, que no sempre es correspon amb la

Portada del treball premiat

importància relativa dels mateixos. Tots ells són importants en si mateixos o com a instrument que facilitarà la consecució d'altres que sí ho són.

Es perseguia que l'alumne aprofundira en el coneixement del seu entorn. Compranguera i coneguera l'interés que les tasques de camp tenen en la construcció del coneixement

ment, així com la importància de la utilització del mètode científic per a analitzar situacions quotidianes, les seues causes i els seus efectes, de manera que tot això els ajudara a assimilar amb facilitat conceptes relacionats amb les disciplines pròpies del seu nivell acadèmic que, d'alguna forma, estigueren vinculades a les activitats que es realitzaren en la ruta.

Una altra prioritat era que els alumnes experimentaren l'efectivitat del treball en equip, apreciand i valorant per igual les diferents tasques que es desenvolupen en qualsevol equip humà de treball; la importància de compartir coneixements per a poder conèixer cada aspecte en el seu conjunt, i amb això, que descobriren la utilitat de la interdisciplinarietat.

Resultava primordial ajudar-los a descobrir la importància de l'aprofitament dels recursos naturals més pròxims, enfront d'altres que no ho són, com a peça clau en la consecució del desenvolupament sostenible.

Apreciar el Patrimoni Natural i Cultural del seu entorn i valorar les activitats que es realitzen a l'aire lliure, com un dret i una necessitat del ser humà, que li reporta benestar i comunió amb la natura, era un altre dels reptes que ens marcàvem aconseguir. Només des del contacte amb la natura es pot adquirir consciència de la importància del seu estudi i conservació.

Es pretenia dinamitzar la vida social i cultural de la localitat i de la comarca, implicar i fer partícips als pares en el procés educatiu dels seus fills integrant, al mateix temps, a l'alumnat nouvingut i als immigrants. En resum aprofundir en els objectius que com “Centre UNESCO” fa anys ens hem compromés dur a terme.

Per tractar-se d'un projecte multidisciplinari els objectius específics podrien al seu torn classificar-se per àrees.

En l'àrea de “*Ciències Socials*”, Vicent Romain pretenia que els alumnes arribaren a conèixer les cultures assentades en el territori i les restes arqueològiques de la zona, per la qual cosa es feia necessari investigar en les publicacions que en els arxius hi havia sobre el tema. Les conclusions de la investigació ens conduïren

a la comprensió d'aspectes tan variats com el coneixement dels interessos econòmics en la zona a través del temps, la importància que l'existència d'aigua té en els assentaments humans i en l'evolució del sector agrícola en la zona, o l'estudi dels diferents tipus de construccions existents en la via (fortificacions, masos, ermites, vivendes, etc.), així com la quantitat de les mateixes i el seu estat actual de conservació.

L'adquisició de coneixements de topografia i la comprensió de les tècniques per a la confecció de mapes o de les tècniques fotogràfiques ens ajudarien a registrar les troballes de la investigació i a confeccionar les conclusions de l'estudi.

El coneixement de la cultura popular seria un altre aspecte que en esta àrea es va considerar prioritari,

L'àrea de “*Ciències Naturals*”, Biologia i Geologia, és amb diferència, la més afí al projecte que ens ocupa. Partim de la idea que la Comunitat Valenciana posseeix en l'actualitat unes característiques biogeogràfiques i paleontològiques que la convertixen en una de les regions amb major riquesa ecològica de la Península Ibèrica i la conformen com un dels principals nuclis de biodiversitats de l'Europa comunitària.

Existixen més de tres mil espècies de plantes vasculars catalogades. És la segona regió botànica més important de la Península Ibèrica (només superada per Andalusia). Es coneixen més de 350 endemismes de flora vascular (aproximadament 12% del total d'espècies), dels que 60 són exclusius de la Comunitat Valenciana a nivell mundial (xifra superior per exemple a la de tota Alemanya).

A més hui en dia és decisiu informar i formar sobre tema relacionats amb el medi ambient tal com ho planteja el Programa de la iniciativa LEADER + de la Comunitat Valenciana 2000-2006.

Entre els objectius que ens marcaren obtindre Quique Ferre i Pilar Ferre, professors de l'àrea, podríem citar: La determinació dels principals ecosistemes de la ruta, la comprensió dels aspectes geoclimàtics dels ecosistemes trobats i el coneixement de les característiques de les plantes de la zona, aspectes, tots ells, que ens ajudarien a reconèixer les principals zones i comunitats vegetals de l'ecosistema de muntanya, de l'ecosistema de les planes i del de cultius i nitròfila.

Conèixer les característiques pròpies del regne vegetal i la seua classificació i aprendre els passos necessaris per a fer una classificació de plantes així com poder descriure les parts de la flor i la forma i funció en la reproducció de la planta.

Per a aconseguir tots aquestos objectius ens va paréixer imprescindible que els alumnes manejaren amb soltesa les tècniques fotogràfiques i informàtiques, que inclourien la realització d'una col·lecció fotogràfica de les espècies animals trobades i la confecció de dibuixos, cartells i panells expositors, així com la confecció de presentacions en Power Point dels treballs realitzats.

Un últim objectiu marcat en l'àrea consistia a avaluar la influència humana en els ecosistemes estudiats.

Proposar objectius específics en altres àrees com a Física i Química o Matemàtiques ens resultava molt novedós i ens presentava un repte per a la nostra imaginació, ja que aquestes àrees i el coneixement de la via

“De la Mariola als Plans”

Portada del treball premiat

no estan tan íntimament lligades entre si com ho estan les dos àrees anteriorment esmentades.

Quant a l'àrea de *Física i Química*, Francesc Cunyat i Consuelo Pascual preteníem que els alumnes aconseguiren dominar tècniques i simbologia de senyalització, localització i orientació utilitzant instruments (brúixoles, GPS, baròmetres, altímetres, mapes, etc.) amb base científica.

La comprensió de la importància que els intercanvis energètics entre els sistemes materials tenen en els canvis que experimenten aquests sistemes, l'anàlisi dels fenòmens lluminosos o acústics utilitzant la ruta com a laboratori, el coneixement dels fenòmens elèctrics i magnètics per a demostrar l'existència de camps elèctrics i magnètics naturals, i la comprovació que els canvis en l'aspecte de l'entorn i les seues conseqüències estan

íntimament units a fenòmens químics, foren, entre altres, els èxits que ens proposàvem amb l'experiència.

Dominar algunes tècniques de muntatge d'experiències, recopilació de dades i anàlisi de resultats, utilitzant la metodologia científica i fer servir les tècniques audiovisuals i les aplicacions informàtiques per a l'elaboració dels treballs reforçaria i completaria els objectius. Sense oblidar el fet de fomentar actituds de respecte i conservació de la natura.

L'àrea de *Matemàtiques*, pel seu caràcter instrumental, constituïa, en si mateixa, una eina molt útil per a abordar les investigacions de qualsevol de les restants àrees, tant en el segon cicle d'ESO com en el Batxillerat. No

Portada del treball premiat

obstant, en particular amb els alumnes del primer cicle, Mercedes Mayor va intentar que els seus alumnes dominaren els mètodes de mesurament de longituds i càlcul de superfícies i volums senzills, utilitzant els nombres enters i les unitats de mesura actuals i les pròpies dels llauradors o pastors que habitaven la ruta en temps passats.

Altres aspectes que ens van semblar interessants en aquesta àrea foren les tècniques bàsiques de senyalització i localització, així com, l'aplicació de mètodes matemàtics en el medicació de les temperatures.

Salvador Selles va ser el professor responsable de l'àrea d'*Expressió Gràfica i Plàstica* i va suposar una contribució decisiva en els èxits dels objectius de la resta d'àrees ja que es plantejava com a objectius que els seus alumnes foren capaços de realitzar il·lustracions de caràcter tècnic i artístic relacionats amb la ruta, utilitzant els recursos de disseny gràfic, manual i per ordinador, confeccionar panells explicatius

de les rutes i els mapes dels itineraris que s'anaven a realitzar.

Un altre dels treballs, tal vegada el més important, consistia a filtrar, interpretar i donar forma a les dades capturades amb el GPS amb distintes finalitats, entre elles, la confecció de les gràfiques amb les corbes de nivell així com conèixer i utilitzar les tècniques en el retoc de les imatges fotogràfiques i confeccionar presentacions multimèdia, autoexecutables, en format DVD.

Entrar en contacte amb la natura i treballar la resistència i la força, coneixent la canyada a través de l'esport i de les activitats d'orientació foren els objectius que es va plantejar Asumpta Antúnez des del Departament d'*Educació Física*.

Un aspecte innovador, interessant i de gran encert va estar a lligar la via pecuària a l'estudi de l'obra literària de Gabriel Miró. L'autor va passar períodes vacacionals de la seua vida en un dels masos de la ruta, coincidència que la professora de Llengua Castellana, Pilar Gomis, va aprofitar per a iniciar els alumnes en el coneixement i l'elaboració dels treballs de recensió i investigació, introduint-los en el coneixement de la personalitat humana i literària de Gabriel Miró, despertant en ells la consciència del compromís que assumien com a investigadors, conservadors i transmissors del patrimoni cultural comú. La investigació seriosa i precisa, la naturalesa com a font directa d'inspiració artística i d'importància fonamental en la literatura de Miró, el matrimoni perfecte entre la bellesa de l'entorn alcoià i la sensibilitat i capacitat expressiva de Miró per a captar-la i reflectir-la, i, aproximar als alumnes a la mirada de Sigüenza, permetent que contemplen la realitat amb els ulls del personatge de l'obra, foren els objectius específics que van caracteritzar aquesta àrea del coneixement.

Si l'àrea de Llengua Castellana suposava un vincle entre la ruta i Miró, la de Valencià ens va permetre vincular-la a les narracions de Jordi Valor i Serra, del llibre "Històries casolanes" ("El ramat de Goriet", "Negra cobdícia", "La masera del Romà"), conèixer "l'imatginari" de l'autor i distingir el món rural del món urbà, fent servir tota

“De la Mariola als Plans”

Portada del treball premiat

aquesta tasca per a aproximar als alumnes nouvinguts, a l'entorn d'Alcoi, eren alguns dels objectius formulats per el responsable d'àrea Jordi Botella.. Entre les activitats d'investigació ens va paréixer interessant la realització d'entrevistes amb els familiars de Jordi Valor i la recerca dels seus orígens en els masos de “Gormag” i de “el Romà”.

VIII. Treballar en equip

El fet de ser un projecte de caràcter “obert” ens permetria en tot moment augmentar els objectius, els continguts o els participants en funció de les necessitats o situacions que pogueren sorgir.

El treball en equip i el repartiment equitatiu de responsabilitats, tant en el que es referix al professorat com als grups de treball dels alumnes, pensem que va resultar un dels majors encerts del projecte. En principi es va triar un professor coordinador de projecte i tres professors responsables que s'encarregarien d'organitzar el treball dels diferents nivells educatius implicats (primer i segon cicle de l'ESO i batxillerat), a més cada àrea seria coordinada per un professor responsable d'àrea.

Quant als grups de treball dels alumnes; cada professor responsable d'àrea va distribuir el seu grup d'alumnes en diferents equips de treball, variables en número, segons les necessitats de la tasca assignada. En el repartiment de tasques sempre es va tindre en compte la motivació i els interessos dels alumnes i cada equip va comptar amb un portaveu triat entre els seus membres.

Utilitzar la Metodologia Constructivista en què l'alumne és el subjecte actiu del procés d'ensenyament-aprenentatge i en el què el professor tutela el procés d'aprenentatge, afavorint situacions motivadores per solucionar els problemes que se li plantegen ; així com la utilització d'un protocol comú d'actuació per a tots els grups participants en el projecte, garantiria la uniformitat i fiabilitat de les conclusions del treball.

El seguiment, revisió i avaluació periòdica del treball realitzat ens van facilitar l'elaboració i presentació de memòries, i finalment, l'exposició i divulgació de les mateixes.

IX. Desenvolupament del treball.
Pla d'actuació

La nostra primera tasca va consistir en l'elaboració d'un qüestionari inicial que es va passar a l'alumnat amb la finalitat de extraure informació dels coneixements previs que els alumnes posseïen sobre l'existència i funció d'una via pecuària i indagar quins eren els interessos particulars de cada alumne, així com la seua motivació per alguna tasca concreta del projecte; tot això abans de realitzar la nostra primera eixida.

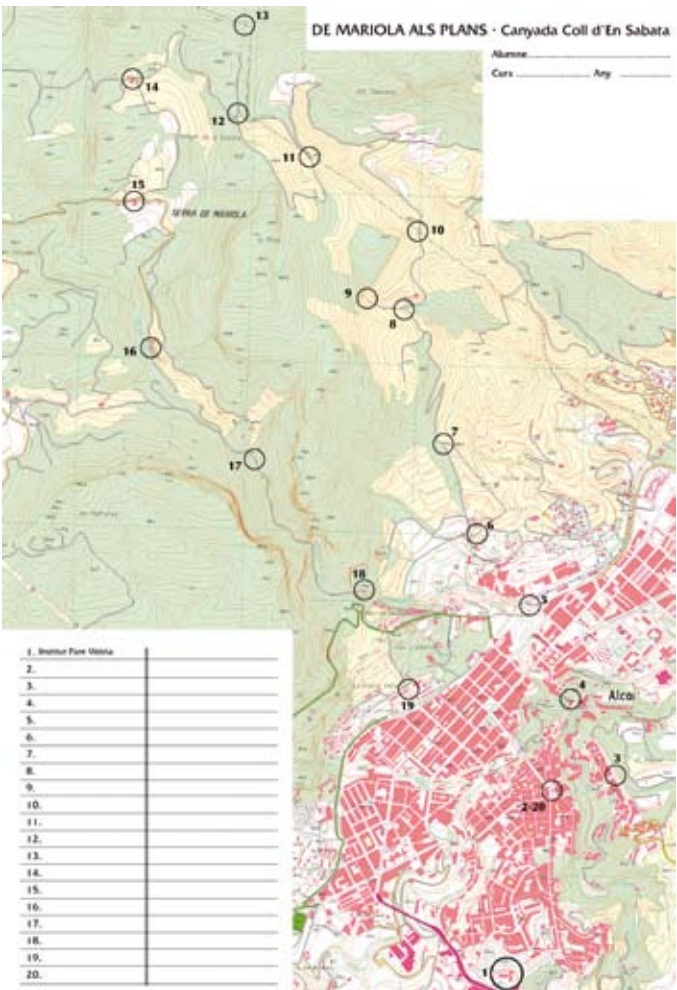
També se'ls va proporcionar als alumnes nocions sobre la utilitat de les vies pecuàries i la seua protecció legal, l'itinerari de la via pecuària objecte d'estudi i la situació en un mapa d'Alcoi i contornada.

El pla d'actuació va incloure un primer reconeixement de la canyada, el 17 de gener del 2008, a peu i amb la totalitat dels alumnes i professors implicats, que ens va permetre familiaritzar-nos amb ella i realitzar les primeres experiències. Per a preparar l'eixida es va creure convenient l'elaboració d'un quadern de camp en què els alumnes pogueren reconèixer el lloc per on caminaven i situar-lo en un mapa. El quadern consistia en un mapa amb simbologia cartogràfica, amb els llocs interessants del recorregut degudament numerats i amb espai en blanc perquè l'alumne identificara el número amb el nom. Quant a l'equip material utilitzat, es componia de dos càmeres de vídeo, diverses càmeres fotogràfiques, tauler de cartó o laminat de fusta que possibilitara l'escriptura, planol de situació i llapis de colors.

IX. 1 Primera eixida

El primer tram que es van plantejar recórrer és el que tot de seguit es descriu:

Entra en el casco urbano de Alcoi por la “Calle Penáuila”. Avanza por la “Avenida del

Portada del treball premiat

Viaducte”, Calles “Tossal” y “Tossal dels Molins”. Bordea luego el “Río Molinar”, por su margen derecha, abandonando la última calle citada, para seguir entre el río y unas fábricas. Al llegar a la “Fábrica de Peralta”, vadea el “Río Serpis” y entra en el “Antiguo Camino de La Vila”. Continúa por la “Calle Alcassares” y llega a 1a plaza del mismo nombre, que es descansadero de ganado, con una superficie aproximada de 1.700 m².

Cruza luego el “Puente de Alcassares” y prosigue por las calles “calderón”, “Caramanxell”, “Escorxadors”, “Mossen Vicent Albors”, “Gabriel Miró” y “deis Talecons”, llegando de esta forma al “camino de Serelles” y “Puente del Ferrocarril”.

Continúa por el camino anterior, pasando entre fábricas; deja las Casas “de Torre Botana” y “Torre del Sego” a su derecha. Por la era de las mencionadas torres cruza el “Cordel del Teular del Llangonissero”.

Abandona 1a pista nueva por la izquierda, para avanzar por el antiguo camino, con dirección N-NO. Deja a su izquierda la “Torre de Petillo” y a su derecha la “Casa de Don Miguel Abad”.

Más adelante cruzará la pista en tres ocasiones; poco más arriba del último cruce, enlaza con la pista y avanza por ella un tramo. Pasado éste, vuelve a dejarla por la derecha, para volver a cogerla a la altura del “Mas de Serelles”. En este último tramo cruza un afluente del “Barranco del Fondo”.

Prosigue por la mencionada pista hasta llegar al partitèrminos con Cocentaina, al llegar al cual encontramos un mojón de piedra seca a la izquierda. Toma ahora dirección N-E y asciende por la divisoria de términos, en área de monte, mitad a cada lado. Más adelante, avanzará un corto tramo por la pista que viene del “Mas de La Mola” (Cocentaina).

Continúa por el partitèrminos, cruza la pista anterior y llega al “Collado de Zapata”, lo supera y desciende como viene. Le accede por su izquierda la “Colada del Pí de La Valora”). Seguidamente llega a un cruce de caminos, en el que coge el que sigue el partitèrminos. Finaliza al girar la línea mojonera a la izquierda por penetrar en Cocentaina.

*Descripció de les vies pecuaries de la Generalitat Valenciana
Conselleria d'Agricultura i pesca.*

Alacant, 12 de desembre de 1991

El reconeixement de la Via amb els alumnes fou un èxit i tots ells van confeccionar l'apartat didàctic del pla que se'ls va facilitar, consignant els noms dels llocs interessants de la Via. Van recopilar un reportatge fotogràfic amb centenars de fotografies relacionades amb l'aspecte físic de la ruta, la seua vegetació, les fonts d'energia trobades en el transcurs del recorregut, edificacions, rius, plantes, indústries, erosió del sòl, contaminació, impacte ambiental, etc.. En aquesta primera eixida no es prengueren mostres d'aigües o sòls, però si que es registraren les primeres dades de pressió i altitud en funció de la distància.

L'endemà es va facilitar als alumnes els mitjans informàtics adequats per a procedir a l'arxiu i classificació de les imatges preses el dia anterior, ja que és important realitzar aquestes tasques com més prompte millor perquè

Portada del treball premiat

quan els records estan frescos el treball és més senzill.

Una setmana més tard, es va elaborar un calendari que almenys comprenia les activitats que anaren a realitzar-se en els tres mesos següents. En cada reunió s'acordava la data de la pròxima que ens permetria analitzar i avaluar el desenvolupament del projecte i passar a la següent fase del mateix.

IX.2. Segon tram de la Via

Durant el mes de febrer i coincidint amb la Setmana Cultural del centre es va realitzar el segon tram de la Via Pecuària, el dijous 21 de febrer. Un autobús va vindre a buscar-nos a l'Institut i ens va traslladar fins al port de Benifallim, des d'on iniciarem la pujada “als Plans”, què fou el nostre punt inicial de partida. El recorregut era el següent:

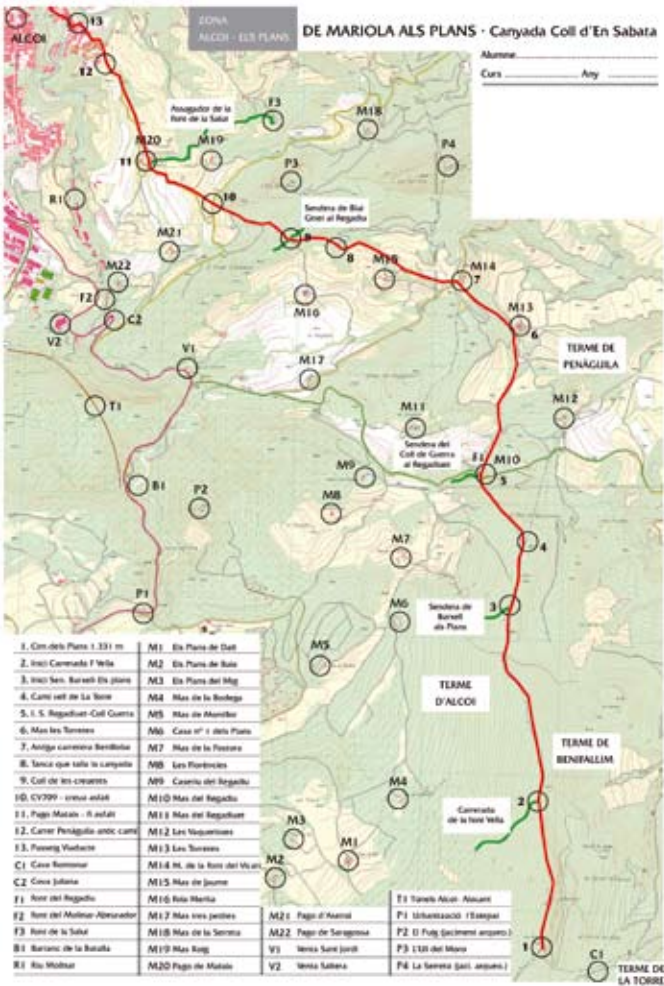
Comienza su trazado por este término municipal en el “collado de la Canaleta”, en el M-3T con los de Torremanzanas y Benifallim. En este mojón se le une por su izquierda un ramal de la “Cañada del Puerto”. Adopta dirección N y avanza, delimitada por su derecha por la divisoria de términos entre Benifallim y Alcoi, por terrenos de la “Colonia dels Plans” y de la sierra del mismo nombre.

Cuando la cresta de la sierra se va transformando en loma, 1a vía pecuaria toma como eje la linde de términos. Se le une ahora, por la izquierda, la “Colada de La Font Vella”. Sigue por entre ambos términos hasta llegar al “Collado de La Pastora” o “Bancal de La Mare de Deu”, en donde se le une por la izquierda la “Vereda de Barxell als Plans”.

Continúa de la misma forma hasta llegar al “camino de Torremanzanas”, momento en que se interna en su totalidad dentro de Alcoi. Prosigue ladera abajo, pasando por los restos de un antiguo horno de cal, ubicado en su interior. Pasa por un reguerón, que divide el monte, y un campo de la “Heredad el Regadiu”. Dicho reguerón es el lindero izquierdo.

Abandona este término municipal para entrar en el de Penàguila. Sigue por éste un tramo, en el que pasa por la “Fuente del Regadiu”.

Entra de nuevo en Alcoi por el “Mas del Vicari”. Cruza la “Antigua Carretera de Benilloba” y avanza por el “Antiguo Camino de Alcoi a Penàguila”,

Portada del treball premiat

que le servirá de eje hasta el “Collado de Les Creuetes”, donde cruza la “Vereda de Blai-Giner al Regadiu”. Quedan a esa altura, a la derecha, las “Peñas del Ull del Moro”.

Continúa como viene por tierras de “Pago de Asensi” y cruza la “Carretera C-3313” a la altura del kilómetro 44,100. Sigue por el antiguo camino, enlazando a continuación con la carretera anterior, por la que va a discurrir entre los Kms. 44,550 y 44,900 aproximadamente. Abandona la carretera por la derecha, para seguir su avance por el camino antiguo, llevando ahora la carretera muy próxima a su izquierda.

Entra nuevamente en la “Carretera C-3313” y avanza por ella entre sus Kms. 45,800 y 46,000 aproximadamente. La abandona al realizar ésta una curva, para descender hasta la siguiente curva.

Entra en el casco urbano de Alcoi por la “Calle Penàguila”. Avanza por la “Avenida del Viaducte”.

En aquest segon tram de Vía, les activitats realitzades en eixa jornada foren entre altres:

- Estudi i ubicació d'estructures geològiques
- Ubicació d'impactes ambientals
- Mapes de localització i distribució de la vegetació,
- Marcatge de la Via
- Anàlisi de la variació de la pressió atmosfèrica amb l'altitud, utilització del baròmetre, altímetre
- Recollida de mostres d'aigua i de sòls per al seu anàlisi posterior,
- Utilització del sonòmetre i elaboració d'un mapa acústic.

Aquesta segona eixida va donar lloc també a una sèrie d'experiències d'aula que venien a completar les experiències iniciades en la ruta. És impossible descriure-les amb detall, però intentarem almenys recopilar les conclusions més rellevants.

Portada del treball premiat

X.-Experiències d'aula en les àrees implicades

X.1.- Experiències de Ciències Socials. Alumnes del primer cicle d'ESO

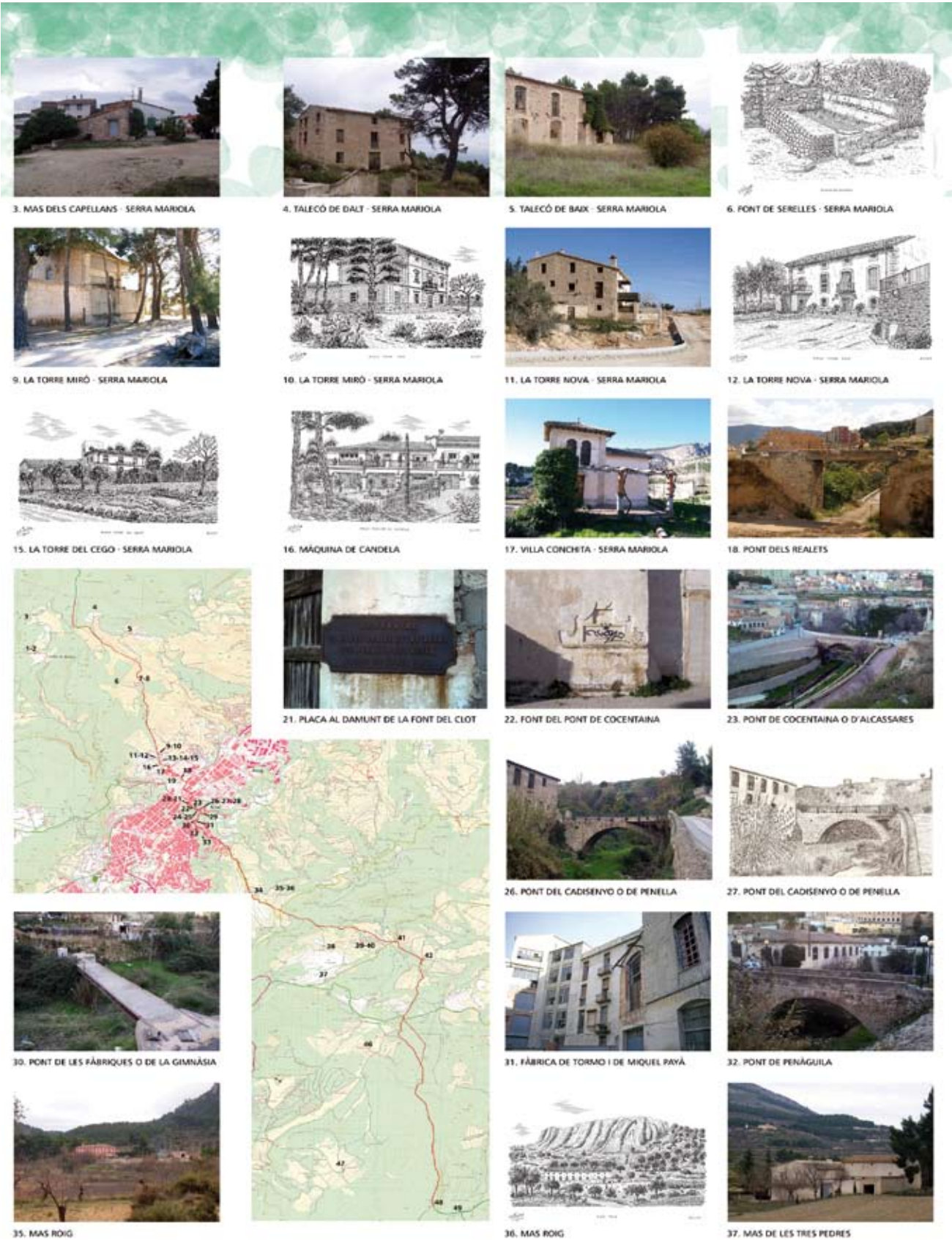
Els alumnes de 1r i 2n d'ESO, guiats pel professor: Vicent Romans van visitar el Museu arqueològic, la gerència de medi ambient i l'arxiu municipal. Per tal de buscar fonts de documentació sobre diferents temes com per exemple: el mas en l'arquitectura rural, estudi dels masos de Serelles, del Talecó de Dalt, i del Talecó de Baix., jaciments existents en la ruta, ponts, caves, séquies, món urbà industrial o la colònia dels Plans.

Una altra activitat consistia en recopilar la toponímia de la via i les rodalies i localitzar-la en els mapes. Una mostra del treball és la que s'anomena tot de seguit.

TOPONÍMIA DE LES PARTIDES DE LA VIA PECUÀRIA MARIOLA-ELS PLANS.

1. MARIOLA

L'alt de les Pedres. L'altet de les Carrasques. L'altet de Canals. El barranc de Moia. El barranc de Tassa. El barranc del Bou. El barranc del Sint. El barranc del Saladrero. El barranc dels Cocons. El barranquet de Ferri. El camí de les Pedereres. La carretera de les Casetes de Mariola. La caseta del Bunyoler. Les casetes de Mariola. El collado d'en Sabata. L'ermita de Sant Cristòfol. L'estret del Sint. Les falde de Vilaplana. La font de la Teula. La font del Pastoret. La font del Sabater. L'horteta del Pobre. Mariola. El mas d'Altamira. El mas de Blai Giner. El mas de Vilaplana. El mas del Barranc. El mas del Garrofer. El mas del Pla. El mas del Punyal. El mas dels Capellans. El mas dels Cocons. El mas Nou de Mariola. El maset del Potro. El Masot. Les Pedreres. La Pellissera.

Detall del panell "Arquitectura en la via - "De la Mariola als Plans" (100x150cm)

Pénjamo. El pla de Barberà. El pla Roig. El pla de les Codolles. Sant Cristòfol. La serra de Mariola. La Trencadura.

De 43 topònims, 7 són barrancs, 3 fonts, (10 hidrònims en total) 12 masos i 3 plans.

De la resta de les partides nomes nomenarem el títol i el nombre i el tipus de topònim:

2. COTES ALTES

Es troben 28 topònims, 7 són hidrònims, 2 masos, 3 torres i 2 pics.

3. ELS PAGOS

Dels 14 topònims 6 són pagos (del llatí pagus: llogaret, vilatge, aldea. Pago : districte agrícola, derivat pagà: camperol).

4. EL REGADIU

Dels 28 topònims 5 són hidrònims, 3 cases i 7 masos,.

5. LA CANAL BAIXA

Dels 26 topònims 2 són hidrònims, 2 casetes, 6 masos, 2 penyes i 4 plans.

També es va treballar el significat dels topònims, com per exemple:

CASERIU: Caseria: Agrupament de cases separades del nucli principal d'una població, sorgit amb una certa independència respecte a aquest.

MAS: Explotació agrària tradicional, constituïda per una casa de camp amb diverses dependències, anomenada sovint, masia que té bosc, pastures i terres de conreu adscrites.

CASETA: Casa petita, especialment destinada a alberg o recer de guardabosc, o per habitar-hi durant la temporada de certes feines.

TORRE: Casa situada fora de la ciutat o als suburbis, generalment voltada de jardí.

I altres 25 que no nomenem per no fer-ho llarg. Els van classificar i agrupar com:

RELACIONATS AMB L'OROGRAFIA

L'Alt, l'Altet, El Collado- La Collada, l'Estret, el Pla, La Serra, Cotes, La Cova, La Mola, La Penya, El Pic, El Puntal, El Racó, El Tossal, La Lloma, El Puig, La canal, El cóp, La Costera.

RELACIONATS AMB L'AIGUA.HIDRÒNIMS

El Barranc, Els Cocons, Les Codolles, Les Fonts, La Bassa, El Xorrador, El riu, El Regadiu, El Regadiuet.

RELACIONATS AMB NOMS PROPIS O COGNOMS. ANTROPÒNIMS

De Moia, Ferri, d'En Sabata, Vilaplana, Altamira, Blai Giner, Barberà, Dels fadrins, Barceló, Don Pedro, Miró, Ascensi, Mataix, Saragossa, Estanislao, Merita, Palomino, Verduna, Montllor.

RELACIONATS AMB ANIMALS

Del Bou, Del Potro, Àguiles, Llobera.

RELACIONATS AMB LA VEGETACIÓ

Garrofer, Carrasques, Florències, Estepar.

RELACIONATS AMB LA RELIGIÓ

Sant Cristòfol, Dels capellans, del Vicari, de Sant Jordi, de la Mare de Déu, del Frare.

RELACIONATS AMB FETS HISTÒRICS

De la Batalla.

RELACIONATS AMB CONSTRUCCIONS

Carretera, caseta, ermita, mas, teular, Torre, fàbriques, Pagos, caseriu, pont, urbanització.

RELACIONATS AMB ACTIVITATS INDUSTRIALS

Pedreres, La màquina de Candela, de la Mina, Teular, fàbriques del Molinar, Molinar, Bodega.

RELACIONATS AMB OFICIS

Pastoret, Saladurero, Bunyoler, Sabater, Pellissera, La Porquera, Llonganissero,

ALTRES

Faraó, Reina, Comptador,

Es va estudiar també l'etimologia de molts dels topònims però no podem incloure la totalitat dels treballs.

OBSERVACIONS

1. Conèixer la toponímia ens permet entendre millor el paisatge, la història, les activitats humanes i les diferents cultures que han ocupat el territori.

2. La partida amb més topònims és Mariola, molts d'ells referits a barrancs que defineixen el seu relleu. També és la que presenta el major nombre de masos, el que ens dona a entendre l'ocupació humana més pròxima i activa prèvia als moments actuals.

3. La partida de Pagos adquireix el seu nom pel conjunt de construccions, pagos, que té. Talment torres, només hi ha a la partida Cotes Altes així com olivars.

4. A la partida del Regadiu trobem aquest topònim usat en diferents formes i llocs: l'alt del Regadiuet, el caseriu del Regadiu, la font del Regadiu, el mas del Regadiuet, el mas del Regadiu.

X.2.-Area de Biología i Geología. Alumnes del primer cicle d'ESO

Podem diferenciar tres etapes en la realització dels treballs, en la primera etapa ens vam dedicar a l'estudi dels objectius i determinació del treball a realitzar. Primera recollida de mostres i selecció de les mateixes. Informació i estudi

dels ecosistemes vistos.

La segona etapa comprenia la delimitació dels ecosistemes estudiats en el pla de la via, l'estudi sobre el terreny dels ecosistemes de les muntanyes, ombria i solana, de les zones planes, vegetació de barranc, màquia, timoneda i estepar, i per últim de cultius, secà i regadiu, i nitròfila.

Recollida de mostres, fulls, flors, fruits...d'algunes plantes sobre les quals centrarem l'estudi. Assecat i classificació de les mostres triades (exemplars del sòl en bon estat o en algun cas de la planta); en el cas de les plantes preferiblement es prenen fotografies de cadascuna de les parts de la planta en lloc de pendre mostres amb la finalitat de respectar l'entorn.

La tercera etapa va suposar la utilització de les fotografies amb la finalitat completar les descripcions de les zones estudiades sota els aspectes relatats en els objectius. Es va buscar informació sobre les plantes trobades i fotografiades, el seu nom científic, en castellà i en valencià i es va confeccionar un treball de documentació sobre les plantes aromàtiques i medicinals de les nostres serres. Per últim es van confeccionar diversos cartells expositors i una presentació en Power-Point

Un exemple del treball seria:

(Els treballs es van escriure en castellà ja que era un requisit de la convocatòria dels premis “Jóvenes Investigadores” d'àmbit nacional.)

ECOSISTEMES DE LES PLANES

Màquia

*Coscoja, Coscoll, *Quercus coccifera*

*Lentisco, Mata, *Pistacea lentiscus*

*Cada, Càdec, *Juniperus oxycedrus*

*Espino negro, Espí negro, *Rhamnus lycyoides*

*Retama, Ginesta, Retama sphaerocarpa

estudiats.

Timoneda i estepar

*Tomillo, Timó, thymus vulgaris

*Rabo de gato, Rabet de gat, Sideritis leucantha

*Siempre viva, Helichrysum stoechas

*Romero, romer, Rosmarinus officinalis

*Salvia, Salvia, Salvia officinalis

*Thymus piperella, Pebrella,

*Arnica, Arnica, Árnica montana

*Manzanilla, Camamirla amarga, Santonina chamaecyparissus,

*Manzanilla, Camamirla dolça, Matricaria recutita

*Espliego, Espigol, Lavándula latifolia mac..

*Aliaga, argilaga. Ulex parviflorus

Barranc

*Adelfa, baladre, Nerium oleander

*Rosa canina, rosa silvestre

*Zarzal, sarsa, Rubus discolor

*Junco, jonc, Scirpus holoschaemus

*Caña, Armido donax

Aquesta es una petita mostra d'un dels ecosistemes

X.3.-Àrea de Matemàtiques. Alumnes de segon d'ESO

Treballs sobre els diferents tipus de cultius de la zona, i usos curiosos de la serra (com ara, servir de magatzem de llenya com a carboneres). Treballs amb mesures d'àrids i la seua connexió amb els instruments que es conserven en el Museu de la Ciència. Altres tipus de mesures. Mètodes de transport de mercaderies. Mesura del volum d'una cava, quantitat de neu que s'arregla

Un exemple dels treballs realitzats podria ser aquest resum de les unitats de mesura de pes i capacitat.

ARROVA. Pes de 25 lliures a 16 unces cadascuna, equivalent a 11,502 quilos. També és una mesura de líquids.

CELEMÍN. Mesura per a grans i llavors: és comunament la dotzena part d'una faneca. Un celemín és a més una mesura de capacitat per a àrids que té quatre cuartillos i equival a 4625 mil·lilitres. També és una mesura de superfície. Caixa de fusta de forma quadrada oberta per la seua banda superior. Anses disposades verticalment en dos costats oposats. Els costats s'unixen per mitjà d'acoble a cola de milà. Mesures: Alt 15 cm.; 25 x 25 cm (mesures preses exteriorment).

CUARTILLO (mesura de gra)

Caixa de fusta de forma quadrada oberta per la seua banda superior. Unió dels costats a espiga reforçada amb claus. Mesures: Alt 8,5 cm; 18 x 18 cm (mesures preses exteriorment)

MEDIO CUARTILLO (mesura de gra)

Caixa de fusta de forma quadrada oberta per la

part superior. La unió dels costats és a espiga reforçada amb claus. Mesures : Alt 6,5 cm; 15 x 15 cm (mesures preses exteriorment).

FANECA Mesura d'àrids, com a grans, llegums, etc., que fa 12 mesurons. Una faneca és a més una mesura de capacitat per a àrids que equival a uns 55,5 litres aproximadament. També és una mesura de superfície.

QUARTILLA (Mesura de gra). Quarta part d'una faneca
Espècie de caixa de fusta de forma rectangular oberta per la seua banda superior, amb un dels seus costats menors oblic, que servia per a mesurar el gra. Ansa de secció circular en el costat menor oposat a l'oblic. Unió de costats amb acobles de cua de milà. Peces metàl·liques en forma d'angle recte com a reforç en la unió dels costats i d'aquets amb la base. Barra metàl·lica de secció circular en l'interior, a l'ample cantell superior metàl·lic. Decoració ondulada de metall en el costat oblic. Compta amb corró per a aplanar el gra que es denomina “arrasador”.
Mesures: Llarg 53cm; ample 24 cm; alt 15,7cm.

ARRASADOR Instrument que servix per a igualar i raure les mesures d'àrids, el qual es fa d'un pal redó, gruixut i rom per les dos puntes, del llarg que necessita a proporció de la mesura en què s'ha d'usar.

MEDIA Mesura en què cap la mitat d'una faneca i equival a 6 mesurons.

La producció de cereals es mesurava en llavors, nombre de faneques obtingudes per faneca de gra sembrada (habitualment se sembrava una faneca de gra en una de terra).

1 faneca avena = 35kg plena
 blat = 46 kg rasa

cigrons = 59,5 plena

X.4.-Àrea de Física i Química. Alumnes de tercer d'ESO i de primer de Batxillerat

Es proposa als alumnes, una sèrie de temes d'investigació i trien per grups els següents:

- 1.-Recopilar informació existent sobre simbologia de senyalització de mapes.
- Utilitzar fonts impreses, o fonts en la xarxa o testimonis d'especialistes

Mostra d'un power Point realitzat pels alumnes.

- 2.-Buscar informació existent a prop dels Orígens de la ciutat d'Alcoi, evolució del desenvolupament socio-econòmic, importància del sector ramader en la ciutat, necessitat les vies pecuàries
- 3.-Activitats relacionades amb el so: Mesures d'intensitat sonora en la zona del nucli urbà de la Via, des del passeig del Viaducte fins al pont de Rafael Terol.

- S'entrega als alumnes un dossier explicatiu de l'activitat i de les magnituds determinar, acompanyat del manual d'utilització dels

Taula de medicions màximes i mapa acústic (els rotuls dels gràfics són els del treball original i com hem comentat avans, la convocatòria dels premis imposava l'us del Castellà).

aparells de mesura, sonòmetre digital amb multímetre i sonòmetre de micròfon, així com l'explicació del procés per a l'obtenció de mapes sonors.

Se'ls va suggerir la conveniència de concertar una entrevista amb el responsable de so de l'ajuntament i una segona entrevista amb el personal investigador de la UPV d'Alcoi. Les conclusions d'aquestes entrevistes estan recopilats en els treballs dels alumnes.

4.-Estudi de l'evolució en l'ús de l'energia a Alcoi en els dos últims segles. Tipus d'energia, formes de generar-la; intentant relacionar el tema amb la Via objecte del nostre estudi, se suggerix la possibilitat de buscar informació sobre l'empresa d'electricitat “Electricista Alcoiana” així com sobre la “Caldera del Gas” o sobre la “mina de lignit d'Alcoi”.

5.-Busca d'informació sobre "La Colònia dels Plans". Se'ls suggerix que entrevisten algun antic estiuejant de la colònia del Plans, a la recerca d'informació o fotografies de l'època.

6.-Estudi del fonament d'un rellotge de Sol, tipus. Construcció d'un dels models.

7.-Elaboració de la memòria del treball sobre contaminació. Recollida de mostres per a anàlisi químic: utilitzant recipients d'arregle de mostres (Bosses amb tancament, culleretes i flascons) es va procedir a arregle mostres de terra de distintes profunditats, aprofitant per a això els desnivells del sòl en els marges

Les mostren hauran d'estar degudament etiquetades,

1. En l'etiqueta es va retolar el lloc en què es va arregle la mostra (Altitud i posició del GPS, si és possible), la profunditat i el nom de l'alumne que va arregle la mostra.
2. Més avant en l'aula es van analitzar les mostres d'aigües i de sòls, determinant el seu pH i en el cas de l'aigua la determinació de clorurs.

8.-Estudi de la variació de la pressió amb l'altitud utilitzant el baròmetre i l'altímetre es van efectuar mesures al llarg del trajecte, prenent valors a intervals de 1Km de recorregut.

1. Es va confeccionar un model de taula que facilite l'arregle de dades.
2. En l'aula i en casa, utilitzant mitjans informàtics, es van realitzar les gràfiques pressió-desplaçament, altitud-desplaçament i altitud-pressió, amb els valors arreglats en la ruta.
3. Es van comparar les dos primeres gràfiques intentant trobar aspectes que pogueren relacionar-les, formulant hipòtesi sobre la relació entre la pressió i l'altitud i ajudats per la tercera de les gràfiques, van comprovar la certesa o no de les seues hipòtesis.
4. Deducció d'una llei que regisca la variació de la pressió atmosfèrica amb l'altitud.

DEPENDÈNCIA DE L'ALTITUT I EL DESPLAÇAMENT

DEPENDÈNCIA DE LA PRESIÓ I EL DESPLAÇAMENT

X.5.-Àrea d'Educació Plàstica i Visual. **Alunnes de quart d'ESO i de segon de batxillerat.**

Les activitats que es van realitzar es corresponien en el objectius plantejats:

- Realització de fotografies de la via pecuària
- Realització d'il·lustracions
- Disseny del logotip del projecte de la via pecuària
- Confecció dels directoris i de la senyalètica de la ruta.
- Retoc fotogràfic de les imatges preses.
- Filtrat en el mapa de dades preses pel GPS
- Confecció de les gràfiques.

- Investigació de la titularitat dels camins per on discorre la via pecuària.
- Disseny del logotip del projecte de la via pecuària.
- Confecció d'una pàgina Web.
- Execució dels plans del traçat de la via pecuària
- Realització d'una presentació multimèdia.

Assignatura d'EPV de 4t d'ESO

1. Realització de fotografies de la via pecuària

És van efectuar dos eixides amb els alumnes de 4t d'ESO en els que el professor feia de guia i anava informant-los de les peculiaritats de la canyada del “*Collado Zapata*”.

Aquests anaven fotografiant tant plans generals del paisatge com a detalls d'insubordinacions, roques, masies, fonts, fàbriques, etc, que anaven trobant al seu pas

Realització d'il·lustracions

Dibuix al llapis

Amb els millors fotografies preses en els eixides els alumnes en l'aula van realitzar il·lustracions de caràcter figuratiu amb la tècnica del traçat al llapis tou de grafit sobre paper BASIK 130 gr/m².

Aquarel·la

Amb les millors fotografies preses en els eixides els alumnes en l'aula van realitzar il·lustracions de caràcter figuratiu amb la tècnica de l'aquarel·la sobre paper

d'aquarel·la de la casa?.

Gravat xilogràfic

Amb els millors fotografies preses en les eixides els alumnes en l'aula van realitzar una sèrie de xilografies a color i a una tinta sobre paper BASIK 130 gr/m².

Disseny del logotip del projecte de la via pecuària

Després d'una sessió explicant exemples de dissenys d'imatge corporativa els alumnes van passar a realitzar un logotip que identificara aquesta via pecuària. Per a créixer la motivació és va realitzar un concurs entre els alumnes matriculats al centre.

Assignatura d'Informàtica aplicada a l'EPV de 4t d'ESO

Ordenació i retoc de les fotografies

En aquest apartat els alumnes és van encarregar d'ordenar en carpetes el material fotogràfic, confeccionant dins d'aquestes subcarpetes anomenades depenent del tema de la foto (masies, orografia, arbratge, terreny, aigua, camins, impactes, etc).

Qualsevol de les fotografies amb baixa qualitat (desenfocades, repetides, sense interès) eren eliminades, així mateix és giraven i retocaven les que estaven malament orientades i finalment amb les millors és realitzava el pertinent retoc fotogràfic (eliminació d'objectes, aclarir, enfosquir, enfocar, balanços de grisos i de color, etc).

GPS, elaboració i filtrat de dades sobre el mapa

En primer lloc i basant-nos en el mapa de les vies pecuàries que hi ha en el terme d'Alcoi calíbrem el mapa per a així traçar la ruta de la canyada del *Collado de Zapata* marcant el *trak* (camí) i els *waipoints* (punts d'interés). Estigues dades eren transferides al GPS per a realitzar amb fiabilitat la ruta prevista.

Una altra font d'informació era buscar en la pàgina Web de vies pecuàries que posseïx la *Generalitat Valenciana*.

http://orto.cth.Gva.es/website/vias_pecuarias/

Durant l'excursió realitzàvem mesures d'altitud, distància, pressió atmosfèrica, velocitat, desnivell, etc, comptant per descomptat amb el GPS, i després en l'aula bolcàvem aquestes dades en el programa específic del GPS (*Mapsource* de Garmin i l'Oziexplorer).

Confecció dels gràfiques

Els gràfiques els realitzàvem amb el *Mapsource*, però sobretot amb el programa *Perfils*, la gràfica resultant després la manipulàvem amb un programa de retoc d'imatges per a afegir dades i sobretot per a millorar la seua estètica.

Investigació de la titularitat dels camins per on discorre la via pecuària

Un altre aspecte interessant era fer buscar en internet dades sobre els zones per on passava la via, açò ho feien buscant en pàgina web del cadastre virtual.

1. Confecció d'una pàgina Web

Aquesta activitat ens vam posposar completar-la a l'iniciar el curs vinent. De totes maneres ja tenim la pàgina d'inici . <http://assegadorsalcoi.blogspot.com/>

Assignatura de Dibuix tècnic de 1r de Batxillerat

Execució dels plans del traçat de la via

Aquesta activitat consistia en l'execució d'un pla a gran escala i en tres dimensions de la zona per on discorre la ruta, afegint-li detalls de construccions, arbratge, hidrografia, orografia, etc.

Realització d'una presentació multimèdia

X.6.-Àrea de Biologia i Geologia. Alumnes de primer i segon de batxillerat

L'alumnat pertanyia a segon de batxillerat i cursava l'assignatura de Ciències de la Terra i mediambientals

Les pretensions eren bàsicament elaborar una cartografia de les grans unitats de vegetació existents, una llista de punts d'interés geològic, una llista de punts en què existisquen impactes ambientals sobre la via, un mapa de zones incendiades, un mapa amb els arbres monumentals i una xicoteta mostra fotogràfica de les espècies trobades al llarg del recorregut, preferentment aquelles que per la seua abundància són les que caracteritzen les unitats o bé aquelles que siguen especialment interessants per

la seua raresa o bellesa.

La meteorologia va ser especialment adversa per a nosaltres. Almenys en tres o quatre ocasions va caldre retardar les eixides per la previsió meteorològica que indicava pluges, previsió que sempre es va complir. Altres vegades, les eixides es van realitzar a pesar de tot i vam tindre l'oportunitat de disfrutar de les tempestats primaverals.

El mètode triat per a mostrar els resultats obtinguts en aquest camp ha sigut el de representar les dades preses sobre un mapa extret a partir de la cartografia de vies pecuàries de Conselleria i del SIGPAC és a dir el Sistema d'Informació Geogràfica de la Política Agrària Comuna.

Utilitzant el programa de tractament d'imatges Photoshop, hem representat sobre la capa base cartogràfica i en diferents capes, les unitats de vegetació (mapa Vegetació), els punts d'interés geològic (mapes de geologia tram *Viaducte Collado Zapata* tram *Viaducte Els Plans*), i els principals impactes trobats (mapa Impactes). Aquest mapa es complementa amb l'apartat: descripció de les unitats de vegetació.

Un altre dels aspectes tractats és una descripció de l'itinerari georeferenciada en la descrivim múltiples aspectes de la via.

Basant-nos en el mapa geològic de la zona vam realitzar una descripció dels distints materials que ens trobarem al llarg de la ruta. Es va seguir el criteri d'antiguitat dels materials. També hem tractat altres problemàtiques relacionades amb la geologia com lliscaments i afloraments curiosos. Finalment es complementa aquesta primera aproximació al coneixement de la via pecuària amb una considerable col·lecció fotogràfica.

Les conclusions a les que van arribar els equips

de treball són les que s'enumeren a continuació:

DESCRIPCIÓ DE LES UNITATS DE VEGETACIÓ

Hem diferenciat 10 grans unitats tenint en compte que la via pecuària s'estén al llarg d'aproximadament 18 quilòmetres i sobre vessants orientades en totes direccions.

Així, les unitats de vegetació utilitzades han sigut:

Carrascar compacte: existix tan sols en la serra dels Plans i són xicotetes taques de carrascar ben conservat i desenrollat.

Carrascar dispers: també en la serra dels Plans. Les carrasques estan més separades i el sotabosc està format per *Cistus*, coscolla i romer.

Pineda densa: una de les unitats més esteses. És pineda de repoblació, en molts casos sobre antigues zones abancalades. El sotabosc és pràcticament inexistent.

Pineda dispersa: alterna el pi amb el matollar.

Matollar: coscolla, romer, *Cistus* i *Juniperus*. És la vegetació que entapissa les zones en recuperació dels incendis, que han sigut abundants en la zona.

Zones cultivades: tant cultius herbacis com arboris i fruiters.

Cultius abandonats: zones que ja no estan en producció. En aquests dos últims tipus els canvis poden ser importants, atès que a la vegada que s'abandonen zones cultivades, s'estan posant altres en marxa, inclús creant nous bancals amb les terres procedents de la construcció de la variant d'Alcoi.

Vegetació de ribera: present tan sols en el fons d'algun barranc, com el que baixa de la Font del Regadiu i en els llits dels rius Serpis i Molinar.

Roca nua: no és pròpiament una unitat de vegetació, però la repetició d'incendis en la zona juntament amb el tipus de precipitacions ha originat la pèrdua pràcticament total de sòl en moltes àrees que ni tan sols poden suportar una timoneda. En altres casos correspon a afloraments rocosos calcaris que mai han tingut un sòl desenrotllat.

Urbanitzat: la pressió constructora traslladada cap a l'interior, una vegada que la costa ha sigut totalment arrasada, és creixent en els últims anys. L'inici de la urbanització de Serelles junt a la via, o el projecte d'urbanització en la zona de La Sarga – Estepar són bona mostra

d'això. Ho tractarem en l'apartat d'Impactes.

GEOLOGIA DE L'ITINERARI “VIADUCTO– COLLADO ZAPATA”

Els materials més antics que afloren en l'itinerari són del triàsic (Keuper) molt relacionats amb línies de fractura (falles) i en forma de “lentejones” intercalats entre les margues del miocè. Estan formats per argiles verdes, roges i algeps amb quarsos bipiramidals. Afloren al llarg de les fractures que existixen en direcció pràcticament N-S. L'aflorament més important és el de Cocentaina sobre el qual està situat el castell que és visible des de qualsevol part dels itineraris. Altres menys importants són els de la zona de l'antiga fàbrica de rajoles del Teular del Llonganissero i els que existeixen a l'entrada del túnel del Preventori, també visibles a l'esquerra des de la urbanització de Serelles.

A continuació i per orde d'antiguitat tenim les biomicritas i margues grogues, d'edat cretaci superior (maastrichtien-se), que afloren en el Collado Sabata just en el punt en què acaba la via, és a dir, en el límit amb el terme municipal de Cocentaina.

Els conglomerats i margues salmó d'edat paleogen (oligocè), afloren a l'altura de la font de Serelles i en el primer tram de la senda que entre pins, que ens conduïx al Collado Sabata.

Les calcirrudites bioclàstiques i les molases d'edat miocè superior (tortonien-se) afloren en la zona dels Talecons i arriben fins al final de la via.

Les margues del miocè indiferenciat afloren a l'altura del Mas de Serelles i a l'inici de la senda que s'inicia poc després i a la que ens hem referit abans. És el material conegut com Tap.

Els cantells poligènics solts (amb *Alveolines*) amb matriu argilosa, d'edat neogena (pliocè), afloren en la zona de la via que transcorre des de la cadena d'entrada al parc natural sobre el Puntal de la Mina i fins a les proximitats del Mas de Serelles. Són trams d'argiles roges amb intercalacions de conglomerats de matriu argilosa també roja. En aquesta capa es troba la mina de lignit a què ens referirem més avant.

Finalment, els materials més joves estan representats per les terrasses del quaternari (pleistocè) formades per materials molt diversos i sobre els quals transcorre la primera part del recorregut, des del Viaducte fins a la urbanització de Serelles, la xarxa fluvial s'ha encaixat sobre els mateixos donant lloc almenys a dos terrasses fluvials que no són visibles en la zona del nucli urbà. La inclinació de les vessants dels barrancs ha donat lloc a múltiples moviments de vessant, com per exemple el que va afectar la zona de La Riba, a l'inici de l'itinerari.

Els depòsits de vessant i cons de dejecció d'edat quaternaria (pleistocè i holocè) formats per graves i argiles roges amb bretxes angulars i crostes calcàries intercalades, es poden observar molt bé en el tram de senda des del Mas de Miró fins a qualsevol altre mas situat per damunt de la cadena que impedeix el pas als vehicles a l'interior del parc.

La mina de lignit

Camilo Visado en la seua publicació de l'any 1959, , □Alcoy. Geología. Prehistoria diu textualment: □... y en especial la mina de lignito de Alcoy citada en varias publicaciones del ramo. De la misma, figuran interesantes restos paleontológicos en nuestra colección que han sido estudiados minuciosamente por destacados especialistas, ”

Segons consta en la llegenda del mapa geològic d'Alcoi (1975), al referir-se al pliocè, “... mina de lignito de Alcoy, ubicada en el extremo del Puntal de la Mina, hoy abandonada y carente de valor económico. Sin embargo su interés científico está fuera de toda duda en virtud de que la fauna de vertebrados encontrada ha permitido a M. CRUSAFONT y J. F. de VILLALTA datarla como perteneciente al Pleistoceno Inferior “.

Els esmentats autors, amb materials del Museu d'Alcoi, de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Mines de Madrid i altres exhumats per ells mateixos. Fan una revisió exhaustiva que

els permet fixar l'edat del jaciment..

Tota la fauna trobada fixa l'edat de la mina de lignit d'Alcoi com a pliocé inferior. D'altra banda en l'apartat de la mateixa memòria titulat “*Mineria y canteras*” fa la següent referència a la mina: “..., así como de la explotación de lignito de la mina denominada “Alcoy”, enclavada en la concesión “San Jorge” de 77 hectáreas.

Segons dades facilitades pel Sr. C. Vicedo, es van perforar per a l'explotació d'aquesta mina dos pous d'uns 40 i 110 metres. de profunditat, respectivament, i a més d'un clot de més de 1.200 metres de longitud .Els treballs es van abandonar al trobar apreciables quantitats d'aigua en les Illavors i al comprovar-se que les capes de lignit eren d'escassa potència i deficient qualitat.

Finalment els resultats de tres sondejos de reconeixement, de 100 metres. cadascun, van justificar l'abandó de la mina, de la què es conserva l'entrada de la galeria, encara que no visitable”.

GEOLOGIA VIADUCTE-ELS PLANS

Els materials més antics que afloren en aquesta part de la via pecuària són les calcàries pararecifals amb *Alveolines* i *Nummulites* que formen el relleu de la Serreta i de l'Ull del Moro i que queden molt pròximes al recorregut, apenes a 50 metres a l'esquerra de l'inici de la senda que ascendix al Collado de les Creuetes partint de la carretera de Benilloba. Són d'edat terciari inferior (eocè).

Els conglomerats formats per cantells amb matriu arenosa i ciment calcari i les margues argiloses de color salmó d'edat terciari inferior (oligocè), afloren en un tram que va des-de les obres de l'autovia de circumval·lació fins a la carretera de Benilloba. Són els dipòsits que

formen la falda de la Serreta a l'esquerra de l'itinerari. Es van formar en una zona mediolitoral amb influències lacustres i continentals.

Les biomicrites i margues amb *Lepidocyclines* són d'origen marí i d'edat terciari inferior (oligocè). Afloren en les proximitats del Collado de les Creuetes, abans i després de coronar-lo i en la zona que s'estén entre el Mas del Vicari i la falla del Mas de les Torretes.

Les margues blanques amb intercalacions de calcàries i calcarenites d'edat terciari superior (miocè inferior) afloren junt amb l'itinerari en tota la cresta dels Plans a l'esquerra uns metres per davall de la mateixa i cap a la serra del Rentonar.

Les calcàries detrítiques i microconglomerats amb quarsos i jacints molt estratificats i diaclasats formant un conjunt “en escata de peix” afloren al llarg de tot el flanc oest de la serra dels Plans, arribant fins a la carena. L'itinerari transcorre sobre ells des de la font del Regadiu fins al cim dels Plans. L'edat és miocè inferior.

Les margues blanques d'edat miocè inferior – miocè mitjà són conegudes com Tap 1 i la seua **potència** possiblement passe dels 300 metres. Afloren en la Costera de la Mare de Déu i la zona del Mas de la Pastora, també en la zona del Mas de la Bodega visible des de la via. Finalment, el miocè indiferenciat conegut com Tap és un conjunt margós que aflora al principi de la via des de la primera corba de la carretera asfaltada fins a l'autovia. Posteriorment també aflora des de poc després del Collado de les Creuetes fins a la Font del Regadiu exceptuant el tram Vicari – Torretes mencionat abans.

El lliscament de Cantagallet

Es coneix amb aquest nom un moviment de vessant que és molt visible des de l'inici de la senda del Collado de les Creuetes i que afecta els materials margosos de la zona de

Cantagallet en la vessant del llit del riu Molinar. La informació sobre el mateix és molt abundant i consta en la bibliografia final.

X.7.-Àrea de Llengua Castellana. Alumnes de tercer i quart d'ESO.

Els alumnes de 4t ja han elaborat un treball d'investigació denominat “La Huella”, que va ser guardonat i que s'ha contat en un article anterior d'aquesta mateixa revista.

Els alumnes de tercer d'ESO van treballar en tres espais: la pròpia via, l'aula i l'aula d'informàtica. En el primer espai es va realitzar la recollida de dades en dos excursions que es van fer amb els alumnes, on es va recopilar sobretot material fotogràfic.

En l'aula i dividits en els grups de treball que posteriorment s'especifiquen es va llegir l'obra de G. Miró “*El abuelo del rey*”, en una segona lectura cada grup extreia cites del text que pogueren documentar-se i acompanyar-se d'imatges de la via que s'havien arreplegat en les esmentades excursions.

En l'aula d'informàtica es va extraure informació, a partir dels documents gràfics guardats en la Fototeca de l'Arxiu Municipal d'Alcoi.

Finalment es va optar per elaborar una presentació en Power Point que s'uniren les cites de la novel·la amb la imatges que els alumnes havien anat guardant.

El canvi de metodologia respecte a la proposta inicial, consistent en l'elaboració de rètols amb cites de l'obra de l'autor respon a la reflexió i a l'autocrítica del propi estudi.

Associar la realitat literària amb l'espai físic objecte de l'estudi ha seguit l'objectiu prioritari i el fet de renunciar a instal·lar els rètols, naix com a conseqüència d'una entrevista amb el Departament de Medi Ambient, que ens assegura que la major part dels propietaris de finques confrontants amb la Via Pecuària, preferixen no trobar cap tipus de fita o senyal que delimiti les seues terres. D'ací inferim que la nostra actitud ha d'allunyar-se com a fórmula de respecte de l'excessiu intervencionisme del ser humà, i abandonar plantejaments invasius innecessaris.

Els alumnes van realitzar una eixida independent per a prendre fotos relacionades amb els textos i cites de la lectures

X.7.-Àrea de Valencià. Alumnes de tercer d'ESO.

El treball dels alumnes en l'assignatura de Valencià, la majoria d'ells alumnes d'altres nacionalitats nou vinguts a l'institut, va consistir a familiaritzar-se amb l'entorn d'Alcoi, estudiant els masos com habitatges agrícoles típics de la zona, a més de buscar els topònims relatius a la Via Pecuària que apareixen en les tres

obres de Jordi Valor.

ELS MASOS DE LA VIA PEQUÀRIA DE MARIOLA ALS PLANS

El sector primari ha sigut objecte d'escassos estudis dintre de l'extensa bibliografia d'història econòmica agrària d'Alcoi. Encara en alguns medis i sectors, i fins i tot cercles històrics, s'argumenta que la industrialització de la nostra ciutat va ser producte de la manca de possibilitats que donava el sector agrari, l'estudi de la documentació ens dóna un panorama totalment distint del desenvolupament d'aquest sector.

Durant l'època medieval Alcoi exportava dos productes agraris: el blat i el vi; aquest darrer producte ocupava gran part dels cultius del terme municipal però les plagues esdevingudes a principis de segle van aconsellar arrancar la pràctica totalitat de les vinyes alcoianes i van ser substituïdes per cereals i arbres fruiters.

La unitat agrària d'exportació típica d'Alcoi fou, als llocs de secà, el mas, dedicat al policultiu, agricultura extensiva i, de vegades, a pasturar petits ramats; i dominant aquesta cèl·lula econòmica tenim la masia, habitatge on viuen els masovers o maseros –de vegades, tota una família–, els animals –als corrals– i on s'hi troba la cambra de magatzem. Aquests masovers són emfiteutes i lliuren una part de la collita al propietari del mas; normalment persona adinerada i que abans hi passava l'estiu, era l'únic que estiuejaven, a la masia, en una peça diferenciada de la dels masovers, més luxosa i orientada cap a les parts on el sol donava més hores. Pel temps, el propietari estarà absent tot l'any i viurà lluny d'Alcoi, ja siga a València, ja siga a Madrid.

Després de la Guerra Civil del 1936-39, i sobretot a partir dels anys 60, els masos entraran en una evident decadència, molts d'ells seran

abandonats, els seus camps esdevindran erms i cada vegada les construccions presenten un estat més ruïnós, de vegades són una vertadera mostra d'arqueologia agrària i que el temps i el mal gust i, també, la falta d'una protecció legislativa estan fent desaparèixer. Ara darrerament, i d'acord amb els nous aires de retorn a la natura i de postulats ecològics, alguns masos estant sent habitats i restaurats per gent que ja no viu del camp i de vegades les reformes estan poc d'acord amb l'entorn i amb la seua història.

A continuació es realitza una descripció dels masos trobats en la Via i de l'estat de conservació dels mateixos, classificant-los per partides. Per aquest treball els alumnes van utilitzar el test de Ricard Vaño

La partida de Cotes està quasi tota ella ocupada pel desenvolupament d'Alcoi. Comprén d'oest a est des del riu Benisaidó fins el terme de Cocentina pel Barranc Fondo-Barranc del Pobre i de nord a sud de Mariola –serra de l'Alberri– fins el riu Serpis. La carretera Alcoi-València dividix la partida en dos: Cotes Altes i Cotes Baixes. La denominació Cotes apareix per primera volta el 1248 amb la grafia Cota. Hi tenim les subpartides de Gormaig, Benisaidó i Els Realets.

Pocs masos i moltes cases de camp trobem en aquesta partida; d'entre els primers cal destacar-hi el de Els Fadrins, des del 1878 i en dolentíssim estat, Font Dolça, des del 1791, Gormaig, des del 1778 i Serelles, del segle passat. D'altres masies són: L'Olivar de Barceló, Olivar de Don Pedro, Olivar de la Bassa i L'Olivar de la Cova.

La partida de Mariola es troba situada al nord-est del terme municipal, entre les de El Baradello, Barxell, Cotes i el terme de Cocentina. Hi trobem la subpartida del Barranc del Cint. El

topònim Mariola apareix en la documentació des del 1256.

Destaquen els masos següents: Blai Giner, des del 1783; Capellans, des del 1744 i El Pla, des del mateix any. D'altres masos són: Altamira, Barranc, Cocons, Garrofero, Nou (abans anomenat La Fabriqueta per elaborar-s'hi aiguardent), Punyal, Sargento i Vilaplana.

La partida de El Molinar està situada a les dues vores del riu del mateix nom, des del seu naixement fins a la seua unió amb el riu Riquer per a formar el riu d'Alcoi o Serpis. Aquesta partida, hui amb moltes fàbriques abandonades al llarg del seu llit, tenia fins al principi de l'actual segle un quasi monocultiu: la vinya. El topònim ja apareix en el segle XIII, concretament el 1263, com a “río de los Molinos”.

Hi ha també dues subpartides, la de Pagos i el Camí de Penàguila. Els masos que hi existien porten tots el nom de Pagos i la primera volta que apareixen a la documentació és en el segle passat; així trobem: Pago Asensi, Pago Hostalet, Pago Mataix, Pago Nadal, Pago Tormo i Pago Zaragoza.

La partida de La Rambla està situada a la banda dreta del riu Serpis. El topònim és d'etimologia àrab i significa un pendent on hi ha avingudes d'aigua. Hi ha dues subpartides, Penella i Revolcat. Sols hi ha dos masos, que són el mas Roig, que data del 1726 i era propietat del convent de Sant Agustí i La Serreta, que data del 1778.

La partida de El Regadiu està situada al sud-est d'Alcoi, coincidint amb la carretera Alcoi-Benifallim-Penàguila, abans s'anomenava Foia dels Berenguers, però és coneguda pel nom d'un dels seus masos, que són els següents: Carrasques, des del 1860; Florències, des del

1846; Foia Merita, des del 1750; Jaume, des del 1860; Palomino, des del 1846; La Pastora, des del 1846; El Regadiu, des del 1727 i Tres Pedres, des del 1846.

Buscar de quin tex d'en Ricard Bañó i Armiñana

Com hem dit abans, en aquesta assignatura els alumnes, llegint els tres textos de Jordi Valor, van llistar els topònims relatius a la ruta que anaven apareixent en les obres. Tot de seguit es detalla l'enllistat.

“EL RAMAT DE GORIET” de Jordi Valor

- Carrasqueta de Xixona
- L'alberri
- La Casa de la Bassa
- Font de Serelles
- La Mola
- Faldes de Vilaplana
- El Barranc del Cint
- La Trincadura
- Els Talecons
- Gormaig
- La Pellisera
- El Coll d'en Sabata
- Els Plans de Barberà
- Casetes de Mariola
- Càpito
- Terres de Baocairent i Banyeres
- El pinar de Vilaplana
- El Mas del Garrofer
- Les rocalles de la Tencaduraç
- El Mas de Barranc
- Mriola
- Les Vitualles de Gormaig

“LA MASERA DEL ROMÀ”.

- La Mola de Serelles
- El Penyal del Cavall de Bernat
- Montacbrer
- El Barranc de la Batalla

-Hostal Nou (Banc d'Espanya)
-Mas de Barxell
-Mas nou del Polop
-L'era de la Venta de Peny
-La Sarga
-Sant Rafael
-La Glorieta
-Cantagallet
-El Pont de Sant Vicent
-Tossal
-Escola de la Ribera
-La Plaça
-Ermita de Sant Antoni
-Mas de Cop de la Venta de la Penya
-El Penyal del Frare
-El Canal
-La Carrasqueña de Xixona

PER LA MÉS NEGRA COBDÍCIA.

-Carrer Caracol
-Riu Molinar
-Carrer Major
-Carrer Santa Barbara
-Fraga
-València
-Alcoi
-Alacant
-Placeta del Carbó
-Carrer Sant Miquel
-El Tossal
-Alcassares
-Glorieta de Sant Francesc
-El Pont de Cristina
-Plaça de Sant Agustí
-Placeta del Portal Nou
-Carre del Vall
-Placeta de l'Hospital
-Porta de Penáguila
-La Marina
-La Callosa
-L'ull del Moro
-La Serreta
-Pinar d'Ascenci

-Barranc de la Batalla
-El Frare
-El Salt
-Aitana
-Serra de Mariola
-Agullent
-Benicadell
-Montcabrer
-Carrer de la Corbella
-El Carrascal
-La Placeta de Sant Mateu o dels Polits
-Buidaoli
-La Font Roja
-Riu Barxell
-Racó de Sant Bonaventura
-Batoi
-Cantagallet
-Portal de Villena
-Xixona
-El Castellar

XI.- Resum de les activitats en la tercera fase del projecte

Altres activitats que es van realitzar als mesos d'abril i maig.

- Divisió i delimitació de tres zones en la Via, ja que el recorregut és molt llarg per a recórrer-lo d'una sola vegada. Es proposa nominar els trams com: El Collao-Serelles, industrial-interior de la Ciutat, Els Plans-Benifallim-Torremanzanas.
- Itinerari amb alumnes portant grabadores de veu i de imatges que ens permetrien descriure la via amb exactitud
- Realització d'una exposició de fotos antigues de l'antiga colònia dels Plans.
- Realització d'un logotip de la Via Pecuària., motivant l'alumnat amb un concurs al qual se li va assignar un premi.
- Realització de camisetes per a l'alumnat i els professors participants, que porten imprés el logotip de la Via i que les van fer

servir en la presentació oficial del treball en el CEMACAM de Bunyol i on els alumnes van utilitzar una presentació “multimedia” per resumir el treball.

- Confeció d'un llistat de mesures correctores i de neteja de la Via, a través d'un reconeixement del terreny per part de l'alumnat.
- Col·locació d'un mapa mural de la via en el qual, i amb xinxetes de colors distins per a cada assignatura, es pogueren marcar les distintes accions que s'estaven duent a terme en l'estudi de la Via.
- Realització d'un llistat de rutes alternatives per a aproximar-se amb vehicle fins a alguna de les zones de la Via.
- Utilització de panells i de presentacions multimedia en l'exposició de presentació del projecte en el Institut. També es van utilitzar vitrines per a exposar:
 - Mostres recollides en la Via.
 - Altres mostres con ara eines de llaurador.
 - Documentació.
 - Mapes.

Confeció de una maqueta gegant amb el recorregut de la via i redacció de cartells per a l'exposició pública del treball.

El lector d'este article, ja s'haurà fet una idea de que resulta molt complicat englobar les conclusions del projecte, tanmateix, hem intentat que quedara plasmada la magnitud del treball realitzat i convidem a vindre a consultar les còpies del projecte i el material audiovisual que es conserva en la biblioteca de l'Institut a qui estiga interessat en aprofundir en el tema,

No hem nomenat als alumnes, un per un, per

una rao de pes; son molts els que van col·laborar en el projecte però, sí que nomenarem aquells que van col·laborar en nosaltres en tot moment, no sols en les tasques pròpies de l'alumnat, també es van implicar en el muntatge de l'exposició i en el treball de divulgació, tant en la presentació del projecte en el CEMACAM de Buñol o en la presentació i exposició pública del projecte

• 3r ESO B:

Ana Valor
Mariola Lledó
Neus Ferrer
Pepe Osuna
Christian Giner
Neus Solbes

• 1r de Batxillerat:

Samuel Mañas
Alex Terol
Diego Vilaplana
Nacho Albero
Jorge Pastor
Lorena Sanahuja
Ana Soler

Per a tots ells el nostre agraïment. Ells son eixa part del futur que ens ompli d'esperança i són promesa d'un futur millor.

El nostre desig seria completar en l'actualitat aquest treball amb la redacció i maquetació d'un fullet de descripció resumida de la Via, que servisca com guia al turisme rural d'Alcoi, ja que la descripció que es va elaborar en el projecte és molt detallada i no resulta còmoda per portar-la en cualsevol excursió. La descripció completa podria ser objecte d'una futura publicació.

“De la Mariola als Plans”

També seria desitjable poder realitzar novament la ruta, però esta vegada amb els pares o amb altres ciutadans que desitgen conèixer-la.

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

“De la Mariola als Plans”

En el curs acadèmic 2009-2010, data de celebració del 75 aniversari de la creació de l'Institut Pare Vitòria, fou editat el núm. 23 de la revista EINES

ALCOI 2009

Ajuntament d'Alcoi

Regidoria
Educació i Patrimoni

CAM

Caja Mediterráneo

Agraïments

Antoni Miró

Casal Ovidi Montllor

Coral Polifònica Alcoiana

Web Arxiu Ovidi · Campus d'Alcoi de la UPV